

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Ergin Yıldızoğlu

BUGÜNÜN TARİHİ

Ergin Yıldızoglu, 1952 yılında İstanbul'da doğdu. Halen Londra'da yaşıyor. 1977 yılında Bogaziçi Üniversitesi'nden mezun oldu. 1989'da University of East Anglia Gelişme İktisadi Bölümü'nden "Kapitalist Üretim Tazında Kriz Üzerinde Teorik ve Tarihsel Bir Çalışma" teziyle doktorasını aldı. 1993 yılından bu yana *Cumhuriyet* gazetesinde yazıyor. 2001-2016 arası Orta Doğu Teknik Üniversitesi Avrupa Çalışmaları Bölümü ve 2010-2015 arası Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi'nde, lisansüstü programlarında "Küreselleşme ve Yeni Jeopolitik" başlıklı dersi verdi. *İktisat* ve *Görüş* dergilerinde, Petrol İş Yıllıklarında, *Stratejik Analiz* dergisinde ekonomik ve jeopolitik konularında, *Adam Sanat*, *Sombahar*, *Ludengirra*, *Edebiyat ve Eleştiri*, *Kaçak Yayın*, *Cumhuriyet Kitap* gibi dergilerde sanat edebiyat, felsefe yazıları ve şiirleri yayımlandı.

Eserleri

- *Yaşasın Modernist Refleks* (Yön Yayıncılık, 1997)
- *Göz Göze Geldiğimizde- Şehir ve Ben* (Ümit Yayıncılık, 2000)
- *Dinozorun Kuyruğu, 11 Eylül ve Yeni Roma* (Remzi Kitabevi, 2002)
- *Hegemonyadan İmparatorluğa* (Everest Yayınları, 2003)
- *Geceyle "gece" arasında* (Alkım Yayınevi, 2003)
- *Köpeğin Ahlakı: Estetik, Otonomi ve Siyaset Üzerine* (Gri, 2005)
- *Küreselleşmeden sonra- Geçiş Sürecinde Gezintiler* (Ütopya Yayınevi, 2006)
- *Emperyalizm ve Siyasal İslam Arasında Türkiye* (Siyah Beyaz Yayınları, 2008)
- *Çürüme ve Çözülme* (Pan Yayınları, 2009)
- *Kriz: Teori ve Gözlem* (Cumhuriyet Kitapları, 2010)
- *Devrim ve Zaman* (Cumhuriyet Kitapları, 2011)
- *Anabasis* (Tekin Yayınevi, 2014)
- *5280* (Tekin Yayınevi, 2014)
- *AKP Siyasal İslam ve Restorasyon* (Tekin Yayınevi, 2015)
- *Laiklik Savunulmalıdır* (Tekin Yayınevi, 2016)
- *Emperyalizm ve Jeopolitik* (Remzi Kitabevi, 2017)
- *Bugünün Tarihi* (İmge Kitabevi Yayınları, 2020)

Ergin Yıldızoğlu

Bugünün Tarihi

Imge Kitabevi Yayınları
Genel Yayın Yönetmeni
Refik Tabakçı

ISBN 978-975-533-942-9

© Imge Kitabevi Yayınları, Ergin Yıldızoğlu, 2020

Tüm hakları saklıdır.
Yayıncı izni olmadan, kısmen de olsa
fotokopi, film vb. elektronik ve mekanik
yöntemlerle çoğaltılamaz.

1. Baskı: Ankara, Ocak 2020

Editör
Canay Şahin

Kapak
Güleda Ayyüce Berkalp

Dizgi ve Sayfa Düzeni
Yalçın Ateş

Baskı ve Cilt
Pelin Ofset Tipo Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
Tel: 0 (312) 395 25 80
Sertifika No: 16157

Imge Kitabevi
Yayıncılık Paz. San. ve Tic. Ltd. Şti.
Konur Sok. No: 17/2 Kızılay 06650 Ankara
Tel: 0 (312) 419 46 10 - 419 46 11
Internet: imge.com.tr • E-Posta: imge@imge.com.tr
Yayınevi Sertifika No: 44982
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

İçindekiler

Giriş Yerine: Çürüme ve Çözülme	7
Küreselleşme ve Jeopolitik.....	25
Yeni Faşizm	89
Türkiye	149
İktidar ve Muhalefet	205
Siyasal İslam	283
Kültür ve Siyaset.....	301
Çin.....	367

GİRİŞ YERİNE

Çürüme ve Çözülme¹

Uygarlık yine kapitalizmin çok tehlikeli bir çürüme ve çözülme döneminden geçiyor. Bu dönem, emperyalist yeniden paylaşım savaşları, sömürgecilik, yeni-sömürgecilik, faşizm gibi kapitalizmin en karanlık eğilimlerini yine öne çıkarıyor. Ancak her çürüme ve çözülme dönemi gibi, bu dönem de kapitalizmin ufku-nun aşılmasına, toplumun komünist hipoteze uygun biçimde yeniden şekillenmesine olanak verecek gelişmelerin tohumlarını da taşıyor.

Bir açıdan bakınca bu dönemi I. Dünya Savaşı öncesine benzetmek olanaklı: Bir hegemonya düzeni dağılıyor, yeni güçler yükseliyor, bir sermaye birikim rejimi tükenmiş, ulusal düzeyde egemen sermaye, birikim sürecine devam edebilmek için devletin enerjisine giderek daha çok dayanıyor; bir emperyalist yeniden paylaşım süreci küresel jeopolitiğe damgasını vuruyor. Teknolojik gelişmeler hızlanıyor.

Bir başka açıdan bakınca karşımızdaki manzara 1930'ları anımsatıyor. Sermayenin yapısal krizinin bir dışa vurumu olan finansallaşma bir mali krize yol açmış. Korumacılık eğilimleri ve sermayenin merkeze dönme refleksi küreselleşme sürecini kırmış, geriye çeviriyor. Milliyetçilik, ırkçılık, yabancı düşmanlığı yükseliyor, silahlanma yarışı hızlanıyor. Devlet kapitalizmi yeniden gündeme geliyor, teknolojik gelişmeler hızlanıyor.

Ancak her iki resimde de bugüne ilişkin önemli bir fark dikkati çekiyor. O dönemlerde dünyada güçlü bir işçi hareketi, ko-

¹ Yaşayan Marsizm Dergisi, Yıl 3, Mayıs 2019 içinde.

münist örgütlenmeler, Komünist Enternasyonal, Rusya'da yeni gerçekleşmiş bir devrimin anıları vardı. Gelişmiş kapitalist ülkelerde canlı bir eleştirel sanat ve kültür ortamı vardı. Bugün bunlardan söz etmek zor.

Tarih olarak "bugün"

"Bugün"ü, başka bir ifadeyle, yaşadığımız zaman dilimini, yakın tarih içine yerleştirmeyi deneyecek olursak, bence başlangıç olarak 2007 mali krizini seçmek gerekir.

"Bugün"ü başlatmak için 1989'u (Berlin Duvarı'nın çöküşü), ya da 2001'i (Dünya Ticaret Merkezine yönelik El Kaide saldırısını) değil de 2007 mali krizini seçmemin arkasında ekonomik, siyasi ve kültürel, teknolojik dört neden var.

Birincisi, kapitalist sistem içindeki egemen sermayenin taşıyıcıları (ABD-Avrupa merkezli egemen sınıflar -mali oligarşi- ve temsilcileri) ve hegemonya merkezi (ABD yönetimi), 2007 yılına gelene kadar kapitalizmin yapısal krizini yönetmeye olanak veren bir ekonomik modele sahiptiler.

"Neo-liberalizm" olarak adlandırılan bu model kapitalizm açısından en uygun yönetim modelinin, "serbest piyasa", ya da sermayenin hareket etme, üretme, kârlarını transfer etme serbestisinin üzerinde yükseldiğini varsayıyordu. Dünya ekonomisi, sermayenin dolaşım, üretim-ticaret-yatırım yapmasını, kârlarını transfer etme serbestliğini, finansallaşma atılımını aksatacak yasal, kurumsal engellerden temizlenmeliydi.

2007 yılında patlak veren mali kriz, 1980'lerden başlayarak krizi ötelemeyi, kriz eğilimlerini yönetmeyi başaran neo-liberal modelin artık krizi öteleyemediğini, riskleri yönetemediğini, mali istikrarı ekonomik büyümeyi restore edemediğini diğer bir deyişle tükendiğini gösterdi.

Bu model, günümüzde sınıflar ve ülkeler arasındaki gerginlikleri giderek artırıyor, ekonomik büyüme için gerekli yapısal uyumu bozuyor, krizin aşırı üretim/ talep yetersizliği gibi semptomlarını daha da güçlendiriyor.²

² Avrupa Birliği, mali krizin altında neo-liberal modeli uygulamakta ısrar ettikçe, hem sağ ulusalcılık, popülizm, hem sol eşitlikçi, demokratik, hatta anti kapitalist muhalefet çeşitli biçimler altında güçlenmeye başladı.

Sermayenin, kâr oranlarının düşme eğilimine uyum sağlama-ya çalışırken, üretimden uzaklaşarak, birikmiş değerlerden pay alma, ya da el koymaya eğiliminin, artık-değer üretme eğiliminin önüne geçmesi, finansallaşma olgusunu ortaya çıkarmıştı. Finansallaşma bir mali krizle kırılınca sermaye birikim sürecinin bu kanalı da büyük ölçüde, devasa bir küresel borç yüküyle tılandı.

Dahası, bu kırılmanın tüm kapitalist sistemi kronik bir durgunluk içine sürüklemesi, mali krize karşın toplam borç stokunun azalmaması, aksine artmaya devam etmesi **“bu kapitalizmin”** artık bu yapısal krize uyum sağlayamadığını, bu yapısal krizi aşamayacağını gösteriyor.

“Bu kapitalizm” artık yolun sonuna gelmiştir, geleceğini kaybetmiştir, ya değişecek, yıkıntıları altından yeni bir kapitalizm çıkacaktır ya da büyük toplumsal felaketlere yol açarak dejenere olmaya devam edecektir. Bu kaostun içinde, belki de kapitalizmin ufkunun ötesine uzanacak gelişmeler başlayabilecektir.

İkincisi, kapitalist dünya ekonomisinde II. Dünya Savaşı’ndan sonra kurulan, 1989’da Berlin Duvarı’nın çökmesinden sonra “Doğu Bloku” coğrafyasına doğru genişleyen Batı merkezli “düzen”, 2007 mali krizinin yarattığı ortamda sürdürülebilirliğini kaybetti. Çünkü, bu düzenin düzenleyicisi, hegemonya merkezi ABD ve en önemli dayanağı Avrupa Birliği, mali krizin merkeziydiler. ABD hegemonyası ve ekonomik modeli artık dünya ekonomisinin ve siyasetinin sorunlarını çözme, düzen getirme gücünü kaybediyor.

Avrupa Birliği de mali kriz içinde dağılma işaretleri vermeye başladı. Almanya 3. kez hızla bir ekonomik merkez olarak yükselirken askeri kapasitesini de artırıyor. Almanya, Çin’in yükselmesine ve ABD’nin imparatorluk projesine karşı, tüm Avrupa’yı bir hegemonya alanı, hatta dünya liderliğine sıçramasına olanak verecek bir platform olarak şekillendirmeye, Rusya ile kendi özgün ilişkilerini kurmaya çalışıyor.³

³ Donald Trump’ın 2016 yılında ABD başkanı seçildikten sonra, uluslararası basında Almanya devlet başkanı Merkel’den sık sık “Batı’nı lideri” olarak söz edilmeye başlanmıştı. 2017 mayıs ayının son haftasında NATO ve Sicilya’da G7 toplantıları vardı. Bu toplantılarda Trump ile karşılaştıktan sonra Merkel, Almanya’da bir birahane de yaptığı konuşmada dile getirdiği “Biz Avrupalılar güvenliğimiz için artık başkalarına güvenemeyiz. Artık kendi kaderimizi kendi ellerimize almalıyız” ifadeleri, dünya basınında büyük vanki yarattı. “Batı’nın sonu” yorumlarına yol açtı, *Financial Times*, Gideon Rachman 29/05/2017.

Bu madalyonun öbür yüzünde, Rusya'nın en azından askeri bir süper güç olarak yeniden yükselmesi, Çin'in ekonomik olarak yükselmenin ötesinde, bir hegemonya adayı, giderek güçlenen düzen getirici olma iddiası da var.

2007 mali krizinin etkisiyle, ilk kez 1929 bunalımı, I. Dünya Savaşı'na yol açan koşullar, hatta hegemonya rekabetinin, Atina ve Isparta arasında yol açtığı Peloponnes savaşının tarihine ilişkin "Tükidides kapanı" kavramı yeniden anımsanıyor. Bu anımsamaların temelinde, özellikle "Tükidides kapanı"⁴ bağlamında yeni bir "Büyük Savaş" bir III. Dünya Savaşı olasılığına ilişkin korku yatıyor.

Üçüncüsü: David Harvey'in de işaret ettiği gibi bir sermaye birikim rejiminin istikrarı için sermayenin belli bir mekânda "yapısal uyumunun" kurulması gerekiyor, bu da aynı zamanda bu uyum altında yaşayacak bireylerin duyarlılıklarının yeniden yapılandırılması anlamına geliyor. Bunu dünya ekonomisi düzeyine taşırsak, egemen sermaye birikim rejimi, bu rejim üzerinde şekillenen hegemonya, aynı zamanda bu sermaye birikim rejimine uygun duyarlılıkların, kültürel biçimlerin de yaygınlaştırılması, uygun bir "bilişsel haritanın" benimsenmesini da beraberce getiriyor. Bu harita kaçınılmaz olarak hegemonyacı devletin ulusal kültürünün izlerini de taşıyor.

2007 mali krizi yalnızca kriz yönetim biçiminin tükendiğini göstermekle kalmadı. ABD kaynaklı modele uygun duyarlılıklar, "bilişsel harita" da hızla aşınıyor, giderek istikrarını, etkisini yitiriyor. Buna karşılık Çin kapitalizminden ve onun egemen ideolojisinden kaynaklanan estetik biçimler, filmler, romanlar, kültürel değerler dünya ülkelerinin "gösteri toplumu" içinde giderek daha bir görünür olmaya başlıyor.

ABD hegemonyası altında şekillenen dünya ekonomisinde, kriz yönetim modelinin ana ilkesi "*devletler, piyasaların sağlıklı ve serbestçe işlemesi için gereken kuralları ve ortamı belirledikten sonra ekonomik etkinliklerden çekilmelidir*" idi. Bu kriz yönetme rejiminin insanının bilişsel haritasını da bu ölçüde bu ilke

⁴ Tükidides kapanının esas olarak iki bileşeni var. Yerleşik hegemonyacı güç yükselmekte olan güçlerden korkmaya başlıyor. Var olan ve yükselen güçler çok karmaşık, taraflardan birini, kendi isteği dışında savaşlara sürükleyecek utuklu kurnaya başlıyorlar.

ve bu ilkedен kaynaklanan varsayımlar belirliyordu. Mali kriz içinde devletin hızla öne çıkan kurtarma politikaları altında, serbest piyasa modeli inanırlılığını kaybederken bu ilkeyi savunmak da giderek zorlaştı.

Giderek, uluslararası ticari rekabet, dış ticaret fazlası, işsizlik sorunu konularındaki tartışmaların yönü de değişmeye başlıyordu. Şimdi artık, sermayenin ve malların serbest dolaşımı düşüncesini sorgulayan korumacılık eğilimleri güçlenmeye, bir ekonomik aktör olarak devletin rolü, etkisi artmaya, kamulaştırma, zenginleri vergilendirme, refah devletini canlandırma gibi “tabu” konular, ABD ve Avrupa’da partilerin seçim manifestolarının içine girmeye başlamıştı. Mali kriz döneminde, ekonomi literatürüne, devletlerin çok büyük mali kaynaklarla ekonomik ve mali işlemler yapmaya başlamasına olanak veren “devlet varlık fonları” kavramıyla birlikte “devlet kapitalizmi” kavramı yeniden girdi.⁵ Dahası neo-liberal ekonomik modelin korumacılık, devlet müdahaleleri altında almaya başladığı yeni biçim, “Washington mutabakatı” olarak da anılan neo-liberal modelden çok, “Pekin mutabakatı” olarak tanımlanan modeli andırmaya başlıyordu.

Böylece küreselleşmecili-liberal enternasyonal / emperyalist model içinde önce “ekonomik ulusalcılık” ve “devlet kapitalizmi” eğilimlerinin yanı sıra, göç dalgasının, siyasal İslamın terörist kanadının saldırılarının etkisiyle, yerlici, ırkçı düşüncelere açık sağ bir popülizm gelişmeye, bireyleri neo-liberal model içinde yaşamaya uyarlayan yerleşik “bilişsel harita” dağılmaya başladı. Örneğin neo-liberalizm yükselirken, şekillenmeye başlayan yeni “bilişsel harita”nın en önemli dayanaklarından, “*devlete güvenmeden, kendi başının çaresine bakan özgür insan*” fantezisi hızla dağıldı ve insanlar yine vatandaş olduklarını ve devletten güvenlik ve refah talep edebileceklerini hatırladılar ve talep etmeye başladılar.

Dördüncüsü, 2007 mali krizi sonrası dönemde insanlığın geleceğine ilişkin kaygılar listesinde son derecede önemli hatta yamsalsal iki konu, “Yapay Zekâ” ve “İklim Krizi” ilk sıralara yükseldi. Halen, her iki alanda da gelişmeler hızlanıyor ve gelişme

⁵ Örneğin bkz. Ian Bremmer, *The End of Free Market*, Portfoli, 2010; Ian Bremmer, “The Rise of State Controlled Capitalism”, npr, 17 Mayıs 2010; Douglas Rediker, “State Capitalism by Stealth, the New 21st Century Economic Reality” *Financial Times*, 16 Nisan 2015.

süreçlerinin hangi yöne gidecekleri konusunda belirsizlikler azalmıyor aksine artıyor. Çünkü her iki alanda da gelişmelere sermayenin mantığı damgasını vuruyor.

Yapay zekâ veri madenciliğinde kullanıldıkça, yapay zekânın gelişme ve öğrenme hızı, insan zekâsının denetim hızının, kavrama kapasitesinin ötesine geçmeye başlıyor. Bu süreçte sermayenin insanların günlük yaşamının, düşünce süreçlerinin bilgilerini metalaştırma bu yaşamı kendi devrelerinin içine alma, bir gözetleme/izleme kapitalizminin⁶ şekillenme süreci hızlanıyor.

İklim krizinin derinleşme hızı geride kalan 10 yıl içinde bir ivme kazandı. Buna karşılık, atmosfer kirlenmesine öncelikle yol açmış olan erken sanayileşmiş emperyalist ülkeler gereken ekonomik önlemleri almak istemiyorlar; iklim krizini azımsama, hatta ABD ve Brezilya'da Trump ve Bolsanaro yönetimleri küresel ısınmaya inanmıyorlar. Çin ve Hindistan da iklim krizine karşı mücadelenin maliyetini tek başına üstlenmek istemiyor. Dinci rejimlerin elindeki ülkelerde iklim krizi, bu dünyanın bir sorunu olarak ilgi çekmiyor. Buna karşılık, iklim krizini araştıran kurumlar ve bilim insanları, gezegenin geleceğini kurtarmak için sürenin hızla dolmakta olduğunu belki de dolduğunu düşünüyorlar.

Kısacası, 2007 mali krizi, kapitalizmin yapısal krizinin hemen her alanda yeni, henüz haritası çıkarılamamış bir döneme girildiğini gösteriyor.

Henüz bir haritadan yoksunuz ama...

Bu “henüz haritası çıkarılmamış” bir dönem ama bize tamamen yabancı değil, olası bir haritanın ana hatlarını çizmeye yardımcı olacak kimi belirgin ve bildik özellikleri var.

Kaynak sorunu ve rekabeti: Kapitalizm, gıda, su, tüketici malları ve sanayi girdileri tüketimini hızlandırıyor. Küresel ısınma da su kaynaklarını, gıda üretim alanlarını hızla aşındırıyor. Bu sırada dünyanın nüfusu da özellikle gelişmekte olan ülkelerde hız kesmeden artmaya devam ediyor. Kaynak rekabeti giderek yoğunlaşıyor, sertleşiyor.⁷

⁶ Shoshana Zuboff. *The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power*, Profile Books, 2019.

⁷ Örneğin bkz. James Petras, Henry Veltmeyer, *Extractive Imperialism in the Americas*, Boston 2014; Michel Klare, *The Race for What's Left: The Global Scramble for the World's Last Resources*, Picador, 2013.

Bu rekabet yalnızca gıda ve su kaynaklarının bulunduğu alanlar üzerinde değil özellikle, iletişim, savunma, uzay sanayilerinde ileri teknoloji alanında kullanılan, terbiyum ve dysprosium, lithium, vanadium, gadolinium gibi ender metallerin çıkarıldığı alanlar üzerinde de hızlanıyor.

Bu metallerin önemli bir kısmının üretiminin ve piyasalarının daha şimdiden yükselen güç ve potansiyel bir hegemonya adayı olan Çin'in denetimine geçmiş olması gelecekte patlak verecek önemli gerginliklere işaret ediyor.

Örneğin Venezüella'dan, Suriye'ye, Nikaragua'dan Yemen'e, Afganistan'a, Kuzey Kore'den Keşmir'e, Balkanlardan İsrail-Filistin sorununa, Karabağ, Güney Osetya'ya Ruanda'dan Fildişi Kıyısı'ndan, Çat, Kongo, Sri Lanka'ya kadar birçok ülke, iç savaşlarla sarsılıyor, hatta yıkılıyor. Dini etnik "terörizm", etnik-dini çelişkilerle sarsılan iki nükleer güç, Pakistan ve Hindistan Keşmir'de yine elleri tetikte, nükleer bir savaşın kıyısında, karşı karşıya.

Hemen her zaman doğal, mineral, enerji kaynaklarının paylaşımıyla, ticaret yollarının kontrolüyle yakında ilgili bu rekabet noktalarının her birinde, ABD, Çin, Rusya gibi büyük ve nükleer silahlara sahip güçlerin çıkarları sık sık çatışıyor.

Aslında bu durum çok daha karmaşık ve tehlikeli bir resmin parçası. Bu resmin içinde ABD liderliğindeki Batı merkezli hegemonya düzeni ve onun ifadesi küreselleşme çözülüyor. Kaynak rekabeti alanında Çin'in, Afrika'da ekonomik ilişkilerin çok ötesine geçen varlığının yanı sıra, ifadesini "Bir Kuşak Bir Yol" projesinde bulmaya başlayan, yeni bir hegemonya ve "küreselleştirme" (ekonomik entegrasyon) süreci geliyor. Böylece, *Peleponnes Savaşlarından* (MÖ 460-404) bu yana tarihin gösterdiği gibi yükselen hegemonya adayı ile gerileyen hegemonyanın bir aşamada çatışması olasılığı gündeme geliyor.

Çin kapitalizminin 1990'lar boyunca, yılda ortalama yüzde 10'a ulaşan büyüme oranları, 2000'li yıllarda yavaşlamaya başlarken özellikle Afrika'da büyük alt yapı yatırımları yaptığına, limanlar, maden işleme kompleksleri kurduğuna, bu kıtaya nüfus aktardığına ilişkin "neo-kolonyalizm" öyküleri okumaya başladık.⁸

⁸ Howard W. French "The Next Empire", *The Atlantic*, Nisan, 2010; Brook Larmer, "Is China the World's New Colonial Power?", *The New York Times*, 2 Mayıs 2017.

Batı kapitalizminin mali krizini izleyen son on yılda Çin'in, sermaye ihracı, kaynaklara ulaşma, kaynak alanlarına nüfus transfer etme (yerleşimci yaratma) çabaları yoğunlaştı. Çin 2000 yılında sadece 4 ülkenin en büyük ticaret ortağıyken bu sayı, ABD'yi de kapsamak üzere 100'e çıktı.

Kaba iktisadın "Çin'den sermaye kaçmaya başladı" diye anlamadan sevindiği olgu da Çin'in devlet şirketlerinin yanı sıra özel kapitalizminin de sermaye ihraç etmeye başladığını gösteriyordu. Çin'in yatırımları, gönderdiği nüfus, Afrika ekonomilerini, toplumlarını Çin'in gereksinimlerine uygun biçimde dönüştürürken, gelecek on yılda 1.6 trilyon dolar Çin sermayesini emmesi beklenen "Tek yol tek kuşak" projesi de bir "Süper Kıta" olarak Orta Asya alanını, ticareti hızlandıracak alt yapı yatırımlarıyla, tren yollarıyla, kredilerle, Çin ekonomisinin gereksinimlerine göre şekillendirmeyi amaçlıyor.

Aynı alanda, daha ufak çaplı da olsa benzer bir proje geliştirmeye çalışan Hindistan Çin'i yeni sömürgecilikle suçluyor, ABD, Almanya ve kimi Avrupa ilkeleri, "Tek yol tek kuşak" projesinden esas olarak Çinli şirketlerin yararlanacağına inanıyorlar.

Çin'in bölgedeki, Pakistan, Sri Lanka, Kamboçya gibi ülkelere, alt yapı projelerinin finansmanı üzerinden geri ödenmesi çok zor, kimi zaman imkânsız borç ilişkileri içine sokarak, "**Bir Ekonomik tetikçinin anıları**" kitabındaki taktikleri anımsatan borç tuzakları yaratarak, ödenmeyen borçlar karşılığında stratejik avantajlar elde etmeye başladığı görülüyor.

Örneğin 2007 yılında Çin devlet şirketi Sri Lanka'da, Çin'in verdiği kredilerle Humbantota liman inşaatı projesine başlamış. Humbantota limanı bittiğinde ekonomik olarak yeterince karlı olmadığı ve bu nedenle Sri Lanka'nın aldığı borçları ödeyemeyeceği ortaya çıkınca Çin, alacağına karşılık limanı 99 yıllığına kiralayarak Hint Denizi'nde bir tesise sahip olmuş.

Birçok gözlemciye göre, Çin'in, "Tek yol tek kuşak" projesinin önemli parçalarından, Çin Pakistan Ekonomik Koridoru (CPEK) kapsamında Pakistan'a verdiği borçlar da benzer bir "borç tuzağı" yaratmaya başlamış. CPEK bağlamında Çin'in Pakistan'a verdiği borçlar 2013 yılında hızla armaya başlamış. Çin kısa zamanda Japonya'yı geçerek, Pakistan'ın birinci kredi kaynağı haline gelmiş. Pakistan'ın Çin'e borcu 2017 yılında toplam 19 milyar dolarla, kamu borcunun 1/5'ine eşit bir düzeye

yükselmiş. Analistlere göre, çoğu enerji sektöründe 19 proje üzerinden Pakistan'ın Çin'e ödemesi gereken kamu ve özel sektör borcu 2024 yılına kadar 100 milyar dolara ulaşarak ülkenin ödeme kapasitesinin çok üstüne çıkacak. Böyle durumlarda Çin, ödenemeyen borçların karşılığında, ülkenin liman, yol gibi stratejik kaynaklarının kontrolünü ele geçirmeye başlıyor.

New York Times, ABD Pakistan'a yönelik güvenlik yardımlarını keserken, Pakistan Hava Kuvvetleri ile Çin Hava kuvvetleri arasında, jet uçaklarının ve çeşitli ileri teknoloji silahlarının yapımına ilişkin bir seri yeni iş birliği anlaşmasının imzalandığını, Çin'in Pakistan'ın Basra Körfezi çıkışına yakın, stratejik Gwadar limanının yönetimini üstlendiğini aktarıyordu.

Çin'in, benzer borçlandırma süreçleri, halen Tacikistan, Kırgızistan, Nepal gibi ülkelerde ve tarihsel olarak Avustralya'nın etki alanındaki Papua Yeni Gine'de devam ediyor. Kimi Latin Amerika ülkelerini, örneğin Venezüella'yı da bu listeye ekleyebiliriz.

Harvard Üniversitesi Belfer Centre for Science and International Affairs'de yapılan bir araştırma, Doğu Afrika'dan Pasifik adalarına kadar en az 16 ülkenin Çin'den aldıkları borçları ödemeyecek durumda olduğunu saptıyor. Bu ülkelerin ABD'nin çıkarlarını tehdit edecek biçimde Çin'in etkisi altına girebileceklerinden endişe ediliyor. Araştırma, Çin'in, borç bağımlılığını kaldıraç olarak kullanıp, Güney Asya'da güç yansıtmasına olanak verecek bir limanlar zinciri ile ABD'nin stratejik üstünlüğüne son verebileceğini iddia ediyor. *New York Times*'daki bir yorumda da “ABD ile olası bir savaş dışında, Çin'in Güney Asya denizlerindeki kontrolü çoktan inkar edilemez bir realitedir” deniliyordu.

Bu tepkiler, hegemonya bloklarının oluşarak, gelecekte bu projenin coğrafyasında çarpışacağını, bu coğrafyada yer alan ülkelerin, halklarının, bir emperyalist paylaşım rekabetinin hedefi olabileceğini düşündürüyor.

Bu gelişmeler emperyalist yeniden paylaşım savaşlarının, bağımsızlık, sömürgecilik gibi kaygıların yeni dönemin özellikleri arasında olacağını söylüyor.

Teknolojik gelişmeler: İletişim, bilgi işlem alanlarında teknolojik gelişmelerin mekan ve zaman ilişkisi üzerinde yaptığı et-

kilerle, mekanları birbirine bağlama süreçlerindeki gelişmeler de bu yeni dönemin ilk anda gözlenebilir özellikleri arasında.

ABD merkezli küresel ekonomik ve güvenlik mimarisi çürür ve çözülürken, Çin kapitalizminin gerçekleştirdiği, hızlı ekonomik büyüme ve bu büyümenin getirdikleri, başta ABD ve Japonya olmak üzere Batılı, geleneksel emperyalist güçleri kaygılandırıyor.

Çin, 2006 yılında 893 milyar dolardan 2015’de 2,6 trilyon dolara çıkan brüt katma değerin getirdiği kaynaklarla, özellikle, bilgisayar, bilişim alanlarında, haberleşme, istihbarat, izleme, denetleme, savunma, uzay araştırmaları sektörlerinde dev adımlarla ilerliyor. Örneğin, 2016-17 ve 18 yıllarında dünyanın en hızlı bilgisayarlarını üretme yarışını Çin kazanıyor. Yakın zamana kadar Batı kaynaklı yazılımlara dayanan bu bilgisayarlar 2017’de kendi işletim sistemlerini geliştiriyor, batıdakinden farklı bir bilgisayar modeliyle öne geçiyor. Dünyanın en büyük radyo teleskopunu, en uzun hızlı tren hattı ağını kuran, uzaya ilk kuantum iletişim uydusunu gönderen, kuantum interneti kurma yolunda hızla ilerleyen Çin, klonlama, embriyo ve kök hücre, virüs araştırmalarında hızla batıyı yakalıyor, kimi alanlarda öne geçiyor. Yapay zekâ, özellikle bunun savunma, izleme alanlarına yönelik uygulamalarında da Çin hızla liderliğe aday oluyor. Uzay araştırmalarında, uzay istasyonu, ayın karanlık yüzüne araç gönderme, gelecekte ayda bir üs kurma çalışmalarında da Çin öne geçiyor.

The Guardian gazetesinin bilimsel alanları kapsayan yazarı Philip Ball, “Çin’in önde gelen üniversiteleri öğrencilerine Batı’nın önde gelen üniversiteleri kadar eşit olanaklar sunmaya, akademik araştırmalara çok daha fazla kaynak ayırmaya başladılar”... “Batı’daki Çinli bilim insanları ülkelerine geri dönmeye başlıyorlar” diyor.

Amerika’nın savunma gereksinimlerini, teknolojik gelişme potansiyellerini irdeleyen Ulusal Bilim Vakfı (The National Science Foundation) her yılın başında bir rapor yayımlıyor. Bu yıl yayımlanan rapor, yukarda değindiğim alanlarda Çin’in ABD’yi yakalamaya, kimi alanlarda geçmeye başladığını saptıyordu. ABD savunma gereksinimlerini ve teknolojilerini tartışan uzmanlardan bilim insanlarından ve araştırmacı yazarlardan oluşan Aspen Strategy Grubu’nun 2018 yılı Ağustos toplantısında,

Çin savunma teknolojilerinin gelişme hızı, özellikle Yapay Zekâ, haberleşme, bilişim savaşları (info-wars), şifreleme alanlarında attığı adımlar çok kaygı yaratmış.⁹

Yeni dönemde emperyalist rekabetin dinamikleri üzerinde düşünürken, yükselen güçlerin özellikle mali kaynakları zengin Çin'in bilgisayar teknolojisi, uzay çalışmaları alanındaki başarıları, uzayın denetlenmesi, bu denetleme rekabetinin uzaya sıçratacağı savaşların olası etkilerini de göz önüne almak gerekiyor.

Dahası kaynak paylaşımı ve paylaşım alanlarını düşünürken, bu yeni dönemde, bu alanların, bir taraftan uzaya kadar genişlediğini diğer taraftan da, "Sanal Uzay" (World Wide Web) ve "Bulut" (Cloud) kavramlarıyla ifade edilen bir alanı da kapsamaya başladığını görmek zorunlu. Ve veri madenciliğinin ürünlerini yeni dönemin paylaşımına konu olacak kaynakları arasında düşünmek gerekiyor.

CIA'nın bir düşünce kuruluşu olan Rand Corporation'ın 2017 Nisan'ında yayımladığı bir raporda, bilişimin silaha dönüştürülmesinden, buna karşılık "bilişsel güvenlik" sistemlerinin oluşturulmasından, Internet ve sosyal medyanın, geleneksel, bilişim savaşlarında, etkileme operasyonlarında, taktik bilgi toplama, bilgi yayma, propaganda işlemlerinde niteliksel bir değişim yarattığından, şimdi kitleleri manipüle etmek, kamuoyunu yönlendirmek hatta ülkelerin demokratik süreçlerinde sapmalara yol açan eylemlere olanak veren bir sanal coğrafyanın şekillendiğinden söz ediyordu.¹⁰

Yeniden şekillenme: Kriz dönemleri yerleşik sınıf yapılarında dağılmalara olduğu kadar yeniden şekillenmelere de yol açarlar. Yeni haritanın belirginleşmeye başlayan çizgilerine işçi sınıfının yaşadığı yıkımı ve yeniden şekillenme eğilimlerini de eklememiz gerekir.

Kapitalizmin fordist sermaye birikim rejimi tükenerek yapısal krize girdiğinde, krize uyum çabaları işçi sınıfının verili sınıf şekillenmelerini üç alanda dağıtmaya başladı.

Birincisi kültürel alandır. Sermaye sınıfının temsilcileri ve ekonominin liderleri, entelijensiyası sermaye birikimi sürecinin

⁹ Louise Lucas, Emily Feng, "China's push to become a tech superpower trigger alarms abroad", *Financial Times*, 19 Mart 2017.

¹⁰ Rand Walzman, "Weaponisation of Information – Need for Cognitive Security" *Rand Corporation*, Nisan 2017.

krize adapte olma çabalarına, artık engel olmaya başlayan fordist rejimin kitlesel sendikalar, sosyal demokrat partiler, refah devleti, ticaret ve sermaye hareketlerinin denetlenmesi gibi bileşenlerine karşı savaş açtılar.

Bu savaşın getireceği yıkımı meşrulaştıracak yeni kültürel biçimler, fanteziler gerekiyordu. 1968 yenilgisinin ardından ABD ve Avrupa'da yükselmeye başlayan "karşıt kültür" hareketinin 1970'lerde kapitalizme yönelttiği etik ve estetik eleştiriler sermayenin entelijensiyasının çok işine yaradı.

Bu eleştiriler, bireysel özgürlükler, özgünlük talepleri, fordizmin zaten dağılmaya başlayan, homojen, bürokratik yapılarını taşıyemeye yardımcı olacak yeni bir söylemin kurulmasında kullanıldılar. Diğer bir deyişle, "kapitalizme karşı fordizm dönemine yöneltilen kimi eleştiriler, sermayenin, artık tükenmiş Fordist rejimin kurumlarına ve düşüncelerine ve sınıflarına karşı başlattığı "iç savaşın" (bu savaşa "devrimci", ilerici özgürleştirici bir ton katmak üzere) içine alındılar. Thomas Frank'ın ünlü deyişiyle "artık kapitalizm hem kendi linç gösterilerini sahneliyor"¹¹ hem de bu gösteriye bilet satarak para kazanıyordu". İşçi sınıfının refah devleti, sendikal hareket, toplumsal dayanışma geleneği; bu iç savaş içinde "vatandaş" yerini "tüketiciye" bırakırken, tüketim objeleri mutluluk kaynağı olarak yüce nesne düzeyine yükselirken, hızla zayıfladı.

İkincisi üretime ve tüketime ilişkindir. Kapitalizm, yapısal krizi içinde kâr oranları düşme eğilimine karşı eğilimler olarak, (1) işçi ücretlerini, sosyal haklara ilişkin devlet harcamalarını kırmak, emek piyasasını esnekleştirmek (güvencesizleştirme) talepleriyle işçi sınıfı üzerinde baskıyı arttırdı, (2) üretkenliği arttırmak için makineleşmeyi hızlandırdı, (3) yeni değerlendirme alanları (yatırım, ihracat pazarları) ararken mekanı ve zamanı yeniden düzenlemeye başladı.

İşçi sınıfı ve giderek dünya halkları bunları, toplumsal kaynakları sermayeye transfer eden neo-liberalizm, sınırları açan, korumacılığı, denetimleri kaldıran küreselleşme (kısacası IMF-Dünya bankası reformları) olarak yaşadılar sonuç giderek artan işsizlik yoksulluk; fordist kitlesel işçi sınıfının parçalanması, hatta erimesi oldu.

¹¹ Bu bağlamda üç yapıt tipiktir. Fight Club, American Beauty, Pleasant Ville.

Üçüncüsü, teknolojik gelişmelere ilişkindir. İşçi sınıfı, fordist yapılarını kaybederken, yeni teknolojik gelişmelere bağlı olarak parçalanıyor, giderek yeni emek biçimleri bunların üzerinde “yeni orta sınıf proletarya” denen, sanayi proletaryasından farklı çalışma koşullarına ve kültürel özelliklere sahip bir kesim şekilleniyordu.

Kapitalizmin talep yetersizliği karşısında, kredi sistemi gelecekte oluşacak gelirleri şimdiden tüketme eğilimini artırıyor, borçlanma ve güvencesizleşme birleşince, özellikle, işçi sınıfının, krizin yıkıcı basıncını en çok hissettiği sektörlerde, fordizmin kitlesel sanayi proletaryası arasında, yeni teknolojiler üzerinde gelişmekte olan sektörlerdekilere farklı olarak, tedirgin, kararsız ve var olana yapışmayı esas alan bir ruh hali, depresyon ege- men oluyordu. Bu korunma refleksi, muhafazakâr ruh hali, küreselleşmenin etkileriyle artan (esas olarak sermayenin yararına) mal ve emek ithalatı (göçmen işçiler) süreçlerinin işsizlik arttırıcı, yerel kültürü dönüştürmeye zorlayıcı etkileriyle daha da ağırlaşıyordu.

İşçi sınıfının, çözülme ve “declassé” olma sürecine girmiş kesiminin ruh hali ve toplumsal refleksleri, giderek 1930’ların Avrupa’sında küçük burjuvazinin” çözülme ve “declassé” olma sürecinin ruh haline ve reflekslerine benzemeye başladı.

ABD merkezli dünya siyasi mimarisi dağılırken, onun yapıları içinde şekillenmiş coğrafyalardaki toplumlar da gerek ekonomik krizlerin, hızlı metalaşmanın (küreselleşme) getirdiği kültürel şokların yerel sarsıntıları, gerekse de büyük güçlerin emperyalist-vekalet savaşları altında dağılmaya başlıyorlar. Bu dağılmanın yarattığı büyük göç dalgaları Batı ülkelerinin kıyılarına gerek göçmenler krizi gerekse terörist saldırılar olarak vurduğunda, işçi sınıfının savunmaya çekilmiş kesiminde ırkçı yabancı düşmanı duyarlılıklar güçleniyor bu ortamda Yahudi düşmanlığı da hızla yeniden canlanmaya başlayarak resmi tamamlıyor.

Sonuç

Kapitalist toplumda bir düzen dağılırken, devletlerin toprakları üzerindeki denetimlerinin, egemen sınıfların hegemonya söylemlerinin zayıflamasının doğrudan bir sonucu olarak bireylerin var-

lıklarını, kimliklerini tanımlayan, sınıf, vatandaşlık gibi soyut aidiyetler parçalanmaya başlar.

Bireyler, korunma refleksiyle milliyet, etnisite, dini, mezhep, tarikat, cemaat gibi somut evrenselliğe sığınmaya yönelirler. Bu somut aidiyetlerin anlam sistemleri verili anlamlar sistemiyle çatışır, toplumda egemen anlamlar zinciri kopmaya başlar.

Günümüzde de, 19 yüzyılın sonundaki gelişmeleri anımsatan paranoyak, kolay açıklamalara, güçlü liderlere, mistik söylemleri kabul etmeye eğilimli, manipülasyona açık kitleler ülkelerin siyasetinde, sosyal medyanın da katkısıyla etkili olmaya başlıyor. Yukarıda değindiğim gibi, bu alan uluslararası propaganda ve manipülasyonlara karşı korunaksız olduğundan, devletlerin başka devletlerin iç siyasetlerine bu alan üzerinden müdahale olanakları artıyor. Emperyalist güçler, somut aidiyetler (evrensellikler) arasındaki çelişkileri, coğrafyaları, kaynakları denetim altına alma çabalarına alet ediyorlar.

Öyleyse, emperyalizme direnirken üç konuda çok dikkatli olmak gerekir.

Birincisi: Güçleri, bu etnik, dini gruplardan birinin diğerleri üzerinde baskı ve tahakküm kurmasına olanak vermeden birleştirmenin yollarını bulmak. İkincisi: Bu somut aidiyetleri, özgünlüklerini bastırmadan tek bir soyut evrensellikte birleştirebilmek. Üçüncü olarak da bunları yaparken dinci, milliyetçi akımlara yaklaşmak uğruna, tarihsel materyalist görüşlerden taviz vermekten kaçınmaya özellikle dikkat etmek.

Dikkate alınması gereken bir önemli gelişme de Batı bloku dağılırken, ABD dış politikasında Trump döneminde şekillenen, korumacı, Almanya'nın ekonomik gücü karşısında tedirgin tutumlar Almanya'nın yeniden Avrupa'yı birleştirme ve bu platformdan küresel düzeye sıçrama olasılığını güçlendiriyor olmasıdır.

Almanya'nın ekonomik gücüne ek olarak askeri kapasitelerini de inşa etmeye başlaması ABD-Çin-Rusya merkezlerinin ilişkilerini, güçler dengesi manevralarını çok daha karmaşıklığa adanıyor.¹²

¹² Bu potansiyel, ABD devlet başkanı Donald Trump'ın 2017 Mayıs ayında katıldığı NATO ve G7 toplantılarında yaşanan tartışmalardan sonra Almanya Devlet Başkanı Angela Merkel'in "Biz artık Avrupa'da kendi kaderimizi kendi ellerimize almalıyız" ...
Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

Örneğin, Almanya'nın bir süper güç olarak yükselmesinin aşağıda değineceğim jeopolitik fay kırıklarında birikmeye başlayan enerjinin üzerinde yapacağı etkileri, özellikle göz önüne almak gerekiyor..

Bu fay kırıklarını kısaca şöyle tanımlayabiliriz. Batı ve Rusya arasında şekillenen, Doğu Avrupa'dan Suriye-İran coğrafyasına kadar uzanan jeopolitiğin fay kırığı. Çin Denizi'nde esas olarak ABD-Japonya ile Çin arasında oluşmaya başlayan jeopolitik fay kırığı. Tüm bunlara 2018 sonunda ve 2019 başında Venezuela'dan geçen bir fay kırığı daha eklenerek büyük güçler arası çatışma alanını küreselleştirdi.

Tüm bunlar emperyalizm teorilerinin, büyük güçler arasında yine bir büyük savaşın gündeme gelme olasılığını da kapsamaya çalışmasını gerektiriyor.

Bu noktada, ABD hegemonyası altında şekillenmiş düzenin dağılmaya başlamasının, kutup yokluğunun, jeopolitik anlamı üzerinde düşünme çabaları arasında “yeni orta çağlar” benzetmesi ilginç bir analogi sunuyor.¹³

Bu analogi, Avrupa'nın bugünkü siyasi coğrafyasının Roma İmparatorluğu'nun parçalanmasından sonra doğmaya başlayan coğrafyaya işaret ediyor: yerel iktidarlar, şehir devletleri, dini örgütlerin networkleri, serbest kalmış yersiz yurtsuz köylü kalabalıklarından oluşan, dilenci, talancı topluluklar... Bu yaklaşım günümüzle bu dönem arasında önemli benzerlikler saptıyor, bu mekanda politikanın, devletlerden ziyade, şehir yönetimleri, dini cemaatlerin, ekonomik yapıların liderleri, bunların çevresindeki entelijensiya tarafından yapılmaya başlandığını savunuyor.

“Avrupa güvenlik konusunda ABD'ye yaslanamaz, İngilteresiz bir gelecekle yüzleşmek zorundadır” saptamalarından sonra tüm açıklığıyla ortaya çıktı. Bkz. Gideon Rachman, “Angela Merkel, Donald Trump and the End of the West- The German Leader's Speech was a blunder and risks becoming a self-fulfilling prophecy”, *Financial Times*, 29 Mayıs 2017; “USA is an important nation”: Foreign Minister Gabriel trumps America to weaken the West”, *Huffington Post*, 29 Mayıs 2017; By Annett Meiritz, Anna Reimann and Severin Weiland, “A Trans-Atlantic Turning Point” *Spiegel Online*, 05/29/2017. 2019 Münih konferansında yaşananları, ABD ile Avrupa, özellikle Almanya arasında açılan çatlağın büyümeye devam ediyor olmasını da ekleyebiliriz.

¹³ Phil Williams, “From the new middle ages to a new dark age: The decline of the state and U.S. strategy”, *Strategic Studies Institute, U.S. Army War College*, June 2008; Parag Khanna, “Davos: The Congress of New Middle Ages”, *The Wall Street Journal*, 24 Ocak 2011; Jan Zielonka, “The Rise of a Neo-Medieval Order in Europe”, *Civilizations and the World Order*, ed. Fred Dallmayr, M. Alif Kayapınar, İsmail Yayıncı, 2014, Lexington, s. 193-205.

Buna karşılık, küreselleşme tartışmaları sırasında “ulus devlet, genel olarak devlet etkisini kaybediyor” iddiası geride kalıyor, ulus devletler, ulusçuluk hatta yerlilik (nativisme) yeniden güçlenmeye başlıyor.

Bu parçalanmışlık, akışkanlık içinde eski siyasi ekonomik merkezler zayıflarken yenileri yükseliyor. Ancak yeni yükselenlerin henüz yeni bir düzen önerecek noktadan, kuracak güçten uzak olduğu görülüyor

Özetle kapitalist dünya sistemi ve ekonomisi çok akışkan bir dönemden geçiyor. Esas olan belirsizlik ve korku. Yerel, hatta büyük savaşlar korkusu, küresel ısınmanın getirdiği, iklim, açlık korkusu, salgın hastalık korkusu, büyük göçmen dalgaları, devletsiz alanlar, dinci, ırkçı terörizm, etnik ve dinci kimliklerin toplumsal formasyonların istikrarını bozma dokusunu çözme potansiyelleri, teknolojik gelişmeler ve getirdikleri olanaklar ve riskler, “bugünün” sosyalistlerinin cevap vermesi gereken çok sayıda yeni soru üretiyor...

Bu noktada sosyalistlerin Mao'nun ünlü sözünü anımsamaları gerekiyor: “**Gök kubbenin altında kaos egemen, koşullar mükemmel**”. Çünkü “bu kapitalizm” bu krizden çıkamaz. Bu, radikal değişikliklerin gündemde olduğu anlamına gelir. Etkisiz kalırsak, bu değişikliklerin yönünü belirlemeyi tamamen sermayeye bırakmış olacağız.. Etkili olabilmek için ise güçleri birleştirmek, kaosun içinde, özellikle işçi sınıfı söz konusu olduğunda, öncelikle çürüyen çözülmekte olan unsurlara değil (bunlara daha sonra dönmek üzere) gelişmekte olan unsurlar üzerinde odaklanmak gerekiyor. Buna ek olarak kültürel alanda bir etki yapabilmek için egemen ideolojinin tüm biçimleri karşısında eleştirel mesafeyi korumak, uzlaşmayı reddetmek, Gramsci'nin deyimiyle düşüncelerimizin yamalı bohçasındaki, yabancı yamaları söküp atmak gerekiyor.

Modern komünizmin tarihinde yükselme ve gerileme dönemleri birbirini izler. Her dönem kapitalizmin ve işçi sınıfının o dönemki yapısal özelliklerinden kaynaklanan biçimler sergiler. Örneğin 1830'larda başlayıp 1871 Paris Komünü'nün yenilgiyle biten ilk yükseliş döneminin gündeme getirdiği örgütlenme, çalışma tarzı, ideolojik kültürel biçimler, gelecek tasarımları 1917-1968/73 dönemine kadar süren ikinci yükseliş döneminde ortaya çıkanlardan farklıdır. Aynı karşılaştırmayı, ilk gerileme dönemi

olarak düşünebileceğimiz 1871-1917 ile 1980'lerde başlayan ikinci gerileme dönemi için de yapabiliriz.

Bugün, ilk küreselleşme karşıtı hareketlere, bunlar geri çekildikten yaklaşık on yıl sonra patlak veren Tahrir, Meydan İşgalleri ve Gezi Olayı gibi hareketliliklere, bu hareketlere katılan işçi sınıfı kesimlerine, bunların doğrudan demokrasi, eşitlik taleplerine, kapitalizme yönelttikleri eleştirilere, olaylar sırasında sergiledikleri yaşam pratiklerine, hatta son aylarda kapitalizmin temsilcilerinin ağzına dolanmış sosyalizm korkusuna bakarak yeni bir komünist yükseliş olasılığıyla karşı karşıya olduğumuzu söyleyebiliriz.

Bu yükseliş olasılığını, potansiyelden kinetiğe çevirmek için hızla yeni bir yol bulmak gerekiyor. Kapitalizmin en karanlık unsurları da bu olasılığın farkında ve faşist tehlike yine güncel.

KÜRESELLEŞME VE JEOPOLİTİK

Pazarlıklar, Savaşlar, 'Devrimler' Çağı

19 Ocak 2017 Perşembe

Financial Times, “Davos Man” olarak bilinen küresel elitin (finans oligarşisi -yüzde 1- de diyebiliriz) etkisinin kırıldığını düşünüyor. *Foreign Policy*'de Gillian Tett “*Davos man çıplak*” diyor. *Wall Street Journal*'a göre “*Davos'un mesajı açık: Tüm dünya artık bir çarşı, tüm anlaşmalar, ittifaklar, ilişkiler yeni pazarlıkları bekliyor.*”

ABD'de, Ulusal İstihbarat Konseyi'nin (NIC), *Küresel Eğilimler, İlerlemenin Paradoksları* başlığıyla yayımlanan yeni raporu, “*karanlık ve zor bir yakın gelecek*” öngörüyor. Bunlar da bir başka “*karanlık ve zor*” dönemi anımsatıyor.

Lenin, *Emperyalizm...* (1915) broşürünü yazarken, bir “paylaşım savaşları”, “proletarya devrimleri” çağına girildiğini düşünüyordu. Gerçekten de, kapitalizmin bir yapısal krizinin “*küreselleşme dönemi*” ilk “*Dünya Savaşına*” yol açarak çöküyordu. Bu çöküşün içinde, Rusya'da bir proleter devrimi, Osmanlı İmparatorluğu'nun, halifeliğin ve hâlâ adını koymakta çok zorlandığımız büyük Ermeni “*felaketinin*” enkazlarının üzerinde bir bağımsız, laik Cumhuriyet doğuyordu.

1929 mali çöküşünün ve “*Büyük Bunalım*”'ın ardından, çok daha yıkıcı bir II. Dünya Savaşı yaşandı. Büyük Bunalım döneminde dünya halkları faşist diktatörlüklere, Yahudi Soykırımı'na tanık oldular.

Geleceğin Özeti

NIC'nin raporu iki başlık altında toplanabilecek savlarını “*Geleceğin Özeti*” başlıklı giriş bölümünde sunuyor, sonra 235 sayfa boyunca bunları açıyor: Uluslararası düzlemde “*1900'lü yılları andıran bir 'güçler dengesi' dönemine*” geçildi, ülkelerin içinde toplumsal çelişkiler sertleşiyor.

“*Güçler dengesi*” dönemine, ABD'nin dünya sorunlarına çözüm. gelişen kaosa düzen getirme kapasitesi zayıfladığı; “*ABD*

egemenliği dönemi kapandığı” için giriyoruz. Bu dönemde Rusya ve Çin daha da cüretli davranmaya, kimi yerel hegemonya aday güçler kendi çıkarlarını dayatmaya başlayacaklar. Rusya ve Çin, ABD’nin, gücünün sınırlarını, bir hata yapma, doğrudan çatışma yaratma risklerini artırma pahasına, giderek daha sık sınamak isteyecekler.

Küresel ekonomik, siyasi, ekolojik (küresel ısınma) gibi sorunlarda uluslararası işbirliği daha da zorlaşacak. Devlet kapasitesi hâlâ önemli olmaya devam etse de işbirliği, rekabet alanlarında en etkili devletler, geleceğin en etkili aktörleri, **dijital ağlara, ilişkilere, bilgiye, enformasyona dayananlar** arasından çıkacak.

ABD hegemonyası döneminin kapanması, ekonomik, siyasi, **kültürel düzeni tanımlayan**, gelişen olayları anlamlandıran realitenin kurulma ve denetlenme süreçleri üzerindeki tekelin de kırılmasını getiriyor: Böylece *“farklı aktörlerin etkileriyle şekillenen birbirinden farklı ve birbiriyle rekabet eden realiteler oluşmaya başlıyor. Bu durum, dünya olaylarına, sorunlarına yönelik ortak anlamlandırma süreçleri kurmayı, mutabakat oluşturmayı giderek zorlaştırıyor.”* Şimdi, büyük güçler 1900’lü yıllara damgasını vuran bu dinamikleri anımsayacak, yeniden öğrenmek zorunda kalacaklar.

Devletlere gelince, yönetici seçkinler gelir dağılımındaki bozulmanın getirdiği toplumsal basıncı hissediyorlar. Batı ülkelerinde orta sınıfın içinin boşalması, karanlık ve kaygı verici toplumsal eğilimlere yol açıyor.

“Uzun durgunluk”, “yeni teknolojik gelişmeler” işsizliği, yoksulluğu artırırken, küreselleşmeye, yönetici seçkinlere yönelik bir öfkenin ateşini de körüklüyor. Gittikçe azalan kaynakları paylaşmak üzere gelen, yerli halkın yaşam tarzı ve kültürüne yabancı göçmen nüfustaki artış, bu göçmenlerin ekonomiye kattıklarından yararlanamayan kesimler arasında tepki yaratıyor. Bu tepkiler, uluslararası düzendeki sorunları daha da ağırlaştıran, işbirliğini zorlaştıran **ırkçı, ulusalcı** eğilimlerin güçlenmesini hızlandırıyor.

NIC raporu adeta *“savaşlar ve devrimler”* çağına giriyoruz diyor. Bu yıl, *“Davos man”* de, risk listesinin başına, gelir dağılımını, göç dalgasının basıncını, devletler arası çatışmaları koyuyormuş.

Bu Kapitalizm, Bu Kriz, Bu Model - I

16 Ekim 2017 Pazartesi

Küresel kapitalizmin yapısal krizini, yönetenlerin çaresizliğini sergileyen bu kadar veri, bu kadar kısa sürede çok ender olarak ortaya dökülür. Dünya ekonomisi 2007 krizi öncesindeki zaafı sergiliyor. IMF uzmanları, vergileme teorisine “şok” yaratan katkılar yapıyor. Başta ABD Merkez Bankası Başkanı Yellen olmak üzere, merkez bankaları başkanları, dünya ekonomisinin işleyiş dinamiklerini artık anlamadıklarını itiraf ediyorlar.

Kısacası, bu mali kriz başladığında vurguladığım gibi, bu kapitalizm bu krizden çıkamaz. Bu krizin aşılabilmesi için kapitalizmin kendini birçok açıdan yenilemesi gerekiyor. Sorun şu ki bu kapitalizmden o kapitalizme, bir büyük savaş kavşağından geçmeden giden yolun haritasına ne hükümetler ne de merkez bankaları sahip.

Yeni Bir Mali Kriz Riski

Geçen hafta yayımlanan kimi veriler, dünya ekonomisini hatta siyasi sistemini yine şiddetle sarsacak yeni bir mali krizin ufukta görünmeye başladığını düşündürüyordu.

Bu bağlamda, birinci gösterge: Mali varlıkların getirileri düşmeye devam ederken fiyatları (borsa) çok yüksek düzeyde, “*volatilite indeksi*” (Vix) tarihsel olarak çok düşük düzeyde geziniyor.

Örneğin IMF’nin aktardığına göre, yüzde 4’ten daha yüksek getirisi olan varlıkların, tüm varlıklar içindeki payı yüzde 80 ile 15.8 trilyondan, yüzde 5 ile 1.8 trilyon dolara gerilemiş. Bu sırada kaldıraçlı (borçlanarak oluşturulmuş) krediler hızla artarken G20 ülkelerinin toplam borçları 135 trilyon dolarla, ulusal hasıllarının toplamının yüzde 235’ine yükselmiş. Her iki alanda da oranlar kriz öncesi seviyeleri yakalamış durumda.

Bu sırada dünya borsaları tarihsel olarak son derecede yüksek seviyelerde dolaşıyorlar. Yine bu sırada, resmi işsizlik oranları “*düşerken*” ne ücretlerde bir artış gözlenebiliyor ne de krizden

bu yana 12+ trilyon dolar mali genişlemeye karşın enflasyonda bir artış. Bu sırada ekonomistler yine, “**Philips Eğrisi**”nin (işsizlik oranlarıyla enflasyon oranları arasında ters bir ilişki olduğunu iddia eder) kırıldığından söz etmeye başladılar aynı 1970’lerin başında egemen ekonomik model çökerken olduğu gibi.

Model Çürümü

“**Philips Eğrisi**” kırılır, bir kenara konurken, yerine 1980’lerden bugüne kadar “**Laffer Eğrisi**” diye bilinen bir fantezi geçiyordu. Bu fanteziye göre, vergiler azaldıkça ekonomik büyüme ve devlet gelirleri de artar. Vergiler arttıkça da büyüme düşeceğinden devlet gelirleri de düşer. Bu fantezi sayesinde, OECD ülkelerinde, en üst gelir diliminde vergi oranları 1982’de yüzde 62’den 2015’te yüzde 35’e gerilemiş.

Anlaşılan, IMF uzmanları, şimdi artık müstehcenleşen “**Laffer Eğrisi**” fantezisini de terk ediyorlar. Geçen hafta yayımlanan bir IMF çalışması, “**vergi teorisine göre en üst gelir dilimlerinin vergilerini, büyüme oranları olumsuz yönde etkilenmeden artırarak, gelir dağılımında iyileşme sağlanabilir**” diyor.

İngiltere’de İşçi Partisi, IMF’nin bu saptamasıyla kendi ekonomik programı arasındaki benzerliği, haklı olarak vurgulamakta gecikmedi. *The Economist* her zaman olduğu gibi yine gelişmelerin gerisinde kalarak, “**ama IMF onu demek istemedi**” filan diye gevelerken, Başbakan Theresa May, “**Bir siyasi mutabakat var sanıyorduk. Jeremy Corbyn bunu değiştirdi**” deyiverdi. *Financial Times*’dan Philips Stephens de, “**Popülizm nasıl önlenbilir**” başlıklı yorumunda “**bugünkü adaletsiz modeli savunmaktan vazgeçmeyi**”... yeni vergilerle sosyal harcamalara kaynak yaratmak için, “**dev şirketlerin üzerine gitmeyi**” savunuyordu.

Gelin görün ki, “**bu adaletsiz model nasıl değişecek**” sorusunun cevabını kimse bilmiyor. *Financial Times*, Washington’da toplanan Merkez Bankası başkanlarına atıfla, “**ekonomik modelleri iflas ediyor, faiz ve para politikalarının ekonomi üzerindeki etkilerini anlayabildiklerine ilişkin kuşku artıyor**” diyor ve ABD Merkez Bankası Başkanı’ndan “**temel teorik model çekirdeğine kadar çürümüş olabilir, orasını burasını kurcalamaya çalışmak belki de nafidir**” saptamasını aktarıyor. Evet, Yeni bir model, yeni bir uzlaşma aranıyor!

Bu Kapitalizm, Bu Kriz, Bu Model - II

19 Ekim 2017 Perşembe

Önceki yazımda, bu krizin aşılabilmesi için kapitalizmin kendini birçok açıdan yenilemesi gerektiğine, ancak yenilenmiş bir kapitalizme, bir büyük savaş kavşağından geçmeden giden yolun haritasının henüz ortada olmadığına değinmiştim. O harita yok ama bir büyük savaş kavşağına giden yolun haritası yavaş yavaş şekilleniyor.

‘Büyük Güç Rekabeti Çağı’

Son yıllarda, devletler arası dengelerdeki değişimin hızlandığını, bir “*güçler dengesi*” çağına girdiğimizi birçok kez konuştuk. ABD’de, *Stratejik ve Bütçe Değerlendirmeleri Merkez*’nin geçen haftalarda yayımladığı, *Büyük Güçler Rekabeti Çağında Güç* (askeri güç. E-Y) *Planlaması* başlıklı rapor, ABD’de güvenlik kurumlarının, hegemonyadan, büyük güç rekabeti dönemine geçildiğine ilişkin bakışı benimsediğini gösteriyordu. Rapor, Soğuk Savaş’tan sonra Savunma Bakanlığı’nın “*Güç Planlama*” çalışmalarında, statükoyu korumayı amaçladığını, ancak şimdi bu yaklaşımın değişmesi gerektiğini savunuyor. Rapor silah sistemlerinin yenilenmesine, teknolojik, kurumsal düzenlemelere ilişkin öneriler sunarken **Çin ve Rusya ile uzun dönemli bir rekabete**, bu iki ülkenin **savaş stratejilerini** karşılamaya uygun bir planlama sürecinin gerektiğini özellikle vurguluyor.

Bu madalyonun öbür yüzünde, Rusya ve Çin’in dış politikalarında, savunma stratejilerinde, mali krizle birlikte hızlanan dönüşümler var. Kremlin dış politika danışmanı **Sergey Karaganov**’un, metni *Memur*’de yayımlanan (13/10/2017) bir konuşması Rusya’nın yaklaşımına ilişkin önemli ipuçları veriyor. Karaganov, Batı’nın siyasi ekonomik sistemini, kültürel değerlerini yaygınlaştırmakta giderek daha fazla zorlandığına işaret ederek, “*1990’ların ve 2000’lerin liberal dünya düzeninin artık dağılmaya başladığını*” savunuyor. Karaganov, “*yeni doğmakta olan küresel düzen*” için, Çin’in de desteklediği ve Avrupa’yı da kapsa-

yacak olan “Büyük Avrasya Ortaklığı” projesini ve Çin’in, Rusya’nın da desteklediği, “Bir Kuşak Bir Yol” inisiyatifini öneriyor.

Çin, “Bir Kuşak Bir Yol” inisiyatifine, uzay araştırmaları, bilgisayar, yapay zekâ teknolojilerine giderek daha fazla kaynak ayırarak ekonomik, askeri etkisini artırma çabalarını hızlandırıyor. Çin’in “serbest piyasa düzenine” katılma eğilimi de zayıflıyor. Döviz kontrolü, Çin şirketlerini korumak için ekonomide devlet müdahalesi, planlama eğilimi yeniden güçleniyor (*Wall Street Journal*, 16/10/2017). Çin’in jeopolitik öncelikler üzerinde odaklanmaya, devlet kapitalizmine geri dönmeye başladığı görülüyor.

Ve Hızlandırıncılar

Büyük güç rekabetini hem hızlandıran hem de bu rekabetin etkisiyle daha da güçlenen iki eğilimi de bu tabloya eklemek gerekiyor.

Bunlardan biri, Walter Russel Mead’in *Wall Street Journal*’daki yorumunda vurguladığı gibi, **etnik ve/veya dini kimlikler** üzerinden kendi kaderini tayin etmeyi arzulayan **ayrılıkçı hareketlerin** giderek artma eğilimi. Bu eğilimin, kapitalist devletin ve ekonominin, demokrasiyi, eşit vatandaşlık kimliğini yaşatma gücünü giderek kaybetmesinden kaynaklanan **demokratik bir tepkiyi** temsil ettiğine hiç şüphe yok. Ancak etnik ve/veya dini ayrılıkçı hareketlerin, en son Ukrayna, Suriye, Irak, Yemen platformlarında olduğu gibi büyük güçlere manevra alanları açtığı da bir başka gerçek. Bu gelişmeler, vekâlet savaşlarının yayılmasını, hatta büyük güçlerin doğrudan karşılaşma riskini de gündeme getiriyor. Mead, bu durumun 1914’ü anımsattığına dikkat çekiyor.

Mead’in dikkat çektiği zaman aralığını 1930’lara doğru genişletirsek, o dönemi anımsatan bir gelişme daha var. Batı’da, Ortadoğu’da, Latin Amerika’da birçok ülkede kitlelerin, egemen sınıfların temsilcilerine olan öfkesinin siyaseti belirleme etkisinde bir artış gözleniyor.

Bu tabloya bakarak, “*gök kubbenin altında kaos egemen, koşullar mükemmel*” demek olanaklı. Ancak **şimdilik (!?)**, bu “kaos”tan, öncelikle kapitalizmin, dincilik, faşizm (hatta dinci faşizm) gibi geriye bakan karanlık güçleri yararlanacak gibi görünüyor.

Esas Konu Geleceğin Hegemonya Savaşları

16 Nisan 2018 Pazartesi

Tam Suriye iç savaşı biterken, “*kimyasal silahlar kullanıldı*” iddiası ortaya atıldı, ortalık karıştı. ABD, İngiltere, Fransa, “*Esad’ın işidir, cezasız kalmayacak*” dediler.

İngiltere denizaltılarını Doğu Akdeniz’e getirdi; Trump; füzeler geliyor gibi tweet’ler attı, Fransa, ABD ile eşgüdüm içine en uygun anda vuracağız dedi. Suudiler de “*biz de, biz de*” dedi. Rusya, Esad rejimi, uçaklarını, füze rampalarını yeniden konuşturdu. İsrail, İran’ın Suriye’deki, varlığına son vermek için fırsat bekliyordu. Bu garip koalisyon cumartesi sabahı 100 kadar füzeyle, önceden Rusya’ya bildirilmiş Suriye hedeflerini vurdu. Reuters’in Rus ve Suriye kaynaklarından aktardığına göre en az 13 füze havada vuruldu. ABD savunma bakanı Mattis’in “*bir ke-reye mahsus*” olarak nitelediği saldırı, İran ve Rus hedeflerinden de uzak durmuştu.

Ortada kimyasal silahların kullanıldığını kanıtlayacak, doğrulanabilir veriler yok. Yalnızca iddialar var. “*Esad rejimi, tam savaşı kazanırken, tüm Batı blokunu birleştirecek, Ortadoğu’daki vasallarını karşısına alacak bir aptallığı neden yaptı?*” “*Putin, Batı blokunu üstüne çekecek bu aptallığa nasıl izin verdi, hem de İngiltere’de zehirlenme olayının ardından (yine kanıt olmadan) suçlandığı, yüzden fazla Rus diplomatının ABD, AB ülkelerinden kovulduğu bir dönemde*” sorularının cevabı yok. Ortadaki tek açıklama, Bush döneminin “*evil doers*” kavramını anımsatıyor: “*Putin ve Esad kötü, yapabildikleri için yaparlar!*”

Benim bunlara aklım yatmıyor. Trump (Soruşturmalar), May (Brexit) ve Macron (grevler) ülkelerinde ciddi siyasi sorunlarla boğuşuyorlar, “*dikkat dağıtmak için yaptılar*” açıklaması anlamlı ama yeterli gelmiyor. Nükleer silahlara sahip iki “*süper devlet*” savaşın eşiğine getirebilecek, İsrail ile İran’ı doğrudan savaşırabilecek bir “*çılgınlığın*” arkasındaki mantığı ararken, gözüm başka yere doğru gidiyor.

Hegemonya Savaşları

ABD liderliğindeki Batı kapitalizmi bir “*uzun ekonomik durgunluk*” içinde. ABD’de, teknolojik gelişmelere karşın bir türlü açılanamayan kronik bir “*düşük verimlilik sorunu*” var. Batı kapitalizmi, kronik talep yetersizliği ve borç yükü sorununu aşamıyor; halkları huzursuz.

ABD liderliğinin, dünyada sorun çözücü, düzen dayatıcı etkileri 35 yıldır sürekli geriliyor; ekonomik modelini çalıştırmak için kurduğu IMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü, hatta BM Güvenlik Konseyi gibi kurumlar verimliliklerini kaybettiler. “*Batı*”, Afganistan, Irak, Libya’da başlattığı savaşları kazanarak düzen kuramadı. Kısacası ABD hegemonyasının gerilediği, yeni güçlerin “*kurallara*” uymak istemediği görülüyor.

Bu “*revizyonist*” güçlerden Rusya, aslında bir yükselme değil, restorasyon çabası içinde. Rusya’nın ekonomik derinliği, mali, teknolojik kaynakları, nüfusu, bir küresel hegemonya adaylığına uygun değil.

Buna karşılık Çin, ekonomik, teknolojik ve askeri olarak hızla yükseliyor. Çin ekonomisinin büyüme hızı, ABD’ninkinin neredeyse iki katı. Çin ekonomisi satın alma gücü paritesi (PPP) hesabıyla ABD ekonomisinin yüzde 119’na ulaştı; emek verimliliği de artmaya devam ediyor. Daha şimdiden dünyanın en büyük 20 ekonomisi için Çin, ABD’den daha büyük bir çekim merkezi. Çin’e yaptıkları ihracat, ABD’ye yaptıklarını geçti. Teknolojik gelişmelerde de Çin, ABD’yi yakalamaya başladı, kimi alanlarda geçiyor (*Financial Times*); “*Tek yol Tek kuşak*” projesi mekân düzenleme kapasitesine işaret ediyor. Çin, “*çıkarlarını ve küreselleşmenin geleceğini korumak için savaşılmaya hazır olduğunu*” (*Halkın Günlüğü*, 08/04/2018) her fırsatta açıklıyor.

Gerçek küresel hegemonya adayı Çin. Gelecekte, bir hegemonya savaşı olasılığı yüksek. ABD ve İngiltere, gelecekte, Çin’e karşı durabilecek, belki caydırıcı olabilecek, bir bloku şimdiden inşa etmek için, “uluslararası topluluk” kavramına dayanarak, Rusya karşıtlığını bir katalizör olarak kullanmaya çalışıyorlar. Suriye’de izlediğimiz “*çılgınlığın*” arkasındaki mantık da bence bu...

Dağılma ve Entropi

24 Mayıs 2018 Perşembe

Kapitalist dünya ekonomisinde ve devletler arası ilişkilerde hegemonya merkezinin sorun çözme, güvenlik sağlama kapasitesi geriledikçe düzen dağılmaya, devletler kendi başlarının çaresine bakmaya, milliyetçi, ırkçı emperyalist ideolojiler, liderler yükselmeye, entropi (istikrarsızlık-karmaşıklık) artmaya başlar.

II. Dünya Savaşı sonrası dönemin hegemonya merkezi, ABD'nin, kapitalizmin yapısal krizi içinde başlayan gerileme sürecine uyum sağlamakta zorlanması, süreci şiddete dayanarak geri çevirme çabaları dağılmayı ve entropiyi hızlandırıyor.

Dünya Pazarı Parçalanıyor mu?

“*Jeopolitik*” alanının ilk isimlerinden amiral **Mahan** (1840-1914), büyük güçler arasında önce ticari rekabetin sertleştiğine, bunun giderek askeri çatışmalara yol açtığına işaret ediyordu. Bugün ticari rekabetin sertleşerek, ticaret savaşları aşamasına geldiğini kolaylıkla söyleyebiliriz.

Dahası, ABD yönetiminin, Çin'in yükselmesine karşılık korumak için almaya başladığı ekonomik önlemler, yalnızca bir ABD-Çin ticaret savaşı dinamliğini tetiklemekle kalmıyor, ABD hegemonyasının dayandığı devletleri de vuruyor.

ABD, Asya ticaret anlaşmasından çıkarak, Japonya'nın, G. Kore'nin bölgedeki konumunu zayıflatmıştı. ABD'nin dış ticarette uygulamaya koyduğu korumacılık önlemleri, hem Avrupa'da, özellikle de Almanya'da sert, misillemeyi gündeme getiren bir direnişle karşılaştı. ABD'nin İran nükleer anlaşmasından çıkarak, yeni yaptırımlarla bir ekonomik savaşa hazırlanması, Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanıması, Avrupa Birliği'nin ekonomik, siyasi çıkarlarıyla çelişiyor, bir ABD karşıtı direniş hattının oluşmasına yol açıyor.

Wall Street Journal'ın aktardığına göre ABD, Latin Amerika ülkeleri ve Kanada arasında sürmekte olan serbest ticaret anlaşması görüşmelerini, ABD'nin dayatmaları çıkmaza sokmuş. Da-

hası bu dayatmalar, Meksika'da ABD karşıtlığını güçlendiriyor, 1 Haziran'daki genel seçimlerde, “*ekonomik ulusalcılıktan*” yana “*popülist*” politikacı Obrador'un kazanma şansını artırıyor.

Dağılma İçinde Dağılma

Hegemonya merkezinin etrafındaki destek ülkeler bloku dağılırken, bu blokun en önemli bileşeni Avrupa Birliği'nin dağılma riski artıyor. Birliğin geleceğini sorgulayan ilk darbe İngiltere'den gelmişti. AB üyeleri Brexit'e, kendi saflarını sıklaştırarak cevap verdiler. Ancak AB'nin 3. büyük ülkesi İtalya'da genel seçimlerde ortaya çıkan tablo, 5 Yıldız hareketi ile sağ (faşist özellikler sergileyen) Kuzey Birliği'nin yeni hükümetinin koalisyon programı, AB'nin geleceğine yönelik çok tehlikeli olasılıklara işaret ediyor. Her iki parti de neo-liberal modelden, AB-İtalya ilişkilerinden, AB ekonomik düzeninden, göçmen politikalarından hoşnut değil; Rusya'ya yönelik yaptırımların kaldırılmasını istiyorlar. Yeni hükümet bu programı uygulamaya koyarsa, AB'nin ekonomik düzenini, Rusya'yı hedef alan yaptırımlara uymayı kabul etmezse, AB'nin güvenlik mimarisini, NATO ilişkilerini bozmaya aday. Bunlar yetmezmiş gibi, AB'nin çevresindeki stratejik bölgelerde türlü krizler gelişmeye devam. Örneğin, Ege'de Yunanistan ve Türkiye uçakları sık sık birbirini taciz ediyor. Balkanlar'da Sırp milliyetçileri, Bosna-Hırvat-Sırp federasyonundan çıkmak istiyor. Afrika'da Mısır ve Etiyopya arasında, Nil'in sularının paylaşılmasına ilişkin anlaşmazlıklar, Sudan, Katar ve Türkiye'nin katılımıyla tırmanıyor. Yemen'de savaş devam ediyor.

Bu sırada, Golan Tepeleri'nde İsrail'in İran hedeflerini vuran saldırıları, Lübnan seçimlerinden Hizbullah'ın güçlenerek çıkması, İsrail - İran çatışmasının tırmanacağını gösteriyor. Irak seçimlerinde, İran'dan farklı politikalar izleyen, Suudilerle iyi ilişkiler kuran Şii lider Sadr'ın zaferi de, İran ile Suudi Arabistan arasındaki nüfuz mücadelesinin Irak'a sıçramasını beklememiz gerektiğini söylüyor. Bu ortamda petrol fiyatları da yeniden yükselmeye başlıyor.

AKP Türkiye'si de yöneticilerinin cahilliği ve sınır tanımayan siyasi ihtirasları sayesinde, bu “*dağılma içinde dağılmaya*” bir ekonomik ve siyasi krizle katılmaya hazırlanıyor.

Olmayacak İşler Zamanı...

4 Haziran 2018 Pazartesi

Bir zamanlar *“asla olmaz”* denen şeyler oluyor. Hayır Türkiye’den söz etmiyorum. Türkiye çoktan *“absürdistan”* oldu. Bak-sanıza seçimlere hangi koşullarda gidiyoruz. Başbakan Yardımcısı adeta muhalefeti seçimleri kazanmaya çalışmakla suçluyor. Benim aklımda, Atlantik’in iki yakasındaki gazetelerin başlıklarını işgal eden *“ticaret savaşları”* var.

Küreselleşmeden Ticaret Savaşlarına

Yıllarca *“geri döndürülemez, önünde durulamaz”* bir küreselleşme sürecinde yaşadığımız anlatıldı. Küreselleşme sürecinde, *“devletler ekonomiye müdahale gücünü kaybediyordu”*. Mali krizden sonra sermaye hareketlerinde merkeze dönüş yaşanınca, dünya ticareti gerileyince, *“küreselleşmenin”* geri çevrilebileceğine ilişkin korkuları duyar olduk.

Geçen hafta da 79.8 triyon dolarlık dünya ekonomisinde, bu ekonominin yarısı (39.6 triyon dolar) büyüklüğünde bir bölgede, devletlerin, *“küreselleşmiş”* olduğumuzu unutup(!) ticaret savaşları başlattığını gördük.

“Yok canım olamaz” diyebileceğimiz işler bu kadarla sınırlı değil. Örneğin, ABD’de Trump, seçimleri *“Önce Amerika”* sloganıyla kazanmıştı; Çin’den gelen malların ABD sanayisinde yıkıma yol açtığını, işsizliği artırdığını savunuyordu. En son ABD güvenlik belgeleri, ekonomik, teknolojik ve siyasi alanda, Çin’i birinci rakip olarak saptıyorlardı.

Ancak Trump yönetimi, Çin Telekom şirketi ZTE’ye, teknoloji transferini önleme amacıyla koyduğu ağır yaptırımları, Çin Devlet Başkanı’nın telefonundan sonra, *“Çin’de işsizliği artırmamak için”* askıya aldı. Çin Devlet Başkanı’nı kıramayan Trump, demir çelik ve alüminyum ürünlerine konacak korumacı vergilerden muaf tutulmak isteyen en yakın müttefiklerinin taleplerine kulaklarını kapattı.

ABD yönetimi, Çin’e karşı, yardımlarına gereksinim duyacağı, Meksika, Kanada ve Avrupa Birliği gibi üç ekonomik merkezin demir çelik ve alüminyum ürünlerine yüzde 25 ve yüzde 10

oranlarında gümrük vergisi koydu. Trump yönetimi, otomotiv ürünlerine, yüzde 20'ye ulaşabilecek ithalat vergileri koymaya hazırlanıyor; hem de **ulusal güvenlik** gerekçesiyle. Kanada Başbakanı **Trudeau** da haklı olarak, *“Her savaşta ABD’nin yanında savaştık. Şimdi bizi ulusal güvenlik tehlikesi olarak gören sözleri hakaret kabul ediyorum”* diyor.

Wall Street Journal ve *Financial Times* gibi yayınlardaki yorumlara bakınca, bu korumacılık önlemlerinin ABD ekonomisinde işsizliği azaltacağını söylemek de kolay değil. Aksine, hem ABD üreticisi için demir çelik maliyetleri artacak, hem de özellikle tarım ürünlerini hedef alan AB yaptırımları, ABD çiftçisinin durumunu daha da zorlaştıracak.

Aslında Olanlar ‘Klasik’

Tüm bu *“saçmalıklara”* (küreselleşme engellenemez de dahil) karşın tanık olduğumuz manzara aslında bir kapitalizm klasiği. Kapitalizmin krizinden söz ederken Marksist ekonomistler sık sık *“aşırı üretim”* olgusuna dikkat çekerler. Piyasa ekonomistleri için *“aşırı üretim”* anlaşılamaz bir kavramdır: Malum *“her arz talebini bulur, sonunda piyasalar dengelenir”*.

Ancak geçen hafta, ben bu kavrama **New York Times** ve **Financial Times** yorumlarında rastlamaya başladım. Hem de bunun **küresel bir sorun olduğuna**, **küresel bir çözüm gerektiğine** ilişkin saptamalarla birlikte.

Gerçekten de bu ticaret savaşlarının arkasında, kapitalizmin yapısal krizinin bir dışavurumu olan **aşırı üretim / kapasite fazlası** sorununun artık, finansal araçlarla, neo-liberal önlemlerle, ötelenemez düzeyde ağırlaşmış olması var.

Bu kapasite fazlası, buna eşlik eden borç yükü tasfiye edilmeden kapitalizm bu krizden çıkamaz. Ancak hiçbir ülke, özellikle büyük güçler, bu tasfiye sürecinin toplumda yaratacağı yıkımın getireceği siyasi sorunları üstlenmek istemez; kendi ülkelerindeki kapasiteyi ve istihdamı korumaya, tasfiye ve yıkımı ihraç etmeye çalışır. Bu eğilim, kısa sürede, siyasi kamplaşmalara, askeri karşılaşmalara yol açar. *“Bir daha asla olmaz”* denen karanlık işler, önce milliyetçilik, ırkçılık gibi toplumsal hastalıklarla, *“demokrasi artık işlemiyor”* gibi yakınmalarla, sonra savaşlarla yine dünyanın gündemine oturur.

‘Büyük Dönüşüm’

19 Temmuz 2018 Perşembe

“*Utanç verici*”, “*haince*”, “*Putin’in kuklası*”. Bu ifadeler, pazartesi günü Helsinki’de yapılan **Trump-Putin** zirvesinde, Trump’ın bir *rakip ülkenin liderinin önünde kendi istihbarat örgütlerine güvensizliğini belirtmesinin* ardından, **Washington Post, New York Times, Politico, Wall Street Journal** gibi yayınların yorumlarında, Cumhuriyetçi Parti liderlerinde, kimi Trump taraftarlarında oluşan öfkeyi yansıtıyor. Trump yönetiminden, adını vermek istemeyen bir üst düzey görevli, “*Trump inanılmaz derecede zayıf göründü. Putin ise bir şampiyon gibi duruyordu*” diyormuş.

Bu fiyasko yalnızca Trump’ın yetersizliğinden, belki de 2016 seçimlerinden dolayı Putin’e olan bir borcundan kaynaklanmıyor. Bu fiyasko, gelişmekte olan bir “**büyük dönüşümün**” semptomu...

Küreselleşmeden Sonra...

Reagan’dan, Trump’a gelene kadar, ABD dış politikasının önceliği, **serbest piyasa modeline dayalı küreselleşmenin** önünü açmaktı. 11 Eylül 2001’in ardından yayımlanan **Savunma Stratejisi** bile küreselleşmenin korunmasının önemini vurguluyordu.

Büyük mali kriz, 2007’de uluslararası mali sermayenin ekonomik modeline, kültürel egemenliğine (“*Davos Man*”) ve siyasi gücüne büyük bir darbe vurdu. Böylece de dünya yeniden, **Karl Polanyi’nin “Büyük Dönüşüm”** (1944) başlıklı yapıtının, “*100 Yıllık Barış*” bölümünde işaret ettiği “**faza**” girmeye başladı: *Mali sermayenin gücü kırılınca, sanayi sermayesinin çıkarları öne çıkmaya başlar, ondan sonra, artık kimse büyük savaşı önleyemez...*

Mali krizden bu yana küreselleşmeden geri dönmekte olduğundan söz ediliyordu. Ancak, ilk kez ABD güvenlik politikası çevrelerinde serbest ticaretin, küreselleşmenin **stratejik bir tehlike olarak** görülmeye başlandığını duyuyoruz. Bu açıdan bakınca da Trump’ın ekonomi politikaları daha anlaşılır olmaya başlıyor. Sorunlar adamın yetersizlikleri bir yana, tutarlı bir “*büyük strateji*” yokluğunun ürünü yalpalamalardan kaynaklanıyor.

Financial Times'dan Rana Foroohar'ın aktardığına göre, haziran sonunda ABD'de Ulusal Savunma Üniversitesi'nde düzenlenen bir toplantıda, çok sayıda uzman, askeri ve sivil liderler, iş çevrelerinin temsilcileri tam da bu konuyu konuşmuşlar. Katılımcılar, II. Dünya Savaşı sonrası düzenin artık bozulduğunu, Çin'in yükselişini, bu koşullarda, ABD'nin sanayi ve savunma yapılanmasını güçlendirmek, "bir sanayi politikası" düşünmek gerektiğini vurgulamışlar.

Eve Dönüş Başlarken

Bu toplantıda, ABD ile Çin ekonomileri arasındaki entegrasyonun, özellikle **tedarik zincirleri** üzerinden getirdiği tehlikeler tartışılmış. Toplantıya katılanlar, sanayide, yalnızca ticaret savaşlarına değil, **gerçek savaşlara** da dayanabilecek bir **tedarik zinciri** yapılanması gerektiğini vurgulamışlar. Tartışmalardaki genel hava, şirketlerin küreselleşmiş yapılanmalarında "laissez faire döneminin" bittiği yönündeymiş. Foroohar, "*Çokuluslu şirketler tedarik zincirlerini zaten kısaltmaya başlamışlardı*" diyor ve ekliyor, "*eğer ABD'deki askeri sını kompleksin istedikleri olursa, bu tedarik zincirleri eve yakın noktalara taşınarak daha da kısaltacak*".

Trump'ın, NATO ve AB'yi zayıflatma çabaları, geçen hafta Avrupa'yı "*ekonomik düşman*" olarak tanımlamasına yol açan ticaret savaşları politikası, aktardığım toplantıda egemen olan mantıkla yakından bağlantılı. Ancak, Çin'in yükselişini, serbest ticareti, bir güvenlik riski olarak gören yaklaşım, siyasi alanda "*ittifaklarla ve rakipler arasındaki ayrımı bulanıklaştırarak*" daha büyük riskler yaratmaya başlıyor.

Örneğin, ABD'nin II. Dünya Savaşı sonrasında kurduğu uluslararası düzende en önemli müttefikleri, Almanya ve Japonya ile arasındaki bağlar zayıflıyor. Batı ittifakı dağılırken, AB ve NATO zayıflarken, Almanya ve Japonya (II. Dünya Savaşı, öncesinin militarist güçleri) ittifakın koyduğu sınırlamalardan kurtulmaya başlıyorlar. Almanya savunma harcamalarını artırıyor. Avrupa Birliği ile Japonya, ABD'nin korumacılık önlemlerine karşı bir serbest ticaret anlaması imzalıyor.

ABD Çin karşısında giderek yalnızlaşıyor. Manzara, Polanyi'nin yapıtında betimlediği dünyaya benzemeye devam ediyor.

Yapay Zekâ - Jeopolitik

16 Ağustos 2018 Perşembe

Jeopolitik, coğrafyaların (kaynak, üretim alanları, piyasalar, ulaşım yolları) devletler tarafından kontrol edilmesine, **emperyalizme** ilişkindir. Teknolojik gelişme düzeyi jeopolitik sorunların, teorilerin şekillenmesinde önemli bir rol oynar.

Yeni Bir 'Coğrafya'

Mahan (19. yüzyıl), denizleri denetleyecek donanmaların önemini özellikle vurguluyordu. **Mackinder** (1904) tren yollarının getirdiği olanakları, kara taşımacılığının, Avrasya kıtasına egemen olmanın önemini vurguluyordu. Dünya savaşları, motorlu taşıtları, uzun menzilli uçakları, uçak gemilerini, telsizi, radarı ve nihayet kimyasal, nükleer silahları kullanıma sokunca, ABD hegemonyasının düşünürlerinin, diplomatlarının, Mahan ve Mackinder'in teorilerinin birleştirme çabaları, iki bloklu dünya varsayımı üzerinde, öne çıkmaya başladı. Bu bağlamda, **G. Kennan**'ın adını özellikle anımsamak gerekir.

Geçtiğimiz 30-35 yılda ABD hegemonyası geriler, “**güç dengeleri**” ortamına geçilirken, fiziki coğrafyaların yanı sıra dijital ağların oluşturduğu bir sanal uzayın, kaynak, üretim alanı (bilgi ve büyük-veri, yeni kaynaklar olarak önem kazandı), piyasa ve ulaşım yolu olarak şekillenmesi jeopolitik açısından yeni sorunları gündeme getirdi.

Bu yeni coğrafyada, hem **bilgisayarların**, **veri depolarının**, **dijital ağların** güvenliği, hem de sosyal medya ve elektronik finans ve ticaret olanaklarının şekillenmesiyle üretilen “**büyük veri**” alanının, **bilgi üretim ve yayma süreçlerinin** en hızlı ve etkin biçimde kullanılması devletler için yaşamsal bir önem kazanmaya başladı. Bu yeni sanal coğrafyada olup bitenler, fiziki coğrafyaların da denetlenmesi, korunması süreçlerinde yaşananları etkilemeye, hatta “**hibrid savaşlar**”, İslamcı terörizm gibi gelişmeler bağlamında belirlemeye başladı.

Yeni Araçlar

Günümüzde, bu yeni **teknolojik ekosistem** içinde, **büyük-veri, dijital ağlar ve süper-bilgisayarlar** üzerinden kendi kendine öğrenen, çok hızlı problem çözen, yeni bilgiler üreten *“yapay zekâ”* (YZ), beraberinde getirdiği yeni sorunlarla birlikte en önemli **araç, ilgi, büyük güçler arası rekabet alanı** olarak, hızla öne çıkıyor.

Haziranda yayımlanan bir **Chatham House** raporu, YZ'nin uluslararası ilişkilerde önemli etkiler yaparak karışıklık yaratacağını savunuyordu.

Rapor, YZ'nin **analiz yapma alanındaki** etkisi, çok daha az sayıda insanın çok daha üst düzey kararları hızla alabilmesine, devletler arası anlaşmaların yakında izlenmesine, uyumun zorlanmasına olanak sağlayacağına işaret ediyor. Rapora göre, YZ'nin **öngörebilme, projeksiyon yapabilme** kapasitesi, analiz kapasitesinden çok daha büyük etkiler yapabilecek. Bu sistemlere sahip olan ülkeler ile olmayanlar arasında, büyük bir **güç uçurumu** oluşacak. YZ'nin henüz yeterince gelişmiş olmasa da, **işlevsellik alanına**, insansız taşıtlar, kendi kendine karar verebilen otonom silahlar, robot personel gibi araçlar giriyor. Rapor bu gelişmelerin uluslararası ilişkilerde savaşlar da olmak üzere radikal değişiklikler yaratmasını bekliyor.

Rakipler ve Suç Ortakları

YZ'nin hızlı gelişim sürecinde en önemli rekabet ABD ile Çin arasında keskinleşiyor, yarış giderek stratejik bir boyut kazanıyor. Geçen hafta *Washington Post*'ta **Ignatious, Aspen Güvenlik Konferansı**'ndaki izlenimlerini aktardığı yazısına **“Bir uçak gemisinin durduramayacağı Çin tehdidi”** başlığını koymuşu. ABD, hâlâ büyük ve masraflı silah sistemlerine yatırım yapmaya devam ederken, Çin bu silah sistemlerini etkisini kılabilcek YZ sistemleri üzerinde çalışıyormuş.

YZ alanında ABD hâlâ önde ama, aynı gazetede, **Samuelson**'un **“Çin nefes kesen hızla bir bilim süper gücüne dönüşüyor”** başlıklı yazısı, Çin'in ABD'ye yetişmeye kimi, örneğin, YZ'nin *“nesne tanıma kapasitesi”* alanında olduğu gibi geçmeye başladığını gösteren verileri aktarıyordu.

YZ üzerine yaşanan ve tüm insanlığın geleceğine ilişkin kâbus senaryolarıyla dolu sürecin gelişmesinin suç ortaklarına gelince, bunları görmek için aynaya bakmamız yeterli. Sosyal medya, e-ticaret, e-devlet kullanırken, YZ'nin algoritmalarının kendilerini eğittiği alanı her gün 2.2 trilyon gigabayt veri ekleyerek besliyoruz.

AKP Türkiye'sine gelince, bu kez de “*onların YZ'sı varsa bizim de Allah'ımız var*” diyerek işin içinden çıkamaya kalkarsak, YZ ile yönetilen sistemlerin sömürgesi olmaktan kurtulamayız.

‘Büyük Badire’ - ‘Büyük Resim’

3 Eylül 2018 Pazartesi

Türkiye ekonomisi bir sert daralma sürecine girdi. Döviz krizi, enflasyonu hızla yukarı iterken, dolar cinsinden borçlanmış işletmeleri işçi çıkarmaya, yatırımları, harcamaları ertelemeye, küçülmeye, hatta iflasa zorluyor. Bu sürecin yakın zamanda bir **borç ve banka krizine** dönüşme olasılığı yüksek. Ancak hâlâ ortada ülkenin finansal krizden çıkmasına yardımı edecek bir yol haritası yok.

‘Bu da Geçer’ Ama...

Cumhurbaşkanı, “*bu da geçer*” diyor. Geçecek ama arkasında bir enkaz bırakacak. Bu nedenle, daha şimdiden, “**Bu enkaz, hangi programla ve kaynaklarla nasıl kaldırılacak**” diye sormak da gerekiyor.

Cumhurbaşkanı’nın, “* ok büyük badire atlattık. İki aya kalmaz toparlarız*” saptamasıysa gerçeği yansıtmıyor. Geçen yıl ağustos ayında 3.4 YTL düzeyinde seyreden dolar, hâlâ 6.5 ile 6.8 arasında dalgalanıyor. Son yıllarda özel sektörün özellikle inşaat sektörünün yatırımlarını destekleyen dış kaynaklı borçların yüzde 70’i dolar ve avro cinsinden. Yükselen piyasalarda bu oran ortalama yüzde 35 (*International Institute of Finance* verileri). Tüketici kredilerinin büyük kısmı da uluslararası sermayenin *carry trade* ile (düşük faizli parayla bor lan yüksek faiz veren ülkenin parasıyla borç ver) Türk bankalarına getirdiği fonlara dayanıyor. Bankaların ve özel sektörün önünde yüklü bir borç ödeme programı var.

Kısacası  lke, “*badire atlattık*” diyebileceğimiz noktadan çok uzak. Üstelik, küresel finansal krizin 10. yılında, dünya ekonomisindeki dinamikler, o noktaya ulaşılmasını daha da geciktirecek, “*badirenin*” çapını büyütecek yönde şekilleniyor.

Zincirleme Reaksiyon...

The Economist'in, “Kemerleri bağlayınız, uzun büyüme dönemi bitti” makalesinin yayımlandığı 74 yılından bu yana kapitalizmin yapısal bir kriz içinde olduğunu kolaylıkla söyleyebiliriz. 1970’ler aynı zamanda, dolar-altın bağlantısı koptuktan sonra uluslararası döviz piyasalarının oluşmaya, sermayenin uluslararasılaşmasının (sermaye ihracının), diğer bir deyişle, ekonomik daralmanın yaşandığı merkez ülkelerden çıkarak çevreye gitmeye başlamasının hızlandığı dönemdir. Bu gidiş, çevre ülkelerin dış borçlarını arttırdı. ABD Merkez Bankası 1979’da faizleri yükseltince çevre ülkelerde ilk büyük ve genel borç krizi patlak verdi.

Bundan sonra sermayenin merkez ve çevre arasındaki trafiğinin giderek hızlandığını görüyoruz. Merkezde 1987 borsa krizi, sonra 1997 Asya krizi. Sonra merkezde spekülasyon yığılması, 2008 borç krizi. Bu krizi yönetmek için başlayan düşük faiz, 15 trilyon dolarlık parasal genişleme üzerinden çevre ülkelere yönelik spekülasyon dönemi... Ve geldik bugüne. Her dönemde fi-nansal krizin derinliği, onu izleyen durgunluğun süresi arttı.

Uluslararası sermayenin bu son dalgasıyla oluşan spekülasyon köpük yalnızca Türkiye ekonomisini değil, aynı zamanda çok sayıda Yükselen Piyasa ekonomisini de büyüttü. Son on yılda küresel borç stokunun küresel hasılaya oranı yüzde 127’den yüzde 179’a, Yükselen Piyasaların toplam borcu 1.5 trilyon dolardan 3.7 trilyon dolara yükseldi

Şimdi ABD Merkez Bankası yine faizleri yükseltiyor. Dünyada dolar likiditesi hızla daralıyor. Dolar değer kazanıyor. Uluslararası sermayenin merkeze dönüşü hızlanıyor. Bu ortamda, “Asya krizi” benzeri yeni bir kriz olasılığı artıyor.

Şimdi tartışmalar, “Arjantin’in, Türkiye’nin döviz ve borç krizi genelleşir mi” sorusu etrafında yoğunlaşıyor. Genel hava, 2007 yılındaki ABD ev piyasaları krizini anımsatır biçimde iyimser: “Türkiye ve Arjantin krizleri yerel, bulaşmaz”.

Ancak bir adım geri çekilip büyük resme bakarsak, dövizleri hızla değer kaybeden, borç yükü artmakta olan ülkelerin listesi uzun: Güney Afrika, Gana, Ukrayna, Brezilya, Hindistan, Endonezya, Sri Lanka, Malezya. Uluslararası mali sermaye bir taraftan “yeni bir küresel mali kriz olasılığı yok” saptamasıyla avunur-

ken, diğer taraftan, bu resmi görüyor, riskini ona göre düşünüyor, merkeze dönüş hızlanıyor.

Şimdi bu resme, uluslararası yatırımcıların gözünde siyasi risklerin giderek öne çıktığını düşünerek şunları ekleyelim: Ticaret savaşları, İran ve Rusya'ya yönelik yaptırımlar, ABD'deki **Trump**'la ilgili yasal süreç, hızla yaklaşan İdlib savaşı, Avrupa'da Brexit'in ve İtalya hükümetinin yeni uygulamalarının olası etkileri...

Karşımızda çok sayıda patlayıcı madde var. Bunlardan biri patlarsa, hem Asya krizi tipi hem de 2008 borç krizi tipi **iki krizin** zincirleme reaksiyon içinde çakışmasına yol açabilir. Türkiye'deki "*badire*", işte bu büyük resmin tam ortasında.

Uçurumun Kenarında...

6 Eylül 2018 Perşembe

Münih Üniversitesi Ekonomik Araştırmalar Enstitüsü Başkanı Clemens Feust'a göre, *"Türkiye ekonomisi bir uçurumun kenarında"*, *"Erdoğan Finansal çöküşle resesyon arasında tercih yapmak zorunda"* (Der Spiegel, 03.09.2018). Uluslararası yatırım bankası, ABN-AMRO'nun ekonomistlerinin hazırladığı *Crisis: a long time coming* (04/09/2018) başlıklı Türkiye raporu da *"Türkiye çok sert bir kriz yaşayacak, ekonomik büyüme 2019'da yüzde -3 olacak diyor"*.

2002'de hükümeti ele geçirdikten sonra bir *pasif devrim* süreci içinde devleti, toplumu dönüştürerek siyasi iktidara yükselen, siyasal **İslamın egemen sınıfının ekonomik çıkarlarının, kültürel projelerinin**, dış kaynak girişine bağımlı Türkiye kapitalizmi üzerindeki yıkıcı etkileri ülkeyi o uçurumun kenarına getirdi. Ancak bu *"kriz"* bu etkilere, **Daron Acemoğlu'nun**, 2006 sonrası kurumsal bozulma olarak gördüğü gelişmelere değinmeden de açıklanabilir. Acemoğlu'nun, nedenlerini anlamakta büyük zorluk çektiği, aslında **bir iktidar biçimi olan "kurumsal bozulma"** en fazla, ülkenin *"uçurumun kenarına"* gelişini hızlandırmıştır. Benzer krizlerin Arjantin'den, Brezilya'dan Güney Afrika'ya, Endonezya'ya kadar birçok ülkede kendini gösteriyor olması da yerel nedenlerin ötesinde kapitalist sistem çapında dinamiklerin söz konusu olduğunu söylemektedir.

Kimi Ülkeler Değil Tüm Sistem

Bugün artık bir ironiye dönüşen *"yükselen piyasalar"* kavramının kapsadığı ülkelerdeki ekonomik zorluklar, öncelikle, bu ülkelerin kapitalist (emperyalist) sistemle olan ilişkilerinin ürünüdür. Bu zorlukların, adeta düzenli aralıklarla sert krizler üretmesinin arkasında, öncelikle, kapitalist sistemin merkezlerinin (emperyalizmin) kapitalizmin krizini yönetmeye çalışırken ürettikleri politikalar, merkezdeki egemen sermaye ile çevredeki bağımlı sermayenin krize uyum sağlama çabaları yatıyor.

Pazartesi yazımda değinmiştim, bu bağımlılık esas olarak, çevre ekonomilerinin, merkezin ekonomilerinin gereksinimlerine göre **şekillendirilmiş** olmasından kaynaklanıyor. Çevre ekonomileri, merkezdeki egemen sermayenin, sermaye, üretken kapasite ihracı, finansal spekülasyon, kaynak tedariki gereksinimlerini karşılayacak biçimde **serbest dolaşımına** açık tutulacaktır. Kapitalist sistemin yapısal krizleri içinde ve özellikle de krizin finansal kriz momentinde bağımlı ülkeler üzerindeki ekonomik ve siyasi basınçlar artacaktır.

Delikten İçeri Düşerken...

Yapısal krizi, II. Dünya Savaşı sonrasında Fordist sermaye birikim rejiminin ve Keynesyen düzenleme sistemlerinin tükendiği 70'li yılların başında patlak verdi. Bu yıllarda merkez sermayenin, krize uyum sağlayabilmek için avlanma alanlarını genişleterek, hızla çevre ekonomilerine gitmeye başladığını görüyoruz. Bu gidişle hızlanan, çevreden merkeze değer transferi, çevre ülkelerde genelleşmiş bir borç krizine yol açtı. Bu borç krizi, çok daha büyük ve hızlı değer transferine olanak verecek yeni bir kriz yönetim modelinin (neo-liberalizmin) çevre ülkelere, IMF ve Dünya Bankası'nın finansal şantajları yoluyla dayatılmasını kolaylaştırdı.

Neo-liberal model, çevre ekonomilerinin mal ve sermaye piyasalarını merkez sermayenin kullanımına tamamen açtı. Böylece merkezden çevreye ikinci büyük sermaye akışı, "*yükselen piyasalar*" kavramıyla birlikte başladı. Bu akışın beslediği spekülatif balon ve değer transferi, 1997-98 Asya krizini yarattı.

En son büyük sermaye akışı, 2008 mali krizinin ardından başladı. Merkez ülkelerin yönetimleri, tükenmiş birikim modelini yenilemeyi deneyeceklerine, *Financial Times*'dan Wolf'un da işaret ettiği gibi (04/09/18) mali sermayeyi korumaya, toplam talebi restore etmeye yöneldiler. Faizler sıfır düzeyine indi, piyasaya para basıldı, mali sistemin borçları devlet maliyesine taşındı, oradan da bütçe üzerinden halkın sırtına yıkıldı. Düşük faizler, parasal genişleme yatırımları, tüketimi (ekonomik büyümeyi) canlandırmadı. Çünkü, yüzeyde görülen talep yetersizliği, aşırı birikim sorunlarının altında daha derinde, "*üretkenlikteki gi-*

zemli durgunluk” tartışmalarının ima ettiği gibi bir başka sorun vardı: Ortada, kârlılığı restore edecek yeni bir sermaye birikim rejimi yok.

Bu koşullarda merkez sermayesi yine çevre ülkelerin ekonomilerindeki değerleri talan etmeye yöneldi. Gelen sermaye yerli ortaklarını zengin ederken ekonomide büyük bir delik açtı. Yükselen piyasa ekonomilerinin halkları, şimdi de işte bu deliklere düşüyorlar.

Dengeleri Değiştiren 10 Yıl - I

17 Eylül 2018 Pazartesi

Amerikan yatırım bankası **Lehman Brothers** on yıl önce geçtiğimiz hafta sonu batarak küresel kapitalist sistemi bir finansal çöküşün eşiğine getirmişti. Yaklaşık bir haftadır, “*Gereken dersler alındı mı?*”, “*Şimdi hangi noktadayız?*” soruları etrafında ilginç tartışmalar yaşanıyor.

O tartışmalardan benim çıkardığım sonuç kısaca şöyle: Gereken dersler alınmamış. O günden bu yana geçen 10 yılda, hem “hiçbir şey değişmemiş”, hem de “çok şey değişmiş”. Değişmeyen şeylerden dolayı, yakın zamanda tekrar gündeme gelecek olan yeni bir finansal kriz (mutlaka gelecektir), değişen şeylerden dolayı çok daha sarsıcı ve derin bir resesyona, çok daha tehlikeli şeylere (!?) yol açacak.

Değişmeyenler

Değişmeyen şeylerin hepsi, finans sektörüne ilişkin. 2008 krizini Lehman Brothers’ın iflası değil, ABD gayrimenkul (morgiç) piyasalarında aşırı borçlanmanın ve onun üzerinde türeyen menkulleştirme hummasının yarattığı spekülasyon balonunun patlaması başlattı. Analizde, bir geri düzeye gittiğimizde, yapısal krizin birikim ve üretim kapasitesi fazlası, tüketim eksikliği sorunlarının basıncını, kredi genişlemesi ve finansallaşma ile yönetme çabalarını görüyoruz. Bir adım daha geri gidersek finans dışı (artı değer üreten) sektörde kâr oranlarında on yıllardır aşılamayan kronik bir gerilemeyle karşılaşlıyoruz. Ama bu daha derin bir tartışmayı gerektiriyor. Şimdilik bir kenara koyalım.

Borç ve spekülasyon köpüğü patladığında, kredi piyasaları bir anda kilitlendi. Finans sektörü, bankalar çökme noktasına geldi. Küresel bir resesyon yaygınlaşmaya, küresel ticaret hızla gerilemeye başladı. Baltık Kargo İndeksi tarihinde görülmemiş düzeylere geriledi.

Sermaye birikiminin mantığı şimdi, kapasite fazlasının, borçlarını ödeyemeyen işletmelerin tasfiyesini, piyasanın toplumsal,

insani sonuçlarına bakmadan temizlenmesini gerektiriyordu. Ancak siyasetin mantığı egemen oldu. Başta ABD merkez bankası olmak üzere büyük merkez bankaları, hızla faizleri düşürdüler, piyasalara yaklaşık toplam 15 trilyon dolar enjekte ettiler. Mali çöküş, resesyonun depresyona dönmesi, ama piyasaların da temizlenmesi engellendi.

Böylece, ekonomik büyüme açısından 2008 öncesi döneme dönülemediği gibi, kapitalizmin merkez ekonomileri, 10 yıllık bir düşük büyüme trendi ile yetinmek zorunda kaldı. Bu dönemde toplam küresel borç 250 trilyon dolara ulaşarak 2007'deki düzeyi yüzde 75 oranında aştı. Borca dayalı büyüme eğilimi (kapitalizmin yapısal krizi) değişmediği gibi güçlenerek devam etti.

Ve Değişenler

Özellikle finans sektörünü korumaya yönelik uygulamalar, merkez bankalarının bilançolarını, kamu borçlarını şişirdi, yeni bir mali krizde müdahale olanaklarını, manevra alanlarını tüketti.

Peki bu 15 trilyon (dünya hasılasının dörtte birinden fazla) dolar nereye gitti? Bu hafta *Financial Times*'da bir video blog “*zenginlere gitti*” diyordu. Milyonerlerin sayısı artmış. Bu saptamaya biraz daha yakından bakınca, müstehcen bir resimle karşılaşıyoruz.

Wikipedia'ya göre: 2008'de 1125 milyarderin toplam varlığı 4.4 trilyon dolarmış. 2018'de milyarderlerin sayısı 2754'e, servetleriye 9.2 trilyona ulaşmış. *Credit Suisse*'in 2010'da yayımlamaya başladığı *Küresel Servet Raporu*'nun bulguları da çarpıcı: 2010 yılında, toplam hane halkının gelir piramidinin en üst dilimindeki yüzde 8'i, 154 trilyon dolarla, toplam servetin yüzde 79.7'sine sahipmiş. Bu oranlar 2017 yılında yüzde 8.6'ya ve 239 trilyon dolara, yüzde 85.6'ya yükselmiş. Serveti 10.000 doların altında olan, en alt dilim 2010'da toplam hane halkının yüzde 68.4'ünü oluşturuyor, 8.2 trilyon dolarla toplam servetin yüzde 4.2'sine sahip görünüyor. Bu kesimin toplam hane halkı içindeki oranı, 2017'de yüzde 70'e yükselirken, servetten aldıkları pay, 7.6 trilyon ile ve yüzde 2.7'e gerilemiş.

Kısacası, son 10 yılda, ekonomiyi kurtarmak adına, toplumun “*kaymak tabakasına*” servet transfer edildi. En düşük gelirli, toplumun ekonomik olarak en zayıf kesimi içine düşenlerin

toplam nüfus içindeki payı artarken, küresel zenginlik içindeki payı azaldı: **Krizde en zenginler daha zengin oldu, en yoksullar daha da yoksullaştı.** Böylece serbest piyasa, rekabet eşitliği, “verimsiz olan batır” söyleminin nasıl bir yalan olduğu, ekonomik yasaların değil, sınıf egemenliğinin ekonomik modeli belirlediği de ortaya çıktı.

Bu fiyaskonun siyasi sonuçları olması kaçınılmazdı. Değişenleri irdelemeye, “*popülizm*” ve Çin’in yükselişiyle devam edeceğim.

Dengeleri Değiştiren 10 Yıl - II

20 Eylül 2018 Perşembe

Pazartesi günü, finansal krizden bu yana geçen 10 yılda “**değişmeyen şeyler**” üzerinde durmuştum. Bunlar esas olarak ekonomik dinamiklere ilişkindi. Bu yazıda değişen, gelecek krizi yönetmeyi, öncekine göre çok daha zorlaştıracak olan “**değişen şeyler**” üzerinde duracağım. Bunlar siyasi dinamiklere ilişkin. Kısaca sıralarsam, (1) “*popülizm*” olarak tanımlanan, kitlelerin öfkesinin siyasete geri dönüşü. (2) Çin’in ekonomik ve siyasi bir güç olarak yükselişi. (3) Büyük güçler arası, ekonomik ve siyasi rekabetin artmasına paralel, küresel çapta işbirliği olanaklarının azalması.

Finansal Kriz ve Popülizm

Funke, Schularick ve Telebesch’in (*European Economic Review*, No 8, 2016) çalışmalarında gösterdikleri gibi kapitalizmin tarihinde finansal krizler ile kitlelerin tepkilerinin, buna bağlı olarak “*populist*” partilerin yükselmesi arasında güçlü bir korelasyon var. Çalışma, 1870-2014 arasındaki dönemde 20 gelişmiş ülkede yaşanan 100’den fazla finansal krize bakmış; bu krizlerin, sanayi krizlerinden, ekonomik daralmalardan çok daha güçlü siyasi sonuçlar yarattığını saptamış. Merkez partileri zayıflıyor, siyasette parçalanmışlık artıyor. İşsizlik yoksulluk hızla artarken, finansal kriz beraberinde banka kurtarmalarını da getirdiğinden, “*yönetici sınıfın*” önceliklerini teşhir ediyor. Kitleler yalnızca ekonomiyi yönetenleri beceriksizlikle suçlamakla kalmıyor, egemen ekonomik modeli de sorgulamaya başlıyor.

En son finansal krizin, ABD ve Avrupa merkezli olmakla birlikte hızla küreselleşmesi, önceki paragrafta aktardığım dinamikleri güçlendirdi. İletişim teknolojilerindeki gelişmeler, banka kurtarmalarının boyutlarının, bankaları batıran yöneticilerin, kendilerine verdikleri milyonlarca dolarlık ikramiyelerin bilgisinin halkın arasında hızla yayılmasına olanak sağladı, siyasi ve ekonomik liderliklerin güvenilirliğini ayaklar altına aldı. Bu gelişme-

lerin üzerine bir de **sığınmacılar krizi** eklenince, ABD ve Avrupa'da, liberal demokrasiyi, neo-liberal küreselleşmeyi savunan merkez partileri gerilemesi, küreselleşmeye, liberal demokrasiye karşı bir taraftan yabancı düşmanı ırkçı faşist akımların, diğer taraftan, İspanya'da Podemos hareketi, Fransa'da **Melanchon**, İngiltere'de **Corbyn**, ABD'de **Sanders** gibi politikacıların yükselmesi hızlandı. Sığınmacılar kriziyle, 2008 finansal krizinin Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerindeki, yıkıcı ekonomik, siyasi, kültürel etkileri arasında güçlü bir nedensellik ilişkisi vardı.

Çin'in Yükselişi

Finansal kriz, ABD liderliğinde kurulmuş ekonomik modelin -neo-liberalizmin- artık **bir kriz yönetim biçimi** olarak tükendiğini gösteriyordu. Gerçekten de o zaman İngiltere maliye bakanı olan **Alistair Darling**, *"Hayatım boyunca, dinlediğim devlet müdahalesi, kamu mülkiyeti aptallıktır, serbest piyasanın alternatifi yoktur nutuklarını atanlar, şimdi benden bu s..tiğimin bankalarını devletleştirmemi istiyorlar"* diyecekti (Rawnsley, *Observer*, 16/09/18).

ABD-AB'de neo-liberal kriz yönetim modelinin tükenmesi, ona eşlik eden liberal demokrasi modeline yönelik eleştirileri kolaylaştırıyor, **devlet kapitalizmine**, **devlet müdahalesine** dayalı otoriter seçeneklerin cazibesini arttırıyordu. Bu bağlamda, Çin'in güçlü ekonomik büyüme temposu, teknolojik gelişme hızı, farklı bir kapitalist ekonomik modelin de olabileceğine işaret ediyordu.

Dünya ticaretinde, **kredi piyasalarında hızlı bir daralma** yaşanırken Çin ekonomisi, önemli bir ihracat pazarı, ithalat gücü olarak yılda yüzde 6+ oranında büyümeye devam etti. Çin, hazineindeki 2 trilyon dolardan fazla rezervlerle, krizden korunmak amacıyla 550 milyar dolar harcayabildi, sermaye ihracı yoluyla, uygun koşullarda verdiği kredilerle Afrika'dan Avrupa'ya siyasi-ekonomik etkisini artırdı. Çin, Pekin'den Madrid'e uzanan bir bölgeyi ekonomik olarak canlandırmaya aday **"Tek Yol ve Tek Kuşak"** projesiyle, bunu destekleyecek yeni bir yatırım bankasıyla, ekonomik ve siyasi çekim merkezi olarak yükselmeye başladı.

Kısacası ABD ve Avrupa'da yerleşik neo-liberal mutabakat bozuldu. Merkez partileri zayıflarken siyasi iklim hızla değişmeye başladı. Küresel düzeyde, yükselen güçler neo-liberal/liberal

demokratik mutabakatın dışına çıkıyor, ABD eliyle kurulmuş küresel yönetim modelini sorguluyorlar. Bu zeminde gündeme gelen ticaret savaşları, yeni bir finansal krizin bir öncekinden çok farklı, daha sert ve siyasi çatışmalar da içerecek bir ortamda yaşanacağını düşündürüyor.

Küreselleşmecilik - Ulusalçılık

4 Ekim 2018 Perşembe

ABD Başkanı Trump, “Önce Amerika” sloganıyla seçimleri kazandı, ABD’yi birçok uluslararası anlaşmadan çıkardı, dış ticarette korumacı politikalar uygulamaya başladı. Trump, geçen hafta, Birleşmiş Milletler’de konuşurken “biz küreselleşme doktrinini reddediyoruz, yurtseverlik doktrinini benimsiyoruz” diyordu. Trump bu düşüncesinde yalnız değil. Avrupa’da da küreselleşmeciliğe karşı, popülist ‘ulusalcı’ bir tepki yükseliyor.

Serbest Ticaret mi Dediniz?

Benim kuşağım, “küreselleşme doktrininin” arkasındaki, dış ticarete karşılaştırmalı üstünlükler fantezisini (pardon teorisi diyecektim) Paul Samuelson’un kitabından öğrenmişti. Yıllar sonra, 2004’te, Paul Samuelson, 89 yaşında, *Journal of Economic Perspectives* dergisinde yayımladığı, o zaman çok tepki çeken yazıda, ABD’nin serbest ticaret ilkesini yeniden gözden geçirmesi gerektiğini savundu. Çünkü, Samuelson’a göre, Çin ve Hindistan gibi düşük ücret bölgeleri artık ABD’nin ürettiği her şeyi üretebiliyordu. ABD artık karşılaştırmalı üstünlüklerden yararlanamıyordu. Kısacası o yasa, tükenmiş bir fanteziydi.

Gerçekten de ABD ve diğer gelişmiş ülkelerde, düşük ücret bölgelerinden gelen uluslararası rekabetin katkısıyla, fabrikalar kapanıyor, işsizlik artıyor, ücretler düşüyor, gelir dağılımı giderek daha da bozuluyordu. Ekonomik büyüme ancak hızla genişleyen kredi hacmine dayanarak sürdürülebiliyordu. Giderek artan borçların, hızlanan finansal spekülasyonun yarattığı köpük 2007’de patladı, sert bir ekonomik daralma başladı.

Bu koşullarda merkez ülkelerde, çalışanlar, hükümetlerinden kendilerini korumasını istediler. Hükümetler ise, finansal seçkinleri korumayı, yükü de halkın sırtına yıkmayı seçince, “popülizm” dediğimiz toplumsal tepki patlak verdi. Bu dalgadan yararlanmak isteyen politikacılar, ‘ulusalcılığı’ vurguladılar, küreselleşmeyi reddettiler, ticarete korumacı eğilimleri hayata ge-

çirmeye söz verdiler. Küreselleşme sürecinin yıkıcı etkilerinin yarattığı sığınmacı nüfusa yönelik tepkiler de, küreselleşmecilikten ‘*ulusalcılığa*’ geçişte katalizör olarak kullanıldı.

Başka Bir Seçenek Olmalı!

Kitlelerinki haklı bir tepkidir. Küreselleşmecilik, kapitalizmin genişleme eğiliminin, **modern emperyalizmin**, “*merkez*” ülkelerin dış politikasının egemen *ideolojisiydi*. Liberaller ve sosyal demokratlar, hatta sol entelijensiya içinde önemli bir kesim, “*küreselleşmeciliğin*” çevre ülkelerin piyasalarının kullanıma açılmasını meşrulaştırdığını göremediler; ucuz iş gücünden, finansal spekülasyondan yararlanmak için buralara göç eden sermayenin, kendi ülkesinde işsizliği yoksulluğu artırdığını da... Bunlar, küreselleştirmeyi, demokratikleştirici, kaynaştırıcı bir süreç olarak sunan anlatıyı benimsediler; küreselleşme (emperyalizm) karşıtı tepkileri ‘*ulusalcılık*’ olarak, mahkûm ettiler. ‘*Ulusalcılığın*’ özellikle emperyalizme bağımlı ülkelerde, tek bir içeriğe indirgenemeyeceğini kimlik siyasetinin basıncı altında kalarak göremediler.

Halbuki daha ortalıkta emperyalizm tartışmaları yokken **Marx**, monarşilere karşı Cumhuriyetçi halk hareketleriyle başlayan 1848 devrimlerinden Paris Komünü’ne kadar uzanan gelişmelerle ilgili çalışmalarında, etnik bir özellik atfetmeden kullandığı **ulus kavramının içeriğinin** onu benimseyen sınıfın, sınıflar ittifakının çıkarlarına göre belirlendiğini anlatıyordu. Gerçekten de, **Manifesto**’da vurgulandığı gibi, **işçi sınıfının vatani yoktu ama, proletarya ulusaldı**. Proletarya (siyasi mücadele içindeki işçi sınıfı) kendi çıkarlarını ulusun çıkarları katına yükseltebilir, “*ulus*” adına, iç ve dış güçlere, dış güçlerin işbirlikçilerine karşı, bir “*halk*” mücadelesinin önderliğini üstlenir, böylece ‘*ulusal*’ olanın içeriğini belirleyebilirdi.

Günümüzün ve Türkiye’nin koşullarını düşünerek, bir proletarya mücadelesine dayanacak olan bu **içeriğin**, etnik, cinsel hatta mezhepçi ayrımcılığı dışlayan, kapsayıcı, demokratik, eşitlikçi bir içerik olacağını, emperyalizmle işbirliği ve ittifak arayışlarını, toplumcu programı olmayan ‘*ulusalci*’ gevezelikleri dışladığını, söyleyebiliriz.

Bugün Türkiye'deki iktidarın ve destekçilerinin emperyalist sistem içindeki konumu bellidir. Bu nedenle, proletaryanın çıkarlarının ulus-sınıf katına yükselmesine, "*ulusal*" olanın içeriğini, tüm çalışanların taleplerini *ıçerecek* biçimde belirlemesine, gerçek bir anti-emperyalizmin yardımcı olabileceğini düşünebiliriz. Siyasal İslamın egemenliğine karşı sol bir seçenek, ancak, küreselleşmeciliği, **Türkçü ve Sünni** şovenizmi reddederek, Kürt sorununa adaletli, eşitlikçi bir çözüm üreterek, modernizmin **aydınlık yüzünde** kalarak, yaratılabilir.

‘Zamanın Ruhu’ Yeniden Şekilleniyor

8 Kasım 2018 Perşembe

ABD ara seçimleri, dünyada hem büyük ilgi hem de endişe yarattı. ABD siyasetinde kutuplaşmanın sertleşerek devam edeceğini gösteren sonuçlar, bu endişeleri dağıtmaya yetmiyor. İkincisi, son yıllarda, “*zamanın ruhu*” yeniden ve çok karanlık bir yönde şekilleniyor.

“*Zamanın ruhu*” üç vektörün bileşkesinde şekilleniyor.

Birinci vektör ekonomik: Mali krizle birlikte yerleşen düşük büyüme- “*sekülerdurgunluk*” aşılamıyor. Bu düşük büyüme bile, ancak yüksek borçlanma oranları korunarak, hatta artırılarak sürdürülebiliyor. Yeni bir mali kriz olasılığı gündemde. Merkez ülkelerde, çalışanların refah düzeyinde bir iyileşme görülemiyor. **İkinci vektör jeopolitik:** Büyük güçler arası emperyalist rekabet tek kutuplu dünyadan üç kutuplu dünyaya doğru hızla ilerliyor. **Üçüncü vektör:** Birçok ülkede birden faşizm yükseliyor.

Nereden Nereye?

Bir zamanlar **neo-liberal küreselleşme vardı**. Bu serbest rekabet fırsat eşitliği yaratıyor, dünya ekonomisini tek bir birim olacak biçimde entegre ediyor ve en önemlisi mali riskleri yayarak yok ediyordu. Kapitalizmin tarihinin en sert mali krizlerinden biri bu fantezileri dağıttı.

Neo-liberal küreselleşmeye, **post-modernizmin** ideolojik, felsefi desteği eşlik ediyordu. Post-modernizm, “*büyük söylemlerin*”, evrenselciliğin geride kaldığını, farklı (etnik, cinsiyet, ırk, milliyet) olanların birlikte, birbirinin varlığını ve haklarını tanıyarak (piyasa ilişkileri içinde) yaşama olanağını elde ettiklerini söylüyordu. Böylece liberal demokrasi en uygun, tek kabul edilebilir yönetim biçimi oluyordu. Post-modernizm, neo-liberalizmle birlikte gerilerken yerini “*reaksiyoner aşiretçiliğe*” belli bir ırkın, milletin, dinin üstünlüğünü savunan, faşist akımlara bıraktı.

Bir çekim merkezi olarak Avrupa Birliği vardı: AB ulus devlet ve ulusalcılık ötesi bir siyasi, ekonomik model inşa ediyordu.

AB, bir barış ve istikrar merkeziydi. Mali kriz AB'nin içindeki “*empyralist*”, merkez-çevre dinamiğini, bu düzen içinde Almanya'nın geliştirmekte olduğu hegemonya projesini gözler önüne serdi. Şimdi, İngiltere AB'den çıkmaya çalışıyor. İtalya'da faşist eğilimli bir hükümet AB'nin mali yapısını yeniden krize itecek bir ekonomik program dayatıyor. AB'nin temel taşı iki ülkeden biri olan Fransa'da çok güçlü bir AB karşıtı faşist hareket var. Almanya'da faşist hareket büyürken merkez sağ aynı hızla eriyor. **Angela Merkel**, Hristiyan demokratların liderliğini bırakıyor. Yerine geçmeye hazırlanan adayların politikaları birçok noktada faşist AfD ile örtüşüyor.

ABD hegemonyası ve tek kutupluluk vardı: ABD hegemonyası geriledi. Çin ve Rusya karşıt hegemonya merkezleri olarak yükseldi. ABD'nin kaynakları “*dünyanın polisi olma iddiasını*” taşımaya artık yetmiyor. ABD, uluslararası anlaşmaları, geleneksel müttefiklerini terk etmeye, hatta karşısına almaya, ekonomik ve siyasi alanda dayatmacı bir dış politika izlemeye, silahlanma çabalarını artırmaya başladı. Çeşitli dış politika analistleri, şimdi yeni üç kutuplu bir “*soğuk savaş*”tan söz ediyorlar.

Öyle Ama Bildiğiniz Gibi Değil

Soğuk savaş sonrasının jeopolitiğini “*kaynak savaşları*” temasıyla herkesten önce tanımlamayı başaran Prof. **Klare**, bu kez “*Bu sizin annenizin bildiği soğuk savaş değil. Bu, her an ateş almayı bekleyen küresel bir ‘kav kutusu’ (tinderbox)*” diyor. ABD ve rakipleri gittikçe hızlanan bir konvansiyonel ve nükleer silahlanma yarışı başlattılar. Ukrayna, Suriye, Çin Denizi gibi coğrafyalarda, hatta kuzey kutbunun eriyen alanlarında, sık sık askeri olarak yüz yüze geliyor, birbirlerini deniyorlar.

“*Ticaret savaşları*”, ekonomik olmaktan öte rakibinin, yapay zekâ, bilişim ve silah teknolojileri alanında gelişmesini sabote ederek yükselmesini önlemeyi amaçlayan jeo-stratejik bir boyut içeriyor. Büyük güçler karşılıklı siber saldırılar düzenliyor, rakiplerinin iç politika süreçlerini, halklarının dünya, dost, düşman algısını etkilemeye çalışıyorlar.

Giderek, **savaş haliyle olağan hal arasındaki sınır bulanıklaşıyor**, “*hybrid*” (melez) savaşlar denen bir model geliyor. Karşılıklı ekonomik ve siber saldırıların yanı sıra, büyük güçlerin, Af-

rika, Asya, Latin Amerika hatta Orta ve Doğu Avrupa'da ekonomik ve siyasi nüfuz alanları üzerindeki rekabetleri, ticaret savaşlarıyla, ekonomik siyasi yaptırımlarla, karşılıklı "*fallus*" sallayan devasa askeri manevralarla sertleşirken adeta yeni bir büyük savaşa gidişi hazırlıyor.

Bu sırada yükselen faşizm, geleceğin olası savaşlarında ölmeye ve öldürmeye uygun insan tipini şimdiden yetiştirmeye başlıyor. Zamanın yeni ruhu şekillendikçe karanlıklaşıyor...

Önce Ekonomi, Arkasından Siyaset

29 Kasım 2018 Perşembe

Hannah Arendt, *Totaliterliğini Kökenleri* başlıklı çalışmasının, *Emperyalizm* bölümünde, I. Dünya Savaşı'na götüren dinamiklerle ilişkili şöyle bir tespit yapıyordu:

Tarihte “*ilk kez, parasal yatırım olanaklarının (sermaye ihracı-EY) yolunu güce (diplomasi ve askeri-EY) yapılan yatırım açmıyordu. Bu kez, uzak ülkelerde denetimsiz yatırım (sermaye ihracı-EY), toplumun geniş bir kesimini kumarbazlara, kapitalist ekonomiyi bir üretim sisteminden finansal spekülasyon sistemine dönüştürerek, üretimden elde edilen kârların yerine komisyonlardan elde edilen getirileri koyuyordu. Artık güç ihracı, para ihracının (sermaye ihracının-EY) izinden gidiyordu. Emperyalist dönemden önceki on yıl, geçen yüzyılın 70’leri mali spekülasyonda, dolandırıcılıkta ve hisse senetleriyle kumar oynamada görülmemiş bir artışa tanık oldu*” (Çeviri bana ait- s. 181)

Diğer bir deyişle: Siyasi gücün, ekonomik çıkarın yolunu açtığı, “*önce işgal et sonra ekonomik kullanıma aç*” olarak tanımlayabileceğimiz sömürgecilik döneminden farklı olarak, sermaye, mal ihracı ile oluşan ekonomik etki, siyasi etkinin önünü açıyor-du.

İkincisi, *finansallaşma* ilk kez olmuyor. Finansallaşma, sanıldığı gibi, kapitalizmin yeni bir aşaması değil, kapitalist krizin bir ürünü. Finansallaşmayı mali kriz, onu da siyasi gerginlikler izliyor. Arendt’in işaret ettiği gibi, dışından turnağına silahlı bu imparatorlukların ekonomik rekabeti savaşlara yol açıyor.

Jeo-ekonomik Dünya Düzeni

Arendt’in bu saptamalarını, önceki hafta *Lawfare* dergisinde yayımlanan “Jeo-ekonomik Dünya Düzeni” (Roberts, Choer, Ferguson) başlıklı denemeyi okurken anımsadım. Yazarlar, dünyaya esas olarak ABD çıkarlarının merceğinden bakıyorlar.

Yazarlara göre, soğuk savaş sonrası (küreselleşme döneminde-EY) ticaret ve yatırım ortamının serbestleşmesinin, bölgelerin,

ülkelerin ekonomik entegrasyonun ulusal ekonomik çıkarları desteklediğine, karşılıklı ekonomik bağımlılığın barışı ve işbirliğini güçlendirdiğine inanılıyordu. O dönemde, jeo-politik süreçler esas olarak ekonomik çıkarlardan ve araçlardan bağımsız olarak ilerliyordu. Bu ortamda ekonomik ilişkilerden, bu ekonomik ilişkileri düzenleyen yasalardan oluşan karmaşık bir uluslararası sistem oluşmuştu.

Yazarlara göre, 11 Eylül saldırısı, Afganistan ve Irak savaşları, ekonomik açıdan marjinal öneme sahip ülkeleri güvenlik açısından öne çıkardığında bile, dikkatler esas olarak, ticaret ve yatırım anlaşmalarının üzerinde değil askeri müdahalelerin meşruiyeti, tutuklama süreçlerinin yasallığı, IHA saldırılarının hukuki zemini gibi konular üzerinde odaklanıyordu. (Irak işgal edildikten sonra ekonomisinin nasıl özelleştirildiğini, yatırıma ve ticaret açıldığını anımsayarak devam edelim.)

Ancak, yazarlara göre bu durum artık değişiyor. Özellikle 2008'den sonra, en azından ABD açısından ekonomik çıkarlarla, güvenlik konuları arasında bir yakınsama başlamış. Bu yakınsama üzerinde yeni bir **Jeo-ekonomik dünya düzeni** şekillenmeye başlamış.

Şimdi, küresel ekonomide güç dağılımı değişirken büyük güçler arası rekabet hızlanıyor. Devlet arası eşitsizlikler azalırken toplumlarının içindeki eşitsizlikler artıyor. Bu da küreselleşme (uluslararası işbirliği ekonomik entegrasyon ve benzeşme) karşıtı popülist hareketleri güçlendiriyor.

Yazarlara göre, 2008 mali krizinde ABD'nin ekonomik modeli "*Washington Mutabakatı*"na (neo-liberalizm) güven kaybolurken Çin'in kriz içinde yükselmesi ABD'de kaygı uyandırıyor. ABD ve Çin arasında **stratejik rekabet giderek** hızlanıyor. Bu yeni jeo-ekonomik düzende, ekonomik araçlar, jeo-politik kazanç elde etmek amacıyla, giderek daha yoğun biçimde kullanılıyor.

Arendt'in saptamalarına dönersek, ekonomik güç, ticari korumacılık, ekonomik yaptırımlar gibi araçlarla siyasi-jeopolitik gücün önünü açmak, rakibin teknolojik gelişme hızını, siyasi gücünü sınırlamak için giderek daha yoğun biçimde kullanılıyor.

Bu sırada uluslararası ilişkileri düzenleyen, ticaret anlaşmaları, küresel ısınmaya karşı uluslararası işbirliği anlaşmaları, nükleer silahları sınırlamaya ilişkin anlaşmalar teker teker çöküyor. Bu birbiriyle rekabet eden büyük güçlerin, üçüncü ülkelerle

(daha zayıf, yoksul, az gelişmiş ülkeler) yaptıkları ikili anlaşmaların sayısı ve kapsamı artıyor.

Dünyanın ekonomik coğrafyası *de facto* paylaşılırken, hızla silahlanmakta olan büyük güçler açısından, ulusal güvenlik konularıyla, piyasaların, tedarik zincirlerinin, gıda, su, mineral, enerji kaynaklarının güvenliklerinin rakip ülkelere karşı korunması gereksinimi iç içe geçiyor. Adeta **tarih kendini tekrarlıyor**. En azından, **Mark Twain**'in deyimiyle “*kafiyeli konuşmaya başlamış*” gibi görünüyor.

Ulusalçılık mı? Teşekkür Ederim, İstemem

24 Aralık 2018 Pazartesi

Bir zamanlar **küreselleşmecilik**, birkaç yıl içinde “*yadsınamaz gerçeklik*” düzeyine çıkmıştı, en işlevsel kavramdı, *zamanın ruhu*nu belirliyordu. Şimdi, küreselleşmecilik tükendi. Onun sonuçlarına karşı yükselen sağ ve sol popülist hareketlerin içinde **ulusalçılık** yükseliyor, en işlevsel kavram olarak *zamanın ruhu*nu belirlemeye başlıyor.

Bir Şeylerin İkinci Gelişi

Küreselleşme “*yadsınamaz gerçeklik*” düzeyine çıktığı yıllarda, 1994’te, Ankara Mimarlar Odası’nda “*Küreselleşme mi? Teşekkür ederim, istemem*” başlıklı bir sunuş yapmıştım. Yaklaşımım bir etik ilkeye ve iki gözleme dayanıyordu.

Her entelektüel “*zamanın ruhu*” karşısında, eleştirel mesafesini korumalıdır. Hele, karşısında, bu kadar kısa sürede, bu kadar hızla kabul gören bir kavram varsa...

İkincisi, doktora tezini kapitalizmin krizlerinin tarihi üzerine yazmış biri olarak iki şeyin farkındaydım: Küreselleşme tarihinde ilk kez yaşanmıyordu. Küreselleşme (belki hızı, kapsamı farklıydı) ama yine, kapitalizmin yapısal krizine uyum sağlamaya çalışan sermayenin hareketinin, devlet politikalarının ürünüydü; **modern emperyalizmin** aldığı biçimdi. Bu uyum sağlama sürecinde küreselleşmenin ertelediği sorunlar birikiyor ve bir noktada küreselleşme, bu birikimin ağırlığı altında çöküyordu.

Üçüncüsü, küreselleşme çökmeye başlayınca, yönetilenlerin ve sömürülenlerin “*düzeni*” sorgulayan tepkileri yükselirken, kapitalizmin baskıcı, militarist eğilimleri, bunları **doğallaştıran devletçi ve ulusalçı, hatta ırkçı/dinci ideolojiler** öne çıkmaya başlıyordu. Böylece, son derecede **toksik** bir iklim oluşuyor, yerel/bölgesel savaşlar, katliamlar, soykırımlar birbirini izliyordu.

Benim yazılarımı izlemiş olanlar, 2007 mali krizine kadar, **küreselleşme tartışmalarında** hep bu etik ilkeyi ve iki gözlemi vurguladığımı, “**anti-emperyalist**” **ulusalçılığın**, ulus devletin, **bağımlı**

ve gelişmekte olan ülkelerin muhalefet hareketleri ve programları içinde bir direniş noktası olabileceğini hatırlattığını anımsayacaklardır. Ancak, halkların kardeşliğini savunmayan, sosyal (ekonomik) bir programı olmayan, Türkiye zelinde Kürtlerin hakları ve özgürlükleri taleplerini tanımayan ulusalcı söylemlere karşı da mesafeli durmak gerekiyordu.

Dn küreselleşmecilik, emperyalist merkezlerden başlayarak ikinci kez geri geliyor ve yayılıyordu. şimdi, ulusalcılık, yine emperyalist merkezlerden başlayarak yeniden yükseliyor, hatta “ulusalcı enternasyonalizm” gibi saçma kavramlarla zamanın ruhunu belirlemeye başlıyor.

Uluslar ve Sınıflar...

Dn ulus devletin artık öneminin kalmadığını savunanlar, kapitalist üretim tarzının çelişkilerini, bunların sınıfsal ifadelerini görmezden geliyorlardı. Küreselleşme adeta nötr, doğal evrim (toplumsal ilerleme) gibi bir şeydi. Halbuki, küreselleşme, uluslararası sermayenin, dolaşımının ve faaliyetinin önündeki engellerin tasfiyesinin, ona yeni avlanma alanları açılmasının adıydı.

şimdi küreselleşme sürecinde kurulan sermaye (fiziki, mali, simgesel) birikim ağları ozlyor. Egemen sermaye, yükselerek egemen sermaye konumuna aday sermayelerin rekabetinin basıncı altında, savunma refleksiyle ulus devlet sınırlarına geri çekilmeye başlıyor. Yeni yükselen egemen sermaye adayları, kendilerine yeni avlanma alanları, bağımlı ülkeler yaratmaya başlıyorlar. Dünya ekonomisinin sermaye ve g trafiği giderek sıkışmaya, sürücüler birbirilerine bağırmaya, levye-tornavida göstermeye başlıyorlar.

Girişte vurguladığım etik ilkeyi ve iki gözlemi tekrarlamayacağım. Yalnızca şunları vurgulamak istiyorum: Dünyada ve bölgede olayları ozmlerken, ulusalcı reflekslerin ideolojisine kapılarak, “ABD şunu yapıyor / istiyor, Türkiye de şunu bunu..” diye dşunmekten, ülkeleri birbirine çarpan kara kutular gibi görmekten kaçınmak gerekiyor. Her lke ve devleti, türlü toplumsal çelişkilerle parçalanmış bir bütünlük oluşturur. Her lke devletin politikasını, çıkarını, bir sınıflar matrisine ve bu matrisin içindeki iktidar ilişkisine göre anlamlandırmak gerekir. Yoksa kendimizi hiç istemediğimiz kişi ve akımlarla aynı yatakta bulabiliriz.

‘Süper Güç’ Ama O Kadar da Değil

3 Ocak 2019 Perşembe

Trump’ın, Suriye ve Afganistan gibi denizaşırı savaşlardaki askerlerini çekme arzusunun, NATO konusundaki, *“müttefiklerimiz sırtımızdan geçiniyorlar”* anlayışının arkasında gittikçe kendini hissettiren bir kaynak yetersizliği var. ABD dış politika çevrelerinde bir *“okul”*, *“ulusal çıkarlarımızı doğrudan etkilemeyen yerlerden çekilip kaynakları Çin ve Rusya gibi güçlerin yükselişine karşı caydırıcı harcamalara ayıralım”* diyor.

İlk anda akla yakın gelen bu yaklaşım, ABD geri çekildikçe stratejik nüfuz alanlarını yükselmekte olan güçlere terk edecekse, caydırıcılık bir yana, çatışma olasılıklarını daha da artıracaktır.

Tarih, *“paylaşım alanları üzerinde rekabet etmeye başlayan devletlerin, giderek olayların kontrolünü elden kaçırabildiğini, karşılıklı hatalarla, savaşlara neden olacak kısır döngüler yarattığını”* gösteriyor.

Stratejik Yayılma

Klasik jeopolitiğin, küresel egemenlik kurma açısından, en önemli bölge olarak saptadığı Avrasya coğrafyasında Çin devleti, hızlı tren yolları, otoyollar, limanlar, enerji santralleri, petrol-gaz boru hatları gibi altyapı yatırımlarını finanse ederek, **ülkesindeki egemen sermayenin ekonomik ve devletin stratejik gereksinimlerine** uygun bir alan yaratmaya çalışıyor. Çin devleti, bu projeye bugüne kadar 400 milyar dolardan fazla kaynak yatırmış, 86 ülkeyle 100’den fazla ortak proje üzerinde anlaşmış.

Çin devleti de kapitalist emperyalizminin klasik yayılma aracını kullanıyor. Altyapı projelerini finanse eden kredilerle ülkeleri kısa sürede aşırı oranlarda borçlandırıyor. Ülke borçlarını ödemekte zorlanmaya başladığında, karşısına bir talepler listesi koyuyor, bu yolla çeşitli ülkelerde kimi stratejik tesislerin, üretimi açılan kaynakların denetimini, kullanım haklarını ele geçirmeye başlıyor.

Benzer yollarla Ortadoğu’da yayılmaya hazırlanan Çin, İslamcı Uygur militanları Suriye’de imha etmek için Esad yöneti-

mine askeri yardım yapmaya başlamıştı, şimdi de Çin sermayesi, Suriye'nin yeniden inşa sürecini finanse etmeye, **İran, Irak ve Suriye'yi "Tek yol tek kuşak"** projesiyle kendi nüfuz alanına bağlamaya hazırlanıyor.

Afrika ülkelerine verdiği krediler, 2017'de birikimli olarak 110 milyar dolara ulaşan Çin, zengin mineral, doğal kaynaklara, dünyanın henüz işlenmeyen verimli topraklarının yüzde 60'ına sahip kıtada da benzer bir strateji izliyor. Gelecek 10 yıl içinde 19 Afrika ülkesinin ekonomilerinin büyüme hızının ortalama yüzde 5'e, toplam tüketim gücünün de 2020 yılında 14 trilyon dolara ulaşacak olması bölgenin önemini daha da artırıyor.

ABD'nin Sınırları

Trump denizaşırı savaşlardan, bölgelerden asker çekerek tasarruf yapmaya çalışırken, Ulusal Güvenlik Danışmanı **Bolton** 13 Aralık'ta Afrika'ya yönelik bir "*Yeni strateji*" açıkladı. Bolton, Afrika stratejisini açıklarken Çin'i yeni sömürgecilikle suçladı, Çin'in Afrika'da uyguladığı borçlandırma ve kendine bağlama taktiklerinin ABD'nin stratejik çıkarlarını tehdit ettiğini savundu.

ABD yönetimi, artık Afrika'yla daha yakından ilgilenecekmiş. Ancak Bolton, konuşmasının bir yerinde, ABD'nin Çin'in elindeki mali olanaklardan yoksun olduğunu da itiraf etti. **Cato Enstitüsü**'nden **Doug Bandow** da *National Interest*'te ABD'nin bir trilyon dolara ulaşmaya başlayan savunma harcamalarına, aynı hızla büyüyen bütçe açıklarına işaret ederek "*ABD her yerde polislik yapamaz çünkü iflas etmiş durumdadır*" diyordu.

ABD, Çin'in artan etkisini stratejik tehlike olarak görüyorsa, bu tehlikeyi savuşturacak kredileri, yardımları dağıtacak mali kaynaklardan (**yumuşak güçten**) yoksunsa, geriye rakipsiz askeri kaynakları ve **Blackwater** gibi özel savaş şirketleri (**sert güç**) kalmıyor mu? Trump, denizaşırı alanlardan asker çekmekten söz ederken, **Blackwater**'ın ABD'nin ünlü silah dergisi **Recoil**'in son sayısındaki tam sayfa "**Biz geliyoruz**" ilanı da buna işaret etmiyor mu? **AKP Türkiye'si** de bu sırada, kendi bölgesinde, Kürt sorununa bir türlü bir çözüm üretemediğinden, yine büyük güçler arasında sıkışmaya başlamıyor mu?

Anlaşılan, 2019 da huzur ve barıştan yoksun, tedirgin bir yıl olacak.

Bir ‘Ağlama Duvarı’ Olarak Davos

21 Ocak 2019 Pazartesi

Bu yıl Dünya Ekonomik Forumu’nun Davos zirvesi, adeta uluslararası mali sermayenin “ağlama duvarına” dönüştü. Dert çok, dilekler ise ölmüş küreselleşme tanrısının arkalarında bıraktığı boşlukta yankılanmaya mahkûm.

Şeyler Değişirken

Davos “ağlama duvarına” sıkıştırılan “dilek kâğıtlarından” önce, uluslararası mali sermayenin sözcülerinden McKinsey&Co’nun, WEF zirvesi başlarken yayımladığı rapora bir göz atmak yararlı olabilir.

“Geçiş sürecinde küreselleşme: Ticaret ve değer zincirlerinin geleceği” başlıklı rapor, bu zincirlerin küresel yapısının değişmekte olduğunu anlatıyordu. Aslında rapora yakından bakınca, bu zincirlerin parçalanmakta olduğu anlaşıyor. Çünkü rapor, küresel talep yapısının, coğrafyasının değişmeye başladığını, yükselmekte olan ülkelerin (örneğin Çin) içindeki yerel zincirlerin güçlendiğini, yerel ticaretteki artışın, küresel ticareti zayıflatıldığını söylüyor. Diğer bir deyişle uluslararası mali sermayenin ayağının altındaki küresel zemin parçalanıyor.

WEF’in, bu yıl yayımladığı risk raporunun gerçek temasını, bu parçalanmanın getirdiği kaygılar oluşturuyor: *Küresel riskler yoğunlaşıyor, ancak bu riskleri göğüsleyebilecek bir kolektif irade ortada yok, onun yerine bölünmeler artıyor. Dünya güçlü bir biçimde devlet merkezli siyaset dönemine giriyor. Birçok ulus devlet, uluslararası ya da uluslar üstü kurumlardan “kontrolü geri alma” çabası içinde. Bu çabalar küresel risklere kolektif tepki verme olasılığını zayıflatıyor. Küresel sorunlara gittikçe daha çok batıyoruz. Bunlardan kendimizi çıkarmakta çok zorlanacağız.*

Bu yakınmaların arkasında uluslararası mali sermayenin en önemli sorunu yatıyor. Eğer bir hegemonya sistemi, düzenlediği kurallar (ekonomik, siyasi mimari) geçerliyse, mali sermaye değerlenme sürecini, ulus devletlere bölünmüş bir ekonomik ve si-

yasi coğrafyada güvenlik içinde işletebilir. Hegemonya düzeni zayıfladıkça bu siyasi-ekonomik coğrafya üzerindeki irade parçalanmaya, kurallar farklı iradelerin basıncı altında çeşitlenmeye başlar.

Diğer bir deyişle, ulus devletlere bölünmüş alanlarda, sermayelerin artık kendi değeri/ genişleme süreçlerini işletmek için ulus devlet politikalarına daha çok dayanmaya başladığı bir “küresel” coğrafyada, belli bir devletin korumasından yoksun uluslararası mali sermaye için değeri/ genişleme sürecini sürdürmek gittikçe zorlaşır.

Dün hegemonyacının dayattığı, neo-liberal küreselleşme bir kolektif iradeyi yansıtmıyordu. Bugün, bu dayatmanın etkisini yitirdiği yerde, devletler arası rekabetin keskinleşmeye başladığı dönemde, kolektif bir irade yokluğundan yakınmalar, “küresel ısınma” sorunu bayrağına sarılarak bir kolektif irade üretme çabaları, mezarlıktan geçerken çalınan ısıktan daha fazla bir etkinliğe sahip değil.

Ne Vizyon, Ne Harita Ne de Lider...

Ben kendi hesabıma, “Davos man”ın küresel ısınma sorununu gündemin başına koyarak kolektif irade arama çabasını ciddiye almıyorum. Bu bir önyargı da değil. Çünkü uluslararası sermayenin Davos’a giden kalabalığıyla neredeyse tamamen örtüşen bir “küme” bir başka bağlamda, başka bir hava çalışıyor.

Wall Street Journal aktarıyor: Conference Board adlı araştırma kuruluşunun, tüm dünyada en önde gelen şirketlerden, 800’den fazla CEO’yu (en üst düzey yönetici) kapsayan anketine göre, 2019’a ilişkin en önemli kaygıların başında bir resesyon olasılığı geliyor. Ondan sonra gelen dört kaygı konusundan ikisi ekonomik (uluslararası ticaret ve yeni rakipler) kaygılarla, ikisi de küresel alanda siyasi istikrarsızlıkların artmasıyla, siyasi kurumlara güvensizliğin gerilemesiyle ilgili. Küresel ısınma bu CEO’ların aklındaki kaygılar listesinde ilk beşe girmiyor.

Davos’a damgasını vuran durum aslında şudur: Kapitalizmin yapısal krizini yönetecek, uluslararası mali sermayenin küresel çıkarlarına uygun bir ekonomik ve siyasi model, düzenleyici güç artık yoktur. Bu ikisinin yeniden inşa edilmesine ilişkin ne bir vizyon, ne bir harita ne de bir lider vardır. Yalnızca bu yokluğun Davos tepesindeki yankıları...

Bu Kez Farklı, Ama Daha İyi Değil

28 Ocak 2019 Pazartesi

Goldman Sachs da 2018 yılında dünya ekonomisinin belirgin bir biçimde momentum kaybettiğini düşünüyor. *Financial Times*'a göre de “Davos'ta karamsar bir hava” varmış..

Kaygılar boşuna değil: Dünya ekonomisi yine bir daralma dönemine giriyor ve bu daralma 2007 mali krizini izleyen “büyük resesyondan” oldukça farklı yaşanacak. IMF de zaten “dünya bu yeni daralma dönemine hazır değil” diyor.

Bu Kez Lokomotif Yok

Geçen yılın son haftalarında borsalarda yaşanan sert dalgalanmalar, dikkatleri yeni bir resesyon olasılığı üzerinde yoğunlaştırdı. Avrupa, en önemlisi Almanya ekonomisi yavaşlıyor. *Der Spiegel*, Alman iş çevreleri için, “yeni bir resesyona hazırlanmaya başladılar” diyor.

ABD ekonomisi de hız kesiyor. Duke Üniversitesi'nin bir araştırmasına göre, katılan ekonomistlerin yüzde 50'si 2019'da, yüzde 85'i de 2020'de bir resesyon bekliyormuş. *Wall Street Journal*'ın aktardığına göre Apple'ın Çin pazarında yaşadığı sıkıntılar bir yana, en büyük şirketler kârlılık beklentilerini düşürmeye başlamışlar. *Fortune* 500 listesindekiler kârlılık beklentilerini, eylül'den bu yana yüzde 17'den yüzde 11'e çekmişler.

Bir küresel resesyon olasılığı açısından, Çin ekonomisinin büyüme hızı kritik öneme sahip. Son veriler Çin'de ekonomik büyümenin 6.5 ile 1990'dan bu yana en düşük düzeye indiğini gösteriyor. Ancak Çin'de tüketici talebinin gerileme hızına ve Renmin Üniversitesi'nden Prof. Xiang Songzuo'nun ortalığı karıştıran açıklamasına bakılırsa, gerileme daha derin. *Financial Times*'in Songzuo'dan aktardığına göre, “gizli bir hükümet araştırma grubunun bulguları gerçek büyüme hızının yüzde 1.67 dolayında olduğunu gösteriyormuş”. Songzuo'nun bu açıklaması, hükümet kaldırana kadar, YouTube'de 1.2 milyon kez izlenmiş.

Mali krizi izleyen, “*büyük resesyon*” başladığında dünya ekonomisinde 5 büyükler, Çin ve yükselmekte olan piyasaların ekonomik tempoları arasında bir senkronizasyon yoktu. Çin’in ekonomik büyüme hızı, yükselen piyasalardaki canlılık, yatırım olanakları dünya ekonomisini peşinden sürüklemiş, bir **depresyonu** önlemişti.

Bu kez 5 büyükler ve Çin arasında bir senkronizasyon oluşmuş gibi görünüyor. Yükselen piyasaların da dünya ekonomisini peşinden sürükleme kapasitesi yok; zaten birçoğu bu durgunluğa çok olumsuz koşullarda giriyor.

Bir diğer farklılık da, merkez bankalarının bilançolarına, kamu borçlarına, *NewYork Times*’da Samuelson’un dikkat çektiği gibi, mali krize, “*büyük resesyona*” rağmen artmaya devam etmiş olan özel sektör ve hane halkı borçlarına ilişkin. Hem merkez bankalarının hem de özel sektörün manevra alan çok kısıtlı. Bir ekonomik daralma hızla yeni bir borç krizine yol açabilir.

Gerçekten de IMF Başkan Yardımcısı David Lipton, American Economic Association’ın yıllık toplantısındaki konuşmasında, “*bu kez, son krizde olduğumuzdan çok daha az hazırlıklıyız*” diyordu (*Financial Times*, 06/01/2019).

Siyasi İklim de Farklı

Davos risk raporunun vurguladığı gibi, “*Küresel riskler yoğunlaşıyor, ancak bu riskleri göğüsleyebilecek bir kolektif irade ortada yok, onun yerine bölünmeler artıyor*”.

2018 sonunda gördüğümüz gibi, ABD ile Çin arasındaki ticaret savaşının sertleşmesi durumunda, mali piyasaların büyük sarsıntılar yaşama olasılığı yüksek.

Sonra, Almanya’da Merkel sonrasına geçiş sürecinin, Avrupa’da AB’ye karşı popülist akımların Avrupa Parlamentosu seçimlerine eşgüdüm içinde hazırlanmalarının, Fransa’da dinmeyen protesto eylemlerinin, İtalyan hükümetinin ekonomik ve sosyal politikalarının getirdiği belirsizlikler de var. Venezüella’daki gelişmelerin gerek petrol piyasalarında gerekse de büyük güçler arası dengelerde yapacağı etkileri kestirmek zor. Bu kez siyasi koşullar, 2008 öncesine kıyasla krizi yönetmeyi zorlaştıracak yönde şekilleniyor.

Mali kriz başladığında, Türkiye’de siyasal İslam iktidarını henüz pekiştirmemişti; dışardan bakanlar bir siyasi istikrar izlenimi ediniyorlardı. Türkiye, merkezden kaçan sermayeden bu izlenime dayanarak yararlandı; ekonomik büyümesini finanse edebildi. Bu kez, dışardan bakanların hem ekonomik hem de siyasi açıdan edindiği izlenim farklı.

Felaketler, Psikopatlar, Komedyenler...

25 Nisan 2019 Perşembe

Kapitalist uygarlığın krizinin içinde, ekonomik, ekolojik, insani felaketler, ülkesini kendi malı sanan psikopatlar, hiçbir program açıklamadan devlet başkanı seçilen komedyenlerle aynı ekranları paylaşıyor. Ve çoğumuz, dünyada ve Türkiye’de değişemediği için hızla canavarlaşan düzenin çırpınışlarını, paranoyak şizofrenlerin canımıza kastetmiş hezeyanlarını, **düşünceyle eylem arasındaki yapışkan yerden**, kocaman gözlerle seyrediyoruz.

‘Milyarderler Kaygılı’

Yine bir küresel resesyon beklentisi var, mali kriz riski artıyor. Liberal demokrasi, bir taraftan dünyanın toplam servetinin yüzde 85’ini biriktirmiş yüzde 9’unun açgözlülüğü, diğer taraftan milliyetçi ırkçı dinci akımların saldırısı altında ağır hasta. Muhafazakâr *Daily Telegraph*’tan Amborse Evans Pritchard **“bir mali krizlik canı kaldı”** diyordu...

Washington Post’a göre **“Kapitalizm krizde: ABD’li milyarderler, kendilerini zengin eden sistemin geleceğinden kaygı duyuyorlar”**. Üstelik bunlar Fordist dönemin mirası, şimdilerde aşırı üretim altında ezilen sermayenin değil, dijitalleşmenin, **“büyük-veri-kitlesel gözetleme kapitalizminin”** öncü temsilcileri.

Haksız da değiller. Vasıfsız işçileri robotlarla değiştiren süreç, algoritmaların beyaz yakalıların işlerini tasfiye etmeye başlamasıyla yoluna devam ediyor. Herkesi **“bir işte çalışmaktan”**, abuk sabuk **“Adamların”** despotizminden kurtaracak eşitlikçi, özgürlükçü bir düzene geçerek barışı, refahı, kültürel gelişmeyi teşvik etmeyi düşünmek varken, düzenin entelektüelleri, her şeye sahip yüzde 1 ile işini, aşını, sağlığını kaybetmekte olan yüzde 99 arasındaki gerginlikte **“Kapitalizmi nasıl yaşatırız”** sorusuyla meşgul.

Bu sırada, **“kâr makinesi”** doğayı, insanın yaşam enerjisini tükettikçe, gereksiz mallarla ekranları doldurdukça gezegenin iklimi, ekolojik dengesi bozuluyor. Hayvan türlerini, yaşam alanla-

rını tüketerek ilerleyen süreç kapitalist uygarlığın merkezlerine ulaşmaya başlıyor. İnsanlar, özellikle gençler, tek ve ortak bir gezegende yaşadıklarının bilinciyle başkaldırıyorlar. Bir haftadan daha uzun bir süredir Londra'nın merkezinde *"Tükeniş İsyanı (Extinction Rebellion)"* günlük yaşamı aksatıyor. İsyanın liderlerinden birinin dediği gibi, *"doğrudan eylem dışında ekranlara çıkmanın, sesini duyurmanın başka yolu kalmadı"*. Ancak artan sayıda Londralı *"eylemleri anlayışla karşılıyor, hatta destekliyor"*.

İki Saçmalığın İkisi Birden

İrkçi, milliyetçi akımlar, insanların tek ve ortak bir dünyada, tek bir kapitalist uygarlık içinde yaşadıklarını görmelerini engelliyor. Bu akımların cazibesine kapılanlar, gerçekte *"yüzde 99'un"* malı iken, hâlâ kendi ülkeleri sandıkları toprak parçası üzerinde korunabileceklerini sanıyorlar. **Dinci akımlar**, insanları bu dünyadan umudu kesip, öbür dünyadaki bir kurtuluş fantezisi adına birbirlerinin boğazına atlamaya teşvik ediyorlar.

Türkiye, bu iki saçmalığın ikisini de birleştiren siyasi akımların elinde çırpınıyor. Bu akımların gerçeklikle bağı kopmuş sözcüleri, tam bir **paranoyak şizofreni** içinde çırpınıyorlar. Yeni Zelanda'da bir dinci-faşist camiye saldırıyor, onlarca insanı katlediyor, bunlar *"saldırı ashında bizi hedef alıyordu"* diyorlar. Sudan'da diktatör ve soykırımcı **Beşir** devriliyor, paranoyak şizofreni yine nüksediyor: *"Darbe bize yapıldı."* Sri Lanka'da kendi akımlarının bir kanadı, dinci fanatik gruplar 8 kilise ve oteli bombalayıp 350 insanı katlediyorlar, paranoyak şizofreni, tavan yapıyor: *"Bizi doğudan kuşatıyorlar."*

Hâlâ, görüntüyü kurtarmak için yapmak zorunda kaldıkları seçimlerde, beklenmedik biçimde altın yumurtlayan tavuğu kaybedince *"arızaya"* geçtiler. Tam bir histeri krizi içinde oyları yeniden ve yeniden saydılar olmadı. Maske tamamen düştü, altındaki karanlık, gözler önüne serildi: *"Seçimin tekrarı beka meselesidir; sandıktan çıktılar diye ahlaki kabul edemeyiz."* Paranoyak şizofreni giderek, doğrudan sokak şiddetine, ana muhalefet partisinin liderine yönelik linç girişimine dönüşüyor. Ve çoğunluk, düşünceyle eylem arasındaki yapışkan yerden, kocaman gözlerle seyrediyor.

Dinozorun Kuyruğu

13 Mayıs 2019 Pazartesi

Dinozor can çekişirken, kuyruğuyla etrafını yıkıp dökermiş. Hayır, hegemonyası çökmekte olan siyasal İslamın elinden kaçmaktan olanı tutmaya çalışırken sergilediği fiziki ve simgesel şiddetin ülkede yarattığı “*beka sorununa*” değinmeyeceğim.

Daha çok, hegemonyasının çöküş sürecine adapte olamayan ABD yönetiminin, **Trump** döneminde devreye sokmaya başladığı, ekonomik ve siyasi politikaların gündeme getirdiği felaket senaryolarını düşünüyorum.

Bir Kez Kırıldı mı...

Bir merkez altında kurulan hegemonya bir kez kırıldı mı, hegemon konumundaki ülke, hegemonyasını kalıcı olarak restore edemez, her restorasyon atılımı, bir öncekinden daha sarsıntılı gelişmelere yol açar, çöküşü hızlandırır. Bu gerçeği II. Dünya Savaşı ertesinde, Süveyş Krizi’nde, “9/11” ertesinde ABD, **Bush** yönetiminin ilan ettiği “*Terörizme karşı küresel savaş*” politikasıyla, bir imparatorluk düzenine geçme çabalarının sonuçlarında görmüştük.

Şiddet bir imparatorluk düzeni inşa etmek bir yana gerileme sürecini hızlandırdı: Rusya toparlanarak kaybettiği nüfuz alanı bölgelerini geri almaya, Avrupa Birliği projesini, sağ popülist grupları destekleyerek aşındırmaya, AKP Türkiye’si’ni geleneksel müttefiklerinden, hatta NATO’dan kopartmaya başladı. Dahası şimdi, Rusya, artık ABD iç politikasına da müdahale edebiliyor.

Bu sırada Çin, bir ekonomik teknolojik süper güç olarak yükseldi; Asya’dan Avrupa’ya, “*Tek yol Tek kuşak*” projesiyle, Afrika ve Latin Amerika’daki ekonomik/siyasi etkisiyle kendi “*küreselleşme*” sürecini, dolayısıyla potansiyel bir hegemonyanın maddi zeminini inşa etmeye başladı.

İkinci Hamle

ABD, **Trump** döneminde, ikinci bir hamle yapmaya çalışıyor. Ancak bu kez bu hamleyi yöneten, belirgin bir “*Büyük Strate-*

ji”den söz etmek zor. Üstelik, küresel ısınmayı, nükleer silahlanmayı önlemeye ilişkin uluslararası anlaşmalardan çıkmak, Birleşmiş Milletler örgütünü ve NATO’yu zayıflatmak, Almanya’yı “rakip güç” olarak tanımlamak gibi adımlar, geçmişte ABD’nin hegemonyasını ayakta tutan düzeni yıkıyor.

Bu ikinci hamle, bir taraftan Ortadoğu’da bir “büyük savaş” olasılığının, diğer taraftan küresel çapta büyük güçler arası gerginlikleri, bir Çin-ABD çatışması olasılığını güçlendiriyor.

ABD bölgeye Patriot füze savunma bataryası, savaş gemisi, B-52 bombardıman uçakları gönderdiğini açıklarken İran’ın Devrim Muhafızları örgütünü terörist ilan etti. Böylece, ABD “Terörizmle karşı küresel savaş” kapsamında İran’a karşı fiilen savaş ilan etmiş oluyordu. Şimdi bölgede, Suudi Arabistan, Körfez ülkeleri, İsrail ve ABD eksenini ile İran-Rusya (hatta Çin) eksenini karşı karşıya. Bugüne kadar “iki iskemleye birden oturmaya çalışan” AKP yönetiminin seçenekleri, yalnızca içerde değil uluslararası alanda da hızla tükeniyor.

ABD politikaları, ekonomik alanda, Çin mallarına yüzde 25’e ulaşan ithalat vergileri getirirken, Çin’in de karşılık vereceğini açıklamasıyla, bizzat ABD liderliğinde inşa edilmiş uluslararası “liberal” ticaret sistemine büyük bir darbe vurdu; yeni bir mali kriz ve küresel resesyon olasılığını arttırdı. İronik olan şu ki, ABD ile Çin arasındaki ticaret pazarlıkları başarıyla sonuçlansaydı, bu kez Dünya Ticaret Örgütü bu anlaşmanın dışında kaldığından, liberal ticaret sistemi yine büyük bir darbe yiyecekti.

Kısacası, ABD yönetiminin (Trump’ın, hakkındaki soruşturmaların basıncını hafifletme arzusuyla da beslenen) dış politikası, yükselen rakip güçler karşısında gelişigüzel, rastlantılara tutsak reflekslere benziyor. Dolayısıyla dünya, birçok noktada, çok tehlikeli ve önceden tahmin edilmesi zor gelişmelere gebe, her an bir sıcak çatışmaya yol açabilecek, “Tükidides tuzaklarıyla” dolu bir döneme giriyor.

Bu sırada, AKP’de temsil edilen siyasal İslamın iktidarda kalma çabasıyla, II. İstanbul yerel seçimlerini kazanmak için alacağı riskler, bölgede gelişen savaş ortamında (ülkedeki IŞİD varlığının, kangren olmuş “Kürt sorununun” da olası katkılarıyla) artmaya başlayan riskler, Türkiye’nin de büyük belirsizliklere gebe olduğunu düşündürüyor.

‘İki Ucundan Yanıyor’

27 Mayıs 2019 Pazartesi

Hayır, bu kez AKP rejiminden, siyasal İslamın iktidarından söz etmeyeceğim. Çok daha önemli bir konu var: Uygarlık! Daha doğrusu kapitalist uygarlık.

Mumun bir ucunda **doğa** öbür ucunda **teknoloji** var. Kapitalizmin doğa üzerindeki etkileri küresel ısınma ve iklim krizi, toplumsal çelişkileri ve savaşları besliyor. Kapitalizm teknolojik gelişmeleri hızlandırırken, hegemonya rekabetini artırıyor. Bu iki eğilimin bir noktada kesişerek, küresel çapta büyük bir felakete yol açmayacağını söylemek olanaklı değil. Ancak bir şey kesin: Geriye dönüş yok! Örneğin, son 50 yılda Çad Gölü’nün yarısı kurudu, Arktik buzlar eriyor. Çin, büyük bir güç olarak yükseldi, ABD’nin ticari ve teknolojik üstünlüğünü tehdit ediyor.

İklim Krizi, Savaşlar ve Diğer Kötülükler

Küresel ısınmanın, iklim değişikliğinin arkasında insan etkinliği, kapitalist üretim tarzının öncelikleri var. Bu üretim tarzının kâr makinesi, atmosfere salınarak küresel ısınmaya yol açan sera gazlarını üretiyor. Küresel ısınma su stoklarının tükenmesine yol açarak, ekosistemleri bozarak yaşam alanlarını yok ediyor. Bu üretimin, nehirlerle, denizlere ve toprağa döktüğü kimyasal atıklar, plastikler su kaynaklarını, gıda üretim alanlarını kirletiyor. Bu sırada kapitalizm insanların kentlerde yoğunlaşmasını, bu yoğunlaşmaya bağlı olarak gıda tüketimini, endüstriyel gıda üretimini, su tüketimini hızlandırıyor. Yaşam alanları yıkılan coğrafyalardan kaçıp gelen nüfus kentlere yığılırken toplumsal çelişkiler, yabancı düşmanlığı, milliyetçilik, ırkçılık yeniden güçleniyor.

Bu sırada, kıt kaynaklar, sınır aşan nehirlerin suları, kutuplarda buzlar eridikçe erişilebilen mineral kaynakları ve yeni açılan denizyolları üzerinde, rekabet ve gerginlikler, çatışma olasılıkları artıyor. Kriz içinde kârlılık ve rekabet basıncı altında sermaye, özellikle egemen sermaye, özellikle ABD, Çin, Rusya, Brezilya gibi kritik ülkelerde küresel ısınmaya, iklim krizine karşı

alınması gereken önlemlerin maliyetini üstlenmek istemiyor. Mumun bu ucu yanmaya devam ediyor...

Teknolojik Rekabet-Ticaret Savaşları

Kapitalist üretim tarzı, krizi içinde sermayenin dolaşım hızını arttırmaya, stok maliyetini, verimliliğin canlı emeğe bağımlılığını azaltmaya yönelik telekomünikasyon, veri işlem teknolojileri alanlarında gelişmeyi hızlandırırken bu gelişmelerin jeopolitik etkileri yeni rekabet alanları yaratıyor. Örneğin küresel telekomünikasyon piyasasında kim egemen olacak? Bilgi işlem, şifreleme, “yapay zeka” alanlarında kim öne geçecek? Dijital teknolojileri (telekomünikasyon, bilgi işlem, silah) üreten sanayiler açısından yaşamsal öneme sahip ender minerallerin üretimi ve tedarik zincirlerini kim kontrol ediyor olacak?

Bu alanda da karşımıza aynı aktörler çıkıyor, öncelikle ABD ve Çin! Çin’in yükselmesi karşısında önlem almaya çalışan ABD yönetimi, ticaret savaşları görüntüsü altında Çin’in teknolojik gelişmesini yavaşlatmayı amaçlıyor.

ABD’de Trump yönetimi, Çin’in uluslararası alanda etkili, 5G teknolojisinde önderliğe oturmaya başlayan şirketi Huawei’yi bu amaçlarla hedef aldı. Ancak Çin’in, teknoloji sektöründe tedarik zincirleri ağı üzerindeki büyük etkisi var. ABD’nin yaptırımları, yalnızca, Malezya, Endonezya, Singapur gibi ülkelerdeki üreticileri değil, bunların ürettikleri ürünleri kullanan Apple gibi ABD teknoloji şirketlerini de etkileyecek.

The Economist ve *Bloomberg*’deki yorumlar gibi ticaret savaşlarının küreselleşmesinden ve ülkeleri tercih yapmaya zorlamasından kaygılanıyorlar. “*Türkiye Huawei’nin bölgesel üssü olacak!*” gibi haberler, ülkeyi de zor günlerin beklediğini düşündürüyor.

Kısa dönemde, küreselleşen bir korumacılık dalgasının dünya ekonomisini yeni bir mali krize ve depresyona, orta ve uzun dönemde de Çin’i teknolojik alanda kendi kendisine yeterli, dolayısıyla çok da dişli bir rakip olmaya doğru itme olasılığı var.

Artık, ne küreselleşmeye ne de liberal serbest ticaret düzenine geri dönmek gerçekçi bir olasılık. Uygarlığı iki ucundan, doğa ve teknoloji alanlarında yakan kapitalizm, insanlığa daha fazla toplumsal istikrarsızlık hatta savaş vaat ediyor...

‘Yeni Soğuk Savaş’ Filan...

3 Haziran 2019 Pazartesi

ABD ile Çin arasında, Huawei’yi hedef alan yaptırımlarla birlikte, ticaret / teknoloji alanında yaşanan gelişmeler, bir hegemonya mücadelesi sürecine ait oldukları varsayımından hareketle, “Yeni Soğuk Savaş”, “Dijital Demirperde” kavramlarını gündeme getirdiler.

Birçok yorumcu, örneğin, tarihçi Niall Ferguson, bu gelişmelerin uluslararası serbest ticaret rejimine ve küreselleşmeye büyük zarar verebileceğini kaygıyla vurguluyor.

Bu kaygılar haklıdır ama bunlar, serbest ticaret (neo-liberal küreselleşme) rejimini tehdit eden etkenler değil, bu rejimin dağılmaya başlamasının dışavurumlarıdır. Diğer bir deyişle “neo-liberal küreselleşme sonrası” dönemin ürünleri...

Geri Çevrilemez Derken...

Artık “*eski tarih*” oldu, ama insan anımsamadan edemiyor. Küreselleşme süreci ve tartışmaları başladığında, biteviye, “öznesiz, kendiliğinden, kaçınılmaz bir evrim”, “geri döndürülemez bir süreç” iddialarıyla karşılaşıyorduk. Halbuki karşımızdaki, ABD hegemonyasının restorasyonu çabalarının bağlamında devreye giren bir **kriz yönetim rejimi**, esas olarak bir ABD dış politika-sıydı. ABD Harp akademilerinden, Deniz Stratejileri Bölümü Başkanı Prof. Kurth’un 2001’de *The National Interest* dergisinde vurguladığı gibi, “*ABD o kadar güçlüydü ki dünyanın geri kalanı, onun dış politikasını, yeni bir tarihsel dönem olarak algılamıştı*”.

Önce, Afganistan ve Irak maceralarında ABD’nin restorasyon projesi, sonra 2006/7 mali krizinde de “*kriz yönetim modeli*” iflas ettiğinde gördük ki, ABD hegemonyasını restore etmek olanaksızdı. Kriz yönetim modeli tükendiğinden, küreselleşme süreci de, ulusal ekonomilerin farklı dinamikleri altında **tersine dö-nüyordu**. Önce sermaye hareketleri yön değiştirmeye başladı. Büyük durgunluk, rekabeti sertleştirince, ikili ticaret anlaşmala-

rı, korumacılık derken **Trump** döneminde ticaret savaşları gündeme oturdu. Artık **“küreselleşme sonrası”** dönemdeydik.

Bir yüz yıl önce olduğu gibi, yine **çok merkezli bir dünyada**, büyük güçler arası ekonomik, teknolojik, askeri rekabet sertleşiyordu. Geçen sefer küreselleşme sonrası dönem, savaşların, faşizmin ve devrimlerin dönemi olmuştu.

Soğuk mu? Yoksa ‘Sıcak’ mı?

Bir tarafta faşist hareketler yeniden canlanıyor, diğer taraftan, büyük güçler arasında, Afrika’dan, Güney Çin Denizi’ne, Orta Asya’dan Ortadoğu’ya nüfuz alanları üzerinde siyasi diplomatik rekabet (yeniden paylaşım çabaları) hızlanıyor. İnsan, dünya ekonomisinin hemen her tarafına ulaşan girift tedarik zincirlerine, finansal işlemlere, iletişim, bilgi işlem alanlarındaki son gelişmelere bakarak **“Yok canım bu kez farklı. Bu bir soğuk savaş”** demek istiyor.

Ancak **“soğuk savaş”** bir nükleer denge altında yaşanmıştı. SSCB’nin ekonomisi Batı kapitalizmine kapalıydı. SSCB, silah uzay sanayii bir yana, teknolojik olarak Batı kapitalizmiyle dünya piyasalarında rekabet edecek yapıya sahip değildi.

ABD ile Çin’in ilişkilerine bakınca farklı bir manzarayla karşılaşıyoruz. Çin kapitalist dünyanın en büyük ikinci ekonomik gücü ve bir teknolojik süper güç olma yolunda hızla ilerliyor. Çünkü, SSCB’nin aksine Çin, Batı kapitalizmin en önemli tüketici pazarı ve ABD borç kâğıtlarının en büyük müşterisi. Batı’nın ileri teknoloji endüstrilerinin tedarik zincirleri bir aşamalarında, belki de en kritik aşamalarında, Çin kapitalizminin içinde geçiyorlar. Savaş sanayiinden tıbbi cihazlara, telekomünikasyondan bilgisayar endüstrilerine kadar bu ileri teknolojiler için vazgeçilmez hammadde olan, **ender minerallerin** piyasası ve üretiminin yüzde 70’inden fazlası Çin şirketlerinin (kapitalizminin) elinde.

Kısacası, karşımızda sınırlandırılarak, stabilize edilebilecek bir **“Soğuk Savaş”** olasılığı değil, ticaret savaşlarında karşılıklı yaptırımlarla, karşılıklı dijital erişimi engelleme çabalarıyla, Çin’in bir aşamada **ender mineraller** üzerindeki tekeli, elindeki ABD hazine kâğıtlarını **silahlaştırmasıyla** tırmanacak, istikrarsız ve nereye varacağı belirsiz bir süreç var

Bu ortamda, ÷lkelerde, ekonomik güç, toplumsal istikrar kadar bilim ve teknoloji alanındaki gelişmeler yaşamsal önem kazanırken, Türkiye’de cehalete yatırım yaparak ayakta kalmaya çalışan bir iktidar var...

‘Her Gün Biraz Daha Tehlikeli...’

17 Haziran 2019 Pazartesi

Fransa’nın Birleşmiş Milletler temsilcisi **François Delattre** dünya “*her geçen gün biraz daha tehlikeli oluyor*” diyordu. İki gün sonra, Umman Körfezi’nde, iki petrol tankerini hedef alan saldırılar, adeta Delattre doğruladı.

‘Yeni Dünya Düzensizliği’

20 yıl Fransa’nın ABD ve BM temsilciliğini yaptıktan sonra ülkesine dönerken, geçen hafta *The New York Times*’da yayımlanan denemesinde Delattre, teknolojik devrimin, Çin’in yükselişinin getirdiği basınçla “*ayağımızın altındaki tektonik plakalar kayıyor*” dedikten sonra ekliyordu, “*Şimdi yeni bir dünya düzensizliği*” söz konusu. Üç temel “*güvenlik düzeneği artık çalışmıyor*”: ABD artık son tahlilde düzen getirici bir güç olarak çalışmak istemiyor. Sağlam bir uluslararası yönetim sistemi yok. En kaygı verici olanı da ülkeler arasında ortak bir zemini yeniden kurmak için gerçek bir çabanın yokluğu...

Delattre göre, mültilateral (çok taraflı) bir düzenin yokluğunda, Avrupa tarihinin birçok kez gösterdiği gibi, dünyada **nüfuz alanlarına bölünme eğilimi artar**. Bu da çatışmalara yol açar. Bugün jeopolitik saflaşmalarla, ABD ve Çin merkezli dijital dünyalar arasındaki savaşın örtüşmeye başlaması tehlikeyi daha da artırıyor.

Delattre, “*Bugün her ciddi uluslararası krizin kontrolden çıkma potansiyeli var*” derken, Umman Körfezi’ndeki saldırılar geldi. ABD hemen, bir istihbarat raporuna değil de garip bir dijital görsel üzerinden, salt yönetimin değerlendirmesine dayanarak İran’ı suçladı.

Kontrolden Çıkar mı?

Son yıllarda, Ortadoğu, özellikle Arap İsyanları olarak bilinen olayların artçı sarsıntılarının da etkileriyle dünyanın jeopolitik

olarak en karmaşık bölgesini oluşturuyor. Bu bölgede ABD, İsrail, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirliği ile Rusya, İran ve Çin ittifakları karşı karşıya. Ancak Rusya'nın İsrail ve Suudilerle ilişkileri, Çin'in ekonomik yollardan bölgeye girme çabaları, Türkiye ve Katar'la Körfez ülkeleri arasındaki gerginlikler bu resmi daha da karmaşıklştırıyor. Bu ittifakların fay hatları, Yemen, Gazze ve Lübnan'dan, Irak ve Suriye üzerinden geçerken, adeta, gerileyen ve yükselen güçleri karşı karşıya getiren tipik bir "*Tükidides Kapanı*" olarak tanımlanabilecek çok patlayıcı bir karışım yaratıyor.

Bu sırada, *Financial Times*'da Tim Harford'un "*I. Dünya Savaşı öncesinde İngiltere'nin, finansal merkez olarak Londra'nın dünya bankacılığı içindeki yerinin, telgraf hatlarının, deniz taşımacılığının, sigortacılık üzerindeki etkisinin, donanmanın, gücüyle birlikte belirleyici olacağını*" düşünmüş olduğunu anımsattıktan sonra, bir süredir Trump yönetiminde ABD'nin, **dünya ekonomisini**, finansal sistem içindeki konumu, internet ve tedarik zincirleri üzerinden "**bir silaha dönüştürdüğüne**" işaret ediyor.

Harford, ABD'nin bu "*silahı*" kullanma çabaları karşısında, rakiplerinin de, kendilerine yeni seçenekler arama riskini vurguluyor. Bu risk gerçekleşmeye başlarsa, Delattre'in uyardığı gibi dünya mali sistemi, haberleşme ve tedarik zincirleri, hatta internet parçalanmaya, dünya nüfuz alanlarına bölünmeye başlayabilir. Gerçekten de Rusya ve Çin güvenlik bahanesiyle gerektiğinde ülkelerinin internetinin dışarıyla bağıını koparabilecek yöntemler üzerinde çalışıyorlar. Çin kendi yazılımını geliştirerek ABD kaynaklı şirketlerin tekeline, bilgisayar yazılımı evrenselliğini kırmaya hazırlanıyor.

Dünya ekonomisinin "**silahlaştırılmaya**" başlandığı ortamda bu ekonominin en stratejik ürünü petrolün yüzde 30'unun taşınma yolu Umman Körfezi'nde yaşanan son saldırılar petrol piyasalarını etkiledi. Daha da önemlisi, İran üzerinde baskıyı artırmaya çalışan ABD'ye, İran'ı doğrudan suçlama olanağı getirdi. ABD, saldırılarda mıknaatışlı mayınların kullanıldığını, ellerindeki dijital kaydın İran'ı suçladığını iddia ederek bu olanağı değerlendirmeye çalışıyor. Ancak Japonya, saldırıya uğrayan gemiden doğrudan aldığı bilgilere dayanarak "*mayın değil, roket saldırısı*"

diyerek; Almanya da dijital görselin bir şey kanıtlamadığını vurgulayarak ABD'nin açıklamalarını kabul etmiyorlar.

ABD, iradesini dayatmaya çalışırken ittifaklarıyla arasını daha da açıyor; bu arada Ortadoğu'daki patlayıcı karışım ısınmaya devam ediyor.

Küreselleşme, Fantezi ve Kötü

12 Ağustos 2019 Pazartesi

Fanteziler gerçekleşirken umulan hazzın aksine beklenmedik düzeyde kötü sonuçlar yaratırlar. Yeni teknolojilerin, özellikle internetin katkısıyla, dünya ekonomisini bütünleştirecek, riskleri azaltacak, kültürleri kaynaştıracak umuduyla, adeta bir **kader** gibi sunulan liberal-küreselleşmecî fantezi, tam gerçekleşirken çökmeye ve karşımıza beklenmedik derecede kötü sorunlar koymaya başladı.

Bu durumda bir ironi ve bir de paradoks var. Ironi: Küreselleşme çökerken karşımıza ancak küresel çapta çözülebilecek, çözülemezse yalnızca uygarlığın geleceğini değil, gezegende yaşamın varlığını tehlikeye atacak cinsten sorunlar koydu.

Dört Yaşamsal Sorun

Malların, sermayenin dolaşımını serbestleştiren, finansallaşmayı hızlandıran küreselleşme, bir taraftan finansal devreler, tedarik zincirleri, haberleşme ağlarıyla entegre olmaya başlayan bir küresel mekân yaratırken diğer taraftan kaynakların dağılımında tarihte görülmemiş bir eşitsizlik, artık *Financial Times*'in küresel ekonomi editörü **Rana Foroohar**'ı bile kaygılandıran bir servet kutuplaşması yarattı.

Bu kutuplaşma ülkelerin içindeki, ülkeler arasındaki ekonomik, politik dengeleri sarstı. Bu sarsıntı, küreselleşmenin dağıttığı toplumlardan gelen, çok kültürlü bir sığınmacı dalgasıyla çakışmaya başlayınca, Yeni Zelanda'da Müslümanları, ABD, El Paso'da latino nüfusu hedef alan katliamlarda, katilin yayımladığı manifestoların gösterdiği gibi, küresel çapta bir **"Yeni Faşist"** terör dalgası şekillenmeye başladı. Hem de özgürlük, eşitlik getireceği varsayılan internet ve sosyal medya ağları aracılığıyla...

Liberal küreselleşmecî fantezi, küreselleşme ilerledikçe iktidar merkezlerinin parçalanacağını, devletlerin gücünün kırılacağını iddia ediyordu. Küreselleşme sürecinde kurulan network'ler, bir süredir, IŞİD gibi dinci teröristlere dinci/ırkçı, **"Yeni faşizme"**

düşüncelerini küresel çapta yaymak, eylemlerini koordine etmek, yeni militanlar kazanmak için çok uygun platformlar sunuyorlar. Harvard ve MIT'den H. Farrell ve A. L. Newman'ın çalışmalarında gösterdikleri gibi (*International Security* Yaz 2019), devletler bu network'leri, finans, bilişim, veri akışı alanlarında, kimi noktalarda biriken **asimetrik güçler** üzerinden, görece daha zayıf noktalarda bulunan devletlere karşı "**silahlaşıyorlar**". Kısacası küreselleşme ve yeni teknoloji faşizme, emperyalizme yol açıyor.

Dördüncü ve en önemli sorun, gezegende tüm yaşamı tehdit eden **iklim krizidir**. Bu da küreselleşmeyle yakında ilgili. Atmosfere karbon salınımının 1980'lerden (liberal-küreselleşme başlarken) bu yana, baş döndürücü bir hızla, giderek ivme kazanarak arttığını görüyoruz. Bu artış, sermayenin, malların dolaşımındaki genişleme ve hızlanmanın mal, insan taşımacılığına- hidro karbon kullanımına-getirdiği basınçla olduğu kadar, dünya üzerinde, daha çok elektrik, su, et tüketen, hidrokarbona (yakıtlar, plastikler ve diğer kimyasallar) bağımlı yeni üretim ve tüketim merkezlerinin ortaya çıkmasıyla da yakından ilgilidir.

Ve Bir Paradoks

Bu sorunlar, ekonomik çöküşler, savaşlar, katliamlar, soykırımlar, ekolojik çöküş gibi, hep birlikte ve tek tek tüm uygarlığın, hatta tüm canlıların varlığını tehdit ediyorlar. Hiç kimse, grup ya da devlet, hatta devletler grubu bu sorunları tek başına çözemez. **Bu sorunların her biri küresel çapta bir işbirliği, koordinasyon, dahası uzun erimli plan program ve özveri gerektiriyor.**

Ancak, liberal küreselleşme süreci bu sorunları yaratırken, aynı zamanda, önceki dönemlerin toplum çıkarı, dayanışma ahlakı duygularını ve yapılarını yıktı. Yıkarken de kısa dönemli, yalnızca kendi hazlarına odaklı, **maddeci** ya da bu dünyayı öbürüne gidene kadar tüketilecek kaynak olarak gören **dinci** ama, iki durumda da **benmerkezci** bir insan türü üretti. Bugün, insanlık bu iki insan türüyle, uzun dönemli, dayanışmayı ve işbirliğini gerektiren sorunları aşamaz.

Evrim sürecinde varlığının yumuşak karnına denk gelen bir sorunla karşılaşan canlılar yok olurlarmış. Belki insanlık yok olmaz, ama ırkçı, dinci, faşist rejimlerin totaliter dünyasına teslim olmak zorunda kalabilir.

YENİ FAŞİZM

‘Ur-Faşizm’

28 Temmuz 2016 Perşembe

Umberto Eco, *The New York Review of Books*’da 21 yıl önce “Ur-Fascism” başlıklı bir deneme yayımlamış. Eco, çeşitli otoriter rejimler arasında önemli farklar olmasına karşın bunların bazılarını faşist olarak tanımlamamıza olanak veren bir “Ur-Faşizm” (faşizmin temel özelliklerini) düşünebileceğimizi yazıyor. Eco’ya göre kimi zaman birbiriyle çelişebilen bu özellikler bize “faşist hareketi”, rejimi tanıma olanağı veriyor.

Sosyalist hareketin, Dimitrov, Troçki, Gramsci, Reich gibi yazarlarıyla, çok zengin, karmaşık bir “faşizm” teorileri tarihi var. Eco’nun denemesi, teorik olmaktan daha çok, ilginç ve dikkatle yapılmış gözlemlere dayanıyor. Ben ancak bu hafta okuma fırsatı bulabildiğim yazıdaki Ur-Faşizmin özelliklerini özetleyerek aktarmaya çalışacağım.

1) **Gelenek kültürü.** Geçmiş bir zamandaki yaşam pratiklerine, kullanılan dile özel ilgi. Tüm bilginin aslında geçmişte gizli olduğuna inanç. Yeni bir şey öğrenmenin yolu ancak eski bilginin kodlarını çözmekten geçiyor.

2) **Aydınlanmayı, Akıl Çağı’nı dejenerasyonun başlangıcı olarak görmek.** Akla değil duygulara öncelik vermek

3) **Kültüre, entelektüellere karşı bir düşmanlık.** Muhalif entelektüellere ve sanatçılara yönelik “*dejenere entelektüeller*”, “*kadınsı züppeler*”, “*kalin kafalılar*”, “*üniversiteler komünist yuvası*” vb., gibi tanımlamalarla, simgesel şiddet uygulamak.

4) **Liderden farklı düşünmeyi ihanet olarak görmek.**

5) **Etnik, dini, cinsel pratikleri açısından farklı olandan korkmak.**

6) **Düş kırıklığı yaşayan geniş kitlelerden oluşan bir toplumsal taban.** Dün orta sınıf, şimdilerde işçi sınıfının bir kısmı, lümpenler.

7) **Belirgin bir toplumsal kimlikten yoksun bırakılanlara sunulan, aynı ülkede doğmuş olmak, (aynı dinden, mezhepten olmak-E.Y.) gibi bir ortaklıktan kaynaklanan soyut bir kimlik.**

8) **Düşmanlarının refahından, siyasi gücünden korkmak.** Diğer bir deyişle “öteki”ni hazları yaşayabildiğini düşünerek kıskanmak (E.Y). Ur-Faşizmin düşmanları hem çok kuvvetlidir, her zaman bir komplo içindedir, hem de kolaylıkla tanımlanabilecek kadar şeffaf, kolaylıkla alt edilebilecek kadar zayıf.

9) **Hayat sürekli bir savaştır.** Bu nihai savaş fikrine açılır.

10) **Halkçı bir seçkincilik.** Bir taraftan her vatandaş, (grup üyesi- E.Y.) dünyanın en iyi kümesine aittir. Partiye katılanlar ise en iyileridir. Herkes partiye katılabilir. Diğer taraftan, halk o kadar zayıftır ki güçlü bir liderin varlığına gereksinim duyar.

11) Ur-Faşizmde **kahramanlık kültü, ölüm kültürüne** açılır. Faşist toplumda kahraman ölümü arzular, ölmek için sabırsızlanır bu sabırsızlıkla birçok insanı ölüme gönderir. Ölüm şerefli bir şeydir.

12) **Sürekli savaş ve sürekli kahramanlık,** oynanması zor bir oyundur. Bu nedenle Ur-Faşizm irade gücünü cinsel konulara transfer eder. Kadınlara değer vermemek, standart olmayan cinsel pratiklere (LGBTİ- E.Y.) düşmanlık, maçoluk buradan kaynaklanır. Seks bile oynanması kolay olmayan bir oyun olduğundan Ur-Faşist, silahlarla oynar. Bu oyun ona, savaş ve seksin yerine ikame edilen bir fallusa erişme fantezisi sağlar.

13) Ur-Faşizm, **seçici bir popülizme dayanır.** Bireylerin birey olarak hakları yoktur, bir halk olarak homojen bir bütünlük oluştururlar. Bu bütünlük ortak iradenin ürünüdür. Ancak insan kalabalıkları ortak bir irade sergileyemediği için lider onların iradesine tercüman olur. Bu nedenle Ur-Faşizm parlamenter pratiklerden nefret eder. Böylece gücünü kaybeden bireyler aktif bir rol oynayamaz ancak gerektiğinde göreve çağırılırlar.

14) Ur-Faşizm, bir “*yeni dil*” konuşur. Sözcük hazinesi yoksullaştırılmış, basitleştirilmiş dil, karmaşık, eleştirel akıl yürütmeye olanak veren araçlara ulaşımı engeller.

Sanırım bu kadarı da faşistleri ve faşizmi tanımaya yeter.

‘Birine Diktatör mü Diyorlar!..’

28 Kasım 2016 Pazartesi

Cumhurbaşkanı **Erdoğan**, **Trump**’ı savunmaya karar vermiş. *“Bunlar birilerine diktatör mü diyor, orada tam tersini düşünüyorum. Bizim ecdadımız da böyle düşünüyordu. ABD’de seçimi Trump kazandı. Trump’a diktatör demeye başladılar... Hani, demokrasi sandık değil mi? Sandıktan çıkan neticeye niye saygı duymuyorsunuz”...* *“Birine diktatör mü diyorlar, o zaman tersini düşünmelisiniz, o insan iyidir, çünkü o onların çıkarlarına karşı hareket ediyordur”.*

“Ecdadımız” kısmına bir anlam veremedim. *“Demokrasi sandık değil mi”* sorusuna da kısaca *“Hayır değil, onun adı genel seçimler. Demokrasi kavramı biraz daha farklı”* cevabı verilebilir. Hatta, oyların çoğunluğunu **Clinton**’ın aldığını da anımsatabiliriz. *“Diktatör mü diyorlar o zaman tam tersini düşüneneceksiniz, o iyi insandır”* uyarısıysa hepten kafamı karıştırdı. **Franko**, **Pinoc-het**, **Hitler**... Hepsi diktatör olarak tanımlanıyor. Şimdi bunlara, iyi insanlardı mı diyeceğiz? Karışık işler...

Belli ki bu “*diktatör*” kavramını hakkıyla kullanabilmek için bazı somut ölçütler gerekiyor.

Harvard Üniversitesi’nde uluslararası ilişkiler profesörü, o disiplinin önde gelen isimlerinden **Stephen M. Walt**, geçen hafta *Foreign Policy* dergisinde, *“Başkanınızın diktatör olup olmadığını anlamanın 10 yolu”* başlıklı yazısına, *“ABD şimdi bir demok-rasidir. Bu onun hep böyle kalacağı anlamına gelmez”* saptama-sıyla başlayarak, Brown Üniversitesi’nden Prof. **Jeff Colgan**’ın, demokrasinin yerini diktatörlüğe bırakma sürecine ilişkin bir araya getirdiği 10 göstergiyi aktarıyordu.

10 Somut Gösterge

Bu 10 gösterge kısaca şöyle:

- 1) Medyayı yıldırma, sınırlama; yandaş bir medya oluşturma için sistemli girişimler.
- 2) Olağanüstü önlemler alabilmek için krizlerden ve siyasi tıkanıklıklardan yararlanmak.

- 3) Azınlıkları hedef almak, yabancıları suçlamak.
- 4) Sivil toplum alanını, kaynakları kısararak, dava açarak, baskın yaparak, tutuklayarak daraltmak.
- 5) Var olan siyasi sistemi reddeden bir dil kullanmak; ege-men söylemde değişiklik yapmaya başlamak.
- 6) Mahkemeleri, diğer kurumların çapını genişletmek, işle-rini kendi taraftarı partizan hâkim ve savcılarla doldurmak.
- 7) Seçilmiş görevlilerin görevde kalma süresini değiştirmek, uzatmak ya da hepten ortadan kaldırmak.
- 8) Yasamayı zayıflatmak, yasama meclisi üyelerini baskı al-tına almak.
- 9) Siyasi muhalefeti susturmak
- 10) İç güvenlik güçlerinin sayılarının yetkilerini belirgin bi-çimde genişletmek.

George Washington Üniversitesi'nden, Prof. Michael, bunla-ra toplumsal kutuplaşmayı teşvik etmeyi, ekonomide ve siyasette ahabap çavuş ilişkilerini öne çıkarmayı, yolsuzlukları da ekliyor.

Bu göstergelere bakarak kim diktatör, kim değil, karar vere-bilir; hatta belki de diktatörlüğe giden süreçleri önceden görmeyi başarabiliriz

Prof. Colgan, *“Unutmamak gerekir ki”* diyor ve ekliyor *“demokrasinin yıkılmaya başladığına ilişkin iyi, güvenilir işaretler varsa, demokrasi genellikle yıkılmaz. Yıkım genellikle bek-lenmedik bir anda, demokratik güçler harekete geçmeyi başara-mazlarsa gerçekleşir.”* Peki, ya birileri *“yıkılıyor”* derken, bir baş-kaları uyarıların sesini, *“yok canım, niyet okumayın, aslında demokrasi geliyor”* cıgıllıklarıyla bastırıyorsa...

Prof. Walt da, *“ABD bugün demokratik bir ülke”* diyor, ama *“Trump’ın, intikamcı kişiliği, karşıtlarına kindarlığı, hiç pişman olmadan verdiği sözden kolaylıkla cayması, etrafını ABD’nin li-beral seçkinler, göçmenler, dış güçler tarafından kuşatılmış ol-duğuna inanan insanlarla doldurması, derin kaybetme ve aşağı-lanma korkusuna bakarak, yönetimde, hele popülaritesi düşme-ye başladığında, ya da tahvil piyasası faizleri yukarı itmeye başla-dığında yapabilecekleri”* konusunda kaygılanıyor. Walt, Trump’ın zamanla ABD’nin anayasal sistemini zayıflatabileceğini düşün-üyor.

Sanırım, bu göstergelerden hareketle hem günümüzdeki, hem de gelecekteki diktatörleri tanıyabiliriz.

Artık ‘Dinci Faşizm’i Konuşmalıyız

6 Şubat 2017 Pazartesi

Trump yönetiminin karakteri belirginleşmeye başladı. İtalyan faşizmi üzerine çalışmalarıyla bilinen Prof. Ruth Ben-Giat (New York University), “*Bir tür darbe niyetini göz ardı edemeyiz*” diyor (*The Independent*). Bence de... Faşizmi akla getiren gelişmelere tanık oluyoruz. Yahudi ve komünist düşmanlığına bu kez bir de dinci “*ötekileştirme*” ekleniyor.

Tekelci Sermayenin...

İtalya, Almanya, İspanya’da faşizmin kitle tabanını orta sınıfların ekonomik olarak en kırılgan, işçi sınıfının en örgütsüz, eğitimsiz, yoksul kesimi oluşturuyordu. Buna karşılık iktidardaki faşizm, tekelci sermayenin, büyük toprak sahiplerinin ekonomik, siyasi çıkarlarının, emperyalist militarist politikalarının iktidarının savunucusu oldu. Bu tabanı kuran, yaşatan simgesel evren de ırkçı, milliyetçi, kadın ve LGBT düşmanı, otoriter /totaliter, militarist bir söylem, güçlü adam kültü üzerinde şekilleniyordu.

Trump yönetimi de benzer bir kitle tabanına dayanıyor, büyük sermayenin temsilcilerinden, generallerden oluşuyor. Dışişleri Bakanı, petrolgaz devi Exxon’un genel müdürü Rex Tillerson. Enerji Bakanı, Teksas (enerji endüstrisi, büyük toprak sahipliği “*dukalığı*”) eski valisi Rick Perry. Çevre Koruma Bakanı Scott Pruitt, enerji endüstrisi gibi, küresel ısınmaya inanmıyor. Maliye Bakanı, 17 yıllık Goldman Sachs çalışanı Steven Mnuchin. Ekonomik Danışma Konseyi’nin başkanı, Goldman Sachs Yönetim Kurulu Başkanı Gary Cohn. Ticaret Bakanı, 25 yıl Rothscild’ı yönetmiş, çelik, tekstil, madencilik gibi sanayilerde kimi şirketleri yeniden yapılandırmış, korumacılık yanlısı Wilbur Ross. Çalışma Bakanı, “fast food” zincirlerinin sahibi, asgari ücret fikrinin düşmanı Andrew Puzder. Bütçe Direktörlüğü’ne, sosyal güvenlik harcamalarının kısılmasından, askeri harcamaların artırılmasından yana düşünceleriyle bilinen Mick Mulvaney, Savunma Bakanlığı’na, Ulusal Güvenlik Danışmanlığı’na; İç Gü-

venlik Bakanlığı'na emekli generaller getirildi. CIA Direktörlüğü'ne atanan Mike Pompeo da asker kökenli, West Point mezunu, hava savunma sanayiinde şirketi var.

En Gerici ve Saldırgan...

Adalet Bakanlığı'na atanan Jeff Sessions, geçmişte, ırkçı, Ku Klux Klan yanlısı tutumuyla biliniyor. Trump'ın baş stratejisti, Ulusal Güvenlik Konseyi üyeliğine yükseltilen Steve Bannon, hem asker hem de Goldman Sachs kökenli. Esas özelliği, “*alternatif-sağ*” olarak bilinen, ırkçı, dinci akımın önde gelen entelektüellerinden olması.

İstediği zaman çat-kapı Oval Ofis'e girebildiği söylenen Bannon, Vatikan'da düzenlenen bir konferansta (2014), kapitalizmin krizini, neo-liberalizme, Davos elitinin bencilliğine, en önemlisi Batı'da Musevi-Hristiyan geleneğinin gerilemesine, sekülerizmin yükselmesine bağlıyordu. Bannon'a göre, bu geleneğe dayalı bir kapitalizmi canlandırmak, özellikle de “İslamcı faşizmin” küresel tehdidine karşı mücadele etmek gerekiyor. Bannon'un, görüşleri Avrupa faşizminin kurucularından, dinci bir faşizmi savunan Julius Evola'dan esinlenmiş.

Kimilerine göre Bannon'da bir “*ruh ikizi*” bulan Trump, yönetiminde aldığı ilk kararlarında, Müslümanlara ABD'ye giriş yasağı getirdi; 60 bin vizeyi iptal etti. Yönetimin inkârcılığa çok yaklaşan Holocaust açıklamasında, dinci örgütlere getirdiği, LGBT bireylere ayrımcılık uygulamaya olanak veren yeni ayrıcalıklarda, “*beyaz*” üstünlüğünü savunan radikallerin terörizm listesinden çıkarılarak, yalnızca radikal İslam üzerinde odaklanılmasında hep Bannon belirleyici olmuş.

Bannon, *Washington Post*'a gönderdiği bir mesajda “*Yeni bir yönetim düzeninin doğuşuna tanıklık ediyoruz*” diyormuş. Bu dinci bir faşizme benzemeye başlayan düzeni acilen tartışmaya başlamak gerekiyor.

Yeni Tür Bir İlişki

20 Temmuz 2017 Perşembe

Faşizme karşı mücadelede, sosyalistler ile sosyal demokrasi (ya da cumhuriyetçi blok) arasındaki ilişki hep sancılı olmuştur. Bunun bir nedeni sosyalist hareket içindeki sol sekte yaklaşım- lar (“*sosyal demokrasi= sosyal faşizm*”; “*ya da peşine mi takıla- cağız*” gibi) diğeri de sosyal demokrat parti ile etkin bir ilişki kurmaya uygun örgütsel biçimlerin geliştirilememiş olmasıdır.

İngiltere’de, içinde çeşitli grupları, kimi bağımsız sosyalisti barındıran **Momentum** örgütü ile **Corbyn** liderliğinde İşçi Partisi arasındaki ilişki, “*uygun örgütsel biçim nasıl olabilir*” sorusuna, sanırım bir cevap sunuyor. Momentum deneyimi, bugünlerde özellikle Maltepe mitinginden sonra, muhalefetin momentumu- nu korumaya, sosyalist muhalefetin CHP ile ilişkilerini düzen- lemeye çalışırken yararlanılabilecek kimi dersler sunuyor.

Momentum...

Momentum, 2015 yılında Corbyn’in İşçi Partisi başkanlığına se- çilmesinde, partinin “*sola dönmesinde*”, partiye yeni üyeler geti- rerek, önemli bir rol oynayan bir grup sosyalist ve sendikacı tara- fından 2015 yılında, bağımsız bir “*taban/ kampanya örgütü*” ola- rak kuruldu. Momentum 2016 yılında resmi üyelik sistemini be- nimsemi. Tüm üyelerinin aynı zamanda İşçi Partisi üyesi olması zorunluydu. Temmuz 2017 itibarıyla 27.000 üyesi, 200.000’den fazla destekçisi var.

Momentum’un çabalarıyla İşçi Partisi’nin üye sayısı, yeni katılan gençlerle, Blair döneminde, düş kırıklığı yaşayarak parti- yi terk ettikten sonra şimdi geri gelen eski üyelerle, 600.000’e ulaştı; Corbyn, Blair’ci sağ kanadın, ulusal basının tüm karalama çabalarına karşın parti başkanlığı seçimini, ikinci kez, aldığı oy sayısını artırarak kazandı. Son genel seçimlerde, Momentum’un **saha çalışmaları, taban faaliyeti** İşçi Partisi’nin oyunun yüzde 40’a yükselmesinde belirleyici oldu.

İşçi Partisi ve sosyalist hareketin çeşitli kanatları, Momen- tum sayesinde bir araya geldiler, etkinlikleri canlandı, moralleri

yükseldi. İşçi Partisi seçimleri kazanamamış olmasına karşın, seçimlerden bu yana Momentum 1300, İşçi partisi 33.000 yeni üye kazandı.

... Nasıl Çalışıyor?

Momentum'u oluşturanların sınıf yapılarına ilişkin ayrıntılı bilgi bulamadım. Ancak Momentum'un üyelerinin yüzde 18'ini 30 yaş altındakiler (genellikle öğrenciler) oluşturuyor. Momentum üyelerinin yüzde 76'sını, 30-49 (yüzde 38) ve 50-69 (yüzde 38) yaş takiler oluşturuyor. Bu üyelerin hepsinin aynı zamanda İşçi Partisi üyeleri, büyük çoğunluğunun Corbyn için gelen yeni üyeler olduğundan hareketle, Corbyn destekçilerine ve seçim sonuçlarına ilişkin verilere bakınca, karşımıza, ağırlıklı olarak *"yeni işçi sınıfı"* (kestirmeden orta sınıf olarak tanımlanan kesim) çıkıyor.

Momentum, İşçi Partisi dışında *"yaşıyor"*, üyelerini genel seçimlerde sosyal medya platformlarının yanı sıra kendi geliştirdiği *"app"*lar aracılığı ile harekete geçiriyor. Bir *"app"* Momentum üyelerine, destekçilerine, enerjilerini yoğunlaştırmaları gereken en yakın kritik (kolaylıkla el değiştirebilecek) seçim bölgesini gösteriyor. Bir başka *"app"* üyelerin bir bölgeden diğerine giderken ortaklaşa yararlanacakları araçlar hakkında bilgi veriyor. Bir *"app"* seçmenlere telefon ederek doğrudan konuşmaya olanak veriyor. Momentum halen, seçim platformlarındaki konuları, parlamentoya gelen önerileri doğrudan tartışarak eğilim belirlemeye, üyelerini kampanya konularında eğitmeye yardımcı olacak *"app"*lar geliştiriyor.

Son seçimlerden sonra Momentum'un etkinliklerini yerel sorunlar üzerinde yoğunlaştırdığı, en yakın ücretsiz *"gıda bankası"* bulmayı kolaylaştıracak bir app ürettiği, bir bölgede, kaya gazı projelerine karşı Yeşiller Partisi ile çalıştığı, böylece işçi sınıfı, toplum, içinde daha geniş, derin bir yer elde etmeye çalıştığı görülüyor.

İngiltere ve Türkiye arasında işçi sınıfının örgütlenme geleneği, kültür yapısı, sosyalist hareketin geleneği, *"sivil toplumun"* gelişmişlik düzeyi, devletin baskı araçları gibi konularda önemli farklar var. Yine de, Momentum deneyiminden, *"şablonculuk hastalığına"* kapılmadan yararlanmayı deneyebiliriz.

Arturo Ui'nin Kolaylaştırıcıları

14 Ağustos 2017 Pazartesi

Cumhuriyet'i düşünce özgürlüğünü kısıtlamakla suçluyorlar ya, bu yüzden anımsatmak gerekti. Biz bunların *"aldatıldık"* açıklamalarına inanmadık. Bizi *"güçleri birleştirmeyi engellemekle suçladılar"*. Gün geldi, **kültür savaşları** yeniden hızlandı, bu *"aldatılanlar"* yine aynı işleri yapmaya başladılar.

Bu sefalete bir kez daha bakmadan önce vurgulayalım: Cumhuriyet gazetesi **düşünce özgürlüğünü kısıtlamadı**; kültür savaşlarının gittikçe keskinleştiği bir dönemde, **siyasal İslamın rejimine, yeni devlet kurma projesine karşı direnirken**, bu direnişi sulandıran bir yazarla, **yayın politikasını koruma özgürlüğünü** kullanarak yollarını ayırdı.

Brecht - Gramsci

Brecht, *Arturo Ui'nin Önlenebilir Tırmanışı* piyesini yazarken, Gramsci'nin *Hapishane Defterleri* henüz yayımlanmamıştı. Brecht, *trasformismo* kavramını bilmiyordu. Ancak, piyeste, Ui'nin yükselişini kolaylaştıran Belediye Başkanı [iyi ahlaklı (!) din adamı] **Dogsborough**, bu kavramın kapsamına giren karakteri çok iyi betimler.

Trasformismo, savaşmakta olan iki cepheye, cephelerden birine katılmadan tarafsızlık kisvesi altında ortada bir yerde durup, bir cephedeki kararsızları ortaya çekerek, diğer cephenin bunları **asimile etmesini kolaylaştıranlara** ilişkindir. Bu ortada duranlar, **Dogsborough** karakteri gibi, ya maddi çıkar ya da saygınlık, etkili olma vaadi ile baştan çıkarılmış, *"kendisiyle dolu"* siyasilere ve/veya entelektüellerden oluşur.

Bu *"ortadakiler"*, İtalya ve Almanya'da faşizmin yükselişini, Türkiye'de siyasal İslamın iktidarını inşa etme sürecini **kolaylaştırdılar**. Türkiye'de de bu işlevi, siyasal İslamın projesinin anlaşılmasını, **"yok böyle bir şey, niyet okumayın"** diyerek, direnmeye çalışanların kararlılığını zayıflatacak söylemi siyasal İslama sunarak yerine getirdiler. Biz onlara, **intihar etmekte olduklarını**

söylediğimizde, cevap olarak “ulusalcı”, “darbeci” suçlamalarıyla karşılaştık.

‘Kandırıldık’ Filan ve Aynı İşleve Devam...

Sonra köprülerin altından sular aktı. Siyasal İslamın projesi ilerledi. “*Yetmez ama evet*” referandumundan sonra “*rejim fiilen değişti*”, artık projeyi gizlemeye de gerek kalmadı. Siyasal İslam liberal entelijansiyayı, kullanılmış jilet misali kaldırıp attı, yayın organlarından da temizledi.

Liberal entelijansiya yersiz yurtsuz kalıp da, “*biz kandırıldık*” söylemiyle direniş saflarına katılmaya kalkınca, çok yerinde bir şüpheyile karşılandı. Hâlâ kendisiyle dolu olduğu için, ne özelleştiri yaptı ne de siyasal İslamın yükselişini kolaylaştıran tutumun arkasındaki düşünceyi gözden geçirmeyi kabul etti: Besbelli ki, o her zaman haklıydı. Bu koşullarda, biz de “*gün gelir, o zaman yaptığı kolaylaştırıcılık işlevini yine üstlenir, yine bir trasformismo aktörü olur*” diye düşündük haklı olarak... Ve... Yine haklı çıkıyoruz.

Siyasal İslam, liderinin de kabul ettiği gibi, toplumun yarısını etkisi altına alamıyor, kültür alanına egemen olamıyor. Şimdi gerek siyaset alanında gerekse kültür alanında karşı karşıya gelmiş iki taraf var. Siyasal İslam karşısındaki yüzde elliye dağıtmak için yeni bir siyasi, kurumsal ve kültürel hamle başlatıyor. Unutmayalım, Evrim teorisine savaş açan siyasal İslamdır, bu teoriyi hiç yoktan getirip dayatan cumhuriyetçi muhalefet değil. Müftülere nikâh yetkisi vermek de böyle.

Kısacası, siyasal İslam, laik düşüncenin, hak ve özgürlüklerin son kalıntılarına yönelik saldırıyı hızlandırıyor. Peki liberal entelektüel ne yapıyor? Önemli değil, kafayı takmayın, bir şey olduğu yok gibisinden açıklamalarla, muhalefetin kafasını karıştırmaya, kararsızların sayısını arttırmaya, siyasal İslamın, projesine direnen “*yüzde elliden*” kimilerini kendi yanına çekmesini kolaylaştırmaya çalışıyor. Cumhuriyet gazetesi de “*burada olmaz*” dediğinde, yine kafaları bulandırmak için “*düşünce özgürlüğü*”, “*tek tip*” düşünce filan gibi saçmalıklar gündeme geliyor. Olur a belki birileri, Cumhuriyet’e kızar, saflardan kopar. Ortaya gelir...

‘Otoriterlik’ ve Demokrasi

18 Eylül 2017 Pazartesi

Faşizmden farklı olduğu varsayılan bir “*otoriterlik*” Avrupa’da, ABD’den Filipinler’e, enerjisini neo-liberalizme, küreselleşmeye, düzenin seçkinlerine güvenlerini kaybeden halktan alarak (faşist hareket de öyleydi) yükseliyor.

Karizmatik bir siyasetçi, bu enerjiyle, seçimleri kazandıktan sonra yasama, yürütme ve yargıyı kendi elinde toplamaya, medyayı denetimi altına almaya, muhalefeti, devletin denetleme-dengeleme organlarını etkisizleştirmeye başlıyor (faşist lider, hareket de öyle yapmıştı). Bu süreçte, “*bize*” yabancı bir “*ötek*”ni hedef alan nefret ve şiddet işlevsel oluyor (faşizmde de öyleydi).

“*Yeni otoriterlik*” savına göre, bir kişinin (Orban, Trump, Erdoğan olabilir) otoriter eğilimlerine karşı, demokrasiyi savunmamız gerekiyor. Ancak, “*bir kişinin otoriter eğilimlerine*” odaklanan bakış, o kişiyi, o eğilimleri uygulama noktasına taşıyan, orada tutan özgün toplumsal hareketi, tarihsel koşulları göremiyor. Savunmamız istenen “*demokrasi*” de oldukça sorunlu.

Demokrasi

Demokrasi, eşit, özgür insanların, kendi kendilerini -seçtikleri temsilciler aracılığıyla- yönetmesi demek. Ya seçilenler seçildikten sonra, seçenlerin değil de başka çıkarları, ya da kendi çıkarlarını ön plana koymaya başlarsa? Demokrasilerde, bu soruna çare olarak, devletin, seçilmemiş ama seçilenlerin verdikleri sözlere (üzerine yemin ettikleri yasalara) bağlı kalmasını sağlayacak denetleme, dengeleme organları, güçler ayrılığı modeli var.

Ancak dengeleme, denetleme organları, belli tarihsel koşullarda şekillenmiş değişken bir siyasi ekonomik yapıyı (kapitalizmi) korumayı amaçlayan yasaların, ideolojik-kültürel ortamın belirleyiciliği altında işliyor. Örneğin, kapitalizmin bir kriz yönetme rejimi olarak neo-liberalizmle, **eşitlik ve özgürlük** kavramlarının içeriği, farklı kimliklerin piyasa ilişkileri içindeki eşitliği ve piyasa ilişkilerine katılma özgürlüğü olarak, **yeniden** tanım-

lanmıştı. Böylece çalışanların hakları ve özgürlükleri, bir önceki büyüme dönemine kıyasla belirgin biçime gerilemişti.

“*Demokrasiye*” kuşkuyla bakmak için başka nedenler de var. Örneğin yasalar önündeki eşitlik, ekonomik kaynaklara, servete, bilgiye ulaşma olanakları arasındaki farkların etkisiyle pratikte anlamını yitiriyor. Çoğunluk, kendisini yönetecek olanları özgür bir ortamda seçiyor olsa bile, bunları her zaman, ekonomik kaynaklara, bilgiye ulaşma, bilgiyi üretme (üniversite, dini kurumlar, medya vb...) kapasitesi yüksek, çoğu kez siyasi partilerde örgütlenmiş bir **azınlık** içinden seçiyor. Ekonomik kaynakların yönetimi, dağılımı söz konusu olduğunda bu **azınlık**, her ekonomik kriz döneminde, ekonomik kaynakları kapitalizmi ve kendisini korumakta kullanırken, krizin mali yükünü **çoğunluğun** üstüne, ya sosyal hizmetleri kısararak, ya da vergileri artırarak yıkmaya başlıyor. Bu **çoğunluktan alıp azınlığa verme pratiğine** yönelik itirazlar da, medyanın yardımıyla yaratılan, “*yoksa her şey çöker*” (sonra, Naziler, Hiroşima, iç savaş, terör vb.) korkusuyla, **düzenin işleyişine ilişkin açıklamalara** yönelik şüpheler de, düşünmeye vakit bırakmayan, eğlence endüstrisinin, tüketim kültürünün ürünleriyle, iş güvensizliği- borç kısıpacı altında etkisizleştiriliyor.

Böylece, **demokrasi**, pratikte (Peter Sloterdijk’in kimi kavramlarını ödünç alırsak) **azınlığın yönetiminin**, (**oligocracy**), “**mali çıkarların yönetiminin**” (**fiscocracy**), “**korkunun yönetiminin**” (**phobocracy**) adı oluyor. Çoğunluk da, bu duruma itiraz ederken, seçkinleri (**oligocracy**) ve medyayı (**phobocracy**) hedef alan, bilgiye değil kanaatlere dayanan kolay çözümleri öneren “*yeni otoriter*” liderlere yöneliyorlar.

Gerçekten de otoriter liderlerin gücü halktan geliyor; peki, Brecht’in sorduğu gibi “*Halktan gelen bu güç nereye gidiyor?*”: Demokrasi görüntüsüyle gizlenen “*oligokrasi*”nin de gerisine, gittikçe ağırlaşan totaliter bir “*otokrasiye*” (faşizme) doğru.

Öyleyse, ya “oligokrasi” (demokrasi), ya “faşizm” seçeneklerini reddedip, “oligokrasi”nin görüntüsü olmayan bir başka **demokrasinin** yaşayabileceği bir başka toplumu amaçlamak gerekiyor.

Büyük Resmin Son Parçaları

8 Mart 2018 Perşembe

İtalyan seçimlerinin sonuçları, küreselleşme sonrası dönemin büyük resminin son parçalarının da yerine, 1930'ları andıran yönde oturmaya başladığını düşündürüyor.

Kısa Bir Anımsatma

Kapitalizmin yapısal (birikim rejimi) krizi içinde, kriz yönetim modeli çökerken çok şiddetli bir finansal kriz üretti. Ardından uzun bir durgunluk yerleşti. *Goldman Sachs*'ın öncü göstergeler indeksinin şubat ayı performansı, tüm toparlanma iddialarına karşın merkez ekonomilerin yeniden zayıflamaya başladığını, uzun durgunluğun aşılamadığını gösteriyor (*ZeroHedge*, 05/03/2018). *Financial Times* çevre ülkelerin borç yükünün tehlikeli düzeylere ulaştığını savunuyor (05/03/2018).

ABD hegemonyası altında kurulan uluslararası ekonomik düzen, bu düzenin kurallarına itiraz eden “revizyonist” güçlerin yükselişinin, finansal krizle birlikte ağırlaşan basıncıyla çözülüyor. Artık “büyük güçler” arası kutuplaşma uluslararası düzensizliğe damgasını vuruyor. Bu sırada silahlanma yarışı ve dış ticarette dolaylı korumacılıktan doğrudan korumacılığa geçiş çabaları artıyor. Bu sırada, ABD'nin, yakın zaman kadar hegemonyasının araçları olan, IMF'nin ve Dünya Ticaret Örgütü'nün politikalarını belirleme gücü zayıflıyor.

Büyük güçler arası rekabet, “öngörülemeyen sonuçlar yaratarak”, “Tükidides kaparı” olarak tanımlanan durumlara takılmaya başlıyor. Örneğin, Suriye rejimini yıkarak İran'ı tecrit etmeye çalışanlar, Rusya'nın Ortadoğu'ya girişini, İran'ın Suriye'de askeri üsler edinmesini kolaylaştırdılar. Şimdi ABD, Suriye'den çıkamadığı gibi ne Türkiye ile ilişkilerini yönetebiliyor ne de YPG'den vazgeçebiliyor. Rusya'nın da Suriye'deki kazanımlarını korumaktan, İran, Türkiye, Kürt hareketleri gibi odakların hepsini birden idare etmeye çalışmaktan başka seçeneği yok; ABD ile doğrudan çatışmaya girmekten de sakınması gerekiyor.

Suriye'ye, Müslüman Kardeşler tipi bir rejim arzusuyla bulaşan AKP Türkiye'si, YPG'nin, Kürt otonom bölgelerinin, milyonlarca sığınmacının oluşmasına zemin hazırladı. Şimdi sınırlarını güvenceye almak iddiasıyla savaşa, ABD ve Rusya izin verdiği ölçüde girmek gibi zor bir durumla karşı karşıya.

Uluslararası düzlemde ABD merkezli “Batı” düzeninin bütünlüğünü bozan, istikrarsızlığını arttıran gelişmeler çoğalırken, bu düzenin merkezindeki ülkelerde, egemen sınıfların liberal demokratik modelle yönetme kapasitelerini, egemen güç ilişkilerini tehdit eden gelişmeler hızlanıyor.

Yönetenler Eskisi Gibi ve...

İtalyan seçimlerinin sonuçları, yönetenlerin, artık, merkez sağ ve sol partilerle yönetemediklerini bir kez daha gösterdi. Yönetilenler de artık eskisi gibi yönetilmek istemiyorlar.

Brexit ve Trump bu eğilimin iki örneği idi. Avrupa'da da bir süredir merkez partiler zayıflıyor, göçmen düşmanlığı, küreselleşme/neo-liberalizm karşıtlığı üzerinden aşırı sağ partiler yükseliyor. *Le Figaro*'nun 14 AB ülkesi üzerinden derlediği veriler, 2001- 2017 arasında (özellikle 2008'den sonra) sağ popülist partilerin oylarında ortalama yüzde 5.9'dan yüzde 15'e sıçrayan çarpıcı artışlar sergiliyor. Örneğin, (2001/2017, yüzde olarak), İsveç (0.34/12.93), Finlandiya (1/8.8), Almanya (0.1/12.6), Fransa (3.6/21.3), İtalya (4.4/27.2), Danimarka (12/21), Yunanistan (0.3/7.6), Bulgaristan (3.6/14.3), Polonya (18/25), Avusturya (23/35), İngiltere (1.7/12.7).

Son İtalyan seçimlerinde, yalnızca Demokratik Parti, (merkez partisi) değil, Forza Italia (Berlusconi) gibi merkez popülist bir parti de oy kaybetti. Buna karşılık, Lega ve 5 Yıldız gibi daha radikal iki popülist parti oylarını sırasıyla, yüzde 13.7 ve yüzde 6.6 arttırarak yüzde 17.69 ve yüzde 32.2 ile İtalyan siyasetinde belirleyici konuma yükseldi.

Neo-faşist Lega karşısında, 5 Yıldız sol bir eğilimi temsil ediyor gibi görünse de belirgin bir yönetim modeli önermeden, genel olarak siyasete tepkiyi (“yetti artık, bu düzeni yıkıp evimize döneceğiz”) yansıtmayı, göçmenlere karşı tutumda Lega ile buluşması, taraftarının gerçek siyasi eğilimi konusunda önemli soruları cevapsız bırakıyor. Karşımızda 1930'ları anımsatan bir resim şekilleniyor.

Canavarlara ve Eski Elbiselere Dair

2 Temmuz 2018 Pazartesi

Kapitalizm, yapısal krizinin içinde devindikçe, tarihinin ölmüş canavarları canlanıyor. Üzerlerinde eski elbiselerle dolaşan **ente-lijansiya**, 1930'larda olduğu gibi bugün de bu canavarları betimlemekte, direnme araçları geliştirmekte zorluk çekiyor.

Düzen Dağılırken

Kapitalizmin, ABD hegemonyası altında kurulan düzeni, 70'lerde yapısal (ekonomik ve hegemonya) krizine girdi. Bu yapısal krizi yönetecek model 1980'lerde şekillendi: **Neo-liberalizm** (ticaretin, sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi, refah devletinin tasfiyesi, işçi sınıfının kazanımlarının geri alınması) ve **emperyalizmin** bu modeli, bağımlı ülkelerde genelleştirmesinin ideolojik adı olarak **küreselleşme**. Bağımlı ülkelerde, 1990'larda patlayan mali krizlerin, 2007/8 yılında merkez ülkelere ulaşması, bu modelin iflas ettiğini gösteriyordu.

Düzenin dağılma süreci böyle hız kazandı, yeni güçler, özellikle Çin, ekonomik, daha da önemlisi teknolojik olarak yükseldi, kurulu düzenin kurallarını açıkça sorgulamaya başladı. Artık eskinin ölümü başlamıştı.

Şimdi tarihte yine, bir **deniz** gücü (ABD), bir **kara** gücünün (Çin) yükselişini, ekonomik teknolojik-olarak hızla kendisine yetişmesini korkuyla izliyor. ABD korunma refleksiyle, milliyetçiliğe yöneliyor, ticaret savaşlarını tetikliyor, bu savaşlar hızla siyasi boyutlar kazanıyor. ABD'nin bu açılımı karşısında Çin ekonomik, finansal, siyasi, teknolojik, gerekirse askeri birçok alanda savaşmaya hazır olduğunu deklare ediyor (*New York Times*, *Guardian*, 27/06/18). Trump yönetimi ABD'nin bu savaşları kazanabileceğini düşünüürken, Çin'in bu savaşları kazanmayı değil, ABD'den daha az kaybetmeyi planladığı anlaşılıyor.

Düzen dağılırken, çevre ülkelerde hızlanan ekonomik ve siyasi çürümenin yarattığı insani felaketler, bir göçmenler dalgası yaratıyor. Bu dalga gelip de merkez ülkelerin krizden en çok et-

kilenen nüfusunun kıyılarına vurunca, kapitalizmin ölü canavarları canlanıyor. Batı dünyası da adeta **kültürel dinazorların fink attığı bir Jurasik parka dönüşmeye** başlıyor.

‘Milliyetçi Enternasyonal’

Kimileri, bu canavarların arasındaki dayanışmayı “**milliyetçi enternasyonal**” olarak tanımlıyor: “**Batı’nın tüm yabancı düşmanları, ırkçıları birleşiniz!**” Bu canavarlar, halkın ekonomik korkularını, Hristiyan uygarlık elden gidiyor korkusuna tercüme edip, ABD’de, Macaristan’da, Avusturya’da, İtalya’da iktidara geliyor, Almanya’da merkez sağ partileri etkiliyor, İngiltere’de Brexit kaosunu tetikliyorlar. Nazi sempatizanları koalisyonlardan yararlanarak, istihbarat örgütlerine yerleşiyorlar (*Daily Beast*, 26/06/18).

Bu sırada, hâlâ bir önceki dönemin elbiseleriyle dolaşan entelijansiya, gözünün önündekini görmekte zorlanıyor. **Liberal entelijansiya**, bunlara Rusya, Türkiye gibi “*güçlü adamların*” iktidarlarını ekleyip, “**illiberal demokrasi**” kavramını üretirken, **ilerici entelijansiya**, “**neo-liberal otoriterlik**” kavramına sarılıyor. Birincisinde, yasama yürütme, yargı, güvenlik güçleri, medya tek elde toplanmışken, “**Seçimler ne işe yarar?**”, “**Demokrasi bunun neresinde?**” soruları cevapsız kalıyor. İkincisinde de, küreselleşme karşıtlığı, ticari korumacılık güçlenirken, piyasa sinyallerinin yerine liderin ailesi, ahbap çavuş ilişkileri, alt sınıflara devlet kaynaklarını sadaka gibi dağıtma pratikleri geçerken, “**Liberalizm bunun neresinde?**” sorusu...

Peki geriye ne kalıyor: İnsan haklarını inkâr, keyfi tutuklamalar, işçi haklarına saldırı... Ve bunların hepsini birden destekleyen, o ülkeye özgün (ırkçılık, “*yerlililik*”, dincilik) ideoloji ve söylem (topluma önerilen hakikat rejimi).

Dün faşizmin ne olduğunu anlayana kadar (verili modellerde yoktu) “*atı alanlar*” Roma’yı ve Berlin’i geçmişti. Şimdi emperyalist rekabet sertleşirken, küresel ekonomik- güvenlik mimarisi dağılırken, yükselen bu **karanlık dalga**nın adını koymakta kararsızlık (ırkçılığı, milliyetçiliği düşünmek kolay da, siyasal İslam eldeki modele uymuyor), güçleri birleştirerek set çekmekte beceriksizlik, yine savaşlardan soykırımlara kadar bir sürü felaketin insanlığı beklediğini düşündürüyor.

‘Daha Yeni Başlıyor’

13 Ağustos 2018 Pazartesi

Trump’ın seçim zaferinin mimarı **Steve Bannon**, *Haaretz* gazetesıyla yaptığı söyleşide, “*Sol tam bir dağılma yaşıyor. Çünkü sürecin daha yeni başladığını biliyor*” diyordu. Gerçekten de son yıllarda, merkez ülkelerde aşırı sağ/faşist bir dalga güçlenerek yükseliyor.

Faşizm Yükseliyor

Kapitalizmin yapısal krizi içinde bunalan kitlelerin yerleşik rejimlerin yönetici seçkinlerine öfkeleri gittikçe artıyor. Faşist partiler kitlelerin bu öfkelerini ve siyasallaşma reflekslerini Müslüman sığınmacılara, göçmen nüfusa, giderek de Yahudilere yöneltiliyor, kapitalizmi hedef almalarını önlüyor. Böylece, ırkçılık, milliyetçilik, “*kimlikçilik*” (beyaz Hristiyan- kimliği), “*yerlilik*” (Nativizm), kısaca **dinci** reaksiyon ve **faşizm yükseliyor**.

ABD, hegemonyasını yitiriyor, onu destekleyen Batı merkezli dünyanın ekonomik, siyasi hatta kültürel etkisi geriliyor. Bu gerileme, geçmişe yönelik bir nostaljiyi, geleceğe güvensizliği, iktidarsızlık duygularını, kimliğini kaybetme korkusunu besliyor.

Bu sırada Batı bloku dağılırken, ABD, korunma refleksiyle, en yakın müttefiklerini bile hedef almaktan çekinmeden hareket ediyor. Tepki olarak Almanya’nın etkisi, Avrupa sınırlarını aşarak Uzakdoğu’ya, Latin Amerika’ya hatta Güney Afrika’ya ulaşmaya başlıyor. Çin ve Rusya, uluslararası alanda ekonomik, siyasi etkilerini, askeri girişimlerini artırıyorlar. Bir emperyalist **yeniden paylaşım iklimi** şekilleniyor.

Deja vu

Ekonomik kriz, hegemonya gerilemesi ve emperyalist rekabet, ABD ve Almanya olmak üzere merkez ülkelerde ve AB periferisinde (Macaristan, İtalya vb.) faşizmin gelişmesine uygun ortamı besliyor.

Birincisi, ekonomik krizde devletin kaynaklarını büyük sermayeyi, özellikle finans sermayesini desteklemeye kaydırması, işçilerin, orta sınıfların refahının, sosyal hizmetlerin verimliliğini, kalitesini aşındırıyor. İkincisi, ekonomik krizin ve emperyalist rekabetin ürettiği savaşların basıncı, daha dolaylı olarak küresel iklim, gıda krizleri, Afrika ve Ortadoğu coğrafyasından Batı (görece zengin ülkelere) ülkelere doğru büyük nüfus hareketleri yaratıyor. Bu göçmen, sığınmacı dalgası, ekonomik refahını kaybetmekte olan nüfusla karşılaştığında, gelen, çoğu Müslüman nüfusa karşı kültürel (ırkçı, dinci) tepki artıyor. *Electoral Studies* dergisinin, 28 ülkeyi, 40 siyasi partiyi, 266 bölgeyi kapsayan bir araştırması da (Ağustos 2018), aşırı sağcı partilerin yükselişini bu etkenlerle ilişkilendiriyor.

Emperyalist rekabet dinamikleri de önemli bir rol oynuyor. Bir taraftan ABD aşırı sağının, **Trump** yönetiminin, diğer taraftan, **Putin** Rusya'sının AB ülkelerindeki faşist partilere AB ittifakını yıpratmak için verdikleri, **mali, ırkçı, homofobik** destek, faşizmin yükselme sürecini besliyor.

Bu sürecin en önemli “*yakıtı*” yakın zamana kadar Müslüman düşmanlığı idi. Kimi Siyonist entelijensiya da bu düşmanlığı destekliyordu. Geçenlerde *Spiegel*'de yayımlanan kapsamlı bir araştırma, Almanya'da Yahudi düşmanlığının yeniden artmaya başladığını vurgularken, hâlâ Ortadoğulu ve Türkiyeli göçmenleri işaret ediyordu. Halbuki, 2017 yılında yayımlanan bir **Polis Suç İstatistikleri Raporu**, Yahudi düşmanı saldırıların yüzde 94'ünün aşırı sağcı militanlardan kaynaklandığını gösteriyormuş.

Diğer taraftan, ABD evanjelik sağında, Müslüman düşmanlığı yanı sıra, geçen hafta **Jerusalem Post**'un aktardığı gibi, en azından “*globalist*” gibi kod sözcüklerle ifade edilen Yahudi düşmanlığı hiç azalmadan devam ediyor. Trump muhafazakâr partinin zengin destekçilerinden, Yahudi asıllı **Koch** kardeşlere saldıran bir tweet'inde “*globalist*” sözcüğünü kullanıyordu. Trump, istifa eden Yahudi asıllı bir danışmanını da “*globalist*” olmakla suçlamıştı. **Bannon**, Trump'ın Yahudi asıllı damadı için aynı kavramı kullanmıştı. J. Post, aşırı sağın yazarlarının, tarihsel olarak finans ve girişimcilikle ilişkilendirilen Yahudilere, vatansız anlamında, **kozmopolit, globalist** gibi kavramlarla saldırdığını anımsatıyor.

Nihayet, Rusya'dan ABD'ye, Polonya'dan Brezilya'ya, faşist partileri birleştirmeye başlayan, dinci duyarlılıkları kaşımaya yönelik LGBT düşmanlığı bu resmi tamamlıyor.

Faşist hareketlerdeki bu yükselişe bakınca, durumu, 1930' larda yaşanan bir tren kazası filminin yavaşlatılmış görüntülerine benzetmemek elde değil. Bir farkla ki, o zaman Avrupa'da güçlü bir sol hareket vardı. Bu kez, henüz (hadi iyimser olalım) o da yok.

Faşizm Güncel Bir Tehlike!

10 Eylül 2018 Pazartesi

Avrupa'da yükselen sağ popülist (ırkçı, otoriter) dalganın üzerine bir de Almanya'nın Saksonya eyaletinin (eski Doğu Almanya) Chemnitz kentinde patlak veren kitlesel faşist gösteriler, göçmenlere yönelik saldırılar gelince, *"1930'lara mı dönüyoruz"* sorusu etrafındaki tartışmalar yeniden alevlendi. 1930 denince akla doğal olarak öncelikle Almanya'da ve Avrupa'da, Yahudi soykırımı gibi büyük felaketlere yol açan Nazi rejimi geliyor. Bu nedenle *"30'lara mı dönüyoruz?"* tartışması akademik bir tartışma olmaktan öte bir gerçekliği yansıtıyor.

1930'lar Redux

1930'ların belirgin özelliklerini şöyle özetleyebiliriz: 1929 finansal krizi, egemen yaygın **sermaye birikim rejiminin** ve finansallaşma olarak kendini gösteren **düzenleme sisteminin** iflası anlamına geliyordu. Finansal krizle birlikte yerleşen ekonomik durgunluktan çıkılamıyordu. Durgunluk döneminde gelir dağılımındaki kutuplaşma ve yoksulluk daha da derinleşmişti. Buna karşılık, küreselleşme süreci sona ermiş, dünya pazarı parçalanmaya başlamıştı. Dönemin hegemonya sistemi dağılmıştı. Küresel çapta bir yükselen güçler, iktidar boşluğu, güçler dengesi ortamı vardı.

Lenin'in ölmeden önce katıldığı son Enternasyonal toplantısına sunduğu bir raporda belirttiği gibi, I. Büyük Paylaşım Savaşı kapitalist sistem içindeki ekonomik ve siyasi sorunları çözemişti, bunlar yeniden gündeme gelmeyi bekliyordu. ABD, Nazi Almanyası, Japonya, hegemonya kriziyle açılan boşluğu doldurmak için rekabet ediyor, hızla silahlanıyordu. 1917'de Rus devrimiyle yeni bir ekonomik ve siyasi model dünyanın, Batı kapitalizminin karşısında kendini alternatif bir ekonomik model, güç merkezi olarak dayatıyordu.

Bugünkü ortamla, yukarıda kısaca özetlediğim dönemin bileşenleri arasında (I. Büyük Savaş -1914/18, SSCB, III. Enternas-

yonel partileri ve eski sömürgelerden gelerek, Avrupa kıyılarına vuran **sığınmacılar dalgası** dışında) çok güçlü bir analoji kurmak olanaklıdır. Hatta, buna para sistemini bile ekleyebiliriz. Dün İngiliz hegemonyasının altına bağlı para sistemi krizi yönetmeyi zorlaştırıyor, yükselmekte olan büyük güçlerin gereksinimlerine cevap veremiyor, giderek daha fazla sorgulanıyordu. Bugünlerde, doların uluslararası egemenliğine karşı tepkilerin giderek arttığını görüyoruz.

Ve ‘Çirkin Alman’ın Dönüşü’

Bu ifade bana değil, *Der Spiegel* dergisinin, Chemnitz olaylarıyla başlayan gelişmelerle ilgili bir yorumuna ait.

Ağustos ayının son pazar gecesi, Chemnitz halkı, kasabanın kuruluşunun 875. yılını kutluyorlardı. Sabaha karşı saat 03 sıralarında iki grup arasında çıkan, nedenleri belirsiz bir kavgada, **David** isimli Alman- Kübalı bir genç, Suriye doğumlu **Yusuf** ve Irak doğumlu **Alaa** isimli iki sığınmacı genç tarafından bıçaklanarak öldürüldü.

Spiegel’in aktardığına göre, başta **AfD** (Almanya Almanlar İçindir) partisi, **Pegida** (Avrupa’nın İslamlaşmasına Karşı Birlik) hareketi olmak üzere, uzun bir süredir istismar edecek uygun bir suç arayan aşırı sağ, David’in bir kadını tecavüzden kurtarmaya çalışırken öldürüldüğünü yaymaya başladılar. Birkaç saat içinde 1000’e yakın neo-Nazi sempatzanı sokaklardaydı; polisle çatıştılar, yabancı görünüşlü insanlara saldırdılar. AfD lideri mecliste “katliamlar durmadan devam ediyor” dedi, önde gelen bir AfD yöneticisi “Bıçaklıların göçünü durduralım. Devlet sağlayamıyorsa, halk kendisi sokağa çıkarak kendi güvenliğini, öz savunmasını sağlar” sözleriyle adeta bir pogrom çağrısı yaptı. Ertesi gün AfD’nin çağrısıyla düzenlenen gösteriye yaklaşık 7000 kişi katıldı. Göstericiler, Hitler selamı veriyor, “Hepinizi halledeceğiz” gibi o dönemi anımsatan sloganlar atıyorlardı

Hafta boyunca Chemnitz sokaklarında neo-Naziler Almanya benzemeyen insanlara saldırdılar. Yıllardır mayalanan faşist hareket, adeta şimdi kendine bir kurtarılmış bölge kuruyordu. Hafta sonunda yapılan gösteriye 10.000’in üstünde faşist ve ırkçı katıldı. Alman basınının, olayı eski Doğu Almanya’nın mirasına bağlayarak Saksonya eyaletine has bir hastalık gibi sunmaya ça-

lıştığı görülüyor. Halbuki Chemnitz'e toplanan binlerce faşist, Avrupa'da, **Orban**, **Mussolini**'nin mirasçısı **Salvini** benzeri liderlerin toplumsal tabanına, ABD'de **Trump**'ın destekçilerine bakınca, karşımızda sıra dışı, yerel bir olay değil, **zamanın ruhunun** bir dışavurumu olduğunu söylüyor.

Bir Küresel ‘Weimar Dönemi’ Bitiyor

11 Ekim 2018 Perşembe

Son günlerde, birbiri ardına gelen sıra dışı olaylara bakarken, bunları tek bir kümeye koyabilecek bir *metafor* aradım; aklıma **Weimar** sözcüğü geldi.

Weimar Cumhuriyeti

Weimar Cumhuriyeti (1918-1933) Almanya’nın I. Büyük Savaş’ta yenilgisiyle başlayan, Nazilerin iktidarı ele geçirmesine kadar uzanan yıllarını kapsar. “*Weimar Cumhuriyeti*”, çökmüş eski bir düzenle, doğamayan bir yeni düzen arasında kalanların düş kırıklıklarını, umutlarını, fantezilerini, toplumsal çalkantıları betimler; “*türlü canavarların tarih sahnesine çıktığı*” bir dönemi...

Bu fantezilerden biri, emperyalizm aşamasına girmiş, yükselen işçi hareketleriyle yüz yüze bir kapitalizmin yapısal krizinin içinde **liberal demokratik** bir düzenin kurulabileceğine ilişkindir. İkinci fantezi de **borçlarla finanse edilen bir ekonomik büyüme ve refahın** sürdürülebileceğine... Liberalizmin, “1989 - tarihin sonu” saçmalığına benzer bir “**bir daha savaş çıkmaz**” inancı yaygındır. Halbuki o sırada, bir tarafta, **Great Gatsby** türü müstehcen servetler birikirken, halk yoksullaşmaya devam ediyor, taşra kentlerinden Berlin, Viyana gibi kentlere nüfus akımı sürüyor, lağım kanallarında bir ikinci Viyana oluşuyordu. Yasalar giderek işlevini yitiriyor, güvenlik güçleri hızla kutuplaşıyor, siyasi suikastlar sıradanlaşıyordu. Paranoyak bir popüler kültür, “*biz ve dünyanın geri kalanı*” hezeyanlarıyla, egemen oluyordu.

Faşist parti bu bunalmış insanları, tüm ezilmişlikleri içinde, Alman ve üstün ırk olma fantezisiyle, Yahudi düşmanlığıyla yüceltiyor; özellikle gençler arasında hızla güçleniyordu. Milyonlarca üyeye sahip **Alman Sosyal Demokrat Partisi** uzlaşmacı, **Alman Komünist Partisi** sekter politikalarıyla Nazilerin iktidara yürüyüşünü kolaylaştırmakla kalmadılar, kendi sonlarını da hazırladılar. Bu dönemin tek olumlu özelliği, hızla politikleşmekte olan modern sanattır.

Çürüme, Çözülme...

Biz de, 1989'dan 2008'e kadar adeta bir “*Küresel Weimar*” döneminde yaşıyorduk. Son bir haftadır izlediğimiz olaylar bile, **demokratikleştirici, kaynaştırıcı, “tarihin sonu” bir “neo-liberal küreselleşme döneminin”** çoktan bir **çürüme ve çözülme** sürecine girdiğini gösteriyor. “*Weimar Cumhuriyeti’ni*” çağrıştıran olaylar dünya çapında giderek sıklaşıyor.

Örneğin, Suudi gazeteci **Cemal Kaşıkçı** ülkesinin İstanbul konsolosluğuna girdi ve bir daha çıkmadı. Uluslararası alanda suçluları bulma örgütü **Interpol**’ün Çinli Başkan’ı kayboldu - Çin’de tutuklanmış. Bulgaristan’da araştırmacı gazeteci **Viktoria Marinova** hunharca öldürüldü. ABD’de sağın adayı, yargıç **Brett Kavanaugh**, hakkındaki cinsel saldırı suçlamalarına, çok partizan bir görüntü sergilemesine karşın, Yüksek Mahkeme başkanlığına atandı. Bu atama birçok yorumcuya göre sağın gerçekleştirdiği bir siyasi darbeydi.

Bu sırada, Latin Amerika’nın en büyük ülkesi Brezilya’da, açıkça askeri diktatörlük dönemini, işkenceyi savunan, siyasi rakiplerini vurmaktan söz eden, ırkçı, homofobik, kadın düşmanı bir adam başkanlık seçimlerinin birinci turunu önde bitiriyor. Almanya Yahudi Konseyi Başkanı **Charlotte Knobloch** (85), *Spiegel*’de yapılan bir söyleşide, Almanya’da yeniden yükselmeye başlayan Yahudi düşmanlığına, AfD’nin gelişmesine, Nazilerin Chemnitz’de sergiledikleri olaylara atıfla “**Bir canavarla yüz yüzeyiz**” diyordu.

Birleşmiş Milletler İklim Paneli’nin son raporuna göre, dünyanın geri dönülemez bir felaketi önlemek için en fazla on yılı kaldı. Acele önlem almak gerekiyor. Ertesi gün, IMF, ticaret savaşları riskine, bir türlü eritilemeyen büyük borç yüküne bakarak 2018 ve 2019 ile ilgili küresel büyüme beklentilerini düşürdü. **New York Times**’da bir karikatür, bu iki raporu birleştirerek, kapitalist uygarlığın tükenmişliğini çok güzel özetliyordu: Bir petrolcü kulesinden, aşağıdakilere bakarak, “**Bu insanlar - çevreciler - gezegeni kurtarmanın kısa dönemli etkilerini anlayamıyor**” diyor: Önemli olan kâr, gezegenin geleceğini kim takar!

Gerçekten de, aşılamayan bir yapısal / finansal kriz, ticaret savaşları, hatta çoktan başlayan siber savaşlar, işlevsizleşen uluslararası hukuk, yükselen faşizm, gerçek savaşların habercisi. Bu

ortamda, iklim krizi hızla geri dönülmez noktaya koşuyor. “**Şeylerin andaki durumunu değiştirebilecek**” bir siyasi hareketin yokluğu, kapitalist uygarlığın, Weimar Cumhuriyeti’nin sonunu anımsatır bir felakete doğru gidişini kolaylaştırıyor.

Sanatta, Weimar dönemini andıran bir canlılık yok ama, belki, kimliğini medyadan gizleyen sokak ressamı **Banksy**’nin, son şakasıyla avunabiliriz: Banksy, geçen hafta açık artırmada 1.4 milyon sterline satılan bir yapıtını, satışın gerçekleştiği an, şaşkın bakışların önünde, (yıllar önce **sanatın metalaşmasını protesto etmek amacıyla**, çerçevenin içine gizlediği) uzaktan kontrollü bir kâğıt öğütücüden geçirerek parçaladı.

Uğursuz Diyalektik - I

25 Ekim 2018 Perşembe

Ekonomik krizlerle faşizm arasında uğursuz bir diyalektik var. Sağ popülist olarak adlandırılan, ancak geliştikçe faşist bir töze sahip olduğu anlaşılan hareketler 2007/2008 finansal krizinin te- tiklediği “uzun durgunluk” içinde, güçlendiler.

Şimdi İtalya’da, koalisyon hükümetinin faşist tözü artık iyice sırttan ortağı Liga ve lideri Matteo Salvini’nin, bir finansal krizi derinleştirecek, Avrupa Birliği’nin geleceğini tehlikeye atacak po- litikalardan beslenmeye çalıştığını görüyoruz.

Batamayacak Kadar Büyük Ama...

AB’nin üçüncü büyük ülkesinde gençler arasında işsizlik oranı yüzde 30’un üzerinde. Cenova’daki köprünün çökmesiyle konu gündeme gelince, altyapının artık sürdürülemez biçimde yıpran- dığı ortaya çıktı. İtalya’nın toplam kamu borcu 2.3 triyon dolarla GSMH’sinin yüzde 131’ine ulaşıyor. *Financial Times*’ın **İtalya Banka İndeksi**, yüzde 20’si son bir ayda olmak üzere son altı ay- da yüzde 35 değer kaybetti. Genel MIB indeksinin kaybı yüzde 20’nin üstünde. Salı günü, ben bu yazıyı yazarken ikisi de düş- meye devam ediyordu.

Bu ortamda, seçkinleri ve Avrupa Birliği politikalarını hedef alan 5 Yıldız ve Liga partileri, mart genel seçimlerinden başarıyla çıktılar. “Sistem” karşıtlıkları farklı biçimlerde olmasına karşın, bir koalisyon hükümeti kurdular. Bu hükümet eylül ayında yeni bütçesini hazırladı. Bütçe, büyük sosyal harcamalar, altyapı yatı- rımları, vergi indirimleri, bunları gerçekleştirebilmek için de yüzde 2.5 açık vermeyi planlıyor. İtalya Avro bölgesinde olduğu için bu açığı kısmen de olsa para basarak karşılama olanağına sa- hip değil, borçlanmaya devam etmek zorunda.

Yukarıdaki ekonomik manzara içinde, İtalya bütçe taslağını AB komisyonuna gönderdi. *Il Giornale* pazartesi günü hüküme- tin AB Komisyonu’ndan gelen ilk uyarılara cevap olarak, “AB’nin istikrar paktına uymadığını biliyoruz ama, başka çaremiz yok...”

geri adım atamayız” anlamında bir mektup gönderdiğini aktarıyordu.

Salı günü, Komisyon, tarihinde ilk kez bir ülkenin bütçesini reddetti; İtalya’ya düzeltilmesi için üç hafta zaman tanıdı. Salvini “benim için bir şey değişmedi” (*Il Giornale*) diyor ama bütçesini Avrupa Komisyonu’na kabul ettiremezse, İtalya’nın yeniden borçlanması dolayısıyla eski borçlarını servis etmesi son derecede zorlaşacak; İtalya’nın bir borç ödeme krizine girmesi kaçınılmaz olacak.

O zaman İtalya’nın kurtarılması gerekecek. Ancak 2.3 trilyon dolar borçlu, 2 trilyon dolarlık bir ekonomiyi kurtaracak para AB’de yok. AB merkezi bir kurtarma paketi üzerinde anlaşsa bile, bütün AB üyelerinin onayını alması gerekecek. İtalyan faşistleriyle yakın ideolojik akrabalığı olan partilerin temsilcileri bile bir kurtarma paketine onay verecek gibi görünmüyor. Belli ki “ulusalcı enternasyonal” zırvası da bu vesileyle gömülmüş olacak.

İtalya borçlarını ödeyemezse, ülke içinde ve Avrupa düzeyinde banka sisteminin sarsılması, yalnızca İtalya’da değil, Avrupa çapında, küresel piyasalarda yeni bir finansal kriz dalgası kaçınılmaz. Kısacası İtalya “batamayacak kadar büyük” bir ülke – Akla Titanic geliyor.

Titanic Güvertesinde Tartışma

Bu ayın başında *Il Manifesto* üç nedenle bir “mükemmel fırtına” beklediğini yazıyordu: **Birincisi**, AB açıkladığı konumdan geri adım atamaz, güçlü olduğu için değil, **zayıf olduğu** için. **İkincisi**, hükümet geri adım atamaz, siyasi manevra alanı hemen hiç kalmadı. Gerçekten de geçen hafta, 5 Yıldız’ın lideri **Luigi di Maio**, AB’nin olası tepkisine hazırlık olarak “*Bu ülkede oy vermenin bir anlamı kalmadığını kabul edelim gitsin. Öyle ya, hükümet programlarının nasıl olacağına, reyting kurumları ve finansal lobiler karar vermiyor mu?*” diyordu. Faşist Liga’nın lideri Salvini’ye göre “*İtalyan halkı, piyasaların ve AB’nin kurallarıyla yönetilemez, halkın çıkarları önce geliyor*”. **Üçüncüsü**, Alman bonolarının faizi ile İtalyan bonolarının faizi arasındaki fark 300 puana ulaştı. *Il Manifesto* bunları, Moody’s İtalya’nın reytingini düşürmeden yazıyordu.

AB Komisyonu ile İtalyan hükümeti bütçe üzerinde tartışırken pazartesi gün *Corriere Della Serra*'da yorumcular, 5 Yıldız hareketinin liderliğinin, Liga liderliğini hedef alan açıklamalarına bakarak, “Belki de AB’ye ters düşmenin sonuçlarını kavramaya başladı” diyorlardı. Bir yorum, koalisyonun bozulabileceğinden, erken seçim olasılıklarından söz ediyordu. Yazara göre Liga’nın oy tabanı, sanayi çevreleriyle yakınlığı onu 5 Yıldız’a göre daha avantajlı kılıyordu. Diğer bir deyişle, bütçe tasarısı üzerinden çıkacak bir anlaşmazlık koalisyonu bozarak bir siyasi krize yol açarsa, o zaman, 5 Yıldız tartışmanın AB tarafında, bütçeyi satmış parti olarak, Liga ise halk tarafında, kararlı, ilkeli parti olarak kalacak. Yapılacak bir erken seçimde de faşist hareket, krizi yaratmış, iyi değerlendirmiş, daha da güçlenmiş olarak çıkma şansı yakalayacak.

Uğursuz Diyalektik - II

1 Kasım 2018 Perşembe

Latin Amerika'nın en büyük ülkesi Brezilya'da başkanlık seçimlerini, eski asker, **Jair Bolsonora**, **faşist politikaları** savunarak kazandı. Dünyanın en büyük askeri gücüne sahip ABD'de faşist ideoloji, terörist eylemlerle, potansiyelden kinetik aşamaya geçmeye başladı. İki gelişmenin arkasında, geçen hafta İtalya bağlamında vurguladığım *“uğursuz diyalektik”* yatıyor.

Brezilya'da Büyük Felaket

Brezilya derin bir ekonomik krizin içinde. İşçi Partisi, bu krizi derinleştiren neo-liberal kemer sıkma politikalarıyla halkı bezdirdi. Bir toplum projesinden yoksun, sosyal demokrat IP zamanla yolsuzluklara batmıştı, giderek artan oranda halkın öfkesinin hedefi oluyordu. Bu ortamda, derin dini duyarlılıklara sahip Brezilya'da, faşistler, alt ve orta sınıfları içinde IP'yi adeta, mala mülke düşman komünistler olarak sunmaya, askeri diktatörlük dönemine dönük bir nostaljiyi beslemeye başladılar.

Bolsonara, parlamentoda, korporatist ekonomik programa sahip küçük bir partinin başkanıydı. Yeniden vaftiz olarak evanjelik hareketine katıldıktan sonra başkan adaylığını açıkladığında artık, Bolsonara'nın, askeri diktatörlük rejimi için **“yeteri kadar solcu öldürmediler”** diyen, sosyalist partileri yasadışı, **Topraksız İşçiler Hareketi** ve **Evsiz İşçiler Hareketi** gibi örgütlenmeleri terörist ilan edeceğini söyleyen, polisin suçlulara karşı daha acımasız davranması gerektiğini savunan, Amazon ormanlarında maddencilige, elektrik santrallarına yeni alanlar açmak isteyen görüşleri toplumda karşılık bulmaya başlamıştı. Bolsonara, seçimler yaklaştıkça korporatist görüşlerini terk ederek, özelleştirmelerden, devlet bürokrasisini temizlemekten söz etmeye başladı. LGBT düşmanı, **Trump'ı örnek aldığını** söyleyen Bolsonara, silah sahibi olmayı kolaylaştırmak, eğitim sistemini de çocukları zararlı düşüncelerden koruyacak biçimde değiştirmek istiyordu.

Bolsonaro, Brezilya'nın asker-sınai kompleksinin desteğiyle seçildikten sonra mali piyasalar çok hoşnut. Liberal/ sosyal demokratlar da, “Brezilya’da yargı bağımsız, fazla ileri gidemez” inancıyla avunuyor, “otoriter neo-liberalizm” gibi saptamalarla faşist tehlikeyi azımsamaya devam ediyorlar.

Potansiyelden Kinetiğe

ABD’de aşırı sağcı bir adam Yüksek Hâkimler Kurulu başkanlığına seçildi, geçen hafta Demokrat Parti’den, **Obama, Clinton** gibi önde gelen isimlere; Trump’ın Yahudi düşmanlı söylemleri içinde sık sık andığı **Soros’a** postayla bombalı paketler gönderildi. Kentucky’de iki siyah öldürüldü, siyahların gittiği kilisenin kapısı zamanında kapatıldığından, ölü sayısı artmadı. Cuma günü bir faşist Pittsburg’da sinagoga otomatik silahlara saldırdı, 11 kişi öldü 20’den fazla kişi yaralandı. Amerika’da polis kayıtları 2016 yılında Yahudi düşmanı saldırıların önceki yıllara göre yüzde 50, 2017’de yüzde 60 arttığını gösteriyor. Bu gelişmeler, son faşist terörist saldırılarla birlikte, güçlü bir yükselme eğilimine işaret ediyor.

ABD hegemonyası gerilerken, ekonomik krizin tahribatı, Amerikan halkında, belirsizlik, güçsüzlük, “*güzel günlere*” yönelik nostalji duyguları uyandırıyordu. Trump, başkanlık seçimlerini Irkçı, yabancı düşmanı söylemiyle bu duygulara dillendirerek kazandı. Trump başkan olduktan sonra, onun ırkçı, çeşitli kod sözcüklerle ifade edilen Yahudi düşmanı görüşleri faşist hareketleri cesaretlendirdi. Trump’ın söylemindeki **potansiyel şiddet** de giderek, kinetiğe, gerçek şiddet eylemlerine dönüşmeye başladı.

Faşizm ve Demokrasi

Liberal/sosyal demokrasi, ekonomik krizlere çare üretemeyince, faşizmin yeniden canlanma, iktidara ulaşma sürecine uygun ortam oluşuyor. Tarih, faşizmi, başlangıçta demokratik araçlarla geriletmek olanaklıyken, kritik eşik geçildikten, halkın gözünde faşist ideoloji normalleşmeye başladıktan sonra, bu araçların yetersiz kaldığını gösteriyor. Faşist ideolojinin bileşenlerinin, adeta “yüzde 99”u halkın, istikrar, huzur, dayanışma, yoksulluktan

kurtulma, toplumda saygı görme arzularına, egemen sınıflara karşı öfkelerine cevap veren taleplerden oluştuğundan salt, ekonomik çıkarlara odaklanan bir karşıt söylem, durdurmaya yetmiyor.

Geride kalan “yüzde 1”, bu arzulara, taleplere yol açan sıkıntıların nedenlerini, kapitalizme değil yabancı (temizlenmesi gereken) unsurlara (Yahudiler, göçmenler, farklı ırktan olanlar, eşcinseller) göndermeyle tanımlayan önerilerden oluşuyor. Faşist hareket demokratik ortamda bu yüzde 99’u, “yüzde 1”i normalleştirmek için kullanıyor. Ekonomik kriz, liberal/sosyal demokrat hükümetlerin beceriksizliklerini sergiledikçe bu normalleştirme güçlenmeye devam ediyor. Faşist liderlikler bu normalleşme üzerinde iktidara geldikten sonra, önce devleti sonra da, liberal demokrasiyi, demokratik direniş olanaklarını, projelerine uygun biçimde, üstelik “*millet bunu istiyor*” iddiasıyla, adım adım yok ediyorlar.

Faşizmi Düşünmek - I

12 Kasım 2018 Pazartesi

Çağımızın en tehlikeli özelliği, faşizmin yeniden yükselmeye başlamasıdır.

Tarihsellik...

Faşizm, kapitalizmin belli bir “*durumunun*” (yapısal krizinin) içinde, **giderek** egemen sınıfın tercihinə dönüşen bir siyasi-toplumsal hareket olarak ortaya çıkar. Bu nedenle, faşizm, kaçınılmaz olarak, kapitalizmin andaki durumunun, örneğin, **sermayenin örgütlenme biçimlerinin**, değərlenme **coğrafyasının**, **teknolojik** altyapısının, düzenini doğallaştırmak için dayandığı **ideoloji ve kültürün**, bu ideoloji ve kültürün üretim/yeniden üretim süreçlerinin, nihayet, belki de en önemlisi, **işçi sınıfının**, orta sınıfların yapısal özelliklerinin, **egemen sınıfın gereksinimlerinin** damgasını taşıyacaktır.

Bu yüzden, bugün, 1930’ların, emeğin ve sermayenin örgütlenme biçimlerinden, analog teknolojiye dayanan kültür ve iletişim endüstrisinden, hazlara değil de **işlevselliğe** dayanan tüketim normlarının yarattığı öznelliklerden farklı özellikleri yansıtan bir faşizm düşünmek gerekiyor. Örneğin, bugünkü faşizm, o dönemin, geniş kitleleri, devleti kontrol etmenin standart aracı olan dikey bürokratik örgütlenmelere, sokaklarda Yahudilere saldıran, halkı sindiren üniformalı milislere gerek duymayabilir.

Bugün faşizmi düşünürken, öncelikle, onun sergilediği biçimleri değil, hep sabit kalan, zamanla değişmeyen, onu **kendisi yapan** özelliklerini tanımlamaya çalışmak gerekiyor. Ancak bu özelliklerin hepsi birden bir araya gelmiyor, belli bir “*oluş süreci*” yaşanıyor. Ne yazık ki çoğu kez, özellikle liberal demokrasi bu oluş sürecinin ayırdına zamanında(!) varamıyor.

Birincisi, faşizm, herkesi buyruğuna uymaya zorlayan **otoriter rejimlerden**, örneğin askeri diktatörlüklerden, **daha fazla** bir şeydir. Faşizm, salt bireyin kendisine uymasını talep etmez; onun bireyin, yaşamının her düzeyini, dahası bedenini ve zama-

nını, belli bir “*hakikat rejimine*” uygun biçimde denetlemek ister. Faşizmde birey salt devlete, lidere uymaya değil, aynı zamanda belli biçimde düşünmeye ve yaşamaya, bundan da **haz almaya** zorlanır. Bu anlamda **faşizm totaliter** bir rejimdir. Ancak bu totaliterliği mutlak olarak değil, bir eğilim, arzu, bu arzuyu gerçekleştirme çabaları olarak düşünmek gerekir. Örneğin Alman faşizmi, totaliter bir rejim kurma çabalarında, İtalyan faşizminden çok da ileriye gidebilmiştir.

Faşizmin Özü

Faşizmi “**kendisi yapan**”, zaman içinde değişmeyen özelliklerini (özünü oluşturan bileşenleri) daha önce Eco’dan aktarmıştım. Özetle:

1) **Gelenek kültürü**. Geçmiş bir zamandaki yaşam pratiklerine, kullanılan dile özel ilgi. 2) **Aydınlanma’yı**, dejenerasyonun başlangıcı olarak görmek. 3) **Uzmanlara, eğitilmişlere karşı bir düşmanlık**: Muhalif entelektüelleri simgesel ve fiziki şiddetle susturmaya, tasfiye etmeye çalışmak. 4) **Liderden farklı düşünmeyi ihanet olarak görmek**. 5) **Etnik kökeni, dini, cinsel pratikleri farklı olandan korkmak**. 6) **Düş kırıklığı yaşayan bir kitleden oluşan bir toplumsal taban**. 7) **Belirgin bir toplumsal kimlikten yoksun bırakılanlara** sunulan, aynı ülkede doğmuş olmak (aynı dinden, mezhepten olmak-EY) gibi bir ortaklıktan kaynaklanan, soyut bir kimliği yüceltmek. 8) **Düşmanlarının refahından, siyasi gücünden korkmak**. “*Öteki*”ni, hazlarını yaşayabildiğini hayal ederek kıskanmak. 9) **Halkçı bir seçkincilik**. Bir taraftan her vatandaş (grup üyesi-EY) dünyanın en iyi kümesine aittir, harekete katılanlar ise en iyileridir. Diğer taraftan, halk o kadar zayıftır ki güçlü bir liderin varlığına gereksinim duyar. 10) **Kahramanlık kültürü**: Faşizmde “*kahraman*”, ölümü arzular, ölmek için sabırsızlanır, bu sabırsızlıkla birçok insanı ölüme gönderir. 11) Faşizm, kadın-erkek eşitliğini yadsır. Standart olmayan cinsel pratiklere (LGBT) yönelik **kuşkuyu, nefreti** körükler. Faşist silahla oynamayı sever. Bu oyun ona, savaş ve seksin yerine ikame edilen bir fallusa erişme fantezisi sağlar. 12) Faşist **popülizmde** bireylerin hakları yoktur, bir halk olarak homojen bir bütünlük oluştururlar. Lider bu bütünlüğün iradesini temsil eder. Faşizm parlamenter pratiklerden nefret eder. 13) Faşizm, bir “*yeni dil*” konuşur.

Sözcük hazinesi yoksullaştırılmış, basitleştirilmiş dil, karmaşık, eleştirel akıl yürütmeye olanak veren araçlara ulaşımı engeller.

Bugün, yalnızca merkez ülkelerde değil, Brezilya, Macaristan, Polonya, Hindistan gibi ülkelerde de yükselirken, bu özellikleri sergilemeye başlayan (oluş sürecindeki) toplumsal hareketleri, liderleri **sağ popülizm, otoriterlik eğilimleri** olarak nitelemek, eksik ve siyasi sonuçları açısından yanlıştır. Örneğin, toplumsal bir harekete dayanmayan otoriter rejimlerden, bir liderin ya da kliğin, ailenin, seçimlerle ya da başka bir yolla tasfiye edilmesiyle çıkılabilir. Faşizmden çıkabilmek için, çoktan işlevini kaybetmiş bir parlamentonun sınırlarını aşan, kapsamlı bir siyasi kültürel çatışma, geniş bir toplumsal katılım, devlet ve toplumda derinlere nüfuz edecek bir tasfiye süreci gerekecektir. (Devam edecek.)

Faşizmi Düşünmek - II

15 Kasım 2018 Perşembe

Faşizmin, kapitalizmin bugünkü “*durumunun*” içinde yeniden yükselmeye başladığını, ancak, 1930’lardakine benzer bir “*gö-rüntü*” sunmayabileceğini vurgulamıştım. Bugün, 1930’lara benzer hareketler yerine, faşizmin, özünü oluşturan unsurları düşü-nerek, bunların bugünün kapitalizmi içinde bir araya gelme sü-recini anlamaya, egemen sınıfların tercihi haline gelmeden dur-durmaya, süreç tamamlandıysa, kurtulmanın yollarını, liberaliz-min fantezilerine kapılmadan bulmaya çalışmak gerekiyor.

Kapitalizmin Dünü ve Bugünü

Bugünün kapitalizmini, 1930’larda ilk bileşenleri ortaya çıkmaya başlayan, ancak esas olarak II. Dünya Savaşı’ndan sonra şekil-lenmiş **Fordist sermaye birikim** rejiminin **yapısal krizi** temsil ediyor. Fordist sermaye birikim rejiminde Taylorist emek yö-ne-timi ve elektrikli bant sistemine dayalı bir sanayi üretimi -homo-jen maddi emek- egemendi. 1930’larda, egemen sermaye, ulusal merkezlerde yoğunlaşmıştı, en önemli faaliyet alanı olan ağır sa-nayinin, silah ve otomotiv sektörleri üzerinden devletle çok girift bağları vardır. Giderek gelişen kitlesel üretim modeli açısından, disiplinli, homojen bir işçi sınıfı ve tüketicinin varlığı, hammad-de, enerji kaynaklarına ulaşmak özellikle önemliydi.

Egemen kültürde, verimlilik anlayışının örgütsel yansıması, sermayenin merkezi bürokratik, karmaşık iş bölümü ve çok kat-manlı hiyerarşik yapılanma eğilimiydi. Kültür endüstrisi, radyo, fotoğraf makinesi, sinema gibi araçlarla yeni şekillenmekteydi. “*Gösteri Toplumu*”nun ilk işaretleri vardı, ancak bunlar henüz evlerin içinde değil, belli zamanlarda devasa meydanlarda, sine-ma salonlarındaydı.

Bugün, egemen sermaye ulusal merkezlerini korumakla bir-likte, alt merkezler, tedarik zincirleri, edinimler ve birleşmeler üzerinden uluslararası, kimi durumlarda çokuluslu özellikler ser-giliyor. Fordist üretimin dikey ve bürokratik yapıları, büyük üre-

tim birimleri, homojen piyasaları büyük ölçüde parçalandı, yerini yatay örgütlenmiş üretim ve yönetim gruplarına, “*kalite çemberlerine*” bıraktı. Bu gelişmeler işçi sınıfının parçalandığını, yapısının ve mekânlarının değişmekte olduğunu söylüyor. Bugün, tüketim alanında, işlevsel değil hazlara dayalı, reklamcılık sektörü üzerinden kültür endüstrisiyle bütünleşmiş bir yapılanma gelişmiştir. Sanayi üretimi, maddi emek hâlâ yaygın biçimler olmakla birlikte, artık stratejik sanayiler, bilişim, iletişim, eğlence; emek biçimi de dijitalleşmeye paralel gelişen *gayri maddi, programlanabilen, kendini programlayan emektir*. Bu yeni emek biçimleri yeni sınıf şekillenmelerine işaret ediyor. Gerek üretimin, gerekse de tüketicinin yönetiminde dikey değil, “*düğüm*” noktalarını birbirine ağlayan, ağlar üzerinde yaşayan yatay bir örgütlenme gelişmektedir. Bugün, kültür endüstrisinin, sermaye birikiminin belki de en stratejik parçasını oluşturması, televizyon yayınlarının ötesinde, cep telefonlarıyla ofisi, yüzlerce kanal ile sinemayı internet üzerinden ev içine sokan, Amazon, Sky, Netflix gibi hizmet sunucuları, Google, Facebook, Twitter gibi, “*veri hasadı*” yapan sosyal medya şirketleri, en önemli gelişmelerdir. Artık “*gösteri toplumunun*” etkisinin (izleme/eğlence) ve devletler, şirket tarafından izlenme ağlarının dışına düşebilmek son derecede zordur.

Ve Faşizmler...

“*Dünkü*” faşizmde, merkezi bürokratik partiler, hem taraftarlarını harekete geçirmenin, toplumu kontrol etmenin, hem de devleti ele geçirmenin aracıydı. Parti, hareketin her noktasında var olmayı amaçlarken, devletin içinde, giderek devletin yerine geçen ikinci bir devlet aygıtı oluşturunuyordu. Faşist parti ve hareket, rakiplerini susturma, “*ötekini*” aşağılama, yok etme sürecinde, devletin yanı sıra, üniformalı milislerden yararlanıyordu.

Bugün, faşist partinin, hareketin her yerinde var olmasının aracı artık, toplumu oluşturan bireylerin izlemekte olduğu “*gösteri toplumunun*” ekranlarıdır. Milislerin işlevini, satın alınmış, sindirilmiş bir medya, tüm izlenme zamanlarını doldurarak, yaygın biçimde simgesel şiddet uygulayarak üstlenmiştir. Artık muhalefeti susturmak için, özel durumlar dışında fiziki şiddet gerekmez. Muhalefetin kendini ifade etme olanaklarının, hatta ya-

şama alanlarının yok edilmesi yeter. Aynı yöntem parlamenter sistem için de geçerlidir. Parlamenter sistemin ortadan kaldırılması, partinin devletin yerine geçmesi gerekmez. Güçler ayrılığının, seçimlerin ve parlamentonun işlevsizleşmesi, idari ve ekonomik kararların, yasa yapma pratiğinin bir merkezde birleşmesi yeterlidir.

Fiziki şiddet uygulama sorunu da, yargıda ve polis-ordu gibi şiddet araçlarında kadrolar, harekete sadık olanlarla değiştirilerek, milislere gerek kalmadan çözülür. Faşist partiler bugün bir lider ve lider kadrosu etrafında, yanlamasına ancak toplumun tüm hücrelerinde var olacak biçimde, bir *“hakikat rejiminin”* desteklediği maddi ve manevi ödüllendirme/cezalandırma pratiği üzerinde yaşayan **network tarzı** bir örgütlenmeyle yetinebilir.

Faşizmi Düşünmek - III

19 Kasım 2018 Pazartesi

Faşizm üzerine düşünme çabalarımı, birkaç noktaya değinerek tamamlamaya çalışacağım.

1) Önceki iki yazımda, faşizmi düşünürken, onu “*kendisi*” yapan *özünün*, ilk ortaya çıktığında sergilediği biçimlerle değil, kapitalizmin bugünkü koşullarda sergileyeceği biçimlerle tanı-maya çalışmak gerektiğini savunmuştum. Faşizmin bugün sergi-leyeceği biçimler, bugünkü kapitalizmin, teknolojik, kültürel özelliklerini, örgütlenme biçimlerini ve bunların sınıf yapıların-daki ifadelerini yansıtacaktır.

2) Faşizmi, bir süreç olarak, üç farklı aşamadaki durumunda düşünebiliriz: a) Bir grup faşist entelektüelin, belli bir “*toplum-sal kesimi*” (aşağıda değineceğim) etki altına alarak onların, öf-ke, tepki ve arzularını bir toplumsal harekete dönüştürmeye baş-ladıklarındaki durum. Bu durumun bir özelliği de siyaset merke-zinin sağ ve sol kanatlarının erimeye başlamasıyla toplumsal ku-tuplaşmanın derinleşmesidir. b) Siyasetin merkezinin “*düzeni*” koruma ve yönetme becerisini kaybetmesiyle oluşan durumdur. Bu durumda egemen sınıfların liderliği, faşist hareketle, “*kaos*” (belirsizlik) olarak algıladığı bir durum arasında bir seçim yap-mak zorunda kalır ve faşizmi seçer. c) Bu da faşizmin, çoğu kez parlamenter seçimler yoluyla, hükümete gelerek, devletin yöne-timini ele geçirmeye, rejimi değiştirmeye başladığındaki durum-dur.

3) Tarihsel deneyler ve teorik analiz bize, faşizme karşı dire-nişin bu üç durumun özelliklerine uygun biçimde şekillenmesi gerektiğini, bütün durumlarda geçerli bir formül olmadığını söy-lüyor. Faşizm, demokratik duyarlılıkların (ekonomik krizin, top-lumsal kutuplaşmanın ve faşist ideolojinin saldırılarının altında) henüz zayıflamaya başlamadığı 1. durumda, demokratik rejimin olanaklarıyla durdurulabiliyor. Faşizme karşı geniş bir ittifak, fa-şist hareketin her kitleselleşme çabasını, çok daha büyük bir kit-leyle sokakta durdurabiliyor, destekçilerini yıldırarak siyaset dı-şına itebiliyor.

Toplumda ve egemen sınıflarda bir kaos algısının yerleştiği durumlarda, egemen sınıfların tercihleri belirlendikten sonra demokratik araçlar hızla tükeniyor ve artık direnebilmek için yaratıcı olmak, yeni, daha önce denenmemiş araçlar geliştirmek gerekiyor.

Tarih, üçüncü durumda faşizme karşı mücadelenin araçlarına, yöntemlerine ilişkin, pratikte sınanmış, başarılı bir örnek sunmuyor. Almanya ve İtalya'da faşizm bir savaşın sonunda, dış etkenlerin basıncı altında yıkıldı. Ancak bu aşamada dahi faşizme karşı direnmenin yollarını, skolastisizme, şablonculuğa düşmeden, toplumun *“sınıflar matrisinin”* ve kültürel şekillenmesinin özelliklerini değerlendirerek bulabileceğimizi düşünüyorum.

4) Her üç durumda da doğru direniş biçimlerini geliştirebilmek için, faşist ideolojinin (propagandanın) etkilerine, *“Hangi toplumsal tabakalar ve sınıflar (ekonomik koşulları, kültürel eğilimleri açısından) daha çok ya da az dirençlidir”* sorusuna cevap vermek gerekiyor.

5) Faşist ideolojinin bileşenlerinin, büyük çoğunluğunun, ekonomik krizden, hızlı değişimlerden en çok zarar gören kesimlerinin haklı kaygılarına, arzularına cevap verdiğini vurgulamıştım. Faşist ideoloji, bu cevaplar, bir *“ana göstergenin”* belirleyiciliği altında anlam kazandığında şekillenmiş oluyor. Bu *“ana gösterge”* hem geçmişteki güzel günlere özlemi, hem de bugün toplumun mutlu ve ahenkli bir yaşam kurmasını önlediği iddia edilen *“ötekiye”* (Yahudi, yabancı, Müslüman göçmenler, hatta ateistler, modernist seçkinler) yönelik nefret ve düşmanlığı temsil ediyor.

Çözülmekte olan ekonomik etkinlik alanlarında yaşayanların, toplumdaki statüleri ve refah düzeyleri gerilemekte olan kesimlerin, durumlarını koruma refleksleri, onları, bu **nostaljiyi** ve **“öteki” düşmanlığını** kabul etmeye, toplumun geri kalanından daha eğilimi kılıyor.

6) Örneğin, **Brookings Institue**'nün yaptığı bir araştırmanın, ABD'de son seçimlerde, **Trump** taraftarlarının, Cumhuriyetçi Parti'ye oy verenlerin ezici çoğunluğunun, gittikçe küçülmemekte, sönmemekte olan, geleneksel imalat sanayiinde, tarımda, maden-mine-ral çıkarma sektörlerinde çalışan, eğitim düzeyi görece düşük seçmenden oluştuğunu gösteriyor. Buna karşılık, Demokrat Parti seçmeni, esas olarak, finans sektörüyle beslenen profesyonel hiz-

metlerde, dijital inovasyon alanında çalışan, görece iyi eğitilmiş kentlilerden oluşuyormuş.

7) Ben bunlardan, ilk elde iki sonuç çıkarabiliyorum. Faşizme karşı, nostaljik, geriye doğru bakan akımlara güvenerek, başarılı bir mücadele hattı yaratılamaz. Faşizme karşı, bir “öteki” nefreti içeren duyarlıklara sahip akımlarla birlikte direnilemez. İkincisi, faşizme karşı mücadeleye, karşıt hareket yaratma çabalarına, ancak ve öncelikle, işçi sınıfının (çalışanların) geliştirmekte olan sektörlerde çalışan, iyimser, özgüveni ve özgürlük refleksi güçlü, faşizmin propagandasının içeriğini kolaylıkla görebilen, nostaljiye kapılmayan kesimleri önderlik edebilir.

Zamanın Bir Semptomu: Christchurch Katliamı

18 Mart 2019 Pazartesi

Bir faşist militan Yeni Zelanda'nın Christchurch kentinde, göçmen Müslümanlara saldırdı, en az 50 kişi öldü; onlarca yaralı var. Bir de 75 sayfalık “**Büyük Yer Değiştirme**” başlıklı **faşist manifesto**. Olay dünya çapında şaşkınlık yarattı: “*Ne! Yeni Zelanda'da mı?*”

Gerçekten de...

Gerçekten de Yeni Zelanda dünyanın sorunlarından uzak bir yer değil miydi? O kadar uzaktı ki, geçen yıllarda süper zenginlerin, kapitalizmin çöküşüne, “*proletaryanın kazma kürek villaların kapısına dayanma*” olasılığına, **dünyanın sonuna** hazırlanmak için Yeni Zelanda'da arazi aldıklarına, korunaklı barınaklar yaptırdıklarına ilişkin haberleri şaşkınlıkla okuyorduk.

Bu haberleri okudukça aklıma “*Yüzde 0.1', çoktan kapitalizmin, diğer bir deyişle onlar açısından dünyanın sonuna hazırlanmaya başlamışlar. Sistemin merkezindekiler, herkesten önce, durumun vahametinin ayırdına varmışlar*” gibi düşünceler geliyordu. Son sığınak: Yeni Zelanda!

Şimdi onlar da tek bir dünya ve tek bir uygarlık olduğunu, bunun dışına çıkılamayacağını, sorunlarından kaçılamayacağını anladılar mı? Tüm insanlığın sorunlarının birlikte çözülmesine katkı yapmayı düşünecekler mi? Yoksa sağ popülizm, “*neo-liberal otoriterlik*” (model aynı, biraz disiplin işte...) olarak pazarlanan faşist akımlara sığınmayı mı düşünecekler? Geçen yüzyılda benzer “*vakitlerde*” yaptıkları gibi...

Güncel, Yaygın ve Acil Tehlike!

Latin Amerika'dan ABD'ye, Avrupa'ya, Ortadoğu'ya, Brezilya'dan Türkiye'ye, Tayland'a, Filipinler'e **faşist** ideolojinin türlü biçimlerini yerel renklere boyayarak geliştiren hareketler ya iktidarda

faşizmi inşa ediyorlar ya da yükseliyor; kültürel iklimi, insanların değerlerini faşizmi daha kolay kabul edecek yönde değiştiriyorlar. Kapitalist dünya sisteminin merkezindeki Batı'da bu hareketler arasında ulus ötesi işbirliğinin, internet üzerinden propaganda ve örgütlenme ağlarının gelişmekte olduğu görülüyor.

Geçen yüzyılda kapitalizmin krizi, toplumun işçi sınıfı ile egemen sınıflar arasındaki tabakalarını (küçük ve orta burjuvaziyi) hızla eritiyordu. Faşist ideoloji ve hareket, bu kesimin sıkıntılarına, korkularına, umutlarına çözümler sunmayı vaat ederek gelişti.

Bu yüzyılda kapitalizm, işçi sınıfının krizdeki sermaye birikim rejiminde yerleşik kesimlerini tasfiye ediyor. Faşizm de öncelikle bu kesimlerin korkularını yansıtan bir ideoloji ve programla yükseliyor. Dün olduğu gibi, bugün de faşist ideoloji ve program, bu sıkıntıları, korkuları ve umutları ırkçılık, yabancı düşmanlığı bir “*öteki korkusu*”, “*onlara bu ülkede yer yok*” sloganı ile düzenliyor, “*bir*”leştiriyor. Faşist hareket, dünün Yahudi düşmanlığının yanına bugün aynı uğursuz formülle Müslüman düşmanlığını ekleyerek çalışıyor.

Yeni Zelanda katliamını gerçekleştiren faşist militanın (*‘terörist’* kavramı, esas olguyu- faşist programı; örgütlü planlı militanlığı- gizliyor) yayımladığı manifestonun ilk sayfalarına bakınca karşımıza kendisini **beyaz işçi sınıfının üyesi** olarak tanımlayan biri çıkıyor. Bu kişi, işçi haklarını, çevreciliği, yasaları ve düzeni savunduğunu, emperyalizme karşı olduğunu iddia ediyor. Piyasaların sorumlu biçimde çalışmasını, geleneğin ve kültürün korunmasını, etnik bağımsızlığın sağlanmasını, toplumun uyuşturucu bağımlılığından kurtarılmasını istiyor.

Bir sonraki sayfalarda, beyazların doğurganlık oranlarındaki gerilemeden, beyaz nüfusun, doğurganlık oranları yüksek göçmenlerle değiştirildiğinden, “*beyaz soykırımından*” söz ediyor. Faşist militanın, beyaz göçmenlerin **Maori soykırımı** üzerinde yükselmiş bir toplum olan Yeni Zelanda'da “*büyük yer değiştirmeden*” söz etmesi de ironi değil. Faşist militanın “*etnik otonomi*” talebini **yeni bir soykırım çağrısı** olarak görmek gerekiyor.

Tüm bunları bir araya koyunca, Yeni Zelanda'da gerçekleştirilen bir faşist “*soykırım*” denemesi örneğinin, **kapitalizmin tüm hastalıklarının bütünsel bir semptomu** olduğunu söyleyebiliriz. Liberal demokrasinin bu hastalıkları önlemek bir yana, ağırlaştırdığını da...

Psikopatlarla ve Kapitalizme Dair...

21 Mart 2019 Perşembe

Christchurch katliamından sonra, yine ne siyasi liderler, ne de toplumun duygusal yaşamı üzerinde büyük bir etki yapan “*kültür endüstrisi*” sorumluluk üstlenmeye niyetli.

“*Ama neden*” sorusu karşısında, hemen katilin çocukluğuna, günlük yaşamının ayrıntılarına doğru bir yolculuk başlıyor. Bu yolculuğun sonunda, 70 kişiyi öldüren Norveçli faşist Breivik, Christchurch’de 50 kişiyi öldüren Tarrant birer ruh hastasıdır (psikopat / narsist sapkın) tanısı var. Bu olayların failleriyle, içinde yaşadıkları toplumun dinamikleri arasında bir nedensellik ilişkisi aramaya gerek yok.

Ya Varsa?

Bireyin kimliğinin gelişme süreci, konuşacağı dili, cinsel kuralları, hazlarını sınırlamayı, yasaları kabullenmeyi, böylece toplum içinde yaşamayı öğrenerek ilerler. Bu süreç kişinin toplumun düzenini sağlayan anlamlar ve simgeler sisteminin (simgeselin) içine girişi, “*Büyük Ötekinin*” adını öğrenmesi olarak da tanımlanır.

Psikopati, kişinin “*simgeselin içine girişi*” süreci aksadığında, tamamlanamadığında, kimliğini istikrara kavuşturacak, hazlarını düzenleyecek “*Büyük Öteki*”nin adını öğrenemediği durumda ortaya çıkar. O zaman iki şey olur: Birincisi, kişi haz ilkesine göre, diğer bireyleri araçlaştırarak yaşar, kendini toplumun kurallarıyla sınırlayamaz. İkincisi “*Büyük Öteki*”nin adının boşalttığı yeri, din, ırk, etnisite, milliyet, futbol takımı, şirketin logosu gibi ya da çok daha özel bir başka “*ötekinin*” adı doldurur.

Ya toplumun, değerleri bir kriz içindeyse? Ya “simgesel” verimliliğini kaybediyor, kişinin bağlandığı kurallar, etik değerler belirsizleşiyor “*Büyük Öteki*”nin adı silikleşiyor, adının olduğu yer boşalıyorsa? Ya bu durum kapitalist üretim tarzının krizine ait ve herkrizinde daha geniş çapta tekrarlanan bir durumsa? Ya

bugünler de Nazilerin, faşistlerin, falanjistlerin ortaya çıktığı zamanlar gibiyse?

Breivik and Tarrant psikopat ama, sosyal medyada bu ikisinin eylemlerine, ürettikleri manifestolara ilgi, destek, bu eylemleri taklit etmek, “*Breivik gibi yapmak*” isteyen bir kalabalığın varlığı bu soruları gerektirmiyor mu? BBC’de bir araştırma, “*beyaz üstünlüğünü*” savunan, Breivik, Brenton hayranı tiplerden oluşan bir hareketin büyümekte olduğunu aktarıyordu. Dahası bu “*madalyonun*” öbür yüzünde de IŞİD, El Kaide tipleri, İslamcı faşizm var. Ya, yine, psikopat üreten bir tarihsel dönemden geçiyorsak?

Psikopat Üretme Çiftliği

Kapitalizm salt ekonomik bir ilişki değil. “*Kâr makinesinin*” yaşaması, sermayenin birikimi için gerekli kuralları, ilişkileri, ahlakı, estetiği kısacası “*kapitalist gerçekçiliği*”, bu son derecede karmaşık yapıntıyı tek olanaklı yaşam biçimi olarak benimseyecek insanlar, bu yapıntıyı koruyan şiddet aygıtları, yeniden üreten kurumlar, dahası sermayenin, sonu gelmez yaratıcı yıkımının insanlarda yarattığı sancıları uyuşturacak fanteziler gerekiyor.

Yaklaşık 35 yıldır kapitalizm yapısal krizini yönetmekte, var olanı yıkarken kendini yenilemekte gittikçe zorlanıyor. Mali krizden sonra bu zorluk daha da belirginleşti, bilinçlere çıktı. Kapitalizmin yapısal krizi içinde verili sermaye birikim rejimi tüm değerleriyle birlikte dağılıyor.

Soğuk Savaş’ın bitimiyle “*özgür dünya*” fantezisi işlevini yitirdi. Mali krizle birlikte “*piyasalar kendiliğinden dengelenir*” fantezisi yıkıldı. “*Geri çevrilemez süreç*” olarak sunulan küreselleşme çözülüyor. Kapitalizmle birlikte yükselen Batı egemenliği, beyaz-Hristiyan erkeğin üstünlüğü iddiası da artık geçerli değil. Feminizm “*ataerki*” fallusu delik deşik etti.

Yine, kapitalizmin tüm imkânsızlıklarının gözler önüne serildiği bir dönemdeyiz. Önce Tanrı ölmüştü, sonra Thatcher “*toplum yoktur*” diyerek toplumun öldüğünü haber verdi. Mali kriz “*ya kapitalizm de ölüyorsa*” sorusunu yeniden canlandırdı. Peki, “*Büyük Ötek*”nin adı şimdi neydi?

Kapitalist toplum bir psikopat üretme çiftliğine dönüştü. Boşuna mı son 10 yılda psikopati konusuna ilgi aniden arttı.

Araştırmaların bulguları da ilginç. Hapishanedekilerden, şirket müdürlerine (özellikle Silikon Vadisi'ndekilere), yasalarla sınırlanmadan yönetmek isteyen siyasi liderlere kadar psikopatlar her yerde...

Faşisti Anlamak ve Diğer Saçmalıklar

25 Mart 2019 Pazartesi

Christchurch katliamını gerçekleştiren faşist yaratığın ürettiği “*manifesto*” üzerine yorumlar yapıyor. Kimileri, oradaki düşüncelerin ne kadar tutarsız, saçma sapan olduğunu göstermeye çalışıyor. Kimileri de, o manifestonun içinde anlaşılması, cevap verilmesi gereken düşünceler olduğunu savunuyor.

Bunlar olurken İngiltere’de liberal eğilimli “*Kanal 4*”, beyaz üstünlüğünü savunan, Müslüman ve göçmen düşmanı bir Web sitesinin editörüyle tartışan bir program yayımlıyor. Böylece bir faşist, en çok izlenen kanallardan birinde, faşist fantezileri yarım saat boyunca dile getirme fırsatı buluyor; “*4. Kanal*” da “*düşünce özgürlüğünü*” savunmuş oluyor. Gerçekteyse, filozof, şair **San-tayana**’nın deyişiyle “*geçmişten ders almayanlar, onu tekrarlamaya mahkûm oluyorlar*”. Liberal entelijansiyanın yine faşizmin yararlı salakları durumuna düşüyor.

Liberalizmin Dayanılmaz Yararsızlığı

Liberal demokrasi faşizmin yükselişini durduramaz. Dün, 1922’de *New York Times*, “*Bavyera eyaletinde popüler bir lider yükseliyor*” başlığıyla Hitler’in Yahudilere, komünistlere, ayrılıkçılığa, hayat pahalılığına karşı görüşlerini aktarıyor, sonra da Yahudi düşmanlığının aslında ciddi olmadığını savunuyordu. Bu, kitleleri heyecanlandırmak için kullanılan bir söylemiş; Hitler iktidara gelince başka etkin politikalar uygulayacakmış. “*Çok tecrübeli bir politikacı*” *Times*’a “*Bunlar kitleleri hareket geçirmek için. Onlar senin gerçek amacını anlayamaz ki*” diyormuş.

Benim de aklıma, bir zamanlar biri, “*demokrasi tramvayından*” söz ederken, “*ılımlısı olmaz*”, “*ben değişmedim*” derken, birilerinin de “*merak etmeyin yönetmeye başlayınca...*” diye başlayan savlarıyla korkuları yatıştırma çabaları geldi.

Hitler’in saçma sapan, birbiriyle çelişen düşüncelerle dolu *Kavgam* kitabı 1925’te yayımlandı. Sonra, *Nazi Partisi* hızla iktidara yükseldi. Hitler de o kitapta yazdıklarını uygulamaya koydu.

Thomas Mann'ın işaret ettiği, Victor Klemperer'in de Nazi iktidarı sırasında tuttuğu güncelere dayanarak hazırladığı çalışmasında sergilediği gibi, bu saçma sapan düşünceler tekrarlanırsa, Alman dilini ve kültürünü değiştirmeye başlamış. Yeni dil ve kültür ortamında artık bunlar insanlara o kadar saçma sapan gelmiyor, çelişkileri kolaylıkla açıklanabiliyormuş. Faşizm karşısında, liberal demokrasinin işe yaramazlığı da burada ortaya çıkıyor. Bu saçma sapan, çelişkili görüşleri, bu özelliklerinden dolayı muhatap alarak çürütmeye heveslenmek, bu görüşlere platform sunuyor, yayılmalarını kolaylaştırıyor. Arendt'in işaret ettiği gibi bu *saçma sapan görüşler, liberalizmin ikiyüzlülüğüne karşı oldukları müddetçe, içlerindeki şiddet halk arasında bir erdem*, açıkça ifade edilen kaba saba, argo ifadeler, *cesaret* örneği olarak algılanıyor (Times'ın yorumunu ve Arendt'i anımsatan Adam Serwer, *The Atlantic*).

Sonuç olarak, faşist hareketin toplumsal dinamiklerini anlamaya çalışmakla, faşist bireyi anlamaya çalışmak arasında büyük bir fark vardır. Faşistlerle konuşarak, onları kazanmaya çalıştıkça, faşizmin görüşlerinin kitlelere ulaşması hızlanıyor. Bu sırada, liberalizmin “*insanî*”, “*rasyonel*”, “*demokratik*” düşünce ve savları da halkın bir kulağından girip öbüründen çıkıyor, çoğu kez alaya alınıyor.

Diyaloğun Ortak Zemini

Faşistlerle de diyalog kurulabilir savı, tam anlamıyla liberal bir fantezidir. Jacques Ranciere'in ünlü örneğinde olduğu gibi, iki kişi bir duvara bakıp “*beyaz*” diyorsa, aralarında “*beyazın*” tonlarına ilişkin bir diyalog kurulabilir. Biri *beyaz* öbürü *siyah* diyorsa, diyalogun, tartışmanın zemini yoktur. Bu durumda tartışmakta ısrar etmek zaman kaybının ötesinde, çok tehlikeli siyasi sonuçlar doğurabilir.

Faşizme karşı mücadele, bir *güç* sorunudur. Faşizmin cazibesine kapılmış olanları etkilemeye çalışmadan önce, *faşizmi anlamış, karşı çıkmaya karar vermiş olanlar bir araya getirilerek*, faşizmin simgesel ve fiziki şiddetine direnecek, faşizmi durduracak, giderek yok edecek bir gücün inşa edilmesi gerekir. Ne yazık ki bu güç liberal demokrasinin savlarıyla, fantezileriyle ve pratikleriyle inşa edilemez.

‘Yeşiller Baş Düşman’

6 Haziran 2019 Perşembe

Dün, Almanya’da **Hitler**, iktidara gelebilmek için tekелci sermaye ile anlaşmış, desteğini almıştı. Bugün AfD benzer bir taktik izlemeye çalışıyor.

20 Şubat 1933

AfD’nin (“*Almanya için Seçenek*” isimli faşist parti), Avrupa Birliği Parlamentosu seçimlerinden sonra yaptığı ilk basın toplantısındaki açıklamaları aklıma, 20 Şubat 1933’te Almanya’da meclis başkanlığı sarayında (Reichstag) yapılan toplantıyı getirdi.

Eric Vuillard’ın, 2017’de Goncourt Ödülü alan *L’ordre du jour* başlıklı kitabının ilk bölümünde anlattığı toplantıya, Almanya’nın en büyük 24 şirketinin temsilcileri katılmış. Örneğin, Krupp, Siemens, Opel, BSF, Agfa, BAYER, IG Farben, TELEFUNKEN temsilcileri oradaymış. Hitler’in de katılıp kısa bir konuşma yaptığı toplantıyı Hermann Göring yönetmiş.

Hitler kısa konuşmasında, “**bu seçimlerden sonra en az on yıl, hatta yüzyıl seçim olmayacak, sendikalar ve komünistler yok edilecek. Her girişimci kendi şirketinin Führeri olacak**” diyerek kapitalist sınıfa, krize uyum sağlamak için almak istediği önlemlerin önündeki engelleri kaldırmayı vaat etmiş. Hitler salonu terk ettikten sonra sözü Göring almış: “**Bunları başarabilmemiz için seçimleri kazanmamız gerekiyor. Ancak partimizin beş kuruş parası yok!**” Bunun üzerine işadamlarından (hepsi erkek) biri ayağa kalkıp, “**Haydi beyler davranın!**” demiş. Krupp 1 milyon mark vermiş, IG Farden de 400 bin mark... Toplantıda, Nazi partisinin projesi için çok büyük bir fon oluşmuş.

İklim Krizi, Yeşiller, Kapitalizm

Küresel ısınmanın, iklim değişikliğinin buna bağlı su gıda krizlerinin, arkasında insan etkinliği, kapitalist üretim tarzının öncelikleri var. Bu üretim tarzının kâr makinesinin nehirlerle, denizlerle

re ve toprağa döktüğü kimyasal atıklar, plastikler, su kaynaklarını, gıda üretim alanlarını kirletiyor. Yeşiller gibi çevreci partilerin bu sorunlara çare olarak önerdikleri önlemler ise kapitalizmin yapısal krizinin içinde sermayeye ek maliyetler getirdiğinden sermaye sınıfının hesaplarına uymuyor, çıkarlarına ters düşüyor.

Örneğin Almanya'da Yeşillerin, kömür, enerji ve otomotiv sektörlerinde uygulamak istediği politikalar egemen sermaye açısından, büyük tehdit olarak algılanıyor. Almanya kapitalizmi, enerjisinin yüzde 35'inden fazlasını hâlâ kömürden elde ediyor. Toplam sanayi gelirlerinin yüzde 20'si, toplam R&G harcamalarının yüzde 60'ından fazlası otomotiv sektöründe gerçekleşiyor. 2017'de toplam katma değerın yüzde 23.4'ü bu sektörde üretilmiş. Toplam istihdamın yüzde 7-8 arasında bir kısmı otomotiv sektöründe. Otomotiv sektörü üretiminin yüzde 70'inden fazlasını ihraç ediyor. Otomotiv sanayii, bu kapitalizmin en önemli motoru.

Ve Faşizm

Avrupa Parlamentosu seçimlerinde sağ popülist/faşist partiler oylarını artırdılar ama aslında umduklarını bulamadılar. Buna karşılık AB çapında genel olarak çevreci partiler, Almanya özelinde Yeşiller oylarını belirgin biçimde artırdılar. Almanya'da, Avrupa'nın siyasi ve ekonomik açılardan en güçlü ülkesinde, Yeşiller, ilk genel seçimlerden birinci parti olarak çıkabileceklerini düşündüren bir momentum sergilediler.

Alman ekonomisi yavaşlıyor. Trump yönetimi Alman otomotiv ürünlerinin ithalatına yüksek vergiler getirmeye hazırlanıyor. Bu ortamda, küresel ısınmayı önlemek için gereken önlemleri sert ve radikal biçimde uygulamaya kararlı olduğunu açıklayan Yeşiller partisının gelecek seçimlerde hükümete gelme olasılığı büyük sermayeyi tedirgin ediyor.

Yukarıda değindiğim basın toplantısında, AfD Başkanı Alexander Gauland'ın, "Bizim baş düşmanımız Yeşillerdir. Onlar bizden en uzak partidir, iktidara gelirlerse bu ülkeyi mahvederler. Öyleyse bizim görevimiz de Yeşillerle mücadele etmektir" (*Die Welt, Deutschland Kurier*) sözleriyle yaptığı açıklama, Almanya egemen sermayesine, hatta genel olarak küresel kapita-

lız me, Hitler'in 1933'teki vaatlerine benzer bir mesaj veriyor: Küresel ısınma, demokrasi, dayanışma bahanesiyle size engel olan, işinize karışan partilerle mücadele edeceğiz. Bize yardım edin!

Gerek Almanya gerek dünya halklarının geleceği açısından, bu çağrıya verilecek cevap büyük önem taşıyor.

Yeni Faşizm - I

25 Temmuz 2019 Perşembe

ABD, İngiltere ve Avrupa'da, gündemde yeni bir "faşist" tehlikesinin olduğunu düşünenlerin sayısı giderek artıyor.

Önce Trump, Şimdi Boris

Donald Trump'ın konuşmasını dinleyen kalabalığın, kongre üyesi, Somali asıllı İlhan Omar'ın adı geçince, aniden "onu geri gönder" sloganıyla "patlaması", Trump'ın, Hitler'i andırır biçimde "uzaklara bakarak" bir süre sloganları dinlemesi, birçok gözlemciye, 1930'ların Nürnberg meydanlarını anımsattı. Ana akım medyada ilk kez bu benzerlik vurgulandı, popülizm yerine "faşizm" sözcüğü kullanıldı, *Hitler, Mussolini* anımsandı.

Salı günü, *Financial Times*'da Gideon Rachman, "1930'lardan çıkarılacak derslerden" söz ediyordu. Çünkü ırkçılığı, milliyetçi duyguları istismar etmedeki becerisi, Brexit sürecinde birçok kez kanıtlanmış, bir demagog, adeta ikinci bir Trump, Boris Johnson Muhafazakâr Parti'nin başkanlık seçimlerini kazanmıştı, başbakan oluyordu.

Rachman'ın 1930'lardan, çıkarılacak dersin, soğukkanlı, olgun, "bu da geçer" tutumunu benimsemek değil, telaşa ve paniğe kapılmak olduğunu düşünüyordu. Türkiye deneyimi de bu dersi doğruluyor. Liberallerin, siyasal İslama ilişkin, "iktidara gelince normalleşir" tavrı iflas etti. "Gezi olayı" iktidarı kökünden sarstı.

Trump'ın dört siyah kadın senatöre yönelik, "hep eleştiriyor, sevmiyorsa gidebilir" sözleri benim aklıma TV dizisi "Babylon Berlin"deki bir sahneyi getirdi. Faşizm öncesinde geçen dizinin iki sezonunu adeta korku filmi izler gibi izlemiştim.

Dizinin 2. sezonunda bir sahnede, içişleri bakanı, genelkurmay başkanı, başsavcı, Berlin emniyet müdürü, Versay Antlaşması'nı ihlal eden olayları tartışıyorlardı. Bir aşamada, sanırım genelkurmay başkanı, Berlin emniyet müdürüne, "bırakın da buna ülkenin gerçek sahipleri karar versin" deyiverdi. Emniyet müdürü de (Yahudiydi) başını önüne eğdi, sustu.

Trump, Amerika'yı en şiddetli dille, abartarak, yalan söyleyerek eleştiriyor. Ancak, dört senatör siyah kadına gelince, bu

eleştiri hakkı ortadan kalkıyor. Dün Alman değilsen, bugün beyaz değilsen eleştirme hakkın olmuyor. Diğer bir deyişle, “saf, özgün” olduğu varsayılan gruptan (erkek egemen: ırk, din, ulus-ümme) değilsen susman gerekiyor.

Genel Seçimler ve Meclis Yoluyla

Faşizm, 1930’larda iktidara gelir, rejimini inşa etmeye girişirken, ilk iş olarak parlamenter düzeni yıkıyordu. Bugün faşizm, projesini, parlamenter sistemi kullanarak inşa ediyor. Faşizm bugün, yasaları değiştiriyor, devlet aygıtının içine yerleşiyor; toplumda egemen hukuk ve “hakikat rejimi”, “disiplin ve cezalandırma” araçları ve yöntemleri değişiyor, hatta keyfileşiyor. Muhafızların, “saf, özgün” olduğu varsayılan gruptan olmayanların üzerindeki simgesel, fiziki şiddet giderek artıyor.

Faşist lider, hareket bu “devrimi” ekonomik, siyasi jeopolitik krizlerin bireylerde yarattığı korkuyu ve öfkeyi, soyut bir “sisteme”, onun “seçkinlerine”, “saf özgün grubu” kirleten “öteki”ye, çoğu zaman komplo teorileri, paranoya aracılığıyla kanallere ederek başlıyor.

Bugün faşizmin parlamenter sistemi yıkmadan yükseliyor olması, 1930’lara kıyasla çok daha büyük bir tehlike oluşturuyor.

Birincisi, faşizm, ABD ve Avrupa’da hemen aynı dili kullanarak, yine bir ortak “öteki”, ABD’de ek olarak içeride (muhalefet) ve dışarıda (Çin) yeni “kızıl tehlike” üzerinden “Hristiyan uygarlığı” çapında inşa etmeyi amaçlıyor. Bugün uluslararası düzeyde kabul gören Steve Bannon, Jordan Peterson gibi güçlü entelektüelleri de var.

İkincisi, teknolojik gelişmelerin düzeyi, izleme, yüz - ses tanıma veri toplama araçlarının, sokaklardan işyerlerine hatta evlerin içine kadar girmeye başlaması, Orwell’in 1984 romanındaki gibi çok üzerinde bir kontrol, bireyi veriye indirgeme ve yönetme sisteminin hızla yerleşmekte olduğunu gösteriyor. Bugünün faşizmi, Facebook, Google, Twitter, gibi dev şirketlerin de katkısıyla, toplumun “bilişsel haritasını” şekillendirerek yükseliyor. Bu süreç, siyasi iktidarla birleştiğinde, şekillenecek totaliter rejimin 1930’ların faşizminden çok daha bütünsel olacağını gösteriyor. Parlamenter rejim de süreci gizleyen bir örtü, tepkileri uyandıran bir fantezi olarak işliyor.

Yeni Faşizm - II

29 Temmuz 2019 Pazartesi

“Yeni faşizm” bağlamında, AKP hükümeti kurulduğundan bu yana Türkiye’de, devlette, toplumun yapısında, yukarıdan (yasalar) ve aşağıdan (sivil toplum içinden) giderek hızlanan, özellikle 15 Temmuz “darbe” şeyinden sonra adeta baş döndürücü bir ivme kazanan “değişime” bakmak ilginç olabilir.

Bu değişimin “özünü” (ona karakterini veren şeyi) doğru tanımlamak gerekiyor. Salt seçimlere ve parlamentoya bakarak, bu değişimin önceki dönemlerinkinden farklarının biçime, niceliğe ilişkin olduğunu varsayarak siyaset yapmaya çalışanlar, kendilerini daha baştan rejimin içinde kalmaya mahkûm ediyorlar.

Bu değişikliklerin arkasında iki süreç yatıyor. Birincisi siyasal İslamın **toplumsal mühendislik projesi** ilerledikçe rejimin dayandığı kurumsal ve ideolojik/kültürel zemin derinleşiyor. İkincisi iktidarı bir kişinin iradesine indirgeyerek, 17 yıldır işlemekte olan **toplumsal mühendislik projesinin** “totaliter” özelliğini görmek ya da görmenin kültürel ve siyasi sorumluluğunu üstlenmek istemeyen tutum, muhalefetin tepkisini uyuşturuyor.

Kısa, Sınırlı Bir Bilanço

Ülkedeki “bağımlı” kapitalist devletin 1950’lerden bu yana gelen jenerik özelliklerini bir kenara bırakarak, AKP döneminde devlette ve toplumda yaşanan özgün ve siyasal İslamın **toplumsal artık değerden pay almasını kolaylaştıran** değişime bakarsak karışımıza çok karanlık bir resim çıkıyor.

AKP’nin devraldığı rejimin personeli devlet, yargı bürokrasisinden, şiddet araçlarından, sistemli ve giderek hızlanan biçimde tasfiye edildi. Böylece devleti yönetmekle sorumlu sınıf değişti. Yeni sınıf, artık Kemalist, aydınlanmacı/seküler orta sınıflardan değil, siyasal İslamın içinden geliyor. Bu değişimin sürekliliğinin güvenceye alınabilmesi için eğitim sistemi, ilkokuldan, çocuk kitaplarından başlayarak, üniversiteye kadar yıkılarak yeniden şekillendirildi.

Bu yıkım sürecinin bir parçası olarak, siyasal İslamın iktidarı, kendisine ait olmayan entelijansiyayı, akademik personeli sistemli olarak **tasfiye** ediyor; dahası, tutuklama ve vatandaşlık haklarını yok etme, adeta birer “*homo sacer*”e dönüştürme yoluyla **imha** ediyor.

Bu yeniden inşa süreci, sayıları hızla artarak hemen her alanı “*çevresi*” içine almaya başlayan camilerin, medreselerin, vakıfların, tarikatların etkilerinin, Diyanet’in kadro ve mali kaynaklarının eli her yere ulaşacak biçimde genişlemesiyle destekleniyor.

Gerek Diyanet’in gerekse de siyasal İslamın entelijansiya-sının, bedenleri ve cinsel pratikleri, denetlemeye yönelik “*fetvaları*”, yeni ve baskıcı bir “*biyo-politik rejimini*” toplumda yaygınlaştırıyor.

Bu yeni “*biyo-politik rejimi*” ve bunun yanı sıra vakıflar, medreseler, tarikatlar, hatta “*yandaş medya*”, bu eğitim sistemine eklemlenerek siyasal İslamın egemen sınıfının üyelerinin ve bu egemen sınıfa biat edecek kitlelerin öznelliklerini üretiyor. Böylece toplumda egemen olan “*bilişsel harita*” (düşünme parametreleri) hatta “*hakikat rejimi*” (değerler sistemi) hızla değişiyor. Bu yeni şekillenme, siyasal İslamın değerler sistemine uymayan siyasetçilere başarı şansı tanımıyor; hatta **Demirtaş** örneğindeki gibi özgürlüklerini ellerinden alıyor.

Otoriter Değil Totaliter

Geçen yüzyılın klasik faşizmlerinin ortak yanlarına bakınca, ideolojinin, devletin biçiminin ve toplum örgütlenmesinin öncelikle “**totaliter**” özellikler sergilediğini görüyoruz.

“*Totaliter*” rejimlerde, yalnızca, toplumla “*bir*”leşmiş bir lider değil, otoriter rejimlerden farklı olarak, iktidarın ve devletin sivil toplumu içine almayı, bir “*öteki*” (Yahudi, Kürt, Alevi, ateist, LGBT, nihayet Suriyeli) düşmanlığına dayanarak bireyin varlığını, zamanda ve mekânda denetlemeyi, **tepkilerini yönlendirmeyi**, muhalefeti tümüyle susturmayı hedefleyen bir kurumsallaşmayı ve ideolojiyi/kültürü egemen kılmayı amaçladığını görüyoruz.

Hiçbir totaliter rejim asla süreci sonuna kadar götürerek mutlak denetimi kurmayı başaramıyor. Eninde sonunda, savaş-

lara, toplumsal (ekonomik, siyasi, insani) felaketlere yol açtıktan sonra yıkılıyor.

Tüm totaliter eğilimleriyle birlikte AKP’de temsil edilen siyasal İslamı ve ülkeyi de benzer bir gelecek bekliyor.

Küresel Isınma, Doğa Katliamı, ‘Yeni Faşizm

15 Ağustos 2019 Perşembe

Dünya medyası, yine iklim krizinin hızla geri dönülemez noktaya yaklaştığına ilişkin, kimi analizlere göre bu noktanın geçildiğini savunan haber ve yorumlarla dolu. Hidrokarbon kullanımının bir türlü denetim altına alınamamasının yanı sıra ormanların, gıda üretimi ve madencilik için yok edilmesi iklim krizini hızlandıran etkenlerin başında geliyor. Bence bir önemli etken de “*Yeni faşizm*”.

Durum Çok Daha Kötü...

İklim krizi küresel ısınmadan kaynaklanıyor. Küresel ısınma da **öncelikle** atmosferdeki CO2 gazlarındaki artıştan. Sanayi kapitalizmi öncesinde, atmosferdeki CO2 oranı milyonda 280 idi. Bugün bu oran 410’a ulaştı. 1970’lerde yapılan öngörüler, küresel ısınmada sanayi öncesi düzeye göre 2 derecelik artışa insanlığın uyum sağlayabileceğini düşünüyorlardı. Belki Asya ile Amerika arasındaki kuzey geçidi buz kırıcılara gerek kalmadan geçilebilecekti.

Bugünlerde 1 derece artışı geçtik ve uygarlık daha şimdiden büyük bir basınç hissediyor. Kuzey geçidi ise artık her yıl düzenli olarak açılıyor. Dünyadaki suları buz halinde tutan kutuplardaki buzlar da eriyor. En son araştırmalar Grönland’ın buz tabakasının erimesinin hızlandığını, bu erimenin kuzey yarım küredeki hava akımlarının düzenini bozmaya başladığını gösteriyor.

Birleşmiş Milletler İklim Paneli’nin araştırmalarının bulgularına göre, önümüzdeki birkaç on yıl içinde atmosferdeki, CO2 oranı milyonda 450’ye ulaşacak. O zaman küresel ısınmada 2 derece artışa ulaşmış olacağız. Küresel ısınmadaki ve etkilerindeki artışta bir hızlanma olduğunu düşünen kimi araştırmalar, CO2 oranının milyonda 500 oranına doğru gittiğini düşünüyorlar. Yaklaşık 3 milyon yıl önce, atmosferdeki CO2 oranı o düzeye ulaştığında deniz seviyesi bugüne kıyasla yaklaşık 45 metre daha yüksekti. Bu öngörüler, şu iki etkeni esas olarak alıyor. Birincisi donuk topraklar çözünerek metan gazı atmosfere salınıyor. İkincisi yoğun kentleşmenin getirdiği et talebiyle artan hayvancılık da

metan gazının atmosfere salınımını artırıyor. Metan gazı, küresel ısınmaya CO₂'den 20 kat daha fazla etki yapıyor. Kısacası bu kapitalist uygarlık koşullarında insanlık, genel olarak canlı türlerinin geleceği, büyük ve gittikçe hızlanan bir tehlike ile yüz yüze.

Gezegenin yenilenebilir kaynaklarına bakınca da, bu hızlanma saptamasını destekleyen bir resim ortaya çıkıyor. Bu kaynakların gereksinimleri karşılama kapasitesi bu yıl 29 Haziran'da tükenmiş. Bu tükenme tarihi 2018'de 1 Ağustos iken, 1979 yılında 29 Eylül olarak hesaplanıyormuş.

Ağaç Katliamı ve 'Yeni Faşizm'

Yukarıda aktardığım verilerin açıklandığı günlerde, Kaz Dağları'ndaki ağaç katliamını önlemeye çalışan bir direnişe ilişkin haberleri okurken, artık bir fiyaskoya dönüşen İstanbul Havalimanı'na yer açmak için kesilen 13 milyon ağacı, AKP iktidara geldiğinden bu yana yaşanan doğa katliamını, betonlaşmayı düşünürken gözüme Brezilya ile ilgili bir haber takıldı.

Brezilya'da faşist **Bolsonaro** devlet başkanı olduğundan bu yana, yaklaşık 8 ayda dünyanın akciğeri olarak kabul edilen Amazonlarda orman kırımı (deforestation) yüzde 278 artmış. Yalnızca bir ayda 2 bin 250 kilometrekare orman alanı tarıma, madencilığe açılmış. Küresel ısınmanın "*Çinlilerin komplosu*" olduğunu iddia eden **Trump**'ı da bu resme ekleyince, "*Yeni faşizm*" ile küresel ısınma arasında bir ilişki kurmamak olanaksız.

Hangi versiyonuna bakarsak bakalım, "*Yeni faşizmin*", **küresel ısınmayı, iklim krizini** inkâr ettiği, ormanları yok ederek doğal yaşam alanlarını tarıma ve madencilığe açtığını, hidrokarbon madencilliğini ve kullanımını artırdığını, gıda ve su krizlerini yok sayarak nüfus artışı, yeni yollarla ve dev inşaatlarla kentlerde yoğunlaşmayı teşvik ettiğini görüyoruz. Diğer bir deyişle "*Yeni faşizm*", kapitalist "*kâr makinesinin*" sanayileşme başladığından bu yana yarattığı doğa yıkımını, atmosfere sera gazları salınımını, toprakları, suları zehirleme sürecini hızlandırıyor.

"*Yeni faşizmin*", bağnaz dinci (Hristiyan, Hindu, Müslüman) bir hareket olarak şekillendiğine bakarak, kafayı "*öbür dünyaya*" taktığı için mi bu dünyada, kaynakları bu kadar acımasızca sömürmekten çekinmiyor, bu dünyanın yok olmasına aldırmıyor diye sormadan edemiyorum.

TÜRKİYE

‘Absürdistan’

23 Şubat 2017 Perşembe

Absürdistan gerçek bir sözcük değil ama, AKP liderliğinde siyasal İslamın 15 yılda ülkeyi getirdiği yeri tanımlamak için daha uygun bir ifade bulamadım. Ülkeye, fiili olarak dayatılmış bir tek adam rejimini yasallaştırmak için referanduma gidiyoruz. Sünni Başbakan, evet oyunu arttırmak için **şamanist**, hatta **satanist** el hareketleri yapabiliyor. **Absürtistan** işte...

Referandumda ‘Esas Mesele...’

Peki, bu anayasaya “*evet*” dememizi isteyen siyasal İslam, AKP ve Saray, karşılığında ne vaat ediyor? **Ekonomik refah, özgürlük, demokrasi mi?** AKP’nin liderine göre, esas mesele kesinlikle bunlar değil, “*Türkiye’nin, Türk milletinin asırlardır süren beka sorunudur*”. Asırlar öncesine giden bir “*beza sorunu*” söz konusu olunca da bir ortaçağ nostaljisi, monarşi hevesi canlanıyor.

“*Evet*” oyunun, eğer çıkarsa, en fazla yüzde 50’lerde kalacağı bir referandum böyle tanımlandığında, “*hayır*” diyenler, seçmenin yarısına yakını, ülkenin bekasına karşı çıkan “*vatan hainleri*” oluyorlar. “*Hayır*” diyenleri, “*PKK, HDP, CHP, FETÖ, DHKP-C, İŞİD*” çorbası olarak sunan İslamcı kafa, **absürt** duruma bir de grotesk bir boyut ekliyor.

Eğer “*hayır*”cılar böyleyse, “*evet*” çıkarsa, *bundan sonra rahat ve huzur için, 200 yıl sonra yeniden ele geçirdikleri ülkenin bekası için, hainleri cezalandırmak, hatta hainlerden kurtulmak gerekecektir. Yok “hayır” çıkarsa, hainlerin ülkeyi yıkıma sürüklemesini önlemek için bir iç savaşa hazır olmak gerekecektir. Absüdistan işte...*

‘Evet’e OHAL Güvencesi

Referandumda “*Evet*” çıkmasını isteyen, bunu bir beka sorunu olarak görenlerin kontrol ettiği bir OHAL altına giriyoruz. Diğer bir deyişle, kanun kuvvetinde kararname çıkartma yetkisi, polisi

harekete geçirme, “hayır”cı “hainleri” susturma, etkisizleştirme gücü, “evet”i ülkenin beka sorunu olarak görenlerin elinde. OHAL nedeniyle toplanmak, afiş asmak, broşür dağıtmak, yürüyüş yapmak da yasak. Kısacası neden “hayır” demek gerektiğini anlatmak yasak. **Absürdistan işte...**

OHAL, “Allah’ın lütfu” olan, belki de bu yüzden hâlâ esrarını korumaya devam eden bir darbe girişiminin ardından ilan edildi. OHAL uygulamalarıyla yaklaşık 130 bin kişi işinden atıldı, demek ki en az 400-500 bin kişi mağdur edildi; yaklaşık 92 bin kişi tutuklandı, 45 bin kişi gözaltında; 7 bin 316 akademisyen işinden atıldı, 4 bin savcı ve hâkim meslekten ihraç edildi, 149 medya organı kapatıldı, 162 gazeteci tutuklandı. AKP önderliğindeki siyasal İslam daha şimdiden, bürokrasinin, eğitim kurumlarının içini temizlemeye, potansiyel “hayır”cıları cezalandırmaya, sokaklarda da güvenlik güçleri, kimi yerde de siyasal İslamın taraftarları, “hayır”cılara saldırmaya başladı bile.

Ancak belli ki bunlar yeterli değil. Kimi AKP’liler bir iç savaş hazırlanmaktan söz ediyor, kimi belediyeler zabıta’yı silahlandırıyor, siyasal İslamın liderinin dünürü, örgüt kurup silahlanıyor, sokaklarda “Halk Özel Harekât” yaftalı milis heveslileri do-laşmaya başlıyor.

Büyük sermayenin bir sözcüsü, “evet” için yapılan popülist harcamalar, “referandumdan sonra halka büyük bir fatura yükleyecek” diyor. Bu sırada, ekonomi nereden geldiği belli olmayan dolarlarla ayakta kalmaya çalışıyor. Yalanlanmayan söylentilere göre iki belediye başkanına, yurtdışından toplam bir milyar doları ülkeye getirmesini “rica eden” MIT bu parayı nereden buldunuz diye sormuyor. Peki, “büyük sermaye” bu absürt durumlara ne diyor?

Bir iktidarın bekası sorunu, ülkenin bekası olarak satılırken bu referandum *Münih Güvenlik Konferansı*’nda, 2017’de dünya düzenine yönelik 10 güvenlik tehdidinden biri olarak betimleniyor.

Bu absürdistan’a biraz olsun akıl getirmeye başlayabilme için de sandıktan mutlaka “hayır” çıkması gerekiyor.

Yarın Çok Geç Olacak!

16 Mart 2017 Perşembe

“İç ve dış dinamikler bizden yana” iddiasıyla başlayan siyasal İslamın AKP rejimi şimdi “içeride dışarıda herkes bize düşman” noktasına geldi; bir süredir de projesini toplumu derinden sarsan “şok”lar üreterek aşabiliyor. Her “şok”tan sonra da toplum biraz daha kutuplaşıyor, dokusu biraz daha çözülüyor. Referandumdan sonra, toplumu yeni bir “şok” bekliyor.

Naziler, Haydut Devletler Filan...

Haziran seçimlerinde “başkanlık projesi” duvara çarpınca ülke yangın yerine döndü. Tanklar kentlere girdi, Suriye iç savaşını anımsatan görüntüler oluştu; yüzlerce insan öldü, yüz binlerce insan yersiz yurtsuz kaldı. Kasım seçimleri AKP’ye hükümeti verdi ama “projesini” canlandıramadı. Sonra, “Allah’ın lütfu” bir askeri darbe girişimi toplumda “şok” yarattı. Bu “şok” sayesinde, siyasal İslam, projesinin son durağı olacak referanduma, devleti, bürokrasiyi “temizleyerek”, muhalefeti susturarak, OHAL’in olanaklarından yararlanarak gidiyor. Ancak referandum tarihi belli olduktan sonra, “hayır” kampanyası güçlenmeye başlayınca, “hayır”cıları terörist ilan etmek, silah göstermek yetmeyince, momentumu kırmak için yeni bir “şok” gerekti.

Almanya ve Hollanda ile başlayan krizin arkasında işte bu gereksinim yatıyor: Daha dün kadar demokrasinin beşiği olarak bellediği Avrupa Birliği’nde vize serbestisi vaat edilen toplum, birden kendini, Nazi kalıntısı, Faşist, “Haydut devlet” olarak tanımlanan bir Avrupa’nın karşısında, adeta bir “din savaşının” ortasında buldu.

Bu “şok”un yarattığı sarsıntı Türkiye ile sınırlı kalacak gibi de durmuyor. Sarsıntı daha şimdiden Avrupa’da yükselmekte olan yabancı düşmanı, ırkçı-milliyetçi, AB karşıtı dalganın gücüne güç katıyor.

'Her Yer' Dağılırken

Brexit süreci bu hafta fiilen başladı. Hollanda'da Türk ve Müslüman düşmanı VVP çarşamba günü yapılan seçimlere profilini yükselterek giriyor. Fransa'da, bir Frexit vaat eden Ulusal Cephe Partisi ve lideri **Le Pen**'in, Türk ve Müslüman düşmanı havadan sonuna kadar yararlanmaya kararlı olduğu görülüyor.

Bu süreç Avrupa Birliği'ni, **milliyetçi, yabancı düşmanı akımlarla yönetilen ulus devletlere** doğru, dağılmaya götürüyor. Bu süreçte, dağılmanın NATO üzerindeki olası etkilerini, Rusya - NATO dengesindeki olası bir değişmeyi, militarizmin Almanya, Japonya ve ABD'deki yeni canlanma eğilimlerini, Çin'in askeri teknolojisini modernize ederken kendine yeni ekonomik siyasi etki alanları açma girişimlerini de ekledik mi, anlığımızda, kapitalizmin klasik *"savaşa giden yol"* resimlerinden biri şekillenmeye başlıyor.

Kendi bölgemize bakınca bu *"resim"* içinde, yeni gelişmelerin yerel riskleri, bu risklerin küresel sonuçlar yaratma kapasitelerini artırdığını görüyoruz. Örneğin, ABD özel kuvvetlerine ait 400+ personel ağır silahlarıyla birlikte Mınbiç'te Kürtlerle Türkler arasındaki kritik koridora girerek ilk kez bayrak gösteriyor. ABD, Rusya'nın aktif olarak bulunduğu, YPG üzerinden Türkiye'nin Kürt sorununa bağlanan bir bölgeye girerken, Rusya da ABD'nin yakın müttefiki Mısır'a, Libya'da ABD ve Avrupa destekli Tripoli yönetimini tanımayan *"isyancı general"* **Haftar**'ı desteklemek üzere özel kuvvetler, insansız hava araçları (IHA) birimleri gönderiyor.

Dünyada, bölgede sorunlar giderek daha da karmaşılaşıpken olası hataların maliyeti hızla artıyor. Böyle bir ortamda, Türkiye halklarından iradelerini, 15 yıldır kutuplaştırarak, her dönemde *"şok"*lara dayanarak, yasama, yargı denetiminden kurtularak yönetmeye çalışan, tüm dış politika girişimleri iflas ettikten sonra artık dünyayı **"Haçla - Hilal'in"** çatışması söylemiyle tanımlayan bir **siyasetçinin** eline teslim etmesi isteniyor...

Dün yetmez ama *"evet"* diyenler bugün çok pişman ama, her şey henüz kaybolmadı. Bugün *"evet"* diyecek olanlar için, yarın çok geç olacak.

Evet = Felaket

20 Mart 2017 Pazartesi

AKP rejiminin “*Nazi*”, “*faşist*”, “*haydut devlet*” hezeyanları beni kaygılandırmıyor. Nasıl olsa, AKP yönetimi yine 180 derece dönecek. Beni kaygılandıran, bu seri “*U*” dönüşleri üreten “*arzusu-nu, realite sanma*” hastalığı.

Yaptıkları Yapacaklarının...

Bu hastalığın kaynağında, fantastik bir İslamcı dünya görüşünün AKP liderliğinin anlayışında oluşturduğu “*resim*” var. Dinci dünya görüşünün “*kırık aynasında*” şekillenen bu resim “*U dönüşleri artıkça*” realiteden biraz daha uzaklaşıyor; uzaklaştıkça da arzuları cevapsız kalıyor, davranışlara, düş kırıklığı, paranoya yön veriyor. Referanduma giderken, ülkeyi bekleyen riskleri daha sağlıklı düşünebilmek için bu **hastalığının** bugüne kadar yol açtığı “*U dönüşleri*” anımsamakta yarar var.

Önce “*stratejik derinlik*” vardı; yerini “*onurlu yalnızlığa*” bıraktı. Bahreyn’de “*dikkat yeni Kerbela olabilir*” çıkışı da, “*kendi işine bak*” fırçasıyla suskunluğa... Libya’da önce, “*NATO’nun burada ne işi var?*”, “*petrol hesabı yapmayın*” diyerek efelendiler sonra, NATO operasyonuna katılmaya hazır olduklarını açıkladılar; “*Mavi Marmara*” krizi de geldi “*Giderken bana mı sordunuz?*” noktasında söndü.

“*Komşularla sıfır sorun*”, “*Kardeşim Esad*” derken, aniden Sünni eksenli dış politika, Suriye iç savaşında radikal İslama koridor olmalar, malum TIR’lar, “*Altı ay sonra yıkılır*” sanrıları... Şimdilerde, “*Esad kalabilir*” noktasındayız. Rus uçağı düşürüldü, “*Emri ben verdim, yine veririm*” dayılanması da özür dileriz “*aslında FETÖ imiş*”e dönüştü. Şimdi, Suriye cephesindeki maceralarının yol açacağı yeni “*U*” dönüşleri bekliyoruz.

İç politikada da durum farklı değil: Demokratikleştirme, Avrupa Birliği’ne üyelik, Kürt açılımı vaatleri, yerlerini Başkanlık projesini zora sokan her şeyi ve herkesi ezme, susturma politikasına bıraktı. Ekonomide, AKP dönemi, neo-liberalizm, serbest

piyasa ile başladı, şirketlere el koymaya, kaynağı belirsiz döviz girişlerine, rant temelli bir ahbap çavuş kapitalizmine geldi...

Fanteziler Her Yerde...

Peki, AKP liderliği bu “*U dönüşlerinden*” bir ders çıkardı mı? Ne gezer. Aklıma, Einstein’ın delilik tanımı ve Talleyrand’ın, Fransız tarihinin yüz karası Bourbon hanedanı için söyledikleri geliyor: “Ne bir şey öğrendiler ne de bir şey unuttular.” Son günlerde gazetelerde boy gösteren hezeyanlara bakmak yeter.

“Faşist AB, bize Yahudi muamelesi yapıyor”dan, Haçlı-Hilalli posterinden sonra, Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu: “Artık Türkiye’yle nasıl konuşacağınızı öğreneceksiniz... Türkiye hükmeder... çünkü 2 milyar ümmetin de temsilcisidir... bize nasıl davranacağınızı öğreneceksiniz, siz öğrenmezseniz biz size öğreteceğiz ”... “Yakında Avrupa’da kutsal din savaşı başlayabilir”. İçişleri Bakanı Soylu: “Her ay 15 bin mültecinin önünü açalım da aklınız bir şaşırınsın.” Ve akıl hocaları: AK Parti İstanbul Milletvekili ve anayasa profesörü Burhan Kuzu: “3. havalimanı Almanya’yı korkuttu”... “Hollanda’yı da kaygılandırıyor.” Yeni Şafak’ta Hayrettin Kahraman da “Batı’nın engellemesine kulak asmadan bu silahları (nükleer) satın almaya değil, icat etmeye bakmamız gerekiyor” (Kuzey Kore olalım) diyor.

Ülkede ekonomik, demografik (dört gençten biri işsiz; bu toplumsal basınç boşalacak kanal arıyor) göstergelerin, uluslararası ve bölgesel dinamiklerin “kaos” işaretleri verdiği bir dönemdeyiz. Karşımızdaysa, realiteyle tüm bağlarını koparmış, patolojik bir sanrısız bozukluk içinde, “2 milyar ümmetin temsilcisi” olduğuna inanan bir liderlik var. Referandum da “EVET” derse-niz, daha şimdiden tüm muhalefeti, farklı sesleri susturmaya kararlı olduğunu kanıtlamış bu İslamcı liderlik tüm gücü elinde toplayacak. “EVET” demek, felakete davetiye çıkarmak olacak.

‘Evet’ Çıksa da ‘Hayır’!

23 Mart 2017 Perşembe

Referandumdan “*Evet*” çıksa da “*Hayır*” demeye devam etmek gerekiyor. Bu, ilk anda halkın iradesine saygısız, antidemokratik gibi görünen öneri, doğrudan **adalet** kavramıyla ilgilidir ve en azından üç nedene dayanıyor.

Meşruiyet Sorunu

Birincisi: Referandumdan “*Evet*” çıkmasını isteyen siyasal İslamın liderliği, partisi-hareketi, **demokrasiyi ortadan kaldırmayı, idam cezasını geri getirmeyi** vaat ediyor.

İkincisi: Referanduma, “*Evet*” isteyen bir iktidarın OHAL yönetimi altında gidiyoruz. Siyasal İslamın elindeki devlet aygıtları, yerel yönetimler “*Hayır*” diyenlere fiziki ve simgesel şiddet uyguluyor. “*Hayır*” kampanyasına saldıran siviller korunuyor, böylece “*Hayır*” diyenler korkutulmaya, yıldırılmaya çalışılarak, kampanya yapmaları, hatta düşüncelerini açıklamaları engelleniyor. Buna karşılık, devletin tüm maddi ve mali olanakları, uçaklar, otobüsler, meydanlar, salonlar “*Evet*” kampanyasının hizmetinde. Yerel yönetimler, “*Evet*” karşılığı seçmene, çeşitli “*he di-ye*”ler dağıtıyorlar.

Üçüncüsü: Referandumun güvenliğini sağlayacak, sonuçları denetleyecek kurumlar tarafsızlıklarını çoktan kaybettiler, siyasal İslamın denetimi ya da etkisi altındalar. Bu koşullarda gidilmekte olan referandumda olası yolsuzlukları, bunlara ilişkin itirazları soruşturacak tarafsız bir kurum yoktur. Bu koşullarda, güçler dengesi ve süreçteki **ağır adaletsizlikler** göz önüne alındığında, bu referandumdan çıkacak tek **güvenilir, meşru, kabul edilebilir sonuç** “*Hayır*” olacaktır.

Demokrasinin Sonu

Bu topraklarda kapitalist demokrasi, Batı’daki örneklerine göre her zaman çok **sınırlı** oldu. Ancak AKP rejimine gelene kadar,

vesayetçi egemen söylemi hep bu **sınırların** tartışılması, genişletilmesi, devletin, toplumun demokratikleştirilmesi, hatta insan hakları bağlamında şekillenmişti. Ülkedeki, emperyalizme bağımlı sermaye birikim modellerinin krizlerini aşma çabaları, **demokratik hakların sınırlarına çarptığında**, bu sınırları kapitalizmin andaki gereksinimlerine göre yeniden düzenlemek için gündeme **gelen askeri darbeler** bile “*demokrasi*” söylemini korumuş, **demokrasiyi restore etme** amacını daha baştan belirtmek gereksinimi duymuşlardır.

Askeri darbeler hep bu, **sermayenin gereksinimleri - demokrasinin sınırları** ilişkisini yöneten modele ait rejimlerdi. Askeri darbeleri, laikliği korumak için konmuş, kaynağı, toplumsal desteği belirsiz bir “*vesayet*” fantezisiyle açıklamaya kalmak, tarihi geriye doğru, **darbelerin arkasındaki gerçek gücü** (sermaye ilişkisini) gizleyerek yazmaya yönelik sığ bir çabadır. Anımsarsanız, siyasal İslam da AKP önderliğinde iktidara yükselirken devleti eline geçirene kadar projesini, demokratikleştirme, “*vesayeti kaldırma*” söylemi altında ilerletmiştir. Sermayenin, AKP’ye destek verdiği noktada “*askeri vesayet*” diye bir şeyin aslında olmadığı da ortaya çıkmıştır.

Bu referanduma giderken iktidar partisinin liderliğinin, destekçisi kanaat önderlerinin “*demokrasi söylemini*”, **karanlık bir imparatorluk nostaljisi** uğruna tamamen terk etmiş olduğunu görüyoruz.

Pazartesi günü Orhan Bursalı anlattı, ben tekrarlamayacağım: **Güçler ayrılığı yoksa anayasa da fiilen yoktur**. Öyleyse artık sınırlı bile olsa demokratik bir rejimden söz edilemez. Referandumda sunulan “*anayasa*” “*Evet*” oyu alırsa, tüm yetki tek bir kişinin elinde toplanacaktır. Öyleyse yeni anayasa aslında, onaylandığı anda, **dinci-totaliter** bir rejimin kurulmasının **aracısı** olarak fiilen yok olacaktır.

Bu yeni rejime, **en azından**, anayasal bir bağlayıcılığı (hukuk devletini) ortadan kaldıracağı için “*Hayır*” demek, eğer “*Evet*” çıkarsa da bu süreçteki adaletsizliklerden dolayı “*Hayır*” demeye devam etmek gerekiyor. Evet, referandumda oy verecek bireyler vardır. Ama **hakikatler** de vardır. Adalet ise bunların başında gelir. **Adalet** arzusunu tatmin etmeyen her rejime direnmek insan olmanın gereğidir.

‘Evet’ Bir Güvenlik Riskidir

27 Mart 2017 Pazartesi

Dünyada, özellikle bölgemizde, birçok kriz eğiliminin kesiştiği bir dönemde ülke yönetimini, güvenliğinizi, realiteyle bağları çoktan kopmuş, yalnızca kendi bekasını düşünen bir kadroya teslim etmek istemiyorsanız “*Hayır*” diyeceksiniz.

Büyük Resim

Birleşmiş Milletler uyardı: Dünya 1945’ten bu yana en büyük insanlık kriziyle karşı karşıya. **Yemen, Güney Sudan, Somali, Nijerya’da** 20 milyondan fazla insan **kuraklık ve açlıkla** yüz yüze. Bu krizin arkasında küresel ısınma, **istikrarsız ve despotik rejimler, İslamcı terör ve İslam içi mezhep savaşları** var. Demokratik rejimlerin yerlerini başarısız, despotik rejimlere bıraktığı ülkelerde, bu tür krizlerin olasılığı artıyor. Kuraklık ve açlık krizleri de kaynak savaşlarını kışkırtıyor, göçleri hızlandırıyor. Dünyada toplam göçmen sayısı 250 milyon kişiye ulaşmış durumda...

Yukardaki dört ülkeye bakıp orası “*Afrika, bize ne*” demeyin. Dünya Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Ortadoğu’da ulaşılabilir tatlı su kaynaklarının, geçen 40 yıl içinde yüzde 75 azaldığına işaret ediyor. Yeni bulgular, Ortadoğu’nun önümüzdeki 30 - 40 yıl içinde yaşanamaz bir duruma gelebileceğini gösteriyor (*InterPress* 14/03/2017). Hızla ağırlaşan su kıtlığı sorunu bölgenin hızla artmaya devam eden nüfusun, içme suyu, tarım, besin kaynaklarını tehdit ediyor. FAO, bu su kaynaklarının da 2050’ye kadar yüzde eli daha azalmasını bekliyor. Bu bölgedeki ülkelerin çoğunun su kaynaklarının sınır ötesinden geliyor olması da su, gıda kıtlığı sorununa jeopolitik riskleri ekliyor. Jeopolitik riskler de savaşları, göçleri gündeme getiriyor. Suriye’de iç savaşın arkasında, dış müdahalelerin yanı sıra, ondan daha önce, kuraklık, tarımsal üretim krizleri vardı. Savaş büyük bir göç dalgası yarattı.

Yeni Risk Algısı

Mali piyasaların siyasi risklere ilgi göstermeye başladığını daha önce vurgulamıştım. Geçen haftalarda CitiGroup'un, geçen hafta da lon yöneticisi Bridgewater'ın yayımladığı iki rapor, mali piyasaların artık ekonomik risklerden daha çok, siyasi risklere odaklanmaya başladığını gösteriyor. Ana ilgi konusu da toplumsa muhalefette “*popülizm*” olarak tanımlanan yükseliş. Yakın zamana kadar popülizm azgelişmiş, bağımlı ülkelerin sorunu olarak görülürken artık ABD ve Avrupa'da nüksetmesi küresel riskleri artırıyor. Bridgewater'un raporu 1930'ların faşizmlerini irdledikten, bugünkü popülizm dalgasıyla benzerliklerini vurguladıktan sonra şu sonuca varıyor: Toplumsal yapı bu popülist dalgayı asimile edecek kadar esnekse pek bir sorun yok. Eğer toplum, bu dalganın basıncı karşısında esneyemez, kırılırsa, faşizm ve ardından savaşlar...

AKP ülkeyi yukardaki tüm riskleri içeren, siyasi riskleri artıran bir noktaya getirdi, bu referandumla, daha da öteye götürmeye çalışıyor. Örneğin ülke, daha şimdiden kişi başına düzen 1.52 metreküp kullanılabilir su miktarı ile su yoksulu kategorisindeyken, bu miktarın 2030'a kadar 1.12 metreküpe düşmesi beklenirken, İslamcı rejim vatandaşlarından daha fazla çocuk yapmalarını istiyor, iktidara geldiğinden bu yana ülkede bir ağaç kırımı yaşıyor. HES projeleri ekosistemi allak bullak ediyor, kentsel dönüşüm, kentlerin su gereksinimini artırıyor.

AKP rejimi, son yıllardaki dış politika maceralarıyla Ortadoğu pazarını kaybetti şimdi de Avrupa pazarını kaybetmek üzere. Ülke ekonomisi de tüketime ve dış krediye, inşaata bağımlı, sürdürülemez bir yavaş büyüme hattına oturmuş durumda. Suriye macerası ülkeyi IŞİD'in serbestçe örgütlendiği bir yol geçen hânına çevirmişti. Şimdi Batı'da kimi analistler, bu durumun yakın zamanda yaratabileceği riskleri, İncirlik'teki nükleer bombalar bağlamında tartışmaya başladılar.

Siz, bu durumda, devleti, dolayısıyla güvenliğinizi, geleceğinizi “**akıtılacak çok kanımız var**” diyen bir şahsın eline teslim edecek bir anayasaya “*ever*” der misiniz?

‘Evet’ İle Nereye?

30 Mart 2017 Perşembe

Siyasal İslamın entelektüellerinden Hayrettin Kahraman (Daily Express’e göre, Erdoğan’ın imamı), *“Müslümanların Yahudilere, Hristiyanlara ve diğer din mensuplarına yaşama hakkı tanıdığı gibi Hayır’cılara da bu hakkı tanıyacağını”* söylemiş.

Böylece *“Hayır”*cuları, İslamın karşısındaki dinlerle aynı kategoride gören Kahraman ne tek örnek, ne de kuralı bozan bir istisna. Daha geçen hafta, *“kinine dinine sahip gençlik”* amacıyla çıkılan yol, *“daha akıtılacak çok kanımız var”* noktasına gelmemiş miydi? Kinine sahip olanların, kendilerinde birilerine yaşam hakkı tanıma hakkını görenlerin düzeni... Referandumdan *“Evet”* çıkarsa gidilecek yer işte burası. İdam cezasının geri getirileceğini de düşününce insanın tüyleri ürperiyor.

Nasıl ürpermesin, *“bu kin hangi kin, kime yönelik?”* sorusu karşımıza, çok geniş bir yelpaze getiriyor. Kemalistler, siyasal İslamın yaşam tarzını (biyopolitiğini), değerler sistemini (hakkat rejimini) benimsemeyenler, ateistler, sosyalistler LGBTQ+ bireyler, Kürt siyasi hareketine ait olanlar ve en genelde erkeğin mutlak egemenliğini kabul etmeyerek kendi bedenlerine sahip çıkmakta ısrar eden kadınlar. Sık sık duyduğumuz *“Kılıçdaroğlu Alevi”* vurgulaması, listeye Alevileri de ekliyor.

Bu *“Hayır”* diyecek olan, dolayısıyla toplumun en azından yarısını oluşturan bir çokluktur. Kahraman’ın kimliğinde, toplumun yarısının yaşam hakkı üzerine soru işareti koyan, toplumun en azından yarısına kin duyan bir anlayış var karşımızda.

Siyasal İslamın zirvelerindeki bu ruh halini, kolaylıkla ve kibarca, *“aklın istikrarsızlığı”* olarak tanımlayabiliriz. Bu ne biçim bir kin ve öfke ki, ağızlarından çıkan sözün mantıkta ne anlama geldiği, pratikte nereye gittiği umurunda değil. Ya da aslında niyet bu!

“Evet”, bizi bu öfkenin mutlak iktidarına götürüyor.

“Aklın istikrarsızlığının” ne kadar yaygın bir patoloji olduğunu gösteren o kadar çok örnek var ki: Başbakan Yardımcısı Numan Kurtulmuş, kendi yadsımasını içinde taşıyan bir önerme

üretmeyi başardığının ayırdına varmadan döktürmüş: “Başbakanla Cumhurbaşkanı’nın yetkilerini, tek adamlığa son vermek için birleştiriyoruz. Tek adamlığa son veriyoruz.” İnsan, bu gazetenin okuyucularını düşünerek vurgulamaya bile utanıyor ama olsun: Başbakanla cumhurbaşkanı’nın yetkileri nerde birleşiyor? Tek bir adamda... Sakın Kurtulmuş’un kullandığı dilin, akılcılığı kendine ölçüt alan “laikçilere” yabancı, farklı bir anlamlar sistemi olmasın?

“Evet” bizi işte bu anlamlar sisteminin karanlığına götürüyor.

Yeni Gerçek[çi]lik

8 Mayıs 2017 Pazartesi

“Türkiye artık yeni bir sisteme geçti. İstesek de, istemesek de 2019 Başkanlık seçimlerini bu yeni parametrelerle düşünmek” gerekiyor türünden saptamalar, siyasi olarak zararlı, ahlaken de sakıncalıdır. Türkiye’de bir süredir **yeni bir gerçeklik** şekilleniyordu. Referandum bu yeni gerçekliği dünyaya getirmedi, yalnızca “*vaftiz*” etti.

Tarih ve Durum

Bir toplumsal gerçeklik aniden, *ex nihilo* ortaya çıkmaz. Bileşenleri eski gerçekliğin **çelişkileri**, **çatlakları** içinden çıkarlar. Bunların aktif varlığı egemen gerçekliğin istikrarını bozar. Yeni gerçeklik bu süreç içinde şekillenir, zamanla kendi ekolojik egemenliğini kurarak, eskisinin yerine geçer.

Hem **siyasi** olanın **sınırları**, hem de toplumda **adalet**e ilişkin talepleri dile getirme ayrıcalığına sahip olanlarla olmayanlar arasındaki **ayrım** çizgisi değişir. Böylece, toplumun yaşamında, doğru ve yanlış önermeleri ayırt eden **söylemler**, **mekanizmalar**, **örnekler**, **ayırt etmenin onaylanma biçimleri**, **gerçeğe ulaşmanın kabul edilebilir teknikleri**, **işlemleri**, **neyin doğru olduğunu söylemekle yükümlü olanların statüsü** de değişir. Artık bedenleri yöneten, disiplin altına alan, cezalandıran teknikler, teknolojiler de değişmeye başlamıştır.

Bu iki paragrafın ışığında bakıldığında, bu “*yeni gerçekliğin*” 1997- 2007 arasında, doğarak şekillendiğini, AKP’nin ikinci döneminde **ekolojik egemenliğini** kurduğunu, 2010 referandumuyla eski gerçekliğin yerine geçtiğini, 2017 referandumunun sonuçlarının ise Kasım 2015 seçimlerinininkiler gibi, bu **yeni gerçekliğin** ürünü olduğu görülür.

“2019 Başkanlık’ seçimlerini bu yeni parametrelerle düşünmek” gerekiyor dedikten sonra uyum sağlamayı **önermek**, eğitim sistemindeki değişikliklere, tasfiyelere, devlet bürokrasisinin, güvenlik örgütlerinin, yargının siyasal İslam yanlısı personelin eli-

ne geçmiş, hapishanelerin siyasal İslama muhalif yazarlarla, sanatçılarla dolmuş olmasını, HDP liderliğinin tutuklanmasını kabullenmek anlamına gelecektir. Bu önerinin, siyaset bir yana, ahlaki dayanakları çok zayıftır.

2019 Filan...

Önümüzdeki seçimlere bu “yeni gerçekliğin” egemenliği ve sınırları içinde gidilecektir.

Bu egemenlik ve sınırlar daha şimdiden etkilerini göstermeye başlamıştır: “Hayır” kampında yer almış kimi yazarlar, YSK açıklamasını, yüzde 49’u veri alarak, kabullenerek konuşmaya başladılar. Hızla gündeme gelen başkan adayı arayışı, yalnızca dikkatleri referandumun koşullarından ve sonucundan uzaklaştırmakla kalmıyor, yeni gerçekliğin doğuş ve şekillenme sürecinin ikinci önemli aktörünün (tarihi, *kültürel sermayesi* unutulurak) önerilmesi, yeni gerçekliği ve siyasal İslamın siyaset ve ahlak rejimlerini doğallştırıyor.

Bu “yeni gerçeklik”, siyasette hangi olasılıkları dışarda bıraktığını birçok kez gösterdi. Bu dışarda bırakılanların yarattığı çatlaklar, bir süre demokratikleştirme, “Kürt açılımı”, “Avrupa Birliği’ne gireceğiz” gibisinden fantezilerle örtüldü, fanteziler verimliliklerini kaybettikçe baskı ve terörün dozu arttı. Bu gerçeklik toplumu birleştirecek bir bütünlük, mükemmellik görüntüsü üretilmedi; toplumun yarısının direnişini kıramadı.

Şimdi, bu “uyum sağlama” çağrıları, 2019 seçimlerinden adeta sıradan bir liberal demokrasi altında yaşanıyormuş, AKP sıradan bir partiymiş gibi (alın size iki fantezi daha), söz etmek; “*za-ten hep böyleydi*” çarpıtmalarıyla AKP rejimini sıradanlaştırmaya çalışmak, kaçınılmaz olarak bu yüzde ellinin direncini kırmayı, onları siyasal İslamın siyaset ve hakikat rejimlerinin içine itmeyi getirecektir.

Bu yeni gerçeklik, bu yüzde elliye dayanarak sorgulanmadan, istikrarı bozulmadan, sınırları delinmeden yapılacak her halkoylamasının ürettiği sonuçlar “yeni gerçekliğin” gereksinimlerine zorla uydurulacaktır.

Strateji, Politika ve Kimi Sorular

4 Eylül 2017 Pazartesi

Perşembe günü stratejiden söz açmıştım, oradan devam edeceğim. Bir siyasi strateji değiştirmeyi amaçladığı şeyi doğru tanımlayabilmeli; bu değiştirme sürecine ilişkin önerdiği siyasi adımlar, iç tutarlılığı olan bir bütünlük oluşturmalıdır.

Tanımlama Sorunu

Bugün Türkiye’de muhalefetin stratejisi neyi değiştirmeyi hedef alıyor? Tek adam yönetimini mi, AKP hükümetini mi? Amaç bunlarla, parlamenter süreçlerle, sınırlıysa (ki, *“tek adam yönetiminin”* bu süreçleri aştığı da söylenebilir) ilk seçimlerde bu ikisinden birine karşı seçenekler sunmaya ilişkin bir strateji düşünülebilir.

Eğer *“tek adam”*, AKP hükümeti ve rejim/devlet, organik bir bütünlük kazanmaya başladı diye düşünüyorsak, siyasal iktidarın tüm düzeylerini hedef alan, her düzeyde sert direnişle karşılaşması kaçınılmaz radikal değişimlere ilişkin bir strateji arıyoruz demektir.

Lider, parti-devlet ilişkisinin organik bir bütünlük kazanması, toplumda 15 yıldır yaşanmakta olan kültürel dönüşümler, AKP liderliğinin totaliter eğilimleri de göz önüne alınınca, karışımıza *“Faşizm”* kavramını getiriyor. Daha biz, tarihe bu kavramı sokan siyasi akımlarla, devlet biçimleriyle benzerlikleri/farklılıkları açıklığa kavuşturmadan, yakıcı bir soru, düşünce sürecimizi tırmalamaya başlıyor: Faşizm gibi son derecede baskıcı ve acımasız bir harekete ve devlete karşı nasıl mücadele edeceğiz?

Bu sorunun olası cevapları, strateji konusunda bizi, biz farkında bile olmadan, geri çekilmeye zorlayabilir. Örneğin, faşizm yerine *“yeni otoriterlik”* tanımını benimser, Erdoğan ve AKP’yi dünyadaki Trump, Duterte gibi örneklerle aynı kaba koyar, demokratik ve barışçı mücadele biçimlerinin henüz tükenmediğini varsayarak, *“bugüne kadar yaptığımızı (Ekmeleddin İhsanoğlu, Mansur Yavaş adaylıkları, dokunulmazlıkların kaldırılması, Ye-*

nikapı mitingine katılmak) *daha iyi yapmak gerekir*” sonucuna ulaşabiliriz.

Ancak eğer devletin biçimi, karşımızdaki siyasi hareket, özü itibarıyla -henüz inşası tamamlanmamış bile olsa- faşist ise, “*yaptığımızı yapmaya devam etmek, objektif olarak, bu devlet biçiminin, hareketin ilerleyişini durdurmak bir yana (bugüne kadar durduramadığı gibi), kolaylaştırmayacak mıdır*” sorusu da bizi bir türlü terk etmez.

Politika Sorunu

Gelin, “*Faşist midir, değil midir*” sorusunun cevabını şimdilik bir kenara bırakalım. Onun yerine, karşımızdaki hareketin reflekslerinin, devlet biçiminin ürünlerinin aldığı somut biçimlerin somut etkileri üzerinde düşünelim.

Bu “*somut biçimlerin somut etkileri*” bağlamında hemen şu üç örneği göz önüne alabiliriz. (1) Bu akımın ve devlet biçiminin, 7 Haziran seçimlerinin sonuçlarına gösterdiği tepkiler; kasm seçimlerine kadar yaşanan kanlı dönem; (2) 15 Temmuz’dan sonra, insan haklarını askıya aldığını açıkça ilan eden, önümüzdeki yıllarda da devam etmesi planlanan OHAL, KHK’ler ve tasfiyeler/ tutuklamalar. Basın üzerindeki ağır baskılar, kanıtsız davalar, (3) Referandum öncesi ortamda, “*Hayır*” kampanyası üzerinde yoğunlaşan baskılar ve referandum gecesinin, mühürsüz oy pusulaları skandalı.

Bu üç örnek ve sonuçları, belli bir siyasi refleks biçimine, bir dizi güvenlik politikaları uygulamalarına işaret ediyor. Şimdi sorabiliriz: Referandumdan sonra hızlanan KHK’ler bu refleks biçimini, güvenlik politikaları uygulamalarını güçlendirmiyor mu, genişletmiyor mu? 2019’da yapılması beklenen seçimlere bu güçlenme, genişleme altında gidilmeyecek mi? Başka bir biçimde gidilebilir mi? Başka bir biçimde gitmek için ne yapmak gerekir?

Ana muhalefet partisi CHP’nin liderinin Maltepe mitingindeki konuşması, sonra da “*Adalet Kurultayı*” sonuç bildirgesi bir seri değerli talebi ileri sürüyor, ama yukarıdaki soruları cevapsız bırakıyor. Bu sorular cevapsız kalınca da, muhalefetin stratejisi, AKP ve rejimi, yoluna devam ederken, “*sürekli istemek*” gibi marazi (muhalefeti uyuşturma, muktediri olduğundan güçlü gösterme eğilimi) bir biçim alma riskini de beraberinde getirmiyor mu?

Dış Politika Ne İşe Yarar?

27 Kasım 2017 Pazartesi

“Şam yönetimiyle yakın temas olacak mı” sorusuna verilen “Siyasetin kapıları, son ana kadar her zaman açıktır” cevabını okuyunca, “bir ülkenin dış politikasında 10 yıldan kısa bir sürede bu kadar çok ‘U’ dönüşü yaşanır mı?” diye düşündüm.

Bir Anekdot

Davutoğlu’nun, danışmanlıktan Dışişleri Bakanlığı’na yeni geçtiği günlerdeydi. ODTÜ’de yapılan bir uluslararası sempozyumda, Türkiye’nin dış politikası başlıklı oturumda, Davutoğlu, iki uluslararası ilişkiler uzmanı ve bir emekli büyükelçi ile panel paylaşıyordu. Panelistler sırayla Türkiye’nin stratejik önemini anlatan konuşmalar yaptılar. Soru cevap bölümünde dayanamayıp söz aldım, *“Ne kadar önemli bir ülke olduğunu çok güzel anlattınız. Peki, Türkiye dış politikasına yön veren öncelikler sizce nelerdir”* diye sordum ve ekledim *“Örneğin, kimi ülkeler yeni kaynaklara, kimileri yeni mal ve yatırım pazarlarına ulaşmak ister. Kimileri, aralarında tarihsel düşmanlık olduğunu düşündükleri ülkelere karşı önlem almak ister... Türkiye dış politikasına yön verenler ne istiyor?”*

Çok sayıda ülkeden bilim insanlarının katıldığı bir toplantıda, *“Stratejik Derinlik”* kitabındaki savları anlatsa alay konusu olabileceğini düşünerek mi, yoksa başka bir nedenden mi bilemiyorum ama Davutoğlu bu soruya cevap vermedi. Kısa bir suskunluk yaşandı, sonra emekli büyükelçi zayıf bir sesle *“güvenlik”* dedi.

Halbuki bu sorunun, *“güvenlik”* kavramının dışında bir cevabı olabilirdi? Öyle ya ülkelerin dış politikalarını yürüten devletler, o ülkelerin sınıflar matrisinden kaynaklanan iktidar ilişkileri üzerinde şekillenirler. Kapitalist dünya ekonomisi içindeki bir ülkeden söz ediyorsak (ABD ya da Türkiye) o ülkedeki iktidar ilişkileriyle sermaye birikim süreci arasından yakın bir ilişki olacaktır. O zaman da dış politikayı, esas olarak bu sürecin yeni-

den üretim ve genişleme dinamikleri, gereksinimleri belirleyecektir. Bir dışişleri bakanı bu gereksinimleri özetleyemez mi? “Esas olarak” diye bir şerh koymamın nedeni de, ülkenin kapitalist sistem ve işbölümü içindeki yerine ilişkindir. Örneğin, ABD hegemonyacı konumundaki bir ülkeyken, Türkiye, birçok görece az gelişmiş ülke gibi Türkiye de “bağımlı” bir ülkedir.

Türkiye’ye Dönersek

Türkiye devletinin dış politikasını da, Türkiye kapitalizminin yeniden üretim ve genişleme dinamiklerinin ve gereksinimlerinin belirlemesi gerekmez mi? Bu kapitalizmin kronik cari açık, birikim yetersizliği sorununun yönetilebilmesi, bu nedenle dış kaynak (sermaye) girişinin güvence içine alınması, bunun için de uluslararası finans kapitalin ülkenin ekonomik ve siyasi istikrarına olan güveninin korunması, dış politikada önemli bir öncelik olsa gerekir. Ayrıca döviz getiren ihracat piyasaları açık kalmalı, üretim ve tüketim için gerekli enerji tedariki aksamamalıdır.

Bunlar Türkiye’nin kapitalizminin yapısal (ekonomik, teknolojik, hatta askeri) özelliklerinden kaynaklanan kalıcı gereksinimlerdir. Bir hükümetten diğerine değişmesi de beklenemez. Nitekim AKP’ye gelene kadar, hemen tüm hükümetlerin birbirine benzer dış politika stratejileri izlemiş olmasının bir nedeni uluslararası siyasi bağımlılık ilişkileriye bir diğeri de Türkiye kapitalizminin yapısal gereksinimlerdir.

AKP 15 yıldır devleti yönetiyor. Ülke kapitalizminde o günden bu yana önemli yapısal değişimlerin yaşandığı (rant, komisyon, haraç ekonomisinin şişmesi dışında) söylenemez.

Öyleyse, AKP Türkiye’si’nin dış politikasındaki “U” dönüşlerinin nedenlerini, Türkiye kapitalizminin yeniden üretim ve genişleme gereksinimlerinin dışında aramak gerekiyor. Sakın bu “U” dönüşleri, Türkiye kapitalizminin gereksinimlerinden değil de, üretilen artı değerden, rant, komisyon, haraç, bağış gibi ekonomi dışı zora (dinci sadakatleri kullanmak, siyaset simsarlığı yapmak gibi) dayanan yöntemlerle payını alan asalak bir sınıfın devleti ele geçirdikten sonra, bu konumunu kaybetme korkusuyla konjonktüre göre değişen reflekslerinin ürünü olmasın?

Dikkat! Çok Önemli Bir Sorun!

18 Aralık 2017 Pazartesi

Demokrasinin, insan haklarının, genel olarak bireysel özgürlüklerin savunulması bağlamında, çok önemli bir sorunla karşı karşıyayız. Bu sorunu çözemezsek demokrasiyi, insan haklarını, bireysel özgürlükleri, bırakın savunmayı üzerlerinde konuşmak için gereken kavramları korumak bile (Örn: “*Basın özgürlüğü ölçütleri Batı merkezlidir*” savı) olanaksızlaşacaktır.

Duvara Karşı

15 yıldır gündemde olan ama bugün çok da büyük bir önem kazanmış olan bu sorun, AKP’de temsil edilen siyasal İslamın, “**olağan koşullarda, özgürce yapılacak adaletli bir seçimleri kazanamayız**” sonucuna ulaşmış olmasından kaynaklanıyor. Daha önce de vurguladığım gibi, siyasal İslam, projesine katılmaya ikna edemediği bir **çoğunluk duvarıyla** karşı karşıyadır. AKP liderliği bu durumun ayırdına ilk kez haziran seçimlerinde varmaya başladı. Referandumda, son dakikada yasaları çiğneyerek önlem almak zorunda kalınca, **olağan koşullarda, özgürce yapılacak adaletli bir seçimi kazanamayacakları** kesin olarak kafalarına dank etti.

AKP’de temsil edilen siyasal İslam, bu durumda üç taktikle ilerlemeye çalışacak: Birincisi, bu duvarın sandığa yansıyan etkisini gizleyerek, yine seçimleri çalmaya çalışacak. İkincisi, bu hırsızlık gerçekleştiğinde gelecek itirazları bastıracak güçleri bugünden hazırlamak için, toplumu siyasi ve kültürel tercihler, yaşam tarzları, dini aidiyetler üzerinden kutuplaştırmayı hızlandırıyor, böylece kendi tabanının sadakatini güçlendirmeye ve öfkesini körüklemeye çalışıyor.

AKP ve siyasal İslam artık, OHAL ile, AKP’ye sadık bir YSK ile yetinemiyor. AKP rejimi, seçim sandıklarında parti müşahidi olmayı zorlaştırarak, **sandık kurulu başkanlarının devlet memuru olmasını sağlayarak**, oy sayım süreçlerini ve seçim sonuçlarını yerinde belirlemek, yolsuzlukları gizleyebilmek, itiraz kapılarını

kapatmak istiyor. Böylece de AKP rejimi seçimleri de parlamento gibi, sürekli AKP rejimini onaylayacak bir işleme, sonuçları önceden belli bir oyuna dönüştürüyor. Bu iki taktik, ülkenin siyasi ortamını çok daha karanlık günlerin beklediğini düşündürüyor.

Üçüncü Taktik...

Üçüncü taktik, dış politikayı ilk iki taktiği desteklemek için kullanmakla ilgili. Ancak bu taktik, siyasal İslamın kanaat önderlerinin liderlik fantezilerinin aksine, ülkeyi uluslararası alanda yalnızlaştırarak, müttefiklerinden kopararak, kaynaklarını aşan ilişkilere sokarak ekonomik ve siyasi tercihler bağlamında manevra alanını iyice daraltıyor.

Örneğin, AKP Türkiye'si, Batı'ya karşı Türk ve İslam dünyasına liderlik etmeyi hayal ediyor. Ancak bu hayal bağlamında, Batı'yla çatışma çabaları, ülkenin finansal, teknolojik ve enerji gereksinimlerini karşılama konularında yüzünü Rusya, İran, Çin gibi merkezlere çevirmeye zorluyor. Böyle olunca da ortaya bir seri açmaz çıkmaya başlıyor.

Örneğin, *"Askeri yapılanması ABD-NATO standartlarına göre şekillenmiş, Rusya'dan gelecek S-400'ler için Rusya'dan kredi almak zorunda kalan bir Türkiye'de, ordunun yeniden yapılanması hangi teknolojik zemine ve finansal kaynaklara dayanacaktır"* sorusunun gerçekçi bir cevabı yoktur.

İslam ve Türk dünyasında lider olma hayalleri gören AKP yüzünü Doğu'ya dönerken, bir taraftan, son **İslam İşbirliği Teşkilatı**, toplantısındaki katılımın da gösterdiği gibi, kendini, Arap dünyasında Mısır - Suudi Arabistan - BAE ile İsrail arasında şekillenmekte olan bir ittifakın karşısında buluyor. Diğer taraftan, Rus basınındaki kimi yorumlara göre, Rusya ve İran, Türkiye'nin Azerbaycan'daki etkisini kırmak için işbirliği yapıyorlar. Yeni **İpek Yolu** projesinin, **Bakû-Tiflis-Kars demiryolu** üzerinden, Avrupa'ya, geçme olasılığı, özellikle Rusya'yı kaygılandırıyor. Kısacası, dış politikada AKP Türkiye'si, Türki cumhuriyetlerden, Suriye ve Irak'a, bir nüfuz alanı rekabeti içinde kendisini sınırlamaya, yönlendirmeye çalışan, bugüne kadar da bu konuda oldukça başarılı olan güçlere yanaşmaya çalışıyor. Bu gelişmeler, büyük güçler arasında gittikçe kızışan rekabet ortamında, ülkeyi karanlık günlerin beklediğini düşündürüyor.

Potansiyel-Kinetik

26 Temmuz 2018 Perşembe

Önceki bir yazımı, *“şimdi, başka şeyler düşünmek gerekiyor!”* diyerek bitirmiştım. Bu başka şeyleri düşünmeye, önce açığı biraz daraltıp, solun durumuna bakarak **başlayabiliriz**.

Potansiyel

Türkiye’de, *“başka şeyler”* düşünecek bir sol **potansiyel** var mı? Yakın geçmişteki, 1 Mayıs kutlamalarına, Gezi Olayı’na, son seçimlerden önceki **büyük mitinglere**, ayakta kalmayı başaran sosyalist örgütlere bakınca bu soruya olumlu bir cevap verilebilir.

Peki, bu **potansiyel** neden toplumda değişim yaratabilecek **kinetik enerjiye** dönüşemiyor? Yandaş basının yazarları sık sık, *“sol halkın değerlerine yabancı”, “halkına yabancılaşmış da ondan”* diyorlar.

Bu tiplerin, siyasal İslamın bir hegemonya aracı olarak ürettiği bu *“açıklamalar”* şaşırtıcı değil. Şaşırtıcı olan, bu *“açıklamaların”* solun içinde de alıcı bulmaya başlaması.

Geçenlerde, bir dostumuz yazısında şöyle diyor: *“1960’lı ve 70’li yıllarda Türkiye solu, halkla bugün hayal edilemeyecek ölçüde bütünleştirse bunun ardında, başka şeylerin yanı sıra, solun bu toprakların insanlarının duyarlılıklarından kopmaması yatıyordu. Bugün ise sol halktan bambaşka bir dünyada yaşıyor. Burada en önemli bağ, anti-emperyalizm ve anti-siyonizmdir.”*

Kinetik...

1970’lerde, ne o zaman benim de parçası olduğum grubun, ne de genel olarak solun, halkın duyarlılıklarından kopmak, onun diliyle konuşmak gibi bir kaygısı vardı. Solun, bugünle karşılaştırmayacak kadar büyük gruplarının dergilerinde yürüttükleri yoğun **teorik tartışmalara**, yaşam alanlarında, fabrikalarda, fabrika mahallelerinde, dernekler, sendikalar ya da komiteler bazında sürdürdükleri çalışmalara bakmak yeter.

Bu çalışmalar, özellikle 70’lerin ikinci yarısında, yoğunlaşan faşist saldırılara karşın. büyük bir ciddiyetle, **siyasi iddiaların ge-**

rektirdiği tüm araçları ve gücü kullanarak sürdürülüyordu. O hareketler 12 Mart darbesinin ardından 3-4 yıl içinde o devasa boyutlarına böyle ulaştılar. Kimi teorik sorunlar bir yana, en büyük zaafı, bu kinetik enerjiyi, birlikte, tek bir hedef (proje) üzerinde yoğunlaştıramamış olmalarıydı.

Halkın duyarlılıklarına gelince, halk bir sınıflar kompleksi olduğundan, farklı kesimleri farklı duyarlılıkları barındırır. *“Halkın duyarlılıkları”* genellemesi en fazla, tüm bu farklı duyarlılıkların **en düşük ortak paydasına** gönderme yapar.

Dostumuzun, *“en önemli bağ”* dediği **“anti-emperyalizm ve anti-siyonizm”** hattının, *‘halkın duyarlılıklarıyla’* birleşince, hızla **milliyetçiliğe ve anti-semitizme, faşizme** güçlü bir desteğe dönüşmesi nasıl önlenecektir? Ayrıca, *“anti-Siyonizm”* verilen bu öncelik de şaşırtıcıdır? Anti-emperyalizm, siyonizme karşı mücadeleyi, sol geleneğin bir ürünü olarak zaten içermez mi? Bu ülkede sorun, öncelikle, kapitalizm ve emperyalizmin yanı sıra, (eğer siyasal İslama, milliyetçiliğe-halkın değerleri-şirin gözük-mek gibi bir derdimiz yoksa) **şovenizm ve siyasal İslamın artık inşası tamamlanmakta olan projesidir**; Siyonizm denen şeyin saldırısı (eğer, kimi milliyetçi *“solcular”* ve İslamcı yazarlar gibi, küresel komplolardan söz etmeyeceksek) değil.

70’ler boyunca, kimileri Bekaa Vadisine gitmiş, FKÖ ile birlikte mücadele etmiş olsa bile, solun bildirilerinin altına, **faşizme, emperyalizme ve şovenizme** karşı, (grubuna göre daralan genişleyen) sloganlar eklenirdi, Siyonizme karşı olmak zaten bunlara içkindi.

Diğer taraftan sosyalistler, **işçi sınıfının** da yapı, kültür ve bilinç olarak çok katmanlı olduğunu bilirler. O nedenle, faaliyete, o sınıfın -kültür endüstrisinin çöplüğünde şekillenen- dilini konuşarak değil, o sınıfın bilinç düzeyi en yüksek, ekonomik siyasi etki yapma potansiyeli (sermaye devreleri - yalnızca fiziki üretim değil, hizmet, bilgi işlem, simgesel üretim- içindeki konumundan gelen gücü) en yüksek kesimiyle ilişkiye geçerek başlamaları gerekir.

Sınıfın o kesimi, sosyalistlerin de katkılarıyla, şekillendikçe, kendi siyasi temsil araçlarını geliştirdikçe, halkın ve işçi sınıfının duyarlılıklarını, önyargılarını, kısacası egemen kültürü sorgulamak, hedef almak ve değiştirmeye, **potansiyel olanı kinetik olana** dönüştürmeye başlamak söz konusu olabilecektir.

‘Sivil Toplum Yıkılmalıdır!’

23 Temmuz 2018 Pazartesi

Romalı Senator Cato, senatoda her konuşmasını **“Carthago delende est”** (Kartaca yıkılmalıdır) sözleriyle bitirmiş. Kartaca sonunda yıkıldı, hayatta kalanlar köle olarak satıldı. Türkiye’de de, siyasal İslamın liderliğinin, **“Yetmez ama Evet”** referandumunu kazandığından bu yana attığı adımlar, her dönemde, liderliğinin, **“Sivil toplum delende est”** diye düşündüğünü gösteriyor.

Son Durak

Biz, “bir pasif devrim” sürecinin hızla totaliter bir devlet biçimine doğru ilerlemekte olduğunu biteviye savunduk. O sırada, telefon dinlemeleri, **“Taraf”** gibi tetikçiler, kişi özelini ayaklar altına alıyor, FETÖ cemaati, yargılama süreçlerini, kurallarını, adaleti iğfal ediyordu; AKP de “ne isterse vermeye” devam ediyordu. “Sivil toplum” yıkılırken, kimileri, özellikle liberal entelijansiya, sivil toplumun geliştiğini bile savunabiliyordu.

Şimdi, **“Devlet Denetleme Kurulu Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi”**, **“pasif devrim”** sürecine son durağında, **“Kartaca’nın yıkımını”** tamamlıyor. Kararname, sendikaları, diğer meslek örgütlerini, kamuya yararlı dernekleri, vakıfları DDK’ye bağlıyor. DDK, bu kurumların tüm hesaplarını, kaynaklarını, ilişkilerini, yönetimini, personelinin denetleyecek, belirleyecek. Kararname, tüm “sivil toplum örgütlerini” devletin örgütlerine dönüştürüyor.

Toplumu tamamen kucaklayan bu devlet biçimi, denetleme ve dengeleme kurumlarından arındırılmış, kararnamelerle yönetilen bir başkanlık rejimi olarak kendini gösteriyor. Bu başkanlık rejiminde, yasama (Meclis işlevsizleştirilerek), yargı, güvenlik kurumları, devletin şiddet araçları, ekonominin yönetimi, eğitim kurumları doğrudan Cumhurbaşkanlığı’na bağlanıyor. Devlet bürokrasisinde, siyasal İslamın “siyaset rejimine” uyum sağlayamayan kadroların tasfiyesi hızla tamamlanıyor. Cumhurbaşkanı, bu yeni rejimde toplumu, hemen her alanda, hücrelerine kadar nüfuz ederek yönetme olanağı elde ediyor.

Özetle: “Sivil toplum” (özgürlükler ve serbestlik) alanı devlet tarafından işgal edilerek yıkıldı, devlet-iktidar bir kişiyle bütünleşti. Başkanlık rejimi devletin dışında “otonom” bir alan bırakmak istemiyor!

Sıra Kimde?

Tayfun Atay’ın “**Meşihat makamı**” başlıklı yazısındaki değerli gözlemleri, siyasal İslamın kimi yazarlarında belirtmeye başlayan kaygılar, sıranın, “hareketle” devletin bütünleşmesine; Başkan’ın ekonomik danışmanlarının kimi yorumları da, mali kriz pastayı daraltırken sıranın büyük sermayenin elindeki kaynaklara geldiğini düşündürüyor.

Devletle, “hareketin” bütünleşebilmesi için Türkiye siyasal İslamının görece bağımsız iktidar noktalarını temsil eden cemaatlerden oluşan yapısının “hizaya” sokulması, homojenleştirilmesi, tek ve her şeyi kaplayan iktidarın içinde eritilmesi gerekiyor.

Siyasal İslamın egemen sınıfı, dinci entelijansiyanın siyasi ve ekonomik iktidarının, toplumun ekonomik artığından pay alma kapasitelerinin, dine ve topluma ilişkin “kozmolojik” bilginin üretiminin, yeniden-üretiminin denetimine dayandığını birçok kez vurgulamıştım. Bu sınıfın devlet aygıtını yöneten kesiminin ve liderinin, cemaatlerin kendilerine özgün, din, ahlak yorumlarına, yeri geldiğinde, sen “**Lâ yuhtî ve lâ yûs’el değilsin**” türünden çıkışlarında, katlanması beklenemezdi. Diğer taraftan devlet yönetimini üstlenmiş sınıf olarak hızla kapitalistleşen, dini akidelerin dışına çıktıkları ayan beyan belli kesimin, (ufukta bir ekonomik kriz görünmüşken-pasta küçülürken) hareketin çeşitli noktalarında şekillenebilecek eleştirilere kapıları kapatması gerekiyordu.

Kapitalist birikim sürecinden, birikmiş servetlerden pay alarak beslenen bu asalak sınıf açısından, “pasta küçülürken”, büyük sermayenin, özellikle yurtdışındaki kaynaklarına ulaşmanın giderek yaşamsal bir önem kazandığı anlaşıyor.

Totaliter devlet inşa süreci tamamlanırken gündeme gelen bu iki adım, siyasette sarsıntı yaratabilecek özellikler taşıyor. Trajik olan şu ki, ana muhalefet partisi, kadroları, düşünceleri, güvenilirliği bakımından tamamen tükenmiş durumda. Sanırım, şimdi, başka şeyler düşünmek gerekiyor!

AKP ve Türkiye Kapitalizmi

6 Ağustos 2018 Pazartesi

AKP'de temsil edilen siyasal İslamın devleti yöneten (iktidardaki) sınıfının çıkarları ile Türkiye kapitalizmin çıkarları gittikçe daha fazla çatışıyor. Toplumun dağılmaya başlaması gerçek bir olasılıktır.

Türkiye Kapitalizmi

(1) Türkiye kapitalizmi uluslararası sermayenin mal ve finans devrelerinin değerlendirme alanı olarak (yerli sermaye sınıfları da -bunların birikim yaparak var olmaya devam etme koşullarına uygun olarak) şekillenmiştir. Sermaye birikim sürecinin devam edebilmesi için üretimin ve tüketimin sürmesi bunun için de dış kaynak (finans sermayesinin) girişinin devam etmesi gerekir.

(2) Bu şekillenme belli bir tüketim kültürü, eğitim biçimi ve düzeyi, alışkanlıklarıyla, arzularıyla, kendisine uygun bir insan tipi gerektirir. Kültür endüstrisi de bu insanı üretecek, medya da siyaseti (egemen kapitalist sınıfın öncelikleri temelinde) denetleyebilecek oranda “*serbest*” olmalıdır.

(3) Türkiye kapitalist-emperyalist sisteme bağımlı (uluslararası sermayenin kullanımına açık) bir ülkedir. İktidardaki sınıfların görevi, bu bağımlılığı ve düzeni korumak, yeniden üretmektir. Başaramazlarsa ülke çok ciddi bir toplumsal (ekonomik, siyasi, kültürel) krize, dağılma sürecine girmeye başlar.

Kısaca Ekonomi...

AKP'de temsil edilen siyasal İslamın rantiyeli ve talancı ahbap çavuş kapitalizmi, her konuda karar sahibi olan, ekonomik süreçlere sürekli müdahale eden lider modeli, 1. maddede vurguladığım koşullarla uyumlu değildir: Bu model, neo-liberalizmin serbestlikler (sermayenin serbestçe çalışma koşulları -piyasa devleti vb...) ve özel mülkiyet güvencesi gibi koşullarını ihlal etmekte,

toplumsal artık-değerin gittikçe artan parçasına, üyeleri arasında dağıtmak üzere el koymaktadır.

Karşımızda sermaye birikim sürecinin içkin kriz eğilimlerini yönetmek yerine, kaynakları emerek ağırlaştıran asalak bir sınıfın yönetimi var. Döviz kurları, sermaye hareketleri, enflasyon ve ekonomik daralma (stagflasyon) eğilimleri Türkiye kapitalizminin çok sert bir krize girmeye başladığını, bu iktidarın bu krizi yönetmeyeceğini gösteriyor. İktidardaki sınıfın elinde tekelleştikten, denetleme kapasitesini tamamen kaybeden medya, yolsuzluklara/talana, ekonomik krize, toplumsal dağılmaya ilişkin haberleri yayımlayamıyor.

...Kültür ve Devlet

Uluslararası kapitalizmle bütünleşmiş Türkiye kapitalizminin üretim ve yeniden üretim koşulları, öncelikle üretim-teknoloji ve finansal hareketler alanında, dolayısıyla ölçme hesaplama, (matematik, fizik, kimya), iletişim, bilgi işlem alanlarında belli bir düzeyde eğitilmiş, duyarlılıkları uluslararası sermayenin, kültür endüstrisinin ürettiği tüketim normlarına uygun insanlar gerektirir. Bu iktidar, 16 yıldır izlediği, eğitim sistemini dincileştirerek, kendi iktidarını kalıcılaştıracığını düşündüğü insanı üretmeye çalışıyor. Bu çabalar, Türkiye kapitalizminin gereksinimi olan insanı üreten kurumları, bu yılın yerleştirme sınavlarının sonuçlarının açıkça sergilediği gibi, yıkıyor. İmam hatipler ise bu sınıfın arzuladığı işlevi, ilgiyi göremiyor. Ortada eğitimsiz ve işsiz, patlamaya hazır bir genç nüfus birikiyor.

Bir duyarlılıklar (laik, rasyonalist, hedonist, cinsel) sistemini yıkarken, yerine aynı işlevleri üstlenecek yeni bir sistem koyamamak, eğitim sistemindeki erozyon, kendini, toplumda günlük yaşamın dokusu içinde, özellikle kadına ve çocuklara (6 yıl gibi kısa bir sürede 100 binden fazla çocuğun kaybolması gibi), hatta hayvanlara yönelik şiddetin, silahlanmanın, cinayetlerin dayanılmaz düzeye ulaşması olarak gösteriyor. Ülkenin yetişmiş gençlerinin, hatta kapitalist sınıfın üyelerinin ülkeden kaçışı hızlanıyor. Böylece toplumun dokusu giderek çözülüyor. Türkiye kapitalizmi, toplumsal zeminini hızla kaybediyor.

Bağımlı devlet dinamiğine (3) gelince kendi sınıf çıkarlarını koruyabilmek telaşıyla içeride, giderek rıza alma kapasitesi zayıf-

larken (kendi insanını üretemiyor, “*pasta küçülüyor*” iç çelişkileri derinleşiyor), simgesel ve fiziki şiddete daha çok başvurmak zorunda kalan **totaliter bir devlet** şekilleniyor. Dışarda birbirini, izleyen fiyaskolar, Türkiye kapitalizminin uluslararası ilişkilerini bozuyor, kaynak akışını etkiliyor.

Hem laik, cumhuriyetçi-demokratik, hem de antikapitalist muhalefet için, **fark yaratmak açısından** koşullar çok uygun. Ne yazık ki bu koşulları değerlendirebilecek iradeler ortada yok.

Kriz İçinde, Büyüklere Masallar

23 Ağustos 2018 Perşembe

Bu kriz, sıradan ve öngörülebilir bir gelişmeydi. Tek bir merkeze dayalı totaliter rejimin keyfi yönetiminin uluslararası yansımaları, tutsak pazarlıkları bu krizi daha da ağırlaştırdı.

Bu krizi üreten modelin egemen sınıfları, krizin yükünü halkın sırtına yıkmanın yollarını ararken, “**Ülke batarken**” diye başlayan, “**ya Erdoğan’ın gemisindesin ya da Amerika’nın**” gibi saçmalıklar, “**Ekonomimize yönelik saldırının, doğrudan ezanımıza ve bayrağımıza yönelik saldırılardan hiçbir farkı yoktur**” türünden “*büyüklere masallar*” yoğunlaşıyor.

Krizin Gerçeği

Bir ekonomik krizde, bazı işletmeler batır, çalışanların, emeklilerin yaşamları altüst olur. Ülkeler böyle değil, iç savaşla, açık askeri saldırılarla batır. Bugün iç savaş veya askeri saldırı olasılığı gündemde değil ama, siyasi sonuçlar da üretmesi olası bir ekonomik yıkım artık kaçınılmaz.

AKP döneminde şekillenen “*ahbap çavuş*” kapitalizminin krizinin arkasındaki mantık ise basittir. AKP’nin iktidara geldiği 2002 yılında, zaten yapısal olarak dış kaynak girişine bağımlı olan ülkenin dış borç stoku 130 milyar dolar düzeyindeydi. Borç stoku 2005’ten itibaren hızlanarak arttı, 453 milyar dolara ulaştı. AKP döneminin ekonomisi işte bu balonun üzerinde büyüdü.

Bir ülkeye veya bir kapitalist işletmeye verilen borç, “*alıcı gelecekte bu borcun faizini, ana parasını ödeyecek kadar artık-değer üretebilecektir*” varsayımına dayanır. Çünkü **kâr, rant ve faiz** artıkdeğerin içinden çıkar. Borçlar artıyorsa, artışı sürdürülebilmek için, artık-değer üretimi de artmalıdır.

Halbuki, AKP döneminde inşaata, rant paylaşımına, proje komisyonlarına (yolsuzluklara) indeksli bir büyüme modeli şekillenmiştir.

Bu model ülkenin inşaat malzemesi, eşyası üreten sektörlerine talep sunarak onları beslemiştir ama kendisi yalnızca rant,

komisyon üretmiş, diğer bir deyişle ülkede üretilen toplam artıkdğerden beslenerek birikim yapmıştır, onu üreterek değil. Dahası Türkiye'nin ahbap çavuş kapitalizmi, ülkede üretilen artıkdğerin çok üstünde bir büyümeyi dış borçlara dayanarak sürdürmüş. Rant gelirleri gittikçe artan oranda ülke dışından gelen kaynaklarla gerçekleşmiştir.

Bu süreçte elde edilen rantın önemli bir kısmı da siyasal İslamın yönetici sınıfı içinde paylaşılmak üzere servete dönüşerek ekonominin üretim ve tüketim devrelerinin dışına, bazı durumlarda da ülke dışında çıkmıştır.

Çok, kabaca betimlediğim bu manzara karşısında uluslararası sermaye, sürdürülemez bir borçlanma süreciyle yüz yüze olduğunu görmeye, bu piyasayı terk ederek, risk primi daha düşük piyasalara yönelmeye başlamıştır. Küresel finansal kriz içinde merkez ülkelerde, merkez bankalarının faizleri yeniden artırmaya başlaması süreci daha da hızlandırmıştır. Bu gidiş içinde bir döviz ve borç ödeme krizinin patak vermesi kaçınılmazdır.

Ve Seçenekler

Bir mali kriz patlak verdiğinde kapitalizmin dinamikleri, ödenemez hale gelen borç stoku üzerinde oluşmuş işletmelerin, istihdamın ve ekonomik büyümenin dayandığı zemini yıkar. Eğer bu yıkım doğru yönetilebilirse, yeni bir ekonomik büyüme başlayabilir. Ancak kapitalizm yalnızca ekonomi değildir. Bu yıkım sürecinin politik, toplumsal maliyeti de, her zaman egemen sınıfın iktidarını tehdit edecek potansiyellere sahiptir.

Kapitalizmin sınırları içinde, tüm seçeneklerin yolu hep bu yıkımdan geçecektir. Örneğin radikal bir seçenek olarak borçların ödenmemesi, konvertibilitenin kaldırılması, sermaye hareketlerinin denetlenmesi söz konusu olabilir. Ancak bu seçenek, dış kaynak girişini durduracağından, dış kaynak girişine dayalı kapasiteler hızla yok olacak, iflaslar, işsizlik hızla artacak, tüketim düşecek, özel sektörün borç ödeme kapasitesi hızla eriyecek, kimi bankalar, AVM'ler batacaktır.

Daha az radikal bir seçim olan IMF yardımı, ülkenin kaynaklarının öncelikle borç ödemeye ayrılmasını dayatacak, ekonominin geri kalanını daralmaya zorlayacaktır. Yine yıkım, iflaslar, işsizlik...

Bir üçüncü, **çok daha radikal** bir seçenekten, birinci seçeneğin bir versiyonu olarak düşünülebilir. Bu versiyonda ahbap çavuş kapitalizmi içinde toplumsal artık-değeri **yağmalayarak biriken servetler yeniden ekonomi içine çekilerek**, yıkımın şiddeti sınırlanabilir. Dış kaynağa eskisi kadar bağımlı olmayan, ya da bu bağımlılığı kontrol edebilen yeni bir ekonomik model aranabilir. Bu da tabii ki bugünkünden farklı bir siyasi şekillenmeyi, devlet biçimini, hatta kapitalizmin sınırlarını zorlamayı gerektirecektir.

Bağımsızlık ve Diğer Fanteziler

30 Ağustos 2018 Perşembe

Türkiye kapitalizmi derin bir ekonomik krizin içinde. Ortada bir yol haritası yok. AKP yönetimi bu yokluğu **fantezilerle** örtmeye çalışıyor: *Emperyalizme karşı bağımsız bir Müslüman dünya gücü olarak yükseliyorduk. Bu yükselişi durdurmaya çalışan Hristiyan emperyalizmin saldırısı altındayız.*

Gerçekteyse durum farklı. AKP iktidara geldiğinde Türkiye *“emperyalizme”* bağımlı bir ülkeydi. AKP döneminde bu bağımlılık, siyasal İslamın devleti, kaynakları kontrol etmeye, çevre ülke neo-liberalizminden totaliter bir *“ahbap çavuş”* kapitalizmine geçmeye başlamasıyla hızlanarak arttı.

Dış kaynak gereksinimi olan bir bağımlı ülke, kendini **döviz ve borç ödemesıkıntısı** olarak hissettiren bir kriz başladığında, *“emperyalist”* ülkelerin krizi derinleştirme şantajlarına daha da açık hale gelir, baskılar karşısında direnme gücü hızla zayıflar. Türkiye şimdi bu noktadadır; sorumlu da bu bağımlı kapitalizmi yönetemeyen AKP liderliğidir.

Bağımlılık Üzerine

Bir merkez ülkenin lideriyle inatlaşmak, emperyalizmle mücadele, ulusalcı tavır anlamına gelmez. Emperyalizm sisteme ilişkindir. Bir ülkeye ya da lidere değil.

Emperyalizme bağımlılık başlangıçta, doğal kaynaklara ulaşmayı, bunları diğer büyük güçlerden korumayı amaçlayan, askeri ya da finansal yollarla sömürgeleştirme modeline dayanıyordu. Bir yeniden paylaşım savaşları döneminde yıkılan bu model, II. Dünya Savaşı'ndan sonra ABD hegemonyası altında, dünya ekonomisine entegrasyon biçimini aldı. Sömürgeler kendilerini yönetme hakkını elde ederek adeta siyasi bağımsızlıklarını kazandılar. Ancak bu ülkeler, mal ve sermaye ihracat piyasaları, ucuz işgücü kaynağı olarak *“emperyalist”* ülkelerin sermayelerinin kullanımına açık kaldı. Yeni *“bağımsız devletlerin”* işlevi de bu açıklığı korumak halkın rızasını alabildiği sürece demokratik yollar-

la, itirazlar başlayınca da giderek daha otoriter rejimlerle yönetmekti.

Bağımlı ülkelerin ekonomileri uluslararası sermayenin değerlendirme gereksinimlerine göre şekillendiğinden, ülke içinde üretilen artık-değerden, “dışarı”, kronik bir kaynak transferi söz konusudur. Bu transfer sonucu oluşan kronik birikim açığını kapatmak, ekonomiyi işletebilmek için de kronik bir borçlanma (mali sermaye girişi) gereksinimini yönetebilmek gerekir. **Kronik kaynak açığı - sürekli borçlanma** diyalektiği belli aralıklarla döviz ve borç krizlerine yol açar.

Kapitalizmin yapısal krizi içinde bağımlı ülkelerin krizleri sıklaştı: 1980’lerin başında borç krizi, 1990’larda Meksika, Türkiye, sonra Asya krizi, 2001’de Arjantin ve Türkiye krizleri yaşandı. “*Emperyalizm*” bu krizleri, bağımlı ülkelerin ekonomilerini, kimi zaman siyasi yapılarını neo-liberal model uyduracak, değer transferini hızlandıracak biçimde yeniden şekillendirmek için kullandı. Bu basitleştirilmiş modelde dış kaynak gereksinimi, sürekli borçlanma, “*emperyalizme*” bağımlılığın temelini, siyasetin ayağındaki zinciri oluşturur. Bu zinciri kopartmayı tartışmadan bağımsızlıktan konuşmak yalnızca durumu destekleyen bir fantezidir.

Bir Kısır Döngü

Bu zinciri kırmak için, kırma sürecinde halkın refah düzeyini koruyacak, “*kırmanın*” gerektirdiği yeniden yapılanmayı destekleyecek kaynaklar gerekir. Bu gereksinimi karşılamak için büyük güçler arası rekabetten yararlanmaya kalkmak, bağımlılığın bir “*emperyalist*” güçten öbürüne geçmesinden başka bir anlama gelmeyecektir. Bu geçişin jeopolitik faturası, ülkenin toplumsal dokusunun çözülmesine yol açabilecek düzeyde yüksek olabilir.

Kısacası gerçek anlamda bağımsızlık bu kısır döngünün kırılmasına, ülke kaynaklarının ülke içinde kalmasına olanak verecek bir yapılanmayı gerektirir. Bu yapılandırma, kapitalizmin ufku içinde gerçekleştirilecekse, yapılanmayı destekleyecek kaynaklar nereden gelecektir? Bu sorunun bir cevabını dış borçlara ve gelir dağılımına bakarak bulabiliriz: Ahbap çavuş kapitalizminin yağmalama mekanizmaları kırılmalı, rant ve talanla oluşmuş servetleri ekonominin içine çekmenin yolları bulunmalıdır.

AKP yönetimi bu yolları bulamaz. Aksine, dış kaynakların gelmek için dayatacağı koşulları benimsedikçe, ekonomide, halkın refahında ciddi bir gerileme yaşanacaktır. Egemen sınıf da bu gerilemeyi paylaşmak yerine, servetini artırmaya devam ederken, yükün halkın sırtında kalması için milliyetçi fantezileri, devlet şiddetini, totaliter kontrolü yoğunlaştıracaktır. Türkiye kapitalizmini bu **çıkma sokağına**, AKP'de temsil edilen siyasal İslamın fantezileri, siyasi ihtirası ve açgözlülüğü, emperyalizmle ilişkileri sokmuştur.

‘Yeni Türkiye’den Notlar

9 Ekim 2018 Salı

“*Yeni Türkiye*”nin, ekonomisinden ve siyasetinden gelen sinyaller, adeta, bir Çin bedduasının gerçekleşmesindeki gibi, “*ilginç zamanlarda*” yaşadığımızı doğruluyor.

Enflasyon verileri krizin (artık diyebiliriz, çünkü Cumhurbaşkanı krizi fırsata çevirmekten söz etti) derinleşmekte olduğunu gösteriyor. Buna karşılık, krizin nasıl hangi modele dayanılarak yönetileceği hâlâ belirsiz. Cumhurbaşkanı “*Biz bize yeteriz*” dedikten sonra McKinsey ile yapılan anlaşmanın kaderi de artık belli değil. Siyasetin ufkü da karanlık. Cumhurbaşkanı AKP’ye muhalefetin “*vatan hainliği*” olacağını; medyanın, demokrasinin işleyişı açısından gereksiz olduğunu savunuyor.

Kriz Yönetimi

Merkez Bankası, YTL’nin değeri kaybetme eğilimine karşı döviz işlemlerinin yanı sıra faizleri de artırmıştı. YTL kısa bir toparlanmadan sonra yeniden gerilemeye başladı. Faiz artışının etkisini kaybettiği düşünülürken gelen enflasyon verileri, krizin sanılandan daha ağır olduğunu gösterdi. Üretici fiyatlarındaki enflasyonun, tüketici fiyatlarındaki enflasyonun iki katına yaklaşması, enflasyonun artmaya devam edeceğini gösteriyor. Bunu ekonomik yavaşlamayla birleştiren, bir **stagflasyon** alanına girildiğini söylemek gerekiyor. Bu “*aland*” para ve maliye politikalarının etkilerinin zayıfladığını düşünürsek, *ilginç zamanların* daha da *ilginçleşmesini* bekleyebiliriz.

Uluslararası koşullar da kriz yönetimine yardımcı olacak gibi görünmüyor. Jeopolitik riskler bir yana, YTL dolar karşısında değeri kaybederken dünya ekonomisinde, dolar üzerinden oluşan petrol, doğalgaz fiyatları artıyor. Türkiye’nin enerji tedarikinde iki önemli kaynağı Rusya ve İran’dan yerel paralarla ithalat yapması söz konusu olsa bile, fiyatların dünya piyasalarında dolar üzerinden oluşan düzeyde şekillenmesi kaçınılmaz. YTL ile yapılacak dış ticareti karşılamak için YTL üretilirse bunun enflasyo-

nist baskısının döviz işlemleri alanında elde edilecek avantajları yok edebileceğini de düşünmek gerekiyor.

ABD Merkez Bankası faizleri artırdı; bu yıl bir kez daha artırması bekleniyor. Bu gelişmenin, dolarla borçlanmış yükselen piyasaların dış dengelerinde, Türkiye'nin de borçlanma kapasitesi üzerinde olumsuz etki yapması kaçınılmaz.

AKP yönetimi, 15 yılı borçlanmaya dayanan bir ekonomik büyümeyle (özel sektör ve hane halkı borçları, sırasıyla 10 kat ve 83 kat artmış) yalnızca erteleyerek değil, aynı zamanda inşaat sektöründeki aşırı büyümeyle, mega projelerle, bir rantiyeye ekonomisi üzerinde **derinleştirerek** geçirdi.

Buradan Nereye?

Saray rejiminin izlediği toplumsal politikalara bakınca, “*hayırlı bir yere doğru değil*”... Geçen hafta, iki haberin gösterdiği gibi, kaynakların, siyasal İslamın **rejim inşa etme sürecinde**, AKP iktidarına “*siyasi-kültürel sermaye*” (Bourdieu) üretecek, ancak ekonomik olarak en iyi ifade ile anlamsız, ideolojik aygıtlara, kurumlara dağıtılmış olması krize yol açan dinamikleri daha da ağırlaştırdı. Örneğin, 2017 yılında Diyanet İşleri'ne ayrılan 7.8 milyar YTL ile siyasal İslamın, **dernek, vakıf, birlik, kurum, kuruluş, sandık** gibi taban örgütlerine aktarılan 3.7 milyarın toplamı, 2018 bütçesinde öngörülen savunma harcamalarının yüzde 19.3'üne, eğitime ayrılan kaynağın yüzde 11.4'üne, Sağlık Bakanlığı bütçesinin yüzde 28'ine karşılık geliyor.

Stagflasyon içinde, “*pastanın*” küçülmesine paralel, siyasal İslamın tabanında, genel olarak halk arasında hoşnutsuzluğun artması kaçınılmaz. Bu koşullarda Saray yönetiminin muhalefeti baskı altında tutmaya özellikle özen göstereceğini kolaylıkla söyleyebiliriz. Bunun işaretlerini daha şimdiden, sosyal medyayı susturma çabalarında, Cumhurbaşkanı'nın en yakın danışmanlarının ifadelerinde görebiliyoruz.

Cumhurbaşkanı'nın “*Allah korusun AK Parti'nin yıkılması, Türkiye için felaket olacaktır*” sözleri, herkesin AKP'yi desteklemesi gerektiğini, desteklemeyenlerin Türkiye'nin yıkılmasından yana olduğunu söylüyor. “*Halk varsa demokrasi var, yoksa yoktur. Medya ile falan demokrasi olmaz*” ifadeleriyle, “*ben bir kez*

seçildikten sonra, icraatımın demokrasi adına sorgulanmasını kabul edemem” anlamına geliyor.

Siyasi baskı, fiyat kontrolleri muhalefeti bir ölçüde bastırabilir, ama yeni kaynak yaratmaz. Cumhurbaşkanı’nın, bunun ayır-
dında olan danışmanlarının birinin *“Türkiye ekonomisindeki en önemli sorunlardan birinin tekelci-oligopol, rekabetten uzak yapılanmalar ve bunların çarpık fiyatlamaı...”* olarak saptaması, si-
yasal İslamı destekleyen burjuvazisinin dışında kalan holding yapılarının elindeki kaynakların hedef alınacağını düşündürü-
yor. Gerçekten ilginç zamanlarda yaşıyoruz...

Çıkılmaz Sokakta Türkiye

18 Nisan 2019 Perşembe

İstanbul belediye seçimleri sonuçları, mazbata skandalı, siyasal İslamın partisi AKP'nin ülkeyi nasıl bir çıkılmaz sokağa getirdiğini gösteriyor. Ülkenin geleceği üzerine büyük bir soru işareti koyan bu tıkanıklıktan çıkmak isteyenlerin önündeki en büyük engeli, bu yönetimin bizzat kendisi oluşturuyor.

Ekonomi Resesyonda, Seçimler 'Murdar Olmuş'...

Ekonomi resesyonda. Enflasyon yüksek ve gerçekte ne kadar yüksek belli değil. Bütçe açığı, kamu bankalarının yandaşlara bol keseden dağıttığı krediler tehlike sinyalleri veriyor. İşsizlik artıyor. Rejim ne yapacağını bilmiyor. Sıkı para politikaları uygulasa resesyonu derinleştirecek, halkın yoksulluğunu artıracak, yandaş rantiye kapitalizmini batıracak. Resesyona karşı genişlemeci politikalar uygulasa, bir borç ve döviz krizine yol açacak. Halkın payına düşen yine yoksulluk olacak.

Otoriter/totaliter rejimler seçimleri daha oylar verilmeden kazanırlar. Seçim hileleri **her zaman** iktidarların tekelindedir; beceremezlerse sandıklar açılırken sıkıntıya girerler, kazanmak için almak zorunda kalacakları riskler hızla büyümeye başlar. Son belediye seçimlerinde tam da böyle oldu.

Seçimlerden önce, medyada ve sosyal medyada, seçmen listelerinde yapılmakta olan hilelere ilişkin çok örnek vardı. Bu nedenle, AKP seçim sonuçlarından o kadar emindi ki, en önemli seçim bölgesi İstanbul'da zafer afişlerini önceden hazırlamış, seçim sonuçları resmen açıklanmadan duvarlara asmıştı. Kürt seçmenin taktik tutumunun, muhalefetin sandıkları denetleme konusundaki kararlılığının ve gelecek açısından en önemlisi, **AKP liderliğinin son dönemde sözünü ettiği "metal yorgunluğunun"** etkisiyle olacak, evdeki hesap çarşıya uymadı. Uymayınca da AKP'nin İstanbul adayı **Yıldırım** seçimleri "*murdar*" ilan etti. Belli ki AKP ve siyasal İslam seçimlerle gelme ve gitme ilkesini ka-

bullenemiyor, “seçim ama, biz kazanana kadar tekrarlarız” diye düşünüyor.

Eski AKP milletvekili bir profesör de “*şayet İstanbul 2 bin nüfuslu bir yer olsaydı aradaki fark 3 oy olacaktı. Bu basit denklem bile IBB seçimlerinde neyi tartıştığımızın boyutunu göstermeye yeter*” diyerek, dayanılmaz bir ikiyüzlülük ve mantık burkulmasını sergiliyordu: İmamoğlu için 13 bin oy farkı kazanmaya yeterli değilse, AKP’nin adayının kazanması için yeniden sayım sonunda en az 8-10 bin oyun İmamoğlu’ndan alınıp Yıldırım’a yazılması mı gerekiyor?

Aklın istikrarsızlığı, **paranoyak şizofreni** derinleşiyor. Medya, polis, yargı, YSK, AKP iktidarının elinde ama, bu iktidarın sözcüleri, dış güçlerin, uluslararası komploların, oyları sandıkta çaldığına inanmamızı istiyor. Nihayet **paranoyak şizofreni**, “*bu-nu FETÖ-PKK-DHKPC*”, **kokteyl terör örgütü** yaptı demeye kadar getiriyor.

Ülkede ve Dünyada...

AKP’nin “*toplumsal mühendislik*”, kutuplaştırarak yönetme politikaları, ülkede bir yarısı öbürünü, düşmanı olarak gören bir toplum yarattı. AKP iktidarının son belediye seçimlerinde İstanbul’da yarattığı skandal bu bölünmüşlüğü daha da artırdı; Doğu ve Güneydoğu bölgesinde yaşanan hak ihlalleri, Kürt vatandaşların “*yabancılaşma*” duygularını daha da derinleştirdi.

AKP iktidarı ülkeyi bir kaosa doğru sürüklüyor! AKP politikaları, ülkenin dünyadaki, “*bağımlı ülke*” konumunun yarattığı sorunları kavrayamadığından, jeopolitik riskleri iyice karmaşıklatacak, ağırlatacak gelişmelere yol açıyor. AKP’nin Suriye politikasının soktuğu çıkmaz sokakta, S-400- F35-NATO derken, Türkiye iki büyük güç arasında, çok riskli bir “*üzerinde rekabet edilen ülke*” konumuna düşüyor.

Salı günü The Moscow Times, “NATO’daki adamımız” başlıklı yorumunda “*Moskova, yakında, NATO’nun birliğini, tek bir kurşun atmadan, tank... göndermeden, anahtar bir ülkeyi çıkararak yıkabilir... Moskova Erdoğan’ı, Washington’a olan güvensizliğini yem olarak kullanarak, oltasına taktı. Şimdi geriye avını kıyıya çekmesi kaldı... NATO’yu içinden parçalamak, bu arada*

2.5 milyar doları kasaya atmak paha biçilmez bir avcılıktır” diyordu.

Gerçekten de bir beka sorunu var. Bu sorunu siyasal İslamın fantezileri, AKP rejiminin fiyaskoları yarattı. Muhalefet “*yeter*” demeye İstanbul’dan başladı. Burada kazandığı mevziyi mutlaka koruması gerekiyor!

G20'nin 'Kırık Aynasında' Türkiye

4 Temmuz 2019 Perşembe

Bu yıl yayımlanan bir **Pentagon** raporunda (Strategic Multilayer Assessment) Çin ve Rusya'nın uluslararası gelişmeleri etkileme, yönlendirme kapasitesi artarken, diğer ülkelerin de kendilerini, ABD'ye değil, bu trene göre ayarlama eğilimlerinin güçlendiğine dikkat çekiliyordu.

Osaka'da gerçekleşen G20 toplantısı, ABD'nin dünyadaki gelişmeleri etkileme, yönlendirme gücünün çok zayıfladığını, Batı blokunda oluşan çatlakların derinleşmeye devam ettiğini gösteriyordu.

Pentagon'un Rusya Kaygısı

Bu gelişmelerin Osaka toplantısındaki en çarpıcı örneğini, Japonya ile Çin arasındaki yakınlaşma çabaları oluşturuyor. Rusya ve Çin, aralarındaki ekonomik teknolojik, askeri bağları, ABD'ye karşı güçlendirmeye devam ediyorlar. **Trump** yönetiminin Asya pasifik politikası, Japonya ile ABD arasındaki ekonomik askeri ilişkileri sorgulaması, Japonya'yı giderek ABD ile ilişkilerini gözden geçirmeye zorluyor. Böylece Çin, bu G20 toplantısında olduğu gibi, Japonya'yı yalnızca ekonomik olarak değil siyasi olarak da yanına çekmek için yeni fırsatlar yakalıyor.

Esas olarak Rusya üzerinde odaklanan, **Pentagon Raporu**, Rusya'nın "*temel*" (fundamental) bir savaş stratejisi izlediğine işaret ediyor; Rusya'nın uluslararası siyasi etkilerinin ABD'yi geride bıraktığını, Çin ile Rusya arasındaki yakınlaşmanın ABD'nin uluslararası ittifaklarını, liberal demokratik düzeni tehdit ettiğini ileri sürüyor. Rapor, ABD ve müttefiklerinin küresel çıkarlarını savunmak için geniş bir rekabetler yelpazesi içinde bu çıkarları tehdit eden etkinliklere karşı stratejiler geliştirmeleri gerektiğini savunuyor.

Rapora göre, ABD yönetimindeki (Başkan temsil edilen yönetim ile güvenlik kurumlarında temsil edilen yönetim arasında-

ki-EY) bölünmüşlüğü etkisiyle ABD'nin bu gelişmeler karşısında gereken önlemleri alamıyor.

ABD, dış politika çevrelerinde, birçok yorumcu, Trump'ın Osaka'da, ticaret savaşlarında Çin'e taviz verirken, Avrupa Birliği ekonomilerine özellikle otomotiv sektöründe yeni gümrük vergileri getirmeye hazırlandığına ilişkin açıklamalarını, Kuzey Kore toprağına ayak basmasını Putin ile toplantısına başlarken “*sahte haber basını*”, “*Rusya'nın ABD seçimlerine müdahalesi*” üzerine yaptığı şakaları şiddetle eleştiriyorlar.

Osaka toplantısı, belli bir liderlikten yoksun, çok parçalı bir dünya resmi sunuyor.

Paramparça Politika...

Türkiye heyeti de farklı bir evrende yaşadığından olacak, G20'den toz pembe bir resimle döndüler, piyasalar da adeta rahatladılar. Ancak, bu rahatlama uzun sürmez.

AKP Türkiye'sinde “**Başkan = Devlet**” olabilir ama ABD başka türlü bir “*yaratık*”. Trump'la el sıkışmak yeterli değil. ABD Kongresi'nin, ulusal güvenlik kurumlarının tutumu çok daha belirleyici.

Pentagon Raporu, G20 toplantısında ortaya çıkan resimdeki dengeler ve dinamikler, Amerikan devletinin, NATO ittifakının jeopolitik çıkarları açısından, Türkiye ile S-400 konusunda bir uzlaşmaya, salı günü *Financial Times*'in başyazısında da vurgulandığı gibi, uygun bir zemin sunmuyor. *German Marshall Fund*dan Nicholas Danford da, “*Trump-Erdoğan görüşmeleri artık komik bir özellik kazandı: Trump karışık bir şey söylüyor. Erdoğan, zafer ilan ediyor. Aradan biraz zaman geçince hiçbir şeyin değişmediği görülüyor*” diyordu (Al Monitor 29/06)

Bu sırada, Türkiye, bir taraftan ABD'nin stratejik ortağı olduğunu iddia ediyor. Diğer taraftan, “*ABD - Çin yeni soğuk savaşından*” söz edilen bir ortamda, Cumhurbaşkanı Erdoğan Çin'in *Global Times* gazetesinde yayımlanan makalesinde, bir Çin hegemonya projesi olan “*tek kuşak tek yol projesine*” katılmakta ne kadar hevesli olduğunu anlatıyor, “*Çin ile aynı gelecek vizyonunu paylaştığını*” söylüyor. NATO üyesi Türkiye, NATO'nun varlık nedeni olan Rusya'dan, “*birlikte işlerlik*” (interoperability)

sorunlarını yok sayarak, S-400 füzeleri alabiliyor; Doğu Akdeniz’de Avrupa Birliği üyelerinin yanı sıra, İsrail’i ve Mısır’ı kapsayan bir koalisyonu karşısına alıyor.

Büyük güçler arası rekabet,

Avrasya’dan Kuzey Afrika’ya sertleşirken, AKP Türkiye’si’nin dış politikası G20 toplantısının “*kırık aynasında*”, paramparça, hatta “*gerçeküstü*” bir görüntü sunuyor.

‘Durum’ Üzerine Spekülatif Düşünceler - I

18 Temmuz 2019 Perşembe

Yenilenen İstanbul belediye seçimlerinin sonuçları belli olduktan sonra, 26 Haziran’da *Washington Institute*’de yapılan bir panelde Alan Makovsky, “*Türkiye’de ekonominin ve politikanın dengesiz bir döneme girdiğini*” vurguluyor, “*Türkiye’nin tarihini düşününce, bu dengesizliğin yasadışı işler için bir formül oluşturmāsından*” korktuğunu söylüyordu.

Alan Makovsky, 1990’lardan bu yana ABD dışışleri ve istihbarat çevrelerine Ortadoğu ve Türkiye konularında danışmanlık yapan, *Washington Institute*’un kurucularından çok deneyimli bir “*siyasetçi*”; sözlerini dikkate almak gerekir.

‘Durumun’ Bileşenleri

Artık “Orta dönemdeyiz” derken (01.04.2019) aslında Makovsky’ nin de vurguladığı dönemin, “*durumuna*” tabii kendi “*teori çantamdaki*” aletleri kullanarak işaret ediyordum. O saptamamdan bu yana gelişmeler, “*durumun*” bileşenlerini zenginleştirerek ve karmaşıktırarak devam ediyor.

Daha önceki saptamalarımı tekrarlamadan, üç gelişmeye dikkat çekerek devam edeyim. (1) Eski AKP’li liderlerin AKP’ye “*alternatif*” olma iddiasıyla yeni bir parti kurma çabaları hızlandı. (2) AKP Meclis grubu içinde vekillerin “*bu başkanlık sistemi bizi işlevsizleştirdi*” gibisinden yakınmaları, “*revizyon*”, “*rehabilitasyon*” arzuları, egemen sermayeden sonra, yerel/bölgesel Anadolu burjuvazisinin de AKP liderliğine olan güveninin aşınmakta olduğunu düşündürüyor. Ne de olsa bu milletvekilleri ile o burjuvazi arasında organik (finansal, akrabalık, kültürel) bir bağ var (aynı “*habitus*”u paylaşıyorlar).

AKP liderliğinin, uluslararası ve yerel egemen sermayenin isteklerine karşın faizleri indirmekteki ısrarı, bu yerel/bölgesel burjuvaziyi “*iktidar bloku içinde*” tutma kaygısıyla da ilişkilendirilebilir. Ancak faizleri indirmek, ithalata bağımlı ekonomide kayda değer bir rahatlama yaratmayacak; aksine getirdiği belirsizlik, yan etkileri, bu yerel/bölgesel burjuvaziyi de vuracak. (3) S-400’ler, Doğu Akdeniz krizleri AKP Türkiye’si’nin bir jeostra-

tejik kavşağa, iki iskemleye birden oturma döneminin sonuna geldiğini gösteriyor. (1) ve (2) kolaylıkla birleşebilir; 3. gelişme bu birleşmeyi hızlandırmakta bir katalizör işlevi görebilir.

Analize Spekülatif Bir 'Giriş Noktası'

AKP'ye alternatif yeni parti kurma projesinin lideri Babacan'ın, Devlet Başkanı Erdoğan'ı ziyareti sırasında, sarf edilen "ümmeti bölmeyin" ve "fazla da gecikmeyin" sözleri arasındaki çelişki bu "durumun" potansiyellerine ilişkin bir analize giriş noktası olabilir. Bu çelişki bir "bilişsel uyumsuzluğa" mı (cognitif dissonance) işaret ediyor? Öyle ya adeta "ümmeti bölmekten korkulan" harekete "elinizi çabuk tutun" diyor. Ya da bu çelişki bir diyalektik hareket potansiyeli taşıyor.

Erdoğan'ın siyasi tecrübesini ve oyun kurma kapasitesini düşününce "bilişsel uyumsuzluk" olasılığı bana gerçekçi görünmüyor. Bence "diyalektik hareket potansiyeli" olasılığı üzerinde düşünmek gerekiyor.

Makovsky'nin korkularından hareketle şöyle düşünebiliriz: İktidarını, giderek çekirdek taraftarının desteğine ve "ümmet" düşüncesine dayanarak korumaya kararlı görülen AKP liderliği, tatsız sürpriz olasılıklarını azaltmak için, "Millet" düşüncesine daha yakın, kendine özgün bir tarihi, devlet ilişkileri olan MHP'ye bağımlılıktan bir an evvel kurtulmayı istiyor olabilir.

Erdoğan MHP'nin boşaltacağı yeri, egemen sermayenin desteğini almış, yerel/ bölgesel burjuvaziyi, "liberal" çeperinden kaçanları toplayabilecek bir parti ile koalisyonu koymayı düşünüyor olabilir. Bu da zaten AKP kurulurken, liberallerin desteğiyle zımnen kurulmuş bir koalisyonun, bu kez resmen kurulması anlamına gelecektir.

Ancak, o panelde Makovsky'nin yanında oturan TÜSIAD temsilcisi Kemal Kirişçi'nin, İmamoğlu heyecanı, AKP'nin fabrika ayarlarına dönme olasılığına uzaklığı, Erdoğan'a güvensizliği, bu projenin başarı şansının yüksek olmadığını düşündürüyor.

O zaman da yine Makovsky'nin, "dengesiz döneme", bu dengesizliğin "yasadışı işler için bir formül oluşturmaya" ilişkin korkusuna geliyoruz. Bu noktada da "iktidarı" bir kenara bırakıp, muhalefetin sorunları üzerinde yoğunlaşmak gerekiyor. Devam edeceğim.

‘Durum’ Üzerine Spekülatif Düşünceler - II

22 Temmuz 2019 Pazartesi

Ülkede, denetim altına alınamayan, “*kanayarak*” devam eden bir **ekonomik kriz** var. AKP Türkiye’si, “*S-400*”, “*Doğu Akdeniz*”, Idlib ve Erbil suikastının gösterdiği gibi, ekonomik sonuçları olması kaçınılmaz **jeopolitik krizlerle** yüz yüze. Yakında bunlara **Umman Körfezi’nde** bir yenisi eklenecek. Bu sırada, AKP’de temsil edilen siyasal İslam, iktidarının iyice daralan zemini yeniden genişleme çabası içinde.

Bu resmin muhalefet kanadında, İstanbul belediye seçimlerinde yeni bir enerji kazanmış, umutlu beklentiler içinde, ancak henüz bir yol haritasından yoksun, bir kitle, siyasi partiler ve gruplar var.

Hiçbir “durum” kalıcı değildir. Bu “*durumun*” içinden çıkılırken, muhalefet, çıkış sürecine **Makowsky’nin** korktuğu “*yasadışı işleri*” önleyebilecek, çıkışın yönünü belirleyecek biçimde müdahale edebilmek için, “*durum*” içindeki olanakların özelliklerini doğru değerlendirmelidir.

İki Ders

Gerek AKP yükselir, siyasal İslamın iktidarı yerleşirken, gerekse de Yunanistan’da Syriza yükselir “**bir tarihsel blok**” kurma fırsatı şekillenirken, her iki ülkede de muhalefetin, çok parçalı yapısını aşamadığı, güçlerini birleştiremediğini biliyoruz. Buradan çıkacak en önemli ders siyasi partilerin ve grupların liderlerine ilişkindir.

Evet, siyasi gruplar, örgütler, partiler gereklidir, ama bunlar aynı zamanda kendi yapılarını korumaya öncelik veren “*muhafazakâr*” eğilimler taşırlar (**Rosa Luxemburg, Simon Weil**). Grupların liderliklerinin bu eğilimlerin ayırında olması, kendi “*özgün*” çıkarlarını andaki “*durumun*” acil sorunlarına cevap verme sorumluluğunun, temsil etme iddiasında oldukları sınıf ve tabakaların, o durum içindeki genel çıkarının önüne koymaktan kaçınmaları gerekiyor. Liderler, sıradan bireyler, “*durumun*” ortaya koyduğu siyasi toplumsal sorunlara, ait oldukları grup ya da par-

tileri bir an için unutarak, “**toplumun ve adaletin yararına** ne yapabilirim” sorusuyla yaklaşmalıdırlar.

Bir Yanılsama

“*Durumun*”, özelliklerinin ürünü “*siyasi alan*”, ekonomik kaygılar kadar, hatta daha da fazla iktidarını korumaya çalışan siyasal İslamın, yeni bir şekillenme arayan büyük sermayenin arzularını, jeopolitik sorunların körükleyeceği milliyetçi şoven duyguları da içeren bir ideolojik kültürel iklimle birlikte var oluyor. Ekonomik sorunlar, kaygılar bu iklimin içinde anlamlandırılıyorlar.

Muhalefetin bu iklimde başarılı olabilmek için kavraması gereken gerçek şudur: İnsan ile hayvan arasındaki fark: Açlık tokluk, barınma, türünü yeniden üretme sorunları değil, bir “*simgesel sisteme*” sahip olduğu için **bu sorunları**, **adalet** kavramıyla birlikte konuşma kapasitesi ve arzusudur.

Kararlarını, tercihlerini, ekonomik çıkarlarına göre değil, ahlaki kültürel değerlere göre belirleyen entelijansiya, bu farkı sık sık unuttur; büyük bir bilgiçlikle, biteviye halkın tercihlerini ekonomik kaygılarla ekmek peynir kaygısıyla yaptığını varsayar. Halkın **ahlaki değerlere** sahip bir **kültür** içinde var olan bireylerin toplamı olduğunu unuttur. Böylece, farkında olmadan, kendisini “**etik özne**”, halkı da **biyolojik** varlıkların (haz ilkesine göre yaşayan bireylerin) toplamı olarak tanımlar.

Üstelik, entelijansiya bunu yaparken kendine dayanak olarak **Marx**’ı aldığına inandığı için çok rahattır.

Halbuki Marx, halkı oluşturan bireylerin bilincini **toplumsal varlığının** belirlediğini vurgular. Toplumsal varoluş ise her zaman **kültürel (simgesel) ve etik bir varoluştur**. Freud’dan sonra da, insanın her zaman “*stasyonel*” davranmadığını “*bilinçdışı*” olarak tanımlanan bir yerden gelen etkiler altında, “*bölünmüş*” bir varlık olarak davrandığını biliriz. Bilinçdışı da simgeseldir.

Bu nedenlerle, muhalefetin başarısı, güçlerini birleştirebilmesine ve ekonomik kaygıları anlamlandıran kültürel ortam içinde, siyasal İslamın, şoven milliyetçiliğin, liberalizmin (üçü de ekonomik kaygıların farklı ifadeleridir) söylemine karşı, kültürel ve etik sorunları, adaletle ilişkin kaygıları kucaklayan bir karşı söylem ve tarz üretebilmesine bağlı olacaktır. İstanbul belediye seçimleri, haksızlığa karşı **öfke** ve “*her şey çok güzel olacak*” **umuduyla** kazanılmadı mı?

Çirkin Bir Resim...

1 Ağustos 2019 Perşembe

Belediye seçimlerinin sonuçlarının sarsıntıları (özellikle İstanbul'da, iktidarda yarattığı şok, muhalefette yarattığı heyecan) yatıştır, taşlar yerine otururken oldukça çirkin bir resim şekilleniyor.

Korku...

Varlıklarına yönelik bir tehditle (isyan, beklenmedik seçim sonucu) karşılaşan iktidarlar, tehdidi savuşturduktan sonra, tehdidin kaynağını kurutmaya yönelik kurumsal ve ideolojik önlemler almaya girişirler. Genelde baskıyı artırır, özgürlükleri hedef alır, birleştirici iç ya da dış düşmanlar arar, hatta tehlikeli maceralara girişmekten çekinmezler.

Türkiye'de, siyasal İslamın yönetici oligarşisi bir "beka sorunu" olarak gördüğü İstanbul yerel seçimlerinde iki şok yaşadı. İlk şok yaşanırken yayımlanan yazımda *"Bu orta dönemde AKP... siyasal İslamın çıkmazını aşacak biçimde değiştirmek için çabalayacak, çabaladıkça devletin totaliter... özellikleri daha da güçlenecektir"* diyordum. Gelişmeler bu beklentime uygun bir yönde, siyasal İslamın iktidarının "beka" korkusunu ağırlaştıracak biçimde ilerledi.

Muhalefetin kendine güveni yükseldi, AKP bölünme riskiyle yüz yüze. Ekonomik kriz bir türlü aşılamıyor, anı kurtarmaya yönelik, orta dönem maliyeti düşünülmeyen, devreye sokulan önlemlerle yönetilmeye çalışılıyor. Oligarşi, doğası gereği kendi çıkarlarına öncelik vermeden edemez, ancak kendi çıkarlarına öncelik verdikçe, kriz yönetiminin orta dönem maliyeti, bir şok/kırılma olasılığı gittikçe artıyor.

Uluslararası ilişkilerde de iktidar ülkeyi, birbirleriyle yakından ilişkili, ancak nasıl aşılabacağı meçhul krizlerle yüz yüze getirdi. Ülke S-400 /F-35 krizinin de katkısıyla, Rusya ile ABD/Batı arasında **adeta bir paylaşım konusu** oldu. İdlib'de savaş davullarının sesi giderek yükseliyor. Doğu Akdeniz'de ülke, çok geniş bir koalisyonun karşısında yalnız kaldı; NATO ve AB üyesi ülkelerden biriyle bir sıcak temas riski artıyor.

AKP'nin siyasal İslamın iktidarını koruyabilmek için hem bu krizlerin hepsini birden yönetebilmesi, hem de AKP içindeki ve dışındaki muhalefetin yaşamsal bir tehdide dönüşmesini önlemesi gerekiyor.

Ve Tepki...

Deneyimli gazeteci, **Murat Yetkin**'in "*Erdoğan sistemi daha da güçlendirme hazırlığında*" (Paraanaliz, 29/07/19) başlıklı yazısındaki tespitler, AKP liderliğinin, yaptığı "*algr*" ve "*olgu*" analizleri üzerinden yukarıda işaret ettiğim, şoklara yol açan tehditlerin kaynağını kurutmaya, tekrarını önlemeye yönelik önlemler alacağına ilişkin beklentilerimi destekler yöndeydi. Anlaşılan merkezin gücü daha da artırılacak, MHP'nin etkisini kırarak önlemler planlanıyor.

Diğer taraftan, benim yaptığım gözlemlerde AKP liderliğinin karşısındaki dış politika krizlerini, "*ulusal çıkar*", "*bağımsızlık*" fantezilerinden, hatta bir savaş olasılığının yaratacağı ortamdan yararlanarak, **muhalefetin momentumunu kırma yönünde** kullanmaya hazırlandığını düşündürüyor.

AKP liderliğinin Suriyeli sığınmacıları etkileyen insani krizi de kurbanlarına eziyet etme pahasında, kendi iktidarını güçlendirmek için kullanmaya başladığı görülüyor. İktidarın ve yandaş basının hızla devreye soktuğu, etnik kültürel farkları ve çelişkileri körükleyen bir **ırkçı, milliyetçi algı yönetimi**, "**ötekileştirme**" stratejisiyle, **bu sorunu yaratanlar değil, sorunun Suriyeli kurbanları suçlanıyor**. Sorunu yaratan AKP liderliği de bu kez ortaya çıkıp, sorun çözücü taklidi yaparak sorunun Türkiyeli kurbanlarının desteğini kazanmaya çalışıyor.

Özetle toz duman dağılır taşlar yerli yerine otururken, ekonomide kısa dönemli, krizi erteleyen ve büyüten önlemler, siyasette merkezi devletin, lider vesayetinin, böylece totaliter eğilimin daha da güçlendirilmesi, milliyetçilik, ırkçılık, yabancı düşmanlığı iklimi ve savaş davullarının yükselen sesi, ortaya çıkan resmin ana bileşenlerini oluşturuyor. CHP liderliğiye AKP'ye, adeta bu resmi tamamlaması için 2023'e kadar zaman tanımış görünüyor.

Bu çirkin resmin gündeme getirdiği tehlikeleri anlamlandırmak için uzman bir tarihçi olmak gerekmiyor.

Quo Vadis ‘Absurdistan?’

22 Ağustos 2019 Perşembe

Bir hafta uzaklaşmak bile, dönünce adeta resmin tümünü birden görme şansı tanıyabiliyor. Ben de tatilden dönünce o şansı yakalayabildim. Sevindiğimi söyleyemem.

Ülkedeki gelişmelerin, rejimi hareket ettiren aklın mantığını kavramak çok zor. Olayların çoğu insana gerçeküstü hatta, absürd geliyor. Bu olayların gittiği yönü saptayabilmek gerçekten zor. O nedenle aklıma başlıktaki iki sözcük geldi. Birincisi Roma yanarken lir çalıp seyreden İmparator **Neron**’u anlatan bir filmin başlığıydı. İkincisini, akla sığmayan olaylar ülkesini betimlemek için ben uydurmuştum.

Trajik ve Komik

Akla sığmayan olayların başında rejimin İdlib macerası (pardon operasyonu diyecektim) geliyor. Rejim ve yanında durmaya kararlı şoven milliyetçi akıl için bu operasyonun bir mantığı var gibi görünüyor. Evet, ortada ABD ile yapılmış **izlenimi veren, ne anlama geldiği, neyi hedef aldığı hâlâ belirsiz de olsa bir “şey”** var. Evet rejim küresel jeopolitik içinde Rusya ile aynı sayfada olduğunu da düşünüyor. AKP rejimi de jeopolitiğin bu iki tektonik tabakasına birden, aradaki fay hattına düşmeden, basmaya devam edebileceğine inanıyor. Ancak, bir iç savaşın yaşandığı ülkenin topraklarına, savaşı kaybetmekte olanları desteklemek için ve de **hava sahasını korumaya almadan** bir askeri konvoy göndermenin trajik sonuçlar yaratmasını beklemek gerekmez miydi?

Sonra Genelkurmay “...*Rusya Federasyonu ile aramızdaki işbirliği ve diyaloga aykırı olan bu saldırıyı şiddetle kınıyor*” ve ekliyor, “...*tekrar etmemesi için gerekli tedbirlerin ivedilikle alınmasını bekliyoruz.*” Açıklamanın en azından Rusya’yı sorumlu tutan kısmı gerçekçi, ama ölenler ve yararlananlar da Rusya ile eşitsiz bağımlılık ilişkilerinin **trajik** boyutunu sergiliyor. Açıklamanın adeta “*biz önlem alamıyoruz bari sen al*” gibi, ülkeyi “*iktidarsız isteyen*” durumunda bırakan ikinci kısmıysa trajediye

komik bir boyut ekliyor. “Quo vadis?” dedirtenler bunlarla sınırlı değil.

Trajik ve Absürd

Ekonominin resesyonda, inşaat piyasasının hızla daralmakta olduğunu tatile gitmeden önce biliyordum, bütçe açığının büyümekte olduğunu da... Bankaların sorunlu alacaklarının 400 milyar liraya ulaşmış olduğunu, dolayısıyla kredi piyasasının komaya girmiş olduğunu AKP’nin banka şirket kurtarma paketi sayesinde öğrenmiştim. Yine de TL’nin biraz toparlanmış olmasının tüm “*ama geçicidir*” yorumlarına karşı pozitif bir yanı vardı.

Döndüğüm gün TL hızla değer kaybetmeye başladı. Gençler arasında işsizliğinin yüzde 37 düzeyine ulaştığına ilişkin bulguları da sorunlu alacaklar sorunuyla birlikte değerlendirince, şimdi artık bir “*resesyondan*” değil “*depresyondan*” söz etmek gerekiyor. Bu da resmin trajik boyutuna ait. Rejimin tepkisiye ne yazık ki resmin absürd boyutuna.

Enflasyon artarken, TL değer kaybederken faizlerin zorla düşürülmesi, bütün ekonomi teorilerine ters bir saçmalıktı. Şimdi de rejim, zaten batık kredilerden dolayı mali dengeleri hızla bozulan bankalara, daha fazla kredi vermeleri için baskı yapıyor; dahası bunu bir banka krizinin ekonomi üzerindeki olası etkilerini frenlemeye hizmet edebilecek “*zorunlu karşılık oranlarını*” düşürerek, riskleri daha da büyütme pahasına yapıyor. Büyümeye devam eden bütçe açığını, vergi gelirleri yerine, israfı artırmaya devam ettiği için olacak, Merkez Bankası transferiyle yamamaya çalışıyor. Rejim santralları, değerli Hazine arazilerini satışı çıkarıyormuş. Bu durum adeta bir yılanın kuyruğunu yiyerek yaşamaya çalışmasına benziyor.

Nihayet Diyarbakır, Mardin ve Van’ın HDP’li belediye başkanlarının görevden alınarak yerine kayyım atanması, **rejimin doğasını konuşmadan seçimlere umut bağlamanın absürdlüğünü** ortaya koyuyordu. “*Sırada İstanbul, Ankara mı var*” derken, CHP sözcüsünün “*Seçimle gelen kayyımla gidecekse sandık anlamını kaybeder*” ifadeleri -ki bu ilk kayyım olayı değildi ve sandık da Meclis gibi anlamını çoktan kaybetmişti- CHP’nin protestolara katılmama kararı, başkanının “*sokağa çıkmak, protesto etmek*

gibi durumları doğru bulmuyoruz” açıklaması da absürde komiği ekliyordu.

Anlaşılan siyasi aktörler şimdi üçe ayrılıyor: Yapanlar, konuşanlar ve konuşarak meşruiyet makinesi olarak çalışanlar. Bu da bizi yine “*Quo vadis*” sorusuna getiriyor.

Son Sığınak Anti-Emperyalizm

24 Ekim 2019 Perşembe

“Barış Pınarı Harekâtı” yine siyasal İslam ile şoven milliyetçiliği “Beka” sorununda buluşturdu.

Siyasal İslam, kendi iktidarını ülkenin yerine ikame ediyor: “Biz gidersek ülke batar”... Şoven milliyetçilik de her zamanki dar görüşlülüğüyle, Kürt düşmanlığını, hatta ırkçılığını, emperyalizm sorunu içine gizlemeye çalışıyor.

Bu iki akımın buluştuğu yerde, şoven milliyetçilik, “solu” anti-emperyalizm adına siyasal İslam’ın iktidarını desteklemeye çağırıyor, bu çağrıya cevap vermeyenleri de “sahte sol” olmakla suçluyor.

Siyasal İslam’la aynı “hakikat rejimini” paylaşmadığımdan tartışmaya çalışmanın bir yararı olmadığını biliyorum. Buna karşılık “şoven milliyetçilik” genel olarak komünizmin benimsediği **Aydınlanma Gelenegi’nin** içindedir ama onun “karanlık yüzündedir.” Bu nedenle denebilir ki, bir tartışmayı sürdürebilmek için gerekli olan ortak dil ve bir tarihsel zemin var. Deneyelim!

Kürtler Vardır

Önce şu, yadsınamaz **üç gerçeklerle** yüzleşmek gerekir. PKK-PYD-SDG’nin varlığından bağımsız bir Kürt nüfus/halkı/milleti **vardır**. Bu nüfus/halkı/milleti ile bir tür temsil ilişkisine sahip bir entelijensiya, genel olarak siyasi önderlikler de **vardır**. Bu nüfusun/halkın/milletin, varlığının tanınmasından başlatıp kendi kaderini tayin etmeye kadar ulaşan bir seri “haklar ve özgürlükler” talepleri de **vardır**.

Kürt “sorunu” (!) “kapsamı” altında tanımlanan bu “üç gerçekle” yüzleşmekten kaçınmak, bir paranoyak şizofreniye işaret eder. Şoven milliyetçiliğin, bu üç gerçeğin gündeme getirdiği sorulara, Kürt nüfus/halk/milletinin haklar ve özgürlüklere ilişkin taleplerine bir cevap vermeye çalışmak yerine, bu talepleri anti emperyalizm adına yok saymaya çalışması bu üçlemeyi ortadan kaldırmaz. Realitenin gerçeğini ısrarla yok sayan “histerili” bir

tutum, “duvarın sertliğini yadsıyarak ısrarla kafasını vurarak yıkmayan çalışan biri gibi”, insani felaketlere açılacak trajik sonuçlar yaratmaktan kaçınmaz.

Bu nüfus/halk/millet ile arasında bu “haklar ve özgürlükler” talepleri bağlamında bir tür temsil ilişkisi olan, entelijensiyanın, siyasi liderliklerin, bu talepleri savunmaya devam edebilmek için jeopolitik alanda büyük güçlerle türlü ilişkilere ve ittifaklara girmesi, doğruluğu tartışılabilir siyasi bir sorundur. Ancak bu “sorun”, varlığı tartışılmayacak “haklar ve özgürlükler taleplerini” ortadan kaldırmaz. Ayrıca bu siyasi sorunun ortaya çıkmasında, şoven milliyetçiliğin “haklar ve özgürlükler” taleplerine bugüne kadar tatmin edici cevaplar üreterek Kürt nüfusunun/halkının/milletinin, aklını ve kalbini kazanamamış en azından barışçı bir diyalog kurmaktan kaçmış olmasının payı da büyüktür..

Sol ve Anti-Emperyalizm.

Şoven milliyetçiliğin anti-emperyalizm anlayışı üzerine söyleyecek çok şey yok. Birincisi kapitalizmi sorgulamadan, 19. yüzyıldan kalma bir “bağımsızlık” fantezisiyle emperyalizme karşı çıkılamaz. İkincisi, bir büyük güce karşı, öbür büyük gücün kucağına atlamamın, Kürt siyasi hareketinin büyük güçlerle ittifak yaparak ayakta kalmaya çalışmasından farklı bir taktik olduğunu savunmak kolay değildir..

Beka sorununa sahip çıkmayan solu sahte sol olarak suçlamanın, “Türkiye yoksa sol da yoktur” gibi garip savların garipliklerini görebilmek için, önce **sol, sosyalizm ve komünizm** kavramları arasındaki farkı anımsamak gerekir.. “Sol” görece bir kavramdır, tarihsel bir konjonktür içinde, konjonktürün durumunun sınırlarına göre, ülkedeki siyasi yelpaze içinde bir yere işaret eder. Fransız devriminde Jacobin kanat Jironden kanada göre soldur, her ikisi de Kralcılara /restorasyonculara göre soldur, ancak Bebeuf’in sağında kalırlar. Faşizme karşı mücadelede Cumhuriyetçiler sol yelpazenin, anti-faşist cephenin içinde görülebilirler.

“Sol” böyle değişken bir kavramken, her zaman sol içinde olan, sosyalizm ve komünizm arasındaki fark belirgindir. Sosyalizm haklar ve özgürlükler sorunlarını, halkın yaşam koşullarını iyileştirme projelerini kapitalizmin sınırları içinde, ya da kapitalizmle komünizmin arasında kalan alanda düşünür. Komünizm

için ise bu sınırlar yoktur. Komünizm bu sorunların tüm insanlık baskı ve sömürden kurtulmuş bir toplumsal yaşam biçimine ulaşmadan kalıcı olarak çözölemeyeceğini, her zaman varlığını koruyacağını savunur. Onun projesi, kapitalizmin ufkunun ötesine yöneliktir.

Ne solun, ne sosyalizmin ne de komünizmin varlığı, bir ülkenin sınırlarına, hele bir ülkenin varlık ya yokluk durumuna indirgenemez. Bu kavramlar evrensel olana ve tüm insanlığın yaşam dünyasına, kapitalist uygarlığının “vakitlerine” ilişkindir. Ülke, siyasi-coğrafi bir kavramdır, sol, sosyalizm ve komünizm ise insanların tercihlerine, pratiklerine ilişkindir.

Bir ülke yok olabilir, ama o topraklardaki hatta dünyadaki, insanlar yok olmadıysa, sol, sosyalizm ve komünizm de yok olmaz, en fazla ifadeleri değişebilir. Diğer taraftan, bu tercihin gerçekleştiği zemin bir ülkenin toprağı olabileceğı gibi, tüm insanlığı kucaklamayı amaçlayan, örneğın, küresel iklim krizi, barış gibi bir zemin de olabilir.

Sonuç olarak şoven milliyetçiliğın, Kürt düşmanlığını, hatta ırkçı reflekslerini “emperyalizm” kavramı içine saklamaya çalışması, kendisine katılmayan, sol/sosyalist/komünist hareketleri sahtelikle suçlaması, bu arada kendine solda bir yer araması boşuna bir çabadır.

İKTİDAR VE MUHALEFET

Yine ‘Yeni Gerçeklik’ Üzerine

22 Mayıs 2017 Pazartesi

Sezar’ın hakkını Sezar’a vermek gerekir. Birilerinin “*aldatıldık*” iddialarına karşın, Türkiye’yi bu yeni gerçekliğe getiren sürecin her aşamasında, Cumhurbaşkanı **Tayyip Erdoğan** sürece ilişkin yanlış okumaları engelleyecek önemli açıklamalar yaptı. Örneğin, “*Demokrasi bir tramvaydır, gittiğimiz yere kadar gider, orada ineriz*” ve “*Demokrasi amaç değil araçtır*”; “*Ben hiçbir zaman ‘değiştim’ demedim*”; “*İslamın ılımlısı ılımsızı yoktur, sadece İslam vardır*” dedi. Referandumdan önce de bu ülkede artık yeni bir gerçeklik olduğunu “*Türkiye’nin yönetim sistemi değişmiştir*” sözleriyle açıkladı. Bunların hepsi doğrudur, “*yanıl[tıl]dım*” diyenlerin de, tarihe “*stratejik cahillik*” örnekleri olarak geçeceklerini gösteriyordu.

Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan, geçen hafta TÜSİAD Yüksek İstişare Konseyi (YİK) toplantısında yaptığı konuşmada, bu yeni gerçekliğin kimi önemli özelliklerini açıkça ortaya koydu.

Masada - Mönüde

Muhalefetin, sonra yine “*aldatıldık*” demek durumunda kalmamak için bu konuşmayı çok dikkatle okuması, politikalarını oluştururken hep aklında tutması gerekiyor.

Erdoğan, Türkiye’nin en güçlü sermaye gruplarının temsilcilerinin karşısında yaptığı konuşmasında, Avrupa Birliği’nin Türkiye’ye karşı haince davrandığını vurguladı, “*Başımızın çaresine bakarız*” dedi. Suriye konusunda, “*Masada olmayınca kendinizi mönüde bulacağınızı biliniz*” uyarısından sonra, “*Rakka meselesine*” ilişkin, ABD’ye “*Mademki tek başınıza yapacaksınız... bize düşen hayırlı olsun demektir*” ifadeleriyle, masaya oturmayacağını vurgulamış oldu.. Ve ekledi “*Kimseyle konuşmayız, danışmayız ona göre adım atarız*”. Erdoğan’a göre, “*terör örgütlerinin güçlendiği bir fotoğrafla karşı karşıyayız. Artık 20 yıl öncesinin Türkiye’si yok.*”

İç politikaya gelince, Erdoğan “Türkiye’de hiçbir şey eskisi gibi yürümeyecek” dedikten sonra ekledi: “Demokraside ve ekonomide, yeni atılım döneminin hazırlıklarını yapıyoruz”.

Erdoğan Türkiye’nin 2008 krizinden etkilenmediğini savundu, “Türkiye’nin 2013’ten itibaren başlayan bir seri saldırı karşısında çok ciddi mücadele yürütmek zorunda kaldı” dedi.

Sürekli OHAL

TÜSIAD üyelerinin, OHAL’in uzatılmasına ilişkin endişelerine cevap olarak, “OHAL konusundaki endişelerinizi anlamakta zorlanıyorum. OHAL işadamlarının neyini engelledi? Ülkemizin yıkılmasına, milletimizin yok edilmesine yönelik bir operasyon yapılıyor, 249 şhidimiz var, biz hâlâ OHAL’i kaldıralım diyoruz. Her şey huzura kavuşmadan OHAL’i kaldıramayız” dedi.

Özetlersek: Avrupa Birliği Türkiye’ye karşı haince davranıyor. Başımızın çaresine bakacağız. ABD’ye “size kolay gelsin”... Bu durum “masada-mönüde” ikilemi açısından, masaya oturmadığımızı gösteriyor. Peki o zaman neredeyiz?

“OHAL’i kaldırmayız” saptamasına da “huzura kavuşmak” ifadesine ilişkin, “2013’ten itibaren” zamanlamasıyla işaret edilen sorunların ışığında bakınca, meydanlardan, sokaktan, medyadan, siyasetten muhalif seslerin tamamen dışlanmasını, devlet personelinin AKP siyasetini benimsemeyen kişilerin tamamen temizlenmesini, siyasal İslamın huzurunu kaçıran yaşam pratiklerinin, söylemlerin sonlandırılmasını anlamak gerekiyor. Demek ki, OHAL, AKP’nin ve siyasal İslamın mutlak hâkimiyeti kurulana kadar kalkmayacak. Öyleyse toplumun referandumda “Hayır” diyen kesimini çok zor günler bekliyor.

Peki bu koşullarda, 2019 seçimlerine umut bağlanması, ana muhalefet partisinin liderinin aralarında, adı Madımak katliamıyla birlikte anılan dinci parti liderlerinki de olmak üzere, kapıları aşındırması, bu arada referandumdan önce *Financial Times*’in Akşener’i, geçen hafta *The Times*’ın da Arıncı’ı Erdoğan’a alternatif olarak parlatırlarken, CHP liderini “görmemeleri” ne anlama geliyor? Bu yeni gerçekliğe direnenler bir yana, kabul edenleri de, umduklarının aksine çok zor günler bekliyor!

Zaman Muhalefetten Yana İşlemiyor

17 Temmuz 2017 Pazartesi

CHP liderliğinin, parti örgütünün başarısına, toplumsal muhalefetin “*Adalet Yürüyüşü*”, Maltepe mitingi ile geldiği kritik eşiğe değinmiş, eğer bu eşik hızla aşılamazsa, toplumun yarısının rızasını alamayan, tedirginlik ve paranoya düzeyi yükselen AKP liderliğindeki siyasal İslamın karşı saldırısının şiddetinin olağan bir etki-tepki diyalektiğinin çok ötesine geçebileceğini ileri sürmüştüm.

Darbe Araştırma Komisyonu’nun, taslak raporuna eklediği bölüm, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın AKP merkezinde, TOBB toplantısında yaptığı konuşmalar, 7 bin kişilik yeni tasfiye dalgası, karşı saldırının beklediğimden daha çabuk başladığını gösteriyor.

DAK’nin eklemeleri, söz konusu konuşmalar, OHAL ile *de facto* kurulan, referandumla *de jure* durumuna geçen bir “*siyaset rejimini*”, toplumun, siyasal İslamın iradesini kabul etmeyen kesimini, **siyasi alanın dışına iterek daraltmayı**; önde gelen bireylerini, temsilcilerini adeta “**homo sacer**” (Roma’da: hakları elinden alınmış, dışlanmış, “**öldürülebilen**” ama değersiz olduğu için kurban edilemeyen kişi), siyasi partiler, sendikalar gibi kurumlarının etkinliklerini **gayri meşru** ilan etmeyi amaçlıyor. Durum gerçekten çok vahim ve **zaman hızla tükeniyor**.

‘Siyaset Rejimi’ Daralırken...

“*Siyaset rejimi*”ni (Aristoteles, Ranciere ve Foucault’dan gelerek) devletin yapısına ilişkin “*rejim*” kavramından daha geniş anlam-
lı, **siyasi olanın sınırlarını, toplumda adalete ilişkin talepleri** dile getirme ayrıcalığına sahip olanlarla olmayanlar arasındaki **ayrım çizgisini** tanımlamaya ilişkin bir kavram olarak kullanıyorum.

Bir **siyaset rejimi**, *toplumun yaşamında doğru ve yanlış önermeleri ayırt eden söylemlerden, mekanizmalardan, örneklerden, ayırt etmenin onaylanma biçimleri, gerçeğe ulaşmanın kabul edilebilir teknikleri ve işlemlerinden oluşur, neyin doğru neyin yanlış olduğunu belirtmekle yükümlü olanları belirler*. Bedenleri

yöneten, disiplin altına alan, cezalandıran teknikler, teknolojiler de bu kavramın kapsamı altına girer.

Darbe Araştırma Komisyonu, raporuna yaptığı eklemelerde, CHP'yi, siyasal İslamın ikinci nefret nesnesi (birincisi laiklik) FETÖ ile **amaç birliği** içinde olmakla, 17/25 Aralık'ta FETÖ'nün **servis ettiği malzemeleri kullanmakla**, 15 Temmuz "**darbesine**" giden yolda FETÖ'yü **cesaretlendirmekle** suçluyor. Cumhurbaşkanı da BBC ile yaptığı son söyleşide, Cumhuriyet Halk Partisi'nin, **PKK ile, terör örgütüyle, aşırı uçlarla** birlikte hareket ettiğini ileri sürerek komisyonun eklemelerini destekliyor. Bu suçlamalar, ana muhalefet partisinin **meşruiyetini** sorguluyor, liderliğini hedef alıyor. **Tüm darbe karşıtlarını, tek bir kavramla "müminler"** olarak tanımlama çabası, siyasal İslama dahil olmayanların darbe karşıtlığını (siyaset ve adalet kaygılarını) "**anlamsızlaştırıyor**". Tüm bunlar, siyasal İslamın dışında kalanları, "**siyasi alanın/olanın**" dışına itmeyi hedefliyor.

AKP'nin amaçladığı totaliter devlet biçimi için bir "**kurucu anlam**" yüklediği 15 Temmuz anlatısı, yeni "**siyaset rejiminin**" sınırlarını çizmekte kullanılıyor. Bu bağlamda, Cumhurbaşkanı'nın, parti merkezinde yaptığı konuşmada, "**15 Temmuz'u anlamayan gafillerin başında ana muhalefet partisi başkanının geldiğine ilişkin**" saptaması, sokakta protesto hakkının kullanılmasını devlete yönelik bir tehdit olarak tanımlaması, "**sokağa çıkmaz hale geleceğini iyi bilmelidir**" tehdidi, CHP liderinin, muhalefetin bireylerinin, fiziki ve siyasi kimliklerini, 15 Temmuz anlatısı içinde, **homo sacer** kavramını çağrıştıran bir yere yerleştiriyor.

Cumhurbaşkanı'nın, TOBB toplantısında, sermaye çevrelerinin desteğini isterken, başlangıçta OHAL'in, artık "**grev tehlikesini**" gidermek için kullanıldığını açıklaması, hem OHAL'in kalıcı (istisnanın normal) olduğunu, **siyaset rejiminin grev hakkını, işçi sınıfının adalete ilişkin kaygılarını** dışarda bırakacağını gösteriyor.

Bu "**siyaset rejiminin**" yerleşmesi engellenemezse, Meclis'in, 2019 seçimlerinin anlamsızlaşacağını görmek gerekiyor. Durum bu kadar vahim ve zaman muhalefetten yana işlemiyor.

Korkular, Yadsımlar

12 Mart 2018 Pazartesi

Seçimlere giden yolda ülkeyi çok ağır sorunlar bekliyor. İktidar da, muhalefet de bu sorunları aşabilmek için büyük riskleri göze almak zorunda kalacaklarının bilincinde; tedirginlik giderek korkuya dönüşüyor.

Rıza Alanı Daralıyor

OHAL, YSK vesayeti altında yapılan, mühürsüz oylarla kirlenen anayasa referandumunun sonuçları, AKP liderliğindeki siyasal İslamın, toplumun, rızasını alabildiğı kesiminin sınırlarına dayandığını, dahası, bu sınırların gerilemeye başladığını gösterdi.

AKP seçim kaybederek muhalefete geçtiğinde var olmaya devam edebilecek bir parti değıl. Partinin liderliği, seçimler yaklaştıkça kaybetmemek için yapmak zorunda kalacağı (almak zorunda olduğı riskleri) yolsuzlukları düşündükçe tedirgin oluyor. AKP liderliği, bu riskleri azaltmak için “*yerli-milli*” etiketli bir cephe kurmaya çabalarken, Cumhurbaşkanı da, dinci Prof. Dr. **Ahmet Akgündüz**’n, “*ehl-i sünneti bu bid’at asrında müdafaa eden hocalar*” olarak tanımladığı kimi tiplerin, “*içtihatlarının*” yarattığı infialı yatıştırımayı amaçlayan açıklamalar yapıyor.

Cumhurbaşkanı nce, Kuran’ı, “*Tanrı’nın sözü*” olduğunu unutup, “15 asır önceki hükümlerle uygulayamazsınız” gerekçesiyle zamana uyarlamaktan söz etti; Prof. Akgündüz’n, “*Haddinizi aşıarak şer’i meselelerde fikir beyan etmeyiniz! Zira ne mtehid ve ne de fikhsınız!*” uyarısından sonra “*haddimize mi düşmüş*” açıklamasıyla bir “*U*” dönüşü yaptı. Bu “*U dönüş*”, iktidarı salt Erdoğan’a bağılayanlar açısından, **gücün siyasal İslam içinde, dağılımına ve özelliklerine ilişkin önemli bir uyarı oldu.**

Kadınları, çocukları hedef alan taciz, tecavüz ve cinayetlerin AKP döneminde, bu ülkede daha önce görülmemiş düzeylere çıkmasının toplumda yarattığı gerginliği, AKP liderliği, “*Bunları yayımlamayın halkı ıldırtacaksınız*”, “*Bizde kadına el kalkmaz, siz esas Avrupa’ya bakın*” gibi panik kokan açıklamalarla yatıştırırmaya alışıyor. Ancak, liderlik, siyasal İslamın ideolojisinin

“sert çekirdeğindeki”, kadın, çocuk, cinsellik anlayışlarını yadsımaya (unutturmaya) çalıştıkça, bu anlayışlar kendilerini **hareketin iktidar noktalarında, değer verilen ağızlardan**, tekrar tekrar ortaya koyuyor.

Muhalefetin Yadsıdığı...

Ana muhalefet partisi CHP, bu haliyle önümüzdeki seçimleri kazanamayacağını biliyor. Ancak bu durumu değiştirmek için gereken riskleri alamadığından, **söylemini bu gerçeği yadsıyarak** kurmaya çalışıyor. Geçen hafta bu durum, kendini Saadet Partisi (SP) ile AKP arasındaki çelişkiye umut bağlamak biçiminde gösterdi.

SP, AKP'nin ittifak önerisini kabul etmeyerek demokrasiden, uzlaşmaktan söz edince, büyük ilgi çekti. Birilerinin aklına da **Bernie Sanders** geldi, **Ekmeleddin** taktiği anımsandı, **Gül** umudu canlandı. Rivayete göre, *SP “her iki mahalleye” de konuşabiliyordu; muhalefet siyasal İslamın iç çelişkilerinden yararlanmıyordu, SP'yi de kapsayabilecek geniş bir demokrasi cephesi kurmalıydı.*

Ancak gerçek şu ki, SP'nin demokrasi aşkı, uzlaşmacı yaklaşımı, onun ne **tözüyle** ne de **özüyle** uyumludur. **Shadi Hamid**'in, Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da, siyasal İslam üzerine yaptığı kapsamlı çalışmaların da doğruladığı gibi, bu, muhalefetteyken cepheyi genişletmek, “*karşı mahallenin*” tepkisini çekmemek için benimsenen (2000'li yıllarda AKP'yi anımsayınız), iktidara yakınlaştıkça terk edilen bir yaklaşımdır.

Dahası, AKP / siyasal İslamın medya üzerindeki hâkimiyetinden dolayı, muhalefetin sesini “*karşı mahalleye*” salt konuşarak ulaştırma şansı da **sıfıra** yakındır. Bu engel, ancak, o da belki, **sözü**, yandaş medyanın görmezden gelemeyeceği çapta ve içerikte **etkinliklerle** birleştirilerek aşılabılır.

AKP, seçimlerin sonuçlarını belirleyecek yasal, idari, kurumsal, teknolojik önlemleri çoktan almış, seçimleri muhalefet açısından işlevsizleştirmiştir. Bu yüzden ilk elde atılacak adımlar, bu seçimler karşısında alınması gereken tavra ilişkin olmalıdır. Bu olağanüstü durum yok sayılarak yapılan hesapların, AKP ve siyasal İslamın iktidarına destek vermekten başka bir işlevi olmayacaktır.

Istakoz Sepeti...

5 Nisan 2018 Perşembe

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Başdanışmanı İlnur Çevik'in: *"Rusya hava sahasını açmasaydı bırakın El Bab'a ve Afrin'e girmeyi, insansız hava aracı bile uçuramazdık"...* **"56 şehidimiz var ama"...** saptamalarının yanı sıra bu sayede Türk müteahhitlere açılan yeni olanaklara ilişkin sözleri bana **istakoz sepetini** düşündürdü.

Istakozun sepete, yemlerin cazibesine kapılıp girmesi kolaydır; girdikten sonra yalnızca tek bir yönde ilerleyebilir, yemlere ulaşabilir ama sepetten çıkamaz. Istakoz artık balıkçının malıdır.

Ortadoğu'da Genel Manzara

Suriye'yi *"Istakoz sepeti"*, Ortadoğu'yu da deniz olarak düşünebiliriz. Bu denizde, ABD'nin Irak'ı işgal etmesiyle patlayan fırtınanın, sonra *"Arap Baharı"* *"olayının"* yarattığı türbülansın içinde birbiriyle rekabet eden iki *"balıkçı"* grubu şekillendi; **Rusya - İran ve Suudi Arabistan - B.A. Emirlikleri - Mısır**. Böylece, bölgeye yeni bir aktör girdi, Müslüman dünya Filistin sorunu karşısındaki bütünlüğünü kaybetti. Sünni-Şii düşmanlığı hortladı.

Bu denizde, ABD gemisi, yaklaşık 15 yıldır, adeta sarhoş kaptanların elinde bir oraya bir buraya çarparak, etrafını yakıp yıkarak balıkçıların güvenini yitirdikçe, *"balıkçı gruplarının"* arasındaki rekabet giderek sertleşti.

Şimdi, Rusya bölgede vazgeçilmez ülke, oyun kurucu olmaya, Suriye'de elde ettiği stratejik kazanımları korumaya çalışıyor. İran, Suriye'deki kazanımlarını, buradan, Irak, Lübnan üzerindeki etkisini arttırmaya, Suudi rejiminin Ortadoğu'da kendisine karşı bir Sünni hegemonyası kurmasını önlemeye, ABD ve Batı'dan gelebilecek olası bir saldırının maliyetini yükseltmeye çalışıyor.

Suudi rejimi de, Şii İran ve Sünni/Selefi Müslüman Kardeşler akımı karşısında korunma kapasitesini arttırmak için ABD ile ilişkilerini, 11 Eylül'den sonra aşınan imajını tamir ederek derinleştirmek istiyor. **Muhammed bin Salman**'ın (MBS), son ABD zi-

yaretinde, **Trump** ve çevresine ek olarak, iki partiden eski başkanlarla, siyasi liderlerle, kültür endüstrisinin, yüksek teknoloji sektörünün seçkinleriyle yaptığı yaygın görüşmeler, TV söyleşileri, 30-40 milyar dolarlık yeni silah siparişleri bu yönde epey yol aldığını gösteriyor. MBS'nin, son dönemde kurulan gizli diplomatik ilişkilere ek olarak, İsrail'e hava sahasını açmak, **“var olma hakkını tanımak”**, Gazze'deki son olayları görmezden gelmek gibi açılımları da ABD seçkinleri gözündeki imajını parlatıyor.

...ve İçinde Türkiye...

Böyle kamplaşmalar, dışında kalan devletler için **“uzaktan dengeleme”** olanakları yaratırlar. Bu kamplaşma içinde Rusya açısından, Türkiye'yi, NATO'dan, AB'den uzaklaştırmak, hatta ko-partmak stratejik bir öneme sahip. İran açısından da komşusu Sünni ülkeyi, Suudi hegemonyasına kapırmamak, yanına çekmek, Kürt sorununda karşısına almamak, Suriye platformunda, cihatçı muhalefet üzerindeki etkisini sınırlamak kritik bir öneme sahip. Peki AKP Türkiye'si, bu iki kamp karşısında, **“uzaktan dengeleme”** olanaklarını kullanabiliyor mu? Kullanmak bir yana, kamplaşmanın taraflarının dinamiklerine kapıldığını görüyoruz.

Türkiye'nin, dış ticaret, teknoloji, savunma kaynakları-kurumları bağlamında ABD'yle ve AB'nin merkez ülkeleriyle ilişkileri 1950'lerden bu yana en kırılgan durumda; uzun yıllar iyi ilişkiler içinde olduğu Suudi Arabistan, Mısır ve İsrail ile kavgalı; bölgede önemli bir **“kaldıraç”** olabilecek Kürtlerle savaşıyor; Suriye iç savaşı üzerinden büyük bir göçmen, cihatçı militan nüfusu ülkesine girdi. Yenileri de, Rusya ve Suriye rejimi bastırdıkça, ülkesinin sınırlarında birikiyor. AKP rejimi, ülke içinde OHAL ve baskı olmadan yönetemiyor.

AKP rejimi, Türkiye'yi, **“Batı”**nın, ABD liderliğinde kurulmuş ekonomik ve güvenlik mimarisinden koparıyor. Ancak, Rusya-İran blokuna olan enerji bağımlılığı, İlnur Çevik'in **“itirafları”**, AKP Türkiye'sinin, ulusal çıkarlarının efendisi, bağımsız, demokratik bir ülke konumuna yükselmek yerine, bir bağımlılık biçiminden, kurumları, kuralları belirsiz bir başkasına geçmekte olduğunu gösteriyor. Kısacası AKP Türkiye'si, istakoz sepeti içinde ilerlemeye devam ediyor.

Aklın Kötümserliği ile İradenin İyimserliği Arasında

26 Nisan 2018 Perşembe

Seçimlere giderken “*gerçekliğin*” içindeki kaynakların dağılımına, güçler dengesine, siyasetin dayatılan sınırlarına (Gül, Gül diye bağırın koroya), bakınca ağırlığın siyasal İslamı temsil eden AKP liderinden yana olduğu görülür.

Aklın Kötümserliği..

Siyasal İslam, devletten mahalleye, validen muhtara, tarikat şeyhinden okul öğretmenlerine kadar örgütlüdür. Büyük olasılıkla da tepeden tırnağa silahlanmıştı.

Seçimlere OHAL altında giderken, seçim listeleri, kimin nerede kaç kez oy verdiğini saptamaya olanak vermeyecek biçimdedir. Sandık başındaki devlet görevlileri, mühürsüz oyların da sayılacak olması, sandıktan çıkacak oyların gerçek dağılımını gizleyecektir. Medya da, sokaklar da AKP rejiminin egemenliğinde... AKP rejimi, zaten dağınık, kafası karışık muhalefeti hazırlıksız yakaladı. Soğukkanlı bir analiz seçimlerin sonuçlarının bugünden belli olduğunu söylüyor.

İradenin İyimserliği

Akıl kötümser sonuçlara varıyor, ama irade bu sonuçları kabul etmeye mecbur değil! Devrimci olan “*gerçeklik*” değil, “*irade*”dir. Muhalefet, var olan “*durumu*” kabullenmek yerine, otonom (oto-nomos: Kendi yasasını kendisi koyan) bir *özne* olarak davranabilirse, bugün akli kötümserliğe iten “*durumu*”, *iradesiyle* değiştirebilir.

Diğer taraftan bugün bile “*durumun*” içinde AKP’nin başkına bu seçimleri kaybettirebilecek dinamikler de var.

Bu dinamiklerin bir kısmını, “*Bu rejim neden, 2019’u bekleyemedi*” sorusunun cevabının içinde bulabiliyoruz. Ekonominin iç ve dış dengeleri ile siyasal İslamın egemen sınıfının, destekçisi sermaye sınıflarının ekonomik çıkarları arasındaki çelişki, ülkeyi önlenemez bir krize doğru götürüyor. Ekonominin yapısal özel-

likleri, bu krizin öncelikle bir borç krizi olarak geleceğini (örneğin: *Financial Times* 24/04/2018) dış kaynak girişi durunca, ekonominin duracağını, inşaat sektörünün çökeceğini, kimi bankaların batacağını söylüyor. O zaman rejim, geçen yıllarda, Yunanistan'da yaşanan ekonomik yıkımı, toplumsal çalkantıları anımsatan bir manzarayla karşı karşıya kalabilir. Rejimin erken seçim kararının arkasında, seçimlere giderken böyle bir krizin içine düşme korkusu yatıyor.

Rejim, böyle bir kriz patlak verdiğinde, kaynakların dağılımını **doğrudan kontrol** edebilecek bir konumda olmak istiyor. Bir yandaş yazarın vurguladığı gibi seçimlerden sonra, “*Türkiye'nin ekonomi kurumlarının ve anlayışının da başkanlık sistemi doğrultusunda kökten değişmesi... bütün ekonomik reformların anası olacaktır.*” Bu, yazarın “*büyüklerin küçükleri ezmediği... bir yeniliğe de tekabül edecektir*” sözlerinin ima ettiği gibi, bu “*reformlar*” sermayenin el değiştirmesi, geleneksel, büyük TÜSİAD burjuvazisinden AKP burjuvazisine, siyasal İslamın toplumsal tabanına bir kaynak transferi anlamına gelebilecektir. Bir başka yandaş yazar da “*Batılı bürokratik oligarşiden*” kurtulmaktan, “*milli iradeyi kamu yönetimine tercüme etmekten*” söz ediyor. Bunlardan birincisi bana şu günlerde üzerinde çalıştığım Tiranlık rejimlerini; tiranların (MÖ VI yüzyılda Atina) iktidarlarını güvenceye almak için yaptıklarını anımsatıyor... İkincisi de **Mussolini**'yi...

Rejimin, Suriye'de yeniden mayalanmakta olan krizin içindeki seçenekleri de hızla yok oluyor, manevra alanı daralıyor. Rejim 2019'u bekleseydi, bu krizin patlak verdiği koşullarda seçime gitmek zorunda kalabilecekti.

Rejimin, bu iki kriz olasılığı karşısında erken seçime gitmek zorunda kalması, **kırılğanlığı** had safhaya çıkarken **özgüveninin** hızla düşmekte olduğunu gösteriyor.

Bu “*durum*”, **iradeye**, yeni bir hareket alanı açıyor. Bu **irade** sandığa giderken, “*ortalama doktrinin*” cazibesine kapılmazsa, saflarını sıklaştırırken, eylem ve propaganda biçimlerini, kendisine dayatılan koşulların sınırlarını aşacak, kurallarını sorgulayacak, geleneksel siyaset anlayışının dayattığı düşmanlıkları aşacak biçimde belirleyebilirse, “*otonom*” bir iradeye dönüşerek aklın kötümserliğini aşabilir. CHP liderliğinin kıvrınmaları, liberallerin ikinci hamlesi, aşamayacağını düşündürüyor...

Muhalefetin Önündeki Engeller

30 Nisan 2018 Pazartesi

AKP’de temsil edilen siyasal İslamın “*istibdat*” rejiminden kurtulmak isteyenlerin, bugün seçimlere giderken, politika üreme çabalarının önünde iki engel var. Bu engellerden biri “*odadaki fil*”. İkincisi de, kafa karışıklığı.

‘Odadaki Fil’

“*Odadaki fil*”, en önemli konuyu ısrarla tartışmaktan kaçınanlara yönelik bir uyarıdır: “*Odadaki fil ne olacak?*”

Bugün, seçimlere giderken, aday isimleri etrafında fırtınalar koparken, “*odadaki fil*”, seçimlerin yapılacağı ortamdır: OHAL, YSK vesayetine ek olarak, seçimlerdeki işlemlere, seçmen listelerine ilişkin yapılan son düzenlemeler vb. Önümüzdeki seçimleri konuşmak isteyenler, bu ortamın özelliklerini, kaçınılamaz sonuçlarını da konuşmak zorundadırlar.

Parlamente demokrasilerde genelde, seçim öncesi süreçte, muhalefetin kemikleşmesinden korkan iktidarlar havayı yumuşatırlar, kapsayıcı olmaya çalışırlar. Arkadaşlarımıza verilen hapis cezaları, AKP’de temsil edilen iktidarın tam aksi yönde bir yaklaşıma sahip olduğunu gösteriyor, seçimlerin ufkunun ötesinde gündeme gelecek olanlara ilişkin değerli ipuçları veriyor. Cumhurbaşkanı’nın “*7 Haziran’da ufak bir kararsızlık yaşandı. Bunun faturasını da gördük*” uyarısı da... Gül’ün, helikopterli, apoletli ziyaretçisi de...

“*Fil*” odadan çıkarmanın yollarını düşünmeden konuşmaya devam edenlerin, aday çıkarma pazarlıkları yapanların samimiyetlerinden, gerçek niyetlerinden, ya da siyasi cesaretlerinden şüphe etmek gerekiyor.

Yapışkan Statüko

Bu da bizi “*yapışkan statüko*” kavramına getiriyor. Muhalefet, AKP’de temsil edilen siyasal İslamın 16 yıllık “*pasif devrim*” (yu-

kardan aşağı, önlemlerle, yasalarla; aşağıdan yukarı moleküler düzeyde dönüşümlerle yaşanan değişim) sürecinde kurduğu **statükoyu** kabullenmiş olduğunun ayırdında (bu iyi niyetli bir yordumdur) değil.

İlk kez 2011 Kasımı'nda, CHP'nin durumunu tartışırken de-ğindiğim **“patika bağımlılığı”**, **“algısal kilitler”** kavramları bugün de muhalefetin içinde olduğu durumu açıklamaya yardımcı olabilir. Uzun süre tek parti egemenliği altında yaşanan ülkelerde, siyasi kararların alınma süreçlerinde, bu partinin iktidar pratiklerinin çok ötesine uzanan, **kalıcı davranış biçimleri** (**“patika bağımlılığı”**) yaratan **“algısal kilitler”**, güçlü **“bilişsel haritalar”** oluyor. Böylece toplumda, bir kez yerleştikten sonra, değiştirilmesi giderek zorlaşan bir **“yapışkan statüko”** şekilleniyor.

Bugün, Türkiye'de de **“yapışkan bir statüko”** var. Bu statükoya göre *seçmen muhafazakâr, dindar ve milliyetçidir; muhalefet, ancak bu özellikleri kendinde birleştirecek söylemler üretebilirse, bu seçmenin duyarlılıklarının “ortalamasını” temsil edecek adaylar çıkarabilirse kazanma şansına sahip olabilir.*

Bu **“yapışkan statükoya”** teslim olanların aklı da istikrarını tamamen kaybediyor. Muhalefetin sağ kanadındakiler, seçmenin, dini, etnik aidiyetlerini temel alıyorlar. Sol kanadındakiler, seçmenin ekonomik çıkarlarını temel alıyor ama onun karmaşık öznelliklere, arzulara sahip insanların toplamı olduğunu unutuyor; sınıf temelli politikadan söz ediyorlar, ama **çok özel bir iktidar sınıfıyla** yüz yüze olduklarının ayırdına varamıyorlar. İnsanların, ekonomik çıkarlarını, ancak ahlaki kültürel kodlarla, dini etnik kimlikler içinde anlamlandırabildiğini görebilenlere, bu **iktidar sınıfının** özellikleri, bu durumun sonuçları üzerine düşünenlere pek rastlanmıyor.

Bu zaafılar da sürekli iktidardaki akıma yarıyor. En dindar, en milli kimliği o savunuyor, en popülist ekonomik vaatlerde o bulunabiliyor. Aynı anda, OHAL'i işçilerin hak taleplerini bastırmak için kullanıyor. Siyasal İslam sürekli **güç sergileyerek**, kendi saflarını sıklaştırıyor, taraftarlarını kemikleştiriyor, muhalefetin seçmenini ikna ederek değil, korkutarak, dışlayarak, tercih yapmaya zorluyor.

“İradenin iyimserliğini” vurguluyor, iyimser olmaya çabalıyoruz ama muhalefetin dağınıklığı, şaşkınlığı insanda takat bırakmıyor.

‘Ortalama Doktrini’

23 Nisan 2018 Pazartesi

AKP’de temsil edilen siyasal İslam ülkede kendi siyaset, ahlak, kültür, özgürlük, ekonomi anlayışına göre **bir düzen, iktidar** inşa etti. Seçimlere gidiş koşulları, bu düzenin, iktidarın derin bir istikrarsızlık içinde olduğunu kanıtıyor.

İki Yaklaşım

Toplumlar varlıklarını tehdit eden derin istikrarsızlık dönemlerinde her zaman iki yaklaşımla karşılaştılar. Bir yaklaşım, toplumu derin istikrarsızlıktan çıkarmak için, onu, bu noktaya getiren sorunlardan kurtaracak yönde, **yeniden tasarlamayı** önerir. İkinci yaklaşım, toplumu, istikrarsızlığa yol açan **aşırılıklardan** kurtararak **koruyacak**, “*ortalama bir yol*” bulmayı önerir. Bu iki yaklaşım felsefe tarihindeki radikal bir yol ayrımını yansıtır.

Birinci yaklaşımda, **Platon**, Atina’daki derin istikrarsızlığa çare olarak toplumu, **adalet sorunu etrafında yeniden tasarlamayı** önerir.

Platon **akılcıdır**. Platon’un, “*ideal toplumu*” düşünmeye çalışırken, otoriter, seçkinçi çözümlere yöneldiği, demokrasiyi istikrarsızlıkla özdeşleştirdiği, sanatı (**demokrasiyle, eleştirel düşünceyle içsel ilişkisini** anladığından) toplumun dışına sürmeyi önerdiği doğrudur. Diğer taraftan Platon, daha adaletli bir toplum düşünürken, **özel mülkiyetin, ailenin ve kadının konumunun** (özgürlükten yoksunluğunun), bu yeni topluma ulaşmanın önündeki en önemli engelleri oluşturduğunu da saptar; ortadan kaldırılmanın yollarını düşünür.

İkinci yaklaşımda, Platon’un öğrencisi **Aristoteles**, **Politika** eserinde Platon’un özel mülkiyet, aile ve kadınlar üzerine düşüncelerini çürütmeyi amaçlar. Aristoteles, sanatçıyı siteden kovmak yerine, **Poetika**’da, sanatı belli kurallara bağlayarak düzenin içine hapsedmeye, düzenin hizmetine vermeye çalışır. Aristoteles, toplumu yeniden tasarlamak yerine var olanı daha iyi işletmeyi amaçlar. Aristoteles **deneyimcidir** (ampirist).

Aristoteles'in düşüncesinde, **toplum ve adalet** kavramlarının yerinde **birey ve mutluluk** kavramları vardır. Bunlar açısında da, Etik çalışmasına geliştirdiği, aşırı uçlardan kaçınmayı savunan "**ortalama doktrini**", bireyin ve toplumun yaşamını düzenleyen bir doktrin olarak kritik öneme sahiptir..

Platon varlığı bir **çokluk** (formlar) olarak düşünür, Aristoteles ise **teklik** (ilk hareket ettirici). Tarih boyunca **devrimci** refleksler Platoncu özellikler sergiler. **Muhafazakârların** filozofuysa bugün bile Aristoteles'tir.

Cumhurbaşkanı Adayı Kim Olsun?

"*Ne alakası mı var?*" Şöyle: AKP'nin yarattığı son derecede tehlikeli istikrarsızlıktan, bu seçimlerde, bir çıkış yolu arayan muhalefet cephesinde "**ortalama doktrini**", dolayısıyla muhafazakâr bir anlayış egemen.

Bu anlayış, **panik** halinde, toplumun **en düşük ortak paydasına** hitap edebilecek, **ortalamayı** temsil eden adayı arıyor. Bugün ülkede, AKP'nin yarattığı **kutuplaşma** düzeyinde böyle bir adayı bulmanın, bu kutuplaşmadan birkaç hafta içinde çıkmanın olanaksızlığını göremiyor. Bu yüzden muhalefetin düşündüğü adayların hemen hepsi, **ülkeyi bu istikrarsızlık noktasına getiren düşüncelerle uzlaşmayı**, laiklik, demokrasi, özgürlük, toplumsal adalet ilkelerinden **taviz vermeyi** gerektiriyor; AKP düzenini kabul etmeye açılıyor.

Üzerinde düşünülmesi gereken bir konu daha var. Bugün, "**AKP elitleri**" denen bir şeyle "**solcular**" denen bir başka şey (iki aşırı uç olsa gerek) arasında bir "**ortalama**" bulma çabasıyla **Gül'ü** (ya da bir benzerini) öneren "**düşünce**", dün de AKP ve siyasal İslam yükselirken, siyasal İslamın projesini destekliyor, karşı çıkanları solcular, laikçi elitler, vesayetçiler olarak niteliyordu.

Bunların, dünkü savlarını üreten düşünce sistemi, AKP yükselirken, muhalefetin direncini kırmakta önemli bir rol oynamıştı. Bugün, aynı düşünce sistemi, önce boykot tartışmasını bastırdı, şimdi de "**ortalama doktriniyle**", muhalefetin direncini zayıflatıyor. Aman dikkat, "**ortalama doktrinin**" **muhafazakârlığı**, hatta bugünkü durumda **gericiliği** bir yana, bir hatayı ikinci (CHP açısından en azından 3.) kez tekrarlamayalım. Muhalefetin kendi öz gücüne ve ilkelerine güvenmesi, seçim sonrası dönemde yapacaklar açısından da yaşamsal bir öneme sahiptir.

Bir Seçim Süreci, İki Farklı Gerçeklik

21 Haziran 2018 Perşembe

Ülkede iki farklı gerçeklik yan yana. Siyasal İslam ve temsilcisi AKP, seçim sürecini ülkenin geri kalanından farklı bir gerçeklik içinde yaşıyorlar.

‘Gerçek Sonrası’ Dönem Ama...

Seçimlere giderken AKP’nin liderliği, bu ülkenin tarihinde görülmemiş bir düzeyde yalan söyleyebiliyor. Denebilir ki, “*N’olmuş, zaten ‘gerçek sonrası’ bir çağda yaşamıyor muyuz?*” Belki? Ancak, bu yalanların **patolojik** bir düzeye ulaşması, belli bir **gerçeklik algısına** işaret ediyor.

Örneğin, AKP ve siyasal İslamın içinde yaşadığı gerçeklikte, insanlar kendi doğum tarihlerinden 3-4 yıl önce 75 kişilik sınıflarda okuyabiliyorlar; iktidara gelmelerinden 15 yıl önce, İzmir’e havaalanı yapabiliyorlar. Komünistler **özelleştirmeden** yana olduklarından, köprüyü satmak isterken, **neo-liberaller**, bu özelleştirmeye direnebiliyorlar. Solcular ağaç kesiyor, İslamcılar çevreci oldukları için, ağaç kesimine direniyor. Suruç’ta AKP yanlıları dükkân basıp cinayet işliyorlar. İçişleri Bakanı, “**Demirtaş’ı kim ziyaret ettiyse müsebbibi odur**” diyebiliyor. Zaten “**HDP diye bir siyasi parti yok**”... Medyanın neredeyse tamamı AKP dene-timinde ama **İnce**, basın özgürlüğünü kısıtlamakla suçlanabiliyor. Muhalefet parlamenter bir düzende yaşadığını düşünerek, sandık başına gitmeye hazırlanıyor. Cumhurbaşkanı’nın bir danışmanı “**parlamenter düzene geri dönüş yok**” diyor. Kuzey Kore’den ticaret savaşlarına, Gazze’den İtalya’ya, hatta dünya kupasına kadar dünyanın gündemi dolu ama, siyasal İslamın yazarlarına bakılırsa “*tüm dünya durdu, sustu, bize bakıyor*”. “*Türkiye dünyanın en iyi ekonomisi*” ama, uluslararası mali piyasalar “*ne zaman havlu atacak*” diye bekliyor.

Şimdi İki Soru Var?

Bu, ölçüyü kaçırmış **patolojik yalancılık** neyin **semptomudur**? Bu gerçeklik algısı, seçimler sırasında hangi **pratikleri** yaratacaktır?

Gezi olayından bu yana olgular, AKP'nin artık toplumun en az yüzde 50'sinin rızasını alamadığını gösteriyor. Dahası, seçim öncesi genel hava, meydanların durumu, AKP'nin rızasını aldığı kesimden de kaybetmeye başladığına işaret ediyor. MHP ile yaptığı ittifak da erimeye başladı. Şimdi, AKP'nin gerek başkanlık gerekse de Meclis seçimlerinde başarı elde edebilmesi, tabanını korumasına, HDP'nin oy potansiyelinin gerçekleşmemesine, partinin barajın altında kalmasına bağlı.

Patolojik yalancılık bu zor durumun bir semptomu. Bu zor durum AKP'yi tabanını koruma telaşıyla, her türlü yalanı söylemeye, iftirayı atmaya yönlendiriyor. Bu yalan ve iftiralarda sıranın solculara kadar gelmesi de eski bir **"Müslümanlar - komünistler (dinsizler)"** ikileminden medet ummakla, HDP'yi durdurmakla ilgili. Böylece, **AKP liderliği çok tehlikeli bir taktikle**, ülkeyi ancak **iç savaşlarda** görülen türden bir kamplaşmaya itmekten çekinmiyor.

İkinci soru üzerinde düşünmeye başlayınca da, herkesi düşman gören, varoluşuna (fiziki ve dini) yönelik bir tehdit altında olduğuna, adeta **sırat köprüsü üzerinde yürüdüğüne** inanan bu gerçeklik algısının, daha şimdiden kendini, dozu giderek artan **fiziki** (İYİ Parti, Saadet Partisi, HDP taraftarlarına yönelik saldırılar, Suruç'ta yaşananlar) ve **simgesel** (yalanlar, iftiralar, yaygın biçimde sergilenen silahlı fotoğraflar) **şiddet** yoluyla açığa vurduğunu görüyoruz. Bunu aklımızda tutarak, gerek oy verme ve sayım aşamasında, gerekse de sonuçlar açıklandıktan sonra olabileceklere ilişkin, şu soruları sormamız gerekiyor: Karşımızdaki **"iktidar"** bir avuç **fırsatçının hükümeti** midir? Yoksa, **tanımlanabilir bir toplumsal hareketin**, egemen sınıf/tabakasının **iktidarını** temsil eden seçkinlerin hükümeti mi?

Bir avuç fırsatçının hükümetiyse, AKP'nin seçimleri **sandıkta çalması**, seçimleri kaybettikten sonra da direnmesi neredeyse olanaksızdır. Bu bir avuç fırsatçının hükümeti değilse, karşımızda çok karmaşık bir **iktidar yapısı** var demektir. Bugüne kadar hiçbir sınıf, iktidarını, seçim sonuçlarına teslim etmedi. Öyleyse, gerek oy verme işlemleri sırasındaki, gerekse de sonuçlar açıklandıktan sonra yaşanabileceklere ilişkin çok tehlikeli olasılıkları içeren bir süreç var önümüzde.

Seçim Sonuçları Üzerine ‘Brütalist’ Notlar

28 Haziran 2018 Perşembe

Seçimleri, nasıl aslında “*güzel*” kaybettiğini anlatmaya çalışan **absürt** bir anlayışla karşı karşıyayız. Sakın Beckett’in yapıtlarından birinin içinde olmayalım? Bu **korkutucu** olasılık bir yana, eski bir deyiş anımsar, insanları incitmemek için biraz da yumuşatırsak: savaşta ve siyasette “*kaybetmenin bir değeri yoktur*”.

Muharrem İnce’nin kabul ettiğı gibi **Erdoğan kazanmıştır**. Ancak bunun sandıklardan çıkan oylarla ilgisi çok zayıftır. Dahası sebep-sonuç ilişkisinin oku, alınan oylardan kazanmaya doğru değildir: Erdoğan kazandığı için, sandıktan o sonuçlar çıkmıştır. AKP ve siyasal İslamın bu “*zaferinde*” neden-sonuç ilişkisi oy oranlarından, kazanmaya doğru olsaydı, seçimlere bu koşullarda gitmezdik, seçim günü ve gecesi yaşananlar yaşanmaz, sonuçlar bu biçimde açıklanmazdı.

Verili koşullarda bu seçimlerin sonuçlarının önceden belli olduğunu, birçok kez ayrıntılarıyla anlattık. Önce bu durumu değıştirmek için mücadele etmek, bu arada bir olasılık olarak “*boykot*” konusunu da tartışma içine almak gerekiyordu. Ancak, bu durumu değıştirmek için çaba göstermek bir yana, “*bir olasılık olarak boykot*” tartışması olasılığı bile, “*boykot koşulu yok*” **kanaatleriyle** hemen bastırıldı. İlginçtir, bir zamanlar aynı insanlar “*AKP ülkeyi demokratikleştiriyor*” kanaatiyle eleştirileri bastırmaya çalışıyorlardı..

Bizzat, yukarda değındiğim “*verili koşulların*” varlığı, tüm bu koşullara karşı aldıkları oyun yüzde 51-52’de kalması, AKP’de temsil edilen siyasal İslamın ve liderinin destekçilerinin bu toplumda **azınlığı oluşturduğunu** söylüyor. Eğer gerçekten çoğunluğu oluşturuyor olsalardı OHAL’e, YSK vesayetine, seçim günü, gecesi yoğunlaşan baskıya, sokağı dökülen teröre, sonuçlar açıklanırken yaşanan kaosa gerek yoktu.

Şimdi CHP’yi yeniden değılendirmek gerekiyor. Değılendirmeye de, siyasal İslamın partisi ilk kez hükümete gelirken, CHP’nin o zamanki liderinin tutumundan, o günden bu yana seçimlerde kendini tekrarlayan ve her seferinde iflas eden politika-

lardan başlamak gerekiyor. Son seçimlerin gecesinde, daha sonuçlar kesinleşmeden, siyasal İslamın lideri zaferini ilan eder, tabanı sokaklarda bu zaferi türlü taşkınlıklarla kutlar böylece, göz dağı vererek topluma dayatırken, İnce'nin ve CHP temsilcilerinin kendi taraftarlarını yatıştırmaya çalışmasını, oylara sahip çıkması beklenen 50 bin avukattan söz eden şahsın saatler boyunca ölü taklidi yapmasını da bu değerlendirmeye eklemek gerekiyor.

Bu değerlendirmeden çıkacak olan sonuçların bir kısmı, kaçınılmaz olarak, başından beri CHP'nin bir **kolaylaştırıcı, yatıştırıcı** işlevler üstlendiğine ilişkin olacaktır. En son seçimlerde sokaklarda plakasız araçlar dolaşır, insanlar ölür, gece kutlamalarda silahlar (bu olguya ve olası sonuçlarına sık sık işaret ettik) patlarken, *“aman kan akmasın”* kaygısı ile hareket etmek ilk anda akla yakın gelebilir. Ancak, *“aman kan akmasın”* kaygısıyla kabullenilen durum, bir futbol maçına değil, siyasete hatta rejimin değişmesine, *“iç savaş çıkarsa ezer geçeriz”* diyen bir akla ilişkindir.

Bu durumda, sahnelenen fiziki ve simgesel şiddet karşısında, bir direnci harekete geçirmeye, en azından protesto etmeye çalışmak yerine, sessizliğe bürünmenin, arkasında, *“direnirsem yaşanacakların altında kahrım”* korkusu ve **güç-iktidar ve devlet-zor ikilemleri arasındaki ilişkinin** doğasından habersiz olmak yatıyor.

Rejim değişimini tamamlayan seçimler gibi bir durum söz konusu olduğunda, yukardaki paragrafta işaret ettiğim nedenlerin ikisi de sizin aslında **siyaset yapmadığınızı**, dahası **siyaset yapar izlenimi yaratmaya hakkınız** olmadığını gösterir. Birincisi **teorik** bir sorundur, ikincisi ise **ahlaki!** Oylara sahip çıkmadınız. Gelecek seçimlerde hangi yüzle oy isteyeceksiniz?

Erdoğan ve siyasal İslam kazanmıştır çünkü **projesinin** son aşamasında, **güç iktidar ve devlet-zor ikilemleri arasındaki ilişkinin** bilincinde olarak, gereken kararlılığı ve enerjiyi gösterebilmiştir.

Yeni rejimin altında, muhalefetin, yola bu CHP ile devam etmesi, hatta varlığını koruyabileceğini düşünmesi akla uygun değildir.

CHP'yi Düşünmeye Devam...

9 Temmuz 2018 Pazartesi

Neden AKP'yi düşünmüyorum biraz da? AKP'yi, bir süre için, iki nedenden düşünmüyorum. Birincisi, siyasal İslamı konuşmaktan kaçınanlar için durum hâlâ farklı olabilir ama, benim için, AKP'nin anlaşılmaz bir yanı yok. İkincisi, AKP liderliği, kendi projesi ve çıkarları doğrultusunda, **iktidar-güç-siyaset** ilişkisi ne gerektiriyorsa yapıyor, ne risk almak gerekirse alıyor.

CHP beni ilgilendiriyor. Bir taraftan CHP liderliği ne yapmak istiyor belli değil. Diğer taraftan, AKP projesine direnmek isteyenler açısından CHP hâlâ bir öneme sahip. İzmir, Ankara ve İstanbul mitinglerini, seçimler öncesinde ve sırasında, muhalefet seçmeninde görülen heyecanı, AKP'ye oy vermemekte ısrar eden çoğunluğu, AKP'nin seçim kazanmak için yapmak zorunda kaldıklarını anımsamak yeter.

Çukurdakiler

Ancak CHP, bu önemin hakkını verecek durumda değil. CHP liderliği içinde yaşanan tartışmalar, seçim sonuçlarına ilişkin açıklamalar, adeta bir çukura düşmüş insanların, birbirine dayanarak çıkmaya çalışmak yerine daha çok kazmaya devam etmesine benziyor.

Perşembe yazımda, şaşkınlığın boyutlarını, kısmen de olsa sergilemiştim. Ancak dahası varmış. Cuma günü, gazetemizde **Muharrem İnce'nin** şu sözlerini okudum: **"Türkiye'de durum o kadar vahim değil"...** **"Yenildiğin zaman karşındakini kutlayacaksın. Ben böyle bilirim, demokrasiyi böyle anlarım. Erdoğan'ı aradım, kutladım"**. İnce'nin, Erdoğan'ı kutlamasında bir sorun yok. Giriş paragrafında açıkladığım nedenlerle ben de kutlayabirdim.

Sorun şurada: Eğer, ana muhalefet partisinin başkanlığına soyunmuş bir politikacı, bugün Türkiye'de, başkanlık sistemine geçildikten, **"güçler ayrılığı"**, denetleme dengeleme organları yok edildikten, devletin güvenlik güçleri, rakiplerinin bahçesine helikopter indirecek düzeyde iktidardaki parti/hareketin etkisi al-

tında girdikten sonra, salt seçimler oldu (üstelik ne koşullarda) diye hâlâ bir demokraside yaşadığına inanıyorsa, “durum o kadar da vahimdir”.

Siyasette ‘Fark’ Önemlidir

Bir siyasi parti varlığını, diğer partilerle arasındaki farkı ortaya koyarak açıklar, onlarla benzerliklerini vurgulayarak değil. Durumun vahametini gösteren bir diğer olgu da CHP liderliğinin, bu temel kuralın ayırıcında olmadan, “*karşı mahalle*”de sevilme arzusudur. CHP liderliği, bir seçmen grubunu “*karşı mahalle*” olarak tanımladıktan sonra, öncelikle kendi seçmen grubuna değil de ona hitap etmeyi onun tarafından benimsemeyi arzuluyor.

AKP hükümete geldiğinden beri, CHP liderliği önceliği hep AKP seçmenini kazanmaya verdi; bu yolda dili bile değişmeye başladı. CHP sosyal demokrat/halkçı ilkeleri savunmak yerine, “*katı*” laiklik dediği bir şeyden ne kadar uzaklaşmış olduğunu, dini hassasiyetlere ne kadar yakınlaşmış olduğunu göstermeye çalıştı. Sonuç hep başarısızlık oldu. CHP liderliği, AKP ile arasındaki farklara değil de benzerliklere odaklanmaya devam ettikçe CHP’nin bir siyasi parti olarak varlık nedeni zayıflamaya devam etti. İkincisi, CHP’nin, “*karşı mahalle*” dediği seçmenin toplumsal özelliklerini ve arzularını, hatta sadakatlerini anladığını söylemek de zordur. Bu kesim siyasal İslamın yalnızca örgütsel, mali egemenliği değil, aynı zamanda kültürel ideolojik etkisi altındadır. Bu kesim, CHP hassasiyetlerine uygun lafları buldu diye, sadakatlerini bir liderlikten bir başkasına transfer etmez. İnsanların arzularını yalnızca ekonomik çıkarları belirlemez. Dahası, insanlar, bu çıkarları belli bir kültür ve sadakatler içinde anlamlandırırılar. Bu anlamlandırma aynı zamanda kimliğin yeniden şekillenmesi sürecidir de. AKP seçmeninin, siyasal İslama ve liderliğine sadakati (toplumsal kimliği) sarsılmadan kulakları CHP’nin, ya da bir başka partinin, vaatlerine açılmayacaktır.

Bir gün böyle bir an gelirse (!?) o noktada CHP ya da bir başka parti, anlamlı bir toplumsal projeye ve bu projeyi hayata geçirebilecek güce ulaştığına inandıracak bir konuma gelmiş olmalıdır. Diğer taraftan, karşımızda, genel seçimlerin ve Meclis’in siyasi etki yapma kapasitelerini ortadan kaldıran bir rejim var. Belki de önce bu rejimin adını koymaya çalışmak gerekiyor!

Bu Rejim Kalıcıdır!

12 Temmuz 2018 Perşembe

Bu kalıcılık, içinde bulunulan **durumun** bileşenlerinin arasındaki ilişkilere, bu ilişkilerdeki görelî yeğînlîk skalasına bağılıdır. **Durumun** bileşenlerinin andaki hali **değişmediği** sürece (ekonomik çöküş, bir “*Siyah Kuğu*” olayı olasılıkları bir yana) **bu rejim kalıcıdır**.

Durumun temel bileşenleri çok ve karmaşıktır. Ben, durumun bileşenleri arasındaki görelî yeğînlîk skalasında önemli olduğunu düşündüğüm iki bileşene değînmekle yetineceğim. Birincisi **iktidarın yapısına** diğeri de **devletin biçimine** ilişkindir.

Liberalizmin İflası

Liberal düşüncenin temel analiz birimi bireydir. Bireyin arzusu, bireyler arası rekabet, bireyin hatası ve başarısı toplumsal olayları belirler (tabii toplum diye bir soyutlama düzeyi olduğu da kesin değildir). Dahası bu bireyler **rasyonel tercihler** yaparlar, örneğin siyasi tercihleri, ekonomik çıkarları doğrultusunda şekillenir. Liberalizm, tarihsel hareketleri, siyasi iktidarlara kolaylıkla tek bir kişinin iradesine indirgeyebilir.

Bir düşüncenin (teorinin) değeri, gelişmeleri önceden görebilme becerisine indekslidir. Liberal düşünce, Türkiye’de 2000’li yıllardan bu yana yaşanan siyasi gelişmeleri öngörebilme becerisini, **gelişmelerin hiçbir aşamasında** gösterememiştir. Liberalizm pratikte iflas etmiştir.

Bu iflasının ayırıcında olmadan, şimdi seçimlerden sonra, “*yeni rejimi*”, tüm toplumsal, yapısal özelliklerini bir kenara koyarak, bir kişinin iradesi üzerinden, (örneğin “*Erdoğanizm*” olarak) tanımlamaya çalışmakta, ya da bu rejimin “*normalleşebileceğini*” düşünebilmektedir.

Halbuki, o kişiyi, görünüşte “*her şeyi belirler*” konuma getiren dinamiklerin (ekonomik, kültürel ve tarihsel), onu orada tutan, iradesinin maddi sonuçlar yaratmasına olanak veren toplumsal güçlerin özellikleri anlaşılmadan, o kişinin adıyla tanım-

lanan iktidarın gerçeği, anlaşılamaz. Anlaşılamayan şey değiştiremez.

Solun Kafa Karışıklığı

Kimi sol kesimlerin kafaları, liberalizmin, *“bireyler rasyonel tercihler yaparlar, örneğin siyasi tercihlerini ekonomik çıkarları belirler”* düşüncesiyle, Marx’ın *“Maddi yaşamın üretim tarzı, genel olarak toplumsal, siyasi ve entelektüel yaşam sürecini koşullandırır. İnsanların varlığını belirleyen şey, bilinçleri değildir; tam tersine, onların bilincini belirleyen, toplumsal varlıklarıdır.”* (abç) düşüncesi arasında, karışabiliyor. Bireyler sınıfsal konumlarına, toplumsal olan ekonomik olana indirgenebiliyor.

Birincisinde, bireyin iç dünyası (aşkın olana ilişkin inançları- din- burada önemli bir yer tutar), oradaki değerler sistemi, bu değerlere ilişkin adalet, *“özgürlük”* anlayışı, bunlardan kaynaklanan sadakatler ihmal edilmenin ötesinde siyasi analiz sürecinin dışında tutuluyor. İkincisinde, *“toplumsal varlığın”* kültürel bir varlık olduğu, bir simgesel evrene tekabül ettiği, *“yaşam sürecinin”* aynı zamanda kültürel bir süreç olduğu unutulabiliyor.

İktidarın Yapısı, Devletin Biçimi

Liberalizmin teorik iflası, solun kafa karışıklığı (ve hâlâ tarih sahnesinde eski elbiselerle dolaşma ısrarı) iktidarın **yapısını**, devletin **biçimini** anlamayı çok zorlaştırıyor. Bugün Türkiye’de, siyasal İslamı, bunun liderliğinin, toplumsal tabanını oluşturan bireylerin, **sınıfsal** (üretim araçları karşındaki durumu-bilginin de bir üretim aracı olduğunu unutmadan) konumlarının yanı sıra, durumun içinde, en az onun kadar önemli, iç dünyalarını ve sadakatlerini anlamadan, **iktidarın yapısını** (ekonomik ve kültürel güç odakları arasındaki *“network’ü”*) anlamak olanaklı değildir.

Devletin biçimi de, devleti oluşturan kurumların arasındaki **network**, bu **network** içindeki hiyerarşi, bu **network’ü** bir **bütün** olarak bir arada tutan, dışardan bir **bütün** olarak algılanarak **yüce nesne** konumuna yükseltilmesine olanak veren **kültür ve ideoloji**, işlemesine olanak veren mali-teknolojik ve personel girdileri düşünülmeden tanımlanamaz.

Kısacası liberalizmin iflası, solun kafa karışıklığı aşılama dan, durumun bileşenlerinin (CHP ve sol olarak bilinen her şey bu durumun içindedir) şu andaki halini değiştirebilecek etkinlikler düşünülemez. Düşünülemediği sürece bu rejim kalıcıdır.

Rejimin ‘Gerçeği’

26 Kasım 2018 Pazartesi

Siyasal İslamın gerek siyasi liderliğinin gerekse organik entelektüellerinin simgesel evreninde, gelecek beklentilerinde “**iktidar-dan gitmek olasılığı**” yok. Peş peşe gelen referandumlarda ve OHAL altında çıkarılan yasalarla, devletin disiplin-cezalandırma kurumlarındaki kadrolaşmalarla, seçimleri kendileri için bir tehlike olmaktan çıkardılar. Ancak, içleri bir türlü rahat edemiyor.

‘Parlamenter’ mi Ediniz?

Haksız da değiller! Başlangıçta, “*bu ülkenin yüzde 99’u Müslüman*”, “*nasıl olsa bizden*” diyerek avunuyorlardı. Gezi olayından, 2015 Nisan seçimlerinden sonra, nüfusunun çoğu Müslüman olan bu ülkede aslında azınlık oldukları, bundan sonra ancak hileyle, hatta zor kullanarak ayakta kalabilecekleri kafalarına dank etti.

Bu durum, hayal ettikleri yaşam tarzıyla, ekonomik ve siyasi çıkarlarla, parlamenter demokratik pratikleri bağdaştıramadıklarından, onlar için çok ciddi bir sorundur. Bu sorun onlarda dinmek bilmez bir gerginlik yaratıyor. “*Cumhur İttifakı*” dedikleri şeye bu derecede, denize düşen yılana sarılır misali sarılmak, işte bu gerginliğin ürünüdür.

Hem içinde bu gerginliği yaşayıp hem de dışında “*burası demokratik bir ülkedir*” fantezisini korumak son derecede zor. Bu fantezinin bastırıp gizledikleri rejimin **Gerçeği** her fırsatta kendini gösteriyor.

Bu **Gerçek**, seçim gecesi, daha resmi sonuçlar açıklanmadan “*atı alan Üsküdar’ı geçerken*”, “*ya bu geçişi engellemek isteyenler olursa*” korkusuyla birtakım silahlı tipleri sokağa dökerken kendini göstermişti. Daha yakınlarda “*beğenmezsek kayyım atarız*” açıklamaları da bu **Gerçeğin** (seçmenin iradesi bizi bağlamaz) bir tezahürüdür.

Ekonomik kriz, giderek derinleşiyor, kaynak dağılımı giderek bozuluyor, Merkez Bankası rezervleri hızla tükeniyor. “*Piya-*

sa ekonomisi” fantezisi de hızla, faizlere, fiyatlara, Merkez Bankası’na, enflasyon hesaplarını yayımlayan bürokratlara, hatta “*soğancılara*” müdahalelerin basıncı altında parçalanıyor; çatlaklarından yine rejimin **Gerçeği** ortaya çıkıyor.

Fanteziler dağıldıkça, siyasal İslamın liderliğinin ve organik entelektüellerinin ruhsal gerginliği artıyor; rejimin Gerçeği, ağızlarından dışarı kaçıyor.

Ya Biz Ya İç Savaş

Parlamentar demokratik bir rejimde, hiçbir hükümet/yönetim, seçimlerde kendisine oy kaybettirmek isteyenleri -muhalefetini- “*kaos ittifakı*” olarak tanımlayamaz. Muhalefetin **görevi ve amacı**, hükümeti kurmuş olan partiye oy kaybettirmek, onu düşürerek yerine yeni hükümeti kurmaktır. Ancak bugün Türkiye’deki rejimin **Gerçeği** şudur: Bu rejim ne **parlamentardır** ne de **demokratik**.

AKP yanlısı Sabah’ın yazarı **Salih Tuna**’nın 21 Kasım 2018 tarihli “*Tercih mi zaruret mi*” başlıklı yazısında, bu **Gerçek** birçok yerde kendini gösteriyor.

Yazar, kendi cemaatlerinde âdet olduğu üzere muhalefeti “*kaos ittifakı*” olarak niteliyor ve devam ediyor.

“*Önümüzdeki yerel seçimlerde AK Parti’yi oy kaybına uğratmak, ‘kaos ittifakının’ yegâne hedefi.*” Yazarın, Gezi olayı sırasında yakalandıkları kolektif PTSD (Travma sonrası stres bozukluğu) hastalığı da nüksediyor: “*‘Sistem değişikliği halktan güvenoyu almadı’ tezviriiyle erken seçimi zorlayacaklar, gerekirse sokakları harekete geçirmeye çalışacaklardır... Yıllar yılı zehirledikleri sosyolojileri buna aşeriyor zaten...*”

Söylemeye dilim varmıyor ama söylemesem de olmaz: Bu yolun sonu maalesef iç savaştır!..” (abç). Yazara göre **Cumhur İttifakı “ölümüne”** kurulmuştur. “*Şu belediyeyi ben aldım sen aldın; meclis üyesi o oldu bu oldu gibi*” sıradan demokratik kaygılar, yazara göre “*küçük hesaplardır*”, esas olan “*Türkiye’nin bekasıdır.*” Demek ki, **Cumhur İttifakı’na** oy kaybettirmeye kalkan muhalefet aslında Türkiye’nin bekasına karşıdır. Demek ki, yazara göre, muhalefet esas olarak **vatan hainidir**. Eh, muhalefet **vatan haini** ise, bunun mantıki sonucu, “*iç savaşın*” kaçınılmaz olarak gündemdeki olasılıkların arasına girmesidir.

Siyasal İslam son seçimlere de adeta kıyamete gider gibi gitti. Sık sık iç savaştan söz etti, silah gösterdi. Biz birçok kez uyardık ama CHP, liberal entelijansiya, **rejimin**, her fırsatta yüzünü göstererek sırttan bu **Gerçeğini** görmezden geldi. Hadi daha insafli davranalım “*göremedi*” diyelim. Ancak bu dünkü durumdu. Şimdi, yerel seçimlere, bu deneyimi de yaşamış olarak gidiyoruz.

AKP liderliği “*beğenmezsek kayyım atarız*” diyor. Geçmişte birçok kez yararlandığı AIHM'nin kararına “*bizi bağlamaz*” diyor, siyasal İslamın organik entelektüelleri yine **iç savaştan** söz ediyor. Medya ve sokaklardaki neredeyse total kontrole değinmek artık gereksiz. Ve CHP, bu ortamda, “*kaos ittifakı*” olmak bir yana, sandığa durumu tamamen kabullenerek ve adeta, “*düzenin içine kurulmuş*” bir **meşruiyet yaratma makinesi** olarak gidiyor.

Sudan'da Bahar

7 Ocak 2019 Pazartesi

Sudan'da, aniden artırılan ekmek fiyatlarına karşı, 19 Aralık'ta Atbara kentinde kendiliğinden bir protesto gösterisi patlak verdi. Gösteriler hızla diğer kentlere de sıçradı. Ekonomik taleplerle başlayan protesto gösterileri birleşerek, yaygınlaşarak, Beşir'in İslamcı rejimine karşı bir **toplumsal harekete** dönüştü.

İslamcı Beşir hükümetinin şiddetli tepkisi sonucu, en az 60 kişinin öldüğü, yüzlercesinin yaralandığı, çok sayıda yazar ve gazetecinin, öğrencinin tutuklandığı, işkence gördüğü bildiriliyor. Buna karşın protesto hareketinin, **Arap Baharı** olaylarını anımsatan bir süreklilik kazanmaya başladığı anlaşıyor.

Ekonomi ve Siyaset

Devlet Başkanı Beşir, 30 yıl önce bir askeri darbeyle ve siyaset İslamın desteğiyle iktidara gelmişti. Yönetimi sırasında ülkesi ikiye bölündü. Beşir'in rejiminin radikal İslamcı teröristlere verdiği destekten dolayı Sudan uluslararası yaptırımlarla yüz yüze kaldı; Beşir hakkında uluslararası tutuklama kararı çıkarıldı.

Beşir'in 30 yıllık yönetimi boyunca Sudan ekonomisi istikrar kazanamadı; sonuncusu 2013'te olmak üzere sık sık **ekmek ayaklanması** türü isyanlar patlak verdi. Her seferinde Beşir rejimi bu isyanları şiddetle, "dış güçler", "üst akıl türü" komplo teorileriyle bastırdı.

Ancak bu kez baskı ve terör isyanları durduramıyor. *The Sudan Tribune*'de Adeeb Yusufun yorumunda belirttiği gibi, hükümetin "*Darfurlu İsyanlıların, İsrail'in parmağı*" gibi komplo teorileri de bir işe yaramıyor.

İsyanların arkasında başlangıçta ekonomik sıkıntılar yatıyordu. Beşir rejimi ABD ile terörizme karşı işbirliği yapmaya başladıktan, Dünya Ticaret Örgütü'ne katılmak için başvurduktan sonra, ülkeye yönelik ekonomik ambargo kalktı. Beşir hükümeti de devlet işletmelerinin özelleştirilmesi, temel mallara verilen fiyat desteklerinin kaldırılması gibi neo-liberal politikalar uygulamaya başladı. Ancak henüz IMF-Dünya Bankası yardımı alamadığından, uluslararası bankalar da Sudan'a kredi verecek kadar

güvenmediklerinden, henüz dış kaynak girişi sağlanamadı. Buna karşılık, ticaret serbestleşince, hızla artan ithalat, dövize talep sonucu Sudan parası dolar karşısında yüzde 85 değer kaybetti, enflasyon yüzde 70'e vurdu. Ekonomide döviz kıtlığı ve dövize hücum başladı. Halk bankaların, ATM'lerin önünde uzun kuyruklar oluşturmaya başladı. Günde en fazla 11 dolar çekebiliyorlardı. Sudan halkının yaşam düzeyi hızla aşındı.

Ekmek fiyatlarına, hayat pahalılığına karşı başlayan protesto hareketleri, kısa sürede gelişerek yaygınlaşarak, neo-liberal politikaları, Beşir rejimini hedef alan siyasi bir nitelik kazandı. Çeşitli muhalefet grupları eylemlerini koordine etmeye başladılar.

Beşir'in Kaderi

Mali kaynakları tükenen, dağıtacak parası kalmayan, meşruiyetini kaybeden Beşir rejiminin bu kez isyanları bastırmakta büyük zorluk çektiği, gittikçe daha fazla şiddete başvurduğu, sosyal medyayı, interneti kontrol etmeye çalıştığı ancak, artık günlerinin sayılı olduğu söyleniyor.

Kendiliğinden protestolar bir toplumsal harekete dönüştü, meslek örgütleri ayakta.

Hartum'da halk, baskı ve polis şiddetine karşın, sürekli sokaklarda. Beşir'i gitmeye zorlamak için sık sık hükümet binaları yakılıyor. Toplumsal hareketin liderliği, Beşir'in sarayını hedef alan yürüyüşler düzenliyor. Ekmek isyanı olarak başlayan hareket artık açıkça, **demokrasi, insan hakları, yönüne bir rejim değişikliği** istiyor.

Ancak siyasi partilerin, kendiliğinden gelişen hareketin gerisinde kaldığı görülüyor. Muhalefetin en büyük parçası, **Ulusal Ümmet Partisi** hâlâ kararsız, protestoları desteklemekten kaçınıyor.

Buna karşılık, *The Standard* (Kenya) gazetesine konuşan Sudanlı bir gazeteci, Beşir'in "**iktidarda kalmak için her şeyi yapmaya, her yola başvurmaya hazır olduğunu**" söylüyor.

Defence Blog (Askeri konularda uzman bir Internet dergisi), Beşir rejiminin protesto gösterilerini dağıtmakta, Ukrayna'da kullanılan Rusya kökenli özel savaş şirketlerini de kullanmaya başladığını, bu şirketlerin personelinin Hartum sokaklarında tespit eden **fotoğraflarla birlikte** aktarıyordu.

‘Ulusal Çıkar’ Diye Başlayıp... - I

4 Şubat 2019 Pazartesi

Ulusalıcı, Kemalist entelijansiya arasında son dönemde yaygın bir saptama var: “**Ulusal çıkar söz konusuysa...**” diyerek başlıyor, “**Milli duruşa ihtiyaç var**” gibi ifadelerle siyasal İslamın AKP yönetimiyle birlik olmaya doğru gidiyor.

İyi de “ulus” bir çuval patates değil. İçinde kapitalisti var, emekçisi var; zengini var, yoksulu var. Ayrıca herkes Türk ve Sünni de değil! Hangisinin çıkarından söz ediyorsunuz? Ayrıca, son yıllarda “ulus” a neler olduğunun, vatandaşlarının geleceğine nasıl ipotek konulduğunun farkında mısınız? Bu ulusu oluşturan vatandaşlar Aydınlanma geleneğinden hızla koparılarak, bir “*ye-ni ortaçağa*”, modernite, hatta Rönesans öncesinin **karanlığına** sürükleniyorlar, giderek **eşitlik, demokrasi, özgürlük ideallerini** kaybederek, bir ümmet olmaya doğru yeniden şekillendiriliyorlar. Farkında değil misiniz? Yoksa siz Aydınlanma geleneğine ait değil misiniz?

Tahsil ve Dindarlık

Siyasal İslamın içinde egemen bir anlayış var. Önemli AKP’li-lerden birçok kişi, birçok kez, bu **cahilliği yücelten** anlayışı dile getirdi. En son, Ankara Büyükşehir Belediyesi başkan adayı Öz-haseki şöyle diyordu: “*Devlete hainlik edenlerin çoğuna bakın.. bu devletin, bu milletin aleyhine çalışan insanlara bakın, çoğu üniversite mezunudur. Allah’a hamdolsun, imam hatip gençliği gayet güzel okuyor, devleti ile de asla bir problemi yok.*”

Diyanet’in yayımladığı bir kitabın yazarı da aynı kanıda. Eğitim düzeyi artan bireyler arasında dine mesafeli durma eğilimi artıyormuş. Yüksek eğitilmiş insanların arasında ateistlik eğilimi oranları fazlamış. Yazar, “*Bu durum genel anlamda modernite ve sekülerizmin geleneği sorgulayıcı, hatta dışlayıcı tutumunun yansıması olarak kabul edilebilir*” diyor.

Siyasetin, **adalet**e ilişkin sorunlardan, **devleti yönetenlere** ilişkin hoşnutsuzluktan. değişiklik yaratma arzusundan kaynak-

landığını anımsayınca, eğitimle/moderniteyle dindarlık arasında kurulan ters orantılı ilişkinin, aslında ya siyaset veya biat ikilemine karşılık geldiğini kolaylıkla görebiliriz. AKP ve siyasal İslam, devlet politikalarını sorgulamayan, adalet - özgürlük konularıyla ilgilenmeyen, eğitim düzeyi düşük gençler istiyor; cehaleti yüceltiyor, vatandaşlardan oluşan bir ulus değil, kullardan oluşan bir ümmet istiyor.

Milli Savunma, Milli Eğitim bakanlıkları yapmış İsmet Yılmaz'ın AKP adayına verilecek oyların “ruz-i mahşerde (kıyamet günü) berat belgesi (adeta bir endüljans-E.Y.) olacağına” ilişkin sözleri de bu isteğin siyasi özünü ortaya koyuyor. Eğitimli insana “endüljans” satamazsınız!

Vatandaşların Ulusu - Kulların Ümmeti...

Bu anlayış, son 5 yılda imam hatip lise ve ortaokullarında okuyan öğrenci sayısını 5 misli artırarak 2018 yılında 1.155.932'ye ulaştırıyor; Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı bütçesini yüzde 56 oranında keserken, Diyanet İşleri Başkanlığı bütçesini yüzde 34 artırıyor, bu yıl 9 bin 500 yeni personel almayı planlıyor.

Kadir Has Üniversitesi'nin yıllık “eğitimler araştırması” da bu gelişmelerin sonuçlarını yansıtıyor: Ulusun gündeminde özgürlük gibi bir sorun yok: hak ve özgürlükler, yüzde 3 ile en önemli sorunlar listesinin sonunda yer alıyor. Ulusun yüzde 60'tan fazlası yargının siyasallaşmadığını düşünüyor. Bu oran 2015'te yüzde 30'lardaymış.

Aklıma “Bilgelerin bilgisini, filozofların içi boş mantığını yok edeceğim” diyen Aziz Paul; Romalı, ateist, atomist (şeyler sonsuz sayıda küçük parçacıklardan oluşur) şair Lükretius'un De Rerum Natura (Şeylerin Doğası) şiirinin etkisinde kaldığını fark edince paniğe kapılıp tövbe etmeye başlayan Aziz Jerome; içtihat kapılarını kapatan Gazali geliyor. Ortaçağ karanlığı derken abartmıyorum: Bilime, felsefeye düşmanlık işte böylece yerleşerek insanlığın aklını kararttı.

İnsanlık bu cahilliği De Rarum Natura'yı yeniden okuduğunda (Shakespeare, Galileo, Kepler, Bacon, Machiavelli, Newton, Spinoza, Darwin, Einstein okumuşlar), felsefeyi ve bilimi yeniden keşfetmeye başladığında, “ulus” dediğimiz şey de Rönesans, Aydınlanma ve modernite süreçlerinde şekillendi.

Söze, “ulusal çıkar” diye başlayıp, sonra “ulusu” yok etmeye başlayanların yanında yer almayı önermek gerçekten ibret verici...

‘Ulusal Çıkar’ Diye Başlayıp... - II

7 Şubat 2019 Perşembe

“*Ulusal çıkar*” diye başlayınca yanlış bir yere gitme tehlikesi var. Ancak doğru bir yere gitmek de mümkün, hatta gerekli. Çünkü, dünya yeni bir döneme girerken ulus devletin önemi artıyor!

Her Şey Dağılıyor

Davos risk raporuna, *The Economist*’in “*Slowbalization*” (Küresel yavaşlama) başlıklı kapağına bakmak yeter: ABD hegemonyasına dayanan, Batı merkezli dünya düzeni, 30 yıldır kapitalizmin yapısal krizini yöneten neo-liberal küreselleşme dağılıyor. Çevre kirlenmesi, iklim krizi, gezegenin ekolojik dengelerinin, türlerin yok olma süreci giderek hızlanıyor.

Dağılmanın toplumsal sonuçları, **Trump**, Brexit, sağ/faşist popülizm, yeniden başlayan nükleer silahlanma, teknolojik egemenlik yarışı, devleti yöneten politikacıların yetersizliklerinin yol açtığı **meşruiyet ve egemenlik krizleri** her gün çeşitleniyor.

Ülkelerin vatandaşları, gözlerini devletlerine çeviriyor, kendilerini bu dağılmanın etkilerinden korumak için bir şeyler yapmasını bekliyorlar. Bu da bizi bir **korunma, güvenlik aracı olarak ulus devlete** getiriyor.

“*Devlet*”i düşünürken iki farklı seçenek (**Badiou**) var. Biri devleti, toplumun üzerinde bir yapı olarak giderek sönmüleneceğini varsayar: Kısaca **komünist hipotez**. Öbürü de kapitalist devleti veri alarak, parlamenter demokrasi ve çeşitli diktatörlük biçimleriyle ilgilenir. Açık ki, ulus devlet konusu ikinci seçeneğin kapsamına giriyor.

Egemenlik ve Meşruiyet

İkinci seçenek kapsamında, vatandaşlarını, bu dağılma içinde **en iyi biçimde** koruyabilecek bir **ulus devleti** (buna **Platon**’a atıfla “**iyi devlet**” diyelim) düşünmeye çalışmamız gerekiyor.

Öncelikle bu devlet, **egemen ve meşru** bir devlet olmak zorundadır. Bu zorunluluğu veri alarak, düşünme sürecini Ba-

diou'nun dikkat çektiği gibi birbiriyle bağlantılı üç alan üzerinden sürdürebiliriz: **Ekonomi, ulusal sorun ve demokrasi.**

Ekonomi: Ulus devlet kaynakların dağılımından ve kapitalist ekonomi (krizlerini) sınırları içinde yaşayan **tüm** vatandaşlarının genel çıkarlarını, refahını, koruyacak biçimde yönetmekten sorumludur. Bu sorumluluğu yerine getirebildiği oranda “*iyi devlet*” olmaya yaklaşacaktır.

Ulusal sorun: Ulus devlet, sınırları içindeki **tüm** vatandaşların güvenliğinden iki alanda sorumludur. Birincisi, vatandaşlarını dünya sistemi içinde, emperyalist müdahalelerden, savaşlardan korumayı başarmalıdır. İkincisi, sınırları içindeki **tüm** vatandaşlarının toplumsal barışını, can ve mal güvenliğini, en temel ifade, toplanma, gösteri yapma, haklarını ve özgürlüklerini, siyasi tercihlerini belirtme ve savunma haklarını, seçimlerin adaleti ve güvenli olması da dahil, korumayı başarmalıdır.

Demokrasi: Parlamenter demokrasi kapitalist devletin en arzu edilen, en az ekonomik kaynak tüketen, toplumun barış içinde yaşamasına en uygun biçimdir. Bu kapitalist demokrasinin işleyebilmesi için, bir taraftan **güçler ayrılığı, yargının ve medyanın bağımsızlığı** ilkesi kiskançlıkla korunmalıdır. Yasalar, çeşitli grupların tercihlerine, inançlarına göre değişebilen dini ilkelere göre değil, bizzat vatandaşlarının (din, cins, etnik kimlik farkı gözetmeden, bunlardan birine ayrıcalık tanımadan) bu dünyadaki gereksinimlerini düzenlemeye yönelik olmalı, **ortak ve özgür iradesine** dayanmalıdır: Laiklik ilkesi esastır.

Tüm vatandaşlar, yönetici sınıfın üyeleri de olmak üzere bu yasalar karşısında eşit haklara ve konuma sahip olmalıdır. Ulusun birliğini, farklı kimliklerin (dini ve etnik, cinsel) taleplerini, **bastırarak** değil, bunların taleplerini **karşılıyarak** vatandaşlık zemininde sağlamak “*iyi devletin*” sorumluluğudur. Bir **ulus devletin egemenliği ve meşruiyeti** bu zeminde **şekillenir.**

Ulusal çıkardan söz ediyorsak, ulus devletin “*iyi devlet*” olma koşullarını yerine getirdiğini, **egemen ve meşru bir devlet** olduğunu da varsayıyoruz demektir.

Çünkü, “*iyi devlet*” kriterlerine uymayan bir devlet günümüzün hızla gelişen dağılma koşullarında vatandaşlarını, dolayısıyla, **egemenliğini ve meşruiyetini** koruyamaz. **Ulusal çıkar** bu devletin yöneticilerinin desteklenmesini değil acilen değiştirilmesini, devletin “*iyi devlet*” ölçütlerine göre yeniden düzenlenmesini gerektirir!

Sahte İkilem

21 Şubat 2019 Perşembe

Son yıllarda kitlelerin siyasete ilgisi hatta doğrudan katılma arzuları artıyor. Sağ popülist akımlar yükselirken, sermayenin sözcülerinin sosyalizm korkusu nüksediyor, faşizm tehlikesi giderek güçleniyor. Sol hareket, Türkiye’de siyasal İslamın, rejimin yükselişini önleyememişti, dünyada da bu yeni hareketlenmeye yön veremiyor.

Ne Birine Öbürü...

Bu başarısızlıkların arkasında, **yanlış bir ikilem** yatıyor. Bir yaklaşım neo-liberalizmin, küreselleşmenin yıkımına karşı **“kitleleri”** ekonomik talepleri, **maddi** çıkarları savunarak, siyasal İslamın, sağ popülizmin etkisinden kurtarmaya, dalgayı tersine çevirmeye çalışıyor. Bunun tam karşısındaki yaklaşım adeta **“ekonomik değil aptal, kültürel”** diyerek, kitleleri, siyasal İslamın, sağ popülizmin etkilerden kurtaracak kültürel politikalar arıyorlar.

Her ikisi de patinaj yapıyor. Kimi koşullarda, birinci **“maddeci”** yaklaşım sağ popülizmin ekonomik eleştirileriyle buluşuyor. İkinci **“kültürcü”** yaklaşım siyasal İslamın ve sağ popülizmin tabanının kültürel taleplerini **“anlama”** çabasıyla, **“halkın değerlerini”** savunma gerekçesiyle kendi seküler, ilerici söyleminden uzaklaşarak dinci, muhafazakâr düşüncelere yaklaşıyor. **“Tabii ki göçmen gelişi denetlenmelidir”** gibi **“anlayışlı”** tezlerle, dini inançlar karşısında eleştiri silahını rafa kaldırarak sağ popülizmin, ırkçı yabancı düşmanı taleplerine, cehalet övgüsüne taviz vermeye başlıyor. Böylece ikilemin her iki tarafında yer alan akımlar, sağ popülizmin, siyasal İslamın hegemonya inşa sürecine ekleniyorlar, giderek kendi sonlarını hazırlıyorlar.

Bu ikilemi aşabilecek politikaları, çalışma tarzlarını düşünebilmek için, **ikilemin iki tarafının çelişkili bir birlik oluşturduğunu** görmek gerekiyor.

Çelişkili Birlik

Ekonomik olanla kültürel olan ancak birlikte var olabilir. Ekonomik ilişkiler, kültürel ilişkiler içinde yaşanır. Ekonomik ilişkiler, çıkarlar, sorunlar ancak kültürel kodlarla anlamlandırılabilir. **İçinde emek, sermaye, sınıf, sömürü, bireysel özgürlük kavramları olmayan** bir kültürel evrende, kapitalizmin sorunlarını anlamak, geçerli çözümler üretmek olanaksızdır.

Kültüre gelince bu, ancak yaşamın biyolojik gereksinimlerinin karşılanması, türün devamının sağlanması süreçlerinin, (bir toplumun) parçası olarak düşünülebilir. Diğer bir deyişle **ekonomik olan kültürel, kültürel olan da ekonomiktir.**

Materyalizm ekonomik olana öncelik tanımayı gerektirir, kültürel olana öncelik tanımak **idealizmdir** önermesi doğru değildir. Ekonomik çıkarlar gibi, kültürel olan da maddidir. Kültür de bireyin dışındadır ve birey salt düşünerek dışındaki süreçlerin (ekonomik ya da kültürel) nedensellik zincirini kıramaz, onları salt düşünerek, bir pratik ilişkiye girmeden, şekillendiremez.

Ve Güç İlişkisi

Kültür ve ekonomi arasındaki çelişkili birliğin **belli bir zaman ve mekânda** aldığı biçim, belli bir **güç/iktidar** ilişkisinin ifadesidir, onu yaşatır ve yeniden üretir.

Siyasal İslamın iktidarına, sağ popülizmin yükselişine karşı salt ekonomik ya da salt kültürel taleplerle/pratiklerle direnilemez. O iktidarı ve yükseliş/gücü yaşatan, yeniden üreten **“çelişkili birliğe”** karşı, onu kırmayı ve yeniden şekillendirmeyi arzulayan karşıt **bir güç ilişkisi inşa ederek** mücadele edilebilir.

Ekonomik olanın etkilerine karşı ancak kültürel olanı etkilemeyi başarabilecek bir güç inşa ederek direnilebilir. Kültürel alanı etkileyecek güç, ekonomik ilişkilerden kaynaklanan enerjiden yararlanılarak yaratılabilir.

Günlük siyasi pratiğe dönersek, siyasi İslamın toplumsal siyasi etkisini kırmak için, önce onun etkisi altında olmayan güçleri, **kendi ekonomik çıkarları ve seküler kültürel talepleri üzerinde birleştirerek bir toplumsal güç oluşturmak** gerekir. Böyle bir gücü, bir tarihte, potansiyelden kinetiğe çıkaran **“Gezi olayı-**

nın” siyasal İslamda yaşamsal bir korku yaratmış olması boşuna değildir.

Türkiye’de sol, 16 yıldır o sahte ikileme takılarak, CHP de siyasal İslamın karşında bir güç inşa etmek yerine var olanı sulandırmayı seçerek hep başarısız oldu. Artık başka şeyler yapmak gerekmiyor mu?

‘Bu Topluma Bir Şey Olmuş’

11 Mart 2019 Pazartesi

Dost toplantılarında, sosyal medyada sık sık dile getiriliyor: “*Bu topluma bir şey oldu*”, “*Medyada her gün yeni bir saçmalıkla karşılaşıyoruz*”, “*Millet kafayı yedi*” filan...

Bir toplumda anlamlar zinciri kırılmaya, sözcüklerin anlamını sabitleyen “*kapitone*” noktaları (çiviler) yerlerinden çıkmaya başlayınca, insanların psikolojik dengeleri altüst olur. İnsanlar bir adım sonrasını düşünmeden davranır, ağızlarından çıkan sözün nereye gideceğine bakmadan konuşurlar.

İnsanlar, birbirini dışlayan simgesel sistemlerin, farklı realitelerin içinde aynı anda yaşayabileceklerine, ya da birinden öbürüne kolaylıkla geçebildiklerine inanmaya başlarlar. Daha da vahimi, sözcüklerin, simgelerin anlamlarını kendilerinin saptadığına inanır, çoğu kez bu **şizofren** durumunun ayırıcısında bile olmazlar.

Bin Yıldır Bitmeyen ‘Beka’ Sorunu

Bu şizofren durumun kimi örneklerine, siyasal İslamın entelektüellerinin fantezilerinden hareketle, “**bir realite sorunu**” bağlamında birçok kez dikkat çekmiştim. En son “*beka sorunu*” fantezisini de bu listeye ekleyebiliriz.

Örneğin, biri diyor ki, “*Anadolu’yu vatan bildiğimiz günden bu yana bu böyledir. Bin yıldır beka mücadelesi üzerine tarih biçimlendirdik... Sadece 15 Temmuz’a bakın, yetecektir!*”

Demek ki bin yıldır beka sorununu aşamamışsın. Öyleyse sen, aslında tarihi biçimlendirememişsin. Bir imkânsızlıktan söz ettiğinin, bu kadar “*büyük bir sorunun*” varlığını kanıtlamak için 15 Temmuz gibi bir tuhaflığı örnek verdiğinde sorunu ne kadar basitleştirdiğinin, kendi dünyanın da ne kadar kırılğan olduğunu itiraf ettiğinin farkında bile değilsin. Ha bir de şu var: Bu cumhuriyet, siyasal İslam iktidara gelene kadar, çok sorun yaşadı ama, hiç beka sorunu yaşamadı. Bir beka sorunu varsa, belli ki sizden kaynaklanıyor!

Aynı anda iki realitenin içinde birden yaşayabileceğine, ya da birinden öbürüne kolaylıkla geçebileceğine inanma hastalığına bir süredir muhalefet saflarında da rastlanıyor.

Geçen günlerde, bu hastalığın kritik bir noktaya ulaştığına tanık olduk.

‘Ben Ülkücüleri Severim’

Sol-sağ kavramının 17. ve 18. yüzyıllarda kaldığına ilişkin absürt saptamalar bile gelinen kritik noktayı sergilemeye yeter. “*Sol sağ kavramı 17. ve 18. yüzyıllarda kaldı*” diyen şahsın aklındaki sağ-sol nedir bilemem ama sağ-sol ayrımı 17. yüzyılda değil, 18. yüzyılın son çeyreğinde, 1789’la başlar. Bundan sonra, 19. ve 20. yüzyılların tarihi sağ-sol çatışmasının da tarihidir. Dahası, 21. yüzyıldaki gelişmeler karşısında, “*sağ sol ayrımı*” kalktı, “*ideolojilerin sonu*” geldi safsataları tümüyle iflas etti. Küreselleşme karşıtı hareketlere, meydan işgal hareketlerine, Gezi Olayı’na, son olarak ABD’de ve Avrupa’da, aşırı sağ faşist akımların yükselmesine, muhafazakâr kesimin yeniden bir “*sosyalizm*” korkusu üretme çabalarına bakmak, sağ-sol ayrımının güncelliğini koruduğunu göstermeye yeter.

Ne yazık ki dahası var! “*Sol-sağ kavramı 17. ve 18. yüzyıllarda kaldı*” diyen şahıs önce “*Ben sosyal demokratım*” diyor, sonra “*Ben bütün ülkücüleri seviyorum*” açıklamasıyla devam ediyor ve ekliyor: “*Vatan ülküsü, bayrak ülküsü, bütün herkesi kucaklamak. Eğer bunlar ülküyse ben de ülkücüyüm. Ne var bunda yani?*”

Ne yazık ki “*ülkücü*” kavramını kendine göre tanımlamaya çalışan anlayışta epey bir şeyler var!

Bu ülkenin siyasi tarihinde yalnızca teori ve kültür değil, aynı zamanda olaylar (keza kanlı olaylar) “*ülkücü*” kavramının anlamını sabitlemiştir. Bu tarih içinde bu kavram, idealizm anlamına gelmez. Bu kavram Ziya Gökalp’in “*Milli mefkure (ülkü)*”, Nihal Atsız ve Türkçülerin “*Milli ülkü*” kavramlarından gelir. Bu ırkçı bir kavramdır, “*Turan*”, “*9 Işık*” kavramlarına, “*Kontrgerilla*” pratiklerine, “*Türk-İslam sentezi*” çabalarına, bu ülke topraklarında yükselmiş kanlı bir faşist harekete aittir.

Bu kavramın ait olduğu anlamlar sistemi, simgesel evren, sosyal demokrasinin ait olduğu anlamlar ve değerler sistemine taban tabana zıttır.

Kendisini “*sosyal demokrat*” ve “*lkc*” olarak tanımlayan birinin ya akıl sağlığını ya da samimiyetini sorgulamak gerekir. Ya *şizofreni* ya da bir başka projeye sadakat! Hangisini seçeyim bilemedim!

Diktatörlerin Son-Baharı

14 Mart 2019 Perşembe

Cezayir ve Sudan'da halk başlarına musallat olmuş diktatörlerden, diktatörleri ayakta tutan kurumsal yapılardan, bu yapıların içinde yaşayan asalaklardan kurtulmak, demokratik, eşitlikçi (Sudan'da ayrıca kadınlar üzerindeki dinci baskıya son verecek ve barış getirecek) yeni bir rejim istiyorlar.

Diktatörler bir taraftan taviz verir gibi yapmaya, öbür taraftan şiddet uygulamaya devam ederek ayakta kalmaya çalışıyorlar. Ancak, halk korku duvarını aştıktan, kendi gücünün ayırdına vardıktan sonra, bu havuç - sopa taktiklerinin işe yaramadığı görülüyor.

Cezayir'de **Bouteflika**'nın, Sudan'da **Beşir**'in uzun (çok uzun) rejimlerinin artık sonuna gelindiği, yıkılma sürecinin başladığı söylenebilir.

Cezayir'de Bouteflika başkanlık seçimlerinde 5. kez aday olmaya kalkınca halk, *"git artık"* sloganıyla sokaklara döküldü. Devletin tüm baskılarına karşın protestolar devam etti. Siyasi bir tepkiyle başlayan kitle eylemleri, hemen ekonomik koşulları anımsayarak, **"hırsızlar"**, **"ülkeyi yediniz"** sloganlarıyla yalnızca Bouteflika'yı değil, etrafındakileri de hedef almaya, rejim değişikliği talep etmeye başladılar.

Sudan'da ekmek fiyatının aniden artırılmasına tepki olarak, diğer bir deyişle ekonomik taleplerle başlayan isyan, hızla **eşitlik**, **özgürlük**, **demokrasi** sloganlarıyla, **din - ırk - cins ayrımcılığına**, **şeriat düzenine**, **kadınlar üzerindeki baskıya** son verilmesi talepleriyle, siyasi bir biçim almaya, adeta bir **devrime** dönüşmeye başladı.

Cezayir'de yarı-askeri rejimin, Sudan'da siyasal İslamın beslendiği rant (petrol rantı) gelirlerindeki gerileme, ekonomide krize, toplumda yoksullaşmaya yol açarak isyanların ekonomik zeminini hazırladı; yönetici sınıfın ve kadrolarının beceriksizliklerinin, aptallıklarının, küstahlıklarının, asalak karakterlerinin, aslında birer **kâğıttan kaplan** olduklarının görülmesini kolaylaştırdı.

Rant Bittikçe Oyunun Sonuna Doğru

Cezayir’de iktidar sınıfları ve ordu/bürokrasi, esas olarak petrol rantını, ulusal ekonomiyi çeşitlendirmek, derinleştirmek yerine, çalarak bir kısmını da halka dağıtarak - “*vicdanları satın alarak*”- iktidarda kalmaya devam ediyordu. Petrol-gaz gelirleri ihracatının yüzde 95’ini, kamu gelirlerinin yüzde 60’ını oluşturuyor. Uluslararası koşullar bu gelirleri hızla aşındırmaya başlayınca Cezayir’in döviz rezervleri hızla erimeye, parası değer kaybetmeye başladı. Artık rejim kaynaklarını, dolayısıyla direnme gücünü hızla yitiriyordu.

Sudan’da bir askeri darbeyle kurulan İslamcı rejim, Sudan’daki etnik ve dini farklılıkları yok sayarak şeriat yasalarını dayatınca, ortaya çıkan kargaşaya Afrika’daki büyük güçlerin rekabeti, emperyalist müdahaleler de eklendi ve ülke bölündü, Güney Sudan ayrıldı. Bu bölünmeyle birlikte Sudan rejimi petrol kaynaklarının, dolayısıyla rant gelirlerinin çok önemli bir kısmını kaybetti. Buna karşılık hızlandırdığı özelleştirmeler toplumun dokusunu dağıtmaya başladı. Dahası, birçok bölgede patlak vermiş silahlı direnişler kalıcılık kazandılar. Beşir için Uluslararası Ceza Mahkemesi’nde açılan soykırım davası, rejimin uluslararası alanda tecrit edilmesine yol açtı, dış kaynaklara ulaşmasını çok zorlaştırdı. Sudan ekonomisinin krizi kronikleşti.

Bu iki ülkedeki isyanların arasında bir benzerlik daha var (ki bu onları Arap Baharı denen isyanlardan ayırıyor). Kitle eylemleri başlar başlamaz her iki ülkede de muhalefet grupları, araların-daki farkları ikinci plana atarak bir araya geldiler, bu birliği ifade eden örgütlenmeler kurdular, ortak talepleri kapsayan deklarasyonlar yayımlayarak isyanlara, geleceğe yönelik bir yol haritası sundular.

Her iki ülkede de muhalefetin birlikte hareket etmeyi, ortaya bir talepler listesi koymayı başarması, diktatörlerin direnme kapasitesini hızla azalttı.

Ancak diktatörler, bir taraftan geçici tavizler vererek, diğer taraftan muhalefeti şiddet yoluyla eriterek, halkı sindirmeye çalışarak, bu arada emperyalist ülkelerden bir veya birkaçına yaslanarak, bu son-baharı uzatabiliyorlar. Bu olasılığı yalnızca muhalefetin birliğini örgütleme becerisi, disiplini ve darbelere dayanma gücü engelleyebiliyor.

‘Birileri Bizi Şey Ediyor’

28 Mart 2019 Perşembe

Pazar günü belediye seçimleri var. Pazartesi günü 1 Nisan. Bir “eşek şakası” ile karşılaşabiliriz. Siyasal İslamın liderliğinin gerçeklikle bağlarının sık sık koptuğunu biliyoruz. Yine öyle bir andayız. Adeta, bir çocuğun elinden kaçmış uçan balon gibiler. İdeal dünyada böyle tipleri **paranoyak-şizofren** tanısıyla müşahade altına alırlar. Bizde ise... Neyse, konuyu dağıtmayalım.

Gerçeküstücü ressam Magritt’in “Bu bir pipo değildir” isimli tablosu aklıma geliyor: “*Bu yerel seçimler aslında yerel seçimler değil.*” Siyasal İslam, sandık başına gidenlerden, belediyelerini yönetecek olanları seçmek için değil, adeta iki varoluşsal konuda tavrı almış olmak için oy vermelerini istiyor. Bu konulardan biri bu dünyaya ilişkin, öbürü de öteki... AKP’nin adaylarına oy verenler hem bu dünyada siyasal İslamın (pardon ülkenin diyecektim) “**bekasından yana olduklarını**” kanıtlayacaklar, hem de “**emaneti ehline verip**” ahrette rahat edecekler.

“*Türkiye çok büyüdü, çok güçlendi, bölgeselin ötesinde küresel oyuncu oldu.*” İşte bu yüzden içerde birileri, dışarda birileri ile el birliği yapmış, bu büyüklüğü çekemedikleri için kolları sıvamışlar bizi “*şey ediyorlar*”. AKP liderliği bu komploya karşı savaşıyor. Muhalefete ise vatan haini olmak ve ahrette hesap vermek düşüyor.

Siyasal İslamın liderliğinin ve onu destekleyen entelijansiyanın gerçeklik algısı işte böyle. Bu ülkenin ve dünyanın gerçekliğinden kopuk, gerçekten bir “*beka sorunu yaratmaya*” aday bir algı.

Şizofreni, Paranoya.. ve Şiddet

“*Türkiye çok büyüdü, çok güçlendi, bölgeselin ötesinde küresel oyuncu oldu.*” Bu işin **şizofren** kısmı. Birileri tüm AKP karşıtı güçleri bir araya getirerek, bir cephe yaratarak, Türkiye’nin “*işte bu oyuncu rolünü sınırlamak*” istiyorlar. Bu da **paranoya** kısmı.

“Türkiye çok büyüdü, çok güçlendi...” Ancak ekonomi re-sesyonda, işsizlik hızlanarak artıyor, ihracat yüzde 60 oranında ithalata bağımlı, TL yabancı paralar karşısında değer kaybediyor, Merkez Bankası’nın rezervleri hızla eriyor. Siyasal İslamın lider-liği ve entelijansiyası, bunları yok sayarak kafasının içindeki, kurmaca dünyanın içinde yaşamayı seçiyor. Gerçekliğin bir bile-şeni daha var: Türkiye ekonomisi, günlük döviz işlemlerinin hacmi de 5.3 trilyon dolara ulaşan bir kapitalist dünya ekono-misinin parçasıdır. Spekülatif sermaye hareketleri de oyunun kural-larından biri. Siz bunları unutarak, *“ben sizden hesap soracağım”* gibi hezeyanlarla sarsılır, sermaye hareketlerini ekonomi dışı yollarla engellemeye kalkarsanız, bu kuralların içinde yaşayanlar da, örneğin bir Commerzbank analisti gibi, *“Korkunun egemen olduğu piyasaya kim yatırım yapmak ister”* deyiverirler.

Uluslararası jeopolitik tartışmalarında Türkiye’nin adının sık geçmeye başlamasının ardında da **“bölgeselin ötesinde küresel oyuncu”** olmak değil, başka bir şey yatıyor. AKP’nin, Suriye ma-cerasının sonuçları, Rus uçağını düşürdükten sonra atılan takla-lar, *“Kürt sorunu”*’nun çıkmaza sokulması, AB olmayınca, ABD’ye, FETÖ fiyaskosundan sonra da Rusya ve Çin tarafına yamanma çabaları, Türkiye’nin, büyük güçler arasındaki nüfuz alanı payla-şım çabalarının hedefi olarak konuşulduğunu gösteriyor. Siyasal İslamın liderliğinin abuk sabuk çıkışları da bu konuşmaların to-nunu belirliyor.

Aklındaki realitenin içindeki arzuları, dışardaki realitenin duvarına çarpınca, *“hastamız”* ortaya çıkan durum karşısında so-rumluluk almak yerine, arzularını hep birilerinin engellediğine, kendisine bir şeyler yapmaya çalıştığına inanıyor. Bu inanç, ken-disini şey ettiğine inandığı *“adamın arkasındaki”* adama, *“üst ak-la”* karşı giderek artan bir öfkeye, bu öfke de şiddete yol açıyor.

Bu nedendir ki hem *“içerde”* hem de *“dışarda”*, *“hastamı-zın”* ciddi bir tehlike oluşturmaya başladığına inananların sayısı artıyor. Türkiye, *“aslında başka bir şey olan yerel seçimlere”* bu marazi durum içinde, oy verme sürecinde ya da ertesinde, *“has-tamızdan”* kaynaklanacak bir öfke ve şiddet patlamasının hedefi olma tehlikesiyle gidiyor.

‘Adam’ Gitti

8 Nisan 2019 Pazartesi

Altı hafta sokakları meydanları doldurup hep bir ağızdan “git” dediler, güçlerini gösterdiler ve “Adam” gitti! “Genç kız uyandı, tüm yaşamı boyunca ilk kez, tepesinde Bouteflika olmayan bir gece geçirmişti... Bu başkansız ilk gecenin uykusu rüyalarla olduğu kadar kâbuslarla da doluydu.” 4 Nisan günü Cezayir gazetesi *Al Watan*’da bir köşe yazısı işte böyle başlıyordu.

Rüyalar ve Kâbuslar

Gerçekten de halkın yaygın, barışçı, ısrarlı protestolarına dayanamayan rejim, Cezayir politikasının diliyle “*Le Pouvoir*” (iktidar), 20 yıldır kendilerini temsil eden, 2013’ten bu yana ortalıkta görülmediği için sık sık “*Acaba hâlâ yaşıyor mu?*” diye dalga geçilen, Devlet Başkanı Bouteflika’yı sırtından atmışa benziyordu. Bu, rüyaların gerçekleşmesiydi. Bir başka *Al Watan* yazarının vurguladığı gibi, “*Bouteflika’yı götürmek zor olmuştu, ama gerçek ve kapsamlı demokratik dönüşümleri gerçekleştirmek, asker tarafından da desteklenen rejimi değiştirmek gibi, işin esas zor kısmı şimdi başlıyordu*”.

Kimi iş çevrelerinden, Bouteflika ailesi klanından, bürokratlardan, askerlerden oluşan ve hatta kimi İslamcı kesimleri de içeren oligarşik “*Le Pouvoir*”, 1990’lardaki iç savaşı anımsatarak korkutmaya, çeşitli tavizlerle ayakta kalmaya çalışıyordu. Halk ise hiçbirini kabul etmiyor, cesaretle, ısrarla “git” diyordu. Sonunda oligarşinin asker kanadı, sürecin kontrolden kaçmasından korkarak, “*halkın taleplerine sahip çıkma iddiasıyla*”, Bouteflika’yı arkasından itiverdi.

Liberté gazetesinin yorumunda vurgulandığı gibi, Genelkurmay Başkanı, “*talepleri bütünüyle karşılanana kadar halkı desteklemeye devam edeceğiz*” diyordu, ama “*askerin rejimin ayrılmaz bir parçası olduğunu bilen Cezayir halkı, bu pohpohlamaya kanacak mıydı?*”. Öyle ya “*Le Pouvoir*’ın kültüründe halk ihmal edilebilir niceliktir. İsyan ettiğinde bile geçici bir sarsıntı olarak algılanır”. Bouteflika’nın eski başbakanlarından birinin deyişiyle “*hareket sonunda sönümlenir*”. Bunlar akla Mısır deneyini geti-

riyordu ve sanırım işin **kâbus** yanını oluşturuyor. Bu nedenle de halk “*Genelkurmay Başkanı’nın hediyesini kabul etmiyor*”, sokaklarda rejime “*git*” demeye devam ediyor.

Yeni Başladı...

Her halk ayaklanmasında, devrimde işin “*kâbus*” yanı mutlaka vardır. O yüzden ilerleyebilmek için, tarih sahnesinin, halkın eylemiyle açılan perdesinde beliren olasılıklara odaklanmak gerekir.

Cezayir’de tarih sahnesinin perdesi yeni açıldı. Halk hareketinin bastırılmayacağını gören oligarşinin paniğe kapıldığı, kendi içinde güç mücadelesine girdiği, ilk kez istikrarını kaybetmeye başladığı görülüyor. Oligarşinin asker kanadı Bouteflika’yı istifaya zorlarken, rejimin önde gelen sivil unsurlarından kimilerinin, örneğin, Bouteflika’nın kardeşinin, bir araba dolusu parayla sınırı geçmeye çalışırken yakalanan dev projelerin müteahhidi **Al Haddad**’ın, villasını 4.5 milyon dolara sattıktan sonra Mercedes’ini İspanya’ya giden bir feribota sokmaya çalışırken yakalanan eski başbakanlardan **Ahmed Uyahia**’nın tutuklandığına ilişkin haberler geliyor.

Oligarşinin bileşenlerinin birbirini yemesi muhalefetin manevra alanını genişletiyor, rejimin ayakta kalmak için önereceği tavizleri reddedebilme şansını artırıyor. Muhalefetin, yaklaşık 90 gün içinde yapılması planlanan başkanlık seçimine hazırlanması, parçalanmışlığını aşarak kendi ortak adayını çıkartabilmesi gerekiyor.

Hem zor iş hem de muhalefetin adayının, başkanlık seçimlerini kazansa bile derin bir ekonomik kriz içinde, dış kaynağa muhtaç Cezayir ekonomisini ayağa kaldırmak gibi ağır bir yükün altına girmesi, oligarşinin devlet içindeki derin kökleriyle hesaplaşması gerekecek. Laik, liberal, ulusalcı, İslamcı ve sol akımlardan oluşan bir toplumsal hareket olarak muhalefetin, bu sorunların üzerinden gelmesi de çok zor görünüyor.

Öncelikle Mısır ve Tunus, şimdi de Cezayir örneklerinden, “*Adam*”ı devirmeye niyetli hareketlerin, toplumsal patlama öncesinde inşa edilmiş siyasi örgütlerinin, kurumlarının, hatta yeni bir toplumsal mutabakat üzerinde yükselen projelerinin olması gerektiği anlaşılıyor.

O ‘Adam’ Gitti, Bu ‘Adam’ da Gidiyor

11 Nisan 2019 Perşembe

Cezayir’deki “*Adam*” gitti. Şimdi Sudan’daki “*Adam*” da gidiyor. Sudan’da, **Müslüman Kardeşler** diktatörlüğüne ve tepesindeki “*Adam*” **Beşir**’e karşı dört ay önce patlak veren protesto eylemleri 50’ye yakın ölü, yüzlerce yaralı ve tutukludan sonra sıkıyönetimin de etkisiyle kısmen yatışmış görünüyordu; Cezayir’deki gelişmelerin ardından, cumartesi günü, yeni bir enerji ve kararlılıkla, dört yılın en büyük eylemini sergileyerek canlandılar. Çarşamba günü, Sudan gazetesi, *Taghyeer* (değişim), dinci rejime, Beşir’e karşı gece eylemlerinin önemli liman kentlerine sıçradığını aktarıyordu.

Yeni Aşama

“*Sudan Devrimi*”nin yeni bir aşamaya geçtiği söylenebilir. Birincisi, polisin yaygın şiddetine karşın, protestocular, cumartesi günü, “*Adam*”ın sarayının etrafında ve ordu genel karargâhının önünde oturma eylemleri başlatmayı başardılar.

Ağır baskı ve polis şiddetine karşın, protestoların bu oturma eylemleriyle iktidarın merkezine bu kadar yakınlaşması, ordunun tutumu, “*Adam*”ı iktidarda tutan “*blok*” içinde paniğe yol açmış.

Çevresindekiler, 30 yıldır elde ettiklerini kaybetme korkusuyla, “*Adam*”ı görevi bırakması için ikna etmeye çalışıyorlarmış. Ancak “*Adam*”, Uluslararası Ceza Mahkemesi’nin, “*Darfur’daki katliamları örgütledi*” iddiasıyla çıkardığı bir tutuklama kararı yüzünden bir yere gidemiyor.

İkincisi, ordunun göstericilerden yana tutum almaya başladığı görülüyor. *Reuters*, kimi askerlerin, göstericilerle birlikte slogan attığını, onlara içme suyu dağıttığını, *Soudan Tribune* de askerin pazar ve pazartesi olmak üzere iki kez halkı korumak için, oturma eylemlerini dağıtmak isteyen polis ile göstericiler arasına girdiğini, hatta polisle çatıştığını aktarıyor. Polisin saldırıları karşısında birçok gösterici ordu genel karargâhı binasına

sığınmışlar; sosyal medyadan halkı oturma eylemlerini ve orduyu desteklemeye çağırıyorlarmış. Olaylar sırasına çekilen, paylaşılan videolardan, yoğun bir zırhlı araç trafiği olduğu, polisin sık sık ateş açtığı, polisten ve askerlerden yaralananlar olduğu anlaşılmıştı.

Soudan Tribune'e göre, ordunun üst komuta kademesi, protestocuları destekleyen orta düzey subaylarla bir çelişkiye düşerek kontrolü kaybetmemek için şimdilik sessiz kalmayı tercih ediyor. *Al Soudan Alyoum* gazetesi de pazartesi günü, bir "*son dakika haberi*" olarak, ordu üst kademesine yakın bir kaynaktan aldığı "*Beşir, yönetimi orduya devretmeye hazırlanıyor*" duyumunu aktarıyordu.

30 Yıllık Çürüme

Son protesto eylemleri dalgasının 6 Nisan'da kabarmış olması da "*Adam*"ın yanındakilerin gözünden kaçmıyor. Sudan'ı dokuz yıl boyunca baskıcı ve yolsuzluklara batmış bir rejimle yöneten Numeyri, 6 Nisan 1985'te kansız bir darbeyle devrilmişti.

Numeyri rejimi, yolsuzluklara battıkça, toplumsal desteğini kaybettikçe, baskıyı artırarak, şeriat yasaları getirerek, Müslüman Kardeşler'in Sudan kolu olan Ulusal İslamcı Cephe'nin desteğini alarak iktidarda kalmaya çalışmış, İslamcı hareket de giderek güçlenmişti. Numeyri kansız bir darbe ile devrildikten sonra yapılan genel seçimlerde İslamcı Cephe'nin Umma Partisi'nin lideri Sadık al-Mahdi, Demokratik Birlik Partisi ile koalisyon yaparak yeni hükümeti kurmuştu. General Beşir, 1989'da işte bu demokratik yollarla seçilmiş hükümeti devirmiş, başbakanlığı ortadan kaldırarak başkanlık rejimine geçmişti. Bu başkanlık rejimi de Sudan'ı 30 yıl, baskı ve terörle, yolsuzluklarla çürüterek bu noktaya getirdi.

Beşir yönetiminin sözcüsü Hasan İsmail, pazartesi günü *Al Sharouk* TV kanalıyla yaptığı bir söyleşide, protestoların 6 Nisan'ı istismar ettiğini, ordunun da dış kaynaklardan büyük mali destek aldığını iddia etti. "*Dağıtılan yemekleri, suları, ilkyardım malzemelerini biliyoruz*" dedi ve ekledi: "*Bir milyon Sudanlıyı ordu binasının önüne toplayıp sonra taleplerini desteklemek, reform değil rejimin devrilmesini talep etmektir*" (*Al Soudan Alyoum*).

Rejimin enformasyon bakanıysa, İsmail'i, kutuplaşmayı derinleştirmekle, iç savaş ortamı hazırlamakla suçladı. *Financial Times*, salı günü, Hartum'daki bir kaynağının “*panik içindeler, dağılma noktasına geldiler*” gözlemini aktarıyordu.

‘Adamlar’ Nasıl Gitti?

15 Nisan 2019 Pazartesi

Sonra bir de baktık ki “*Adam*” aslında sadece adammış. Bir oligarşi, bir siyasi hareketin seçkinleri onu orada tuttuğu için oradaymış, ama kendini gerçekten oradaki “*Adam*”, ulusun ruhu, Tanrı’nın lütfu sanıyormuş. Halk sokaklara döküldü, polis şiddeti karşısında direndi ve haftalarca “**demokrasi, barış istiyoruz**”, “**ayrımcılığa son**” dedi, “**yeter artık git**” dedi. Oligarşi, siyasi hareketin seçkinleri, devletin direksiyonunda kalabilmek için adamı, askerin eliyle şarampole atıverdiler.

Ancak halk, Cezayir’de oligarşinin parçası generallerin (*Al Watan*), Sudan’da, siyasal İslamın askeri kanadının (*Soudan Tribune*) darbeleriyle çürümüş rejimleri kurtarma operasyonunu kabul etmiyor. Halk hâlâ sokaklarda, iradesinin çalınmasına “*hayır*” diyor... Süreç devam ediyor.

Bundan sonra ne olacak? **Halk hareketinin tarihte açtığı sayfadaki yeniolasılıkları** kim nasıl değerlendirecek? Hareket halindeki tarih içinde tatmin edici cevaplar bulmak zor. Cevapları, bizzat halkın sokaklardaki hareketinin, karşısındaki güçlerle çatışması verecek.

Buna karşılık, “*On yıllarca ülkelerini kendi mülkleriymiş gibi yöneten, zenginliklerine el koyan, el koyduklarının bir kısmını adamlarına dağıtan, ekonomiyi, siyaseti, halkın kaderini belirleyen, her şeyi bilen, her şeye kadir, her şeye burnunu sokan, ‘Adamlar’ nasıl gitti*” sorusuna cevap vermek daha kolay.

Adamlar Nasıl Gitti?

Bu soruya, Cezayir ve Sudan’a şu klasik formülün merceğinden bakarak cevap vermeye çalışabiliriz: “Yönetenler artık eskisi gibi yönetemiyorlar. Yönetilenler de artık eskisi gibi yönetilmek istemiyorlar”.

“Yönetenler eskisi gibi yönetemiyorlardı”. Cezayir’de ve Sudan’da devletin başında, güç biriktirme (yükselme) sürecini, popüleritesinin zirvesini çoktan geride bırakmış “*Adamlar*” vardı.

Derin bir ekonomik kriz toplumsal dokuyu seyreltiyor, sınıflar arası dengeleri sarsıyordu.

Yalnızca yönetenlerin kendi aralarında paylaştıkları pasta küçülmüyor, halkın rızasını satın almalarına olanak veren kaynaklar da hızla eriyordu. Bu durum adeta “bir mumu iki uçundan birden yakmaya” benziyordu. Uluslararası sermayenin, devleti yöneten hırsızların, yerli kapitalistlerin çıkarları arasında bir denge kurmak olanaksızlaşmıştı. Oligarşi (Cezayir), İslamcı hareket (Sudan) içinde “Ya her şeyi kaybedersek” sorusu yankılanıyor, çatlaklar hızla derinleşiyordu. “Adam”ın yönetimine, ekonomi politikalarına karşı farklı seçenek arayışları başlamıştı.

“Yönetilenler de artık eskisi gibi yönetilmek istemiyordu”. Her iki ülkede de yaşam koşulları giderek ağırlaşırken, ülkenin nüfusu içindeki oranı sürekli yükselen genç nüfusun, özellikle bunların eğitilmiş ve işsiz, ya da tatmin edici işler bulamayan kesiminin huzursuzluğu, öfkesi giderek kabarıyordu. Güvenli bir gelecek, kendilerini rahatça ifade edebilecekleri, özgür, demokratik, kültürel yaşam istiyorlardı. “Adamın” ve rejimin özel yaşamlarına burnunu sokmasından bıkmışlardı. Sudan’da özellikle kadınlar her fırsatta kendilerini hedef alan İslamcı rejime öfkeliydi. Devrimin simgesinin bir kadın olması boşuna değildi.

Her iki ülkede de bir öfke dalgası birikiyor, patlama noktasına doğru yükseliyordu. Cezayir’de, oligarşi Buteflika’yı beşinci kez devlet başkanı yapmaya kalkınca, Sudan’da temel malların fiyatları aniden artırılınca, yönetilenlerin öfkesi patlayarak sokaklar döküldü.

Evet, artık “Adam” beceremiyordu, ekonomik kriz vardı, “Adamı” iktidarda tutan ilişkiler zayıflıyordu. Ancak bir çıkarlar zinciri içinde birbirlerine kilitlenmiş olanların bir değişiklik yapmaya ne acelesi, ne cesareti ne de gücü vardı. Hep birlikte tarihin aynı sayfasına takılıp kalmışlardı.

Halk bu sayfayı çevirdi, tarihte dün olmayan, hatta olması bile hayal edilemeyen olasılıklarla dolu yeni bir sayfa açtı. Evet, “Adamları” kendi adamları vurdu, şimdi belki de türlü jeopolitik hesaplar da devreye giriyor. Ancak ne olursa olsun, sayfayı halkın sokaklardaki gücü, direnci çevirdi. Bu güç, direnç olmasaydı “Adamlar” hâlâ yerlerinde oturuyorlar, çalmaya ve insanlara yaşamı zehir etmeye devam ediyorlardı.

Tersine Bir Yazı

22 Nisan 2019 Pazartesi

Yerel seçimlerden sonra *“AKP büyük bir darbe yedi”, “Seçimle gitmezler algısı kırıldı”, “Türkiye yeni bir yol ayrımında”* gibi gözlemler üzerinden yeni bir Zeitgeist şekillenmeye başladı. Bu gözlemler **yanlıştır** demiyorum. Ancak bunlara, eleştirel mesafeyi koruyarak bakmak gerekiyor. Ne de olsa bir entelektüelin görevi Zeitgeist sorgulamak, Sokrates’i anımsarsak, huzur bozan **“at sineği”** olmak, değil midir?

AKP ve CHP’nin ülke çapında aldıkları toplam oy oranlarının arasında, bir önceki yerel seçimlere kıyasla çarpıcı bir fark olmadığı söylenebilir. Ancak ülke ekonomisinin (kapitalizminin) GSYH’sinin yüzde 31’ini üreten İstanbul, yüzde 15.6’sını üreten Ankara ve İzmir’in yerel yönetimleri CHP’nin *“eline geçti”*; Türkiye genelinde bu oran yüzde 60’ın üzerine çıkıyor. AKP’nin, yirmi beş yıldır elinde tuttuğu, büyük gelir kaynağı, toplumsal artık-değerin yandaşlara dağıtım merkezi olarak çalışan İstanbul Belediyesi’ni kaybetmiş olması, simgesel olarak büyük öneme sahiptir.

Kazanmak Yetmiyor, Savunmak Gerekecek!

Ancak AKP döneminde Türkiye devleti yalnızca siyasi değil ekonomik süreçlere müdahale anlamında da modern tarihinde görülmemiş oranda merkezileşmiş, adeta serbest-piyasa ekonomisi, mülkiyet hakkının kolaylıkla ihlal edilebildiği, bir *“kumandalı ahbap-çavuş kapitalizmine”* çalışan *“aile devletine”* dönüşmüştür.

Böyle bir devlet biçimi içinde merkeze, kaynak dağıtımı, belli büyüklükteki ihaleleri denetleme, hatta personel yapısına, terfiler vb. müdahale hakkı veren ya da vermek üzere olan yasalar ve kayyım atama yetkileri altında yerel yönetimlerin, siyasi, mali ve idari olarak ne kadar yerel olduğu belirsizleşmiştir. Bu nedendir ki Cumhurbaşkanı’nın **‘bakalım nasıl yönetecekler’** ifadesinin, **‘orada oturamazsın’**, **‘seçimin tekrarı beka meselesidir; san-**

dıktan çıktılar diye ahlaki kabul edemeyiz' hezeyanlarının ne yazık ki pratikte karşılıkları vardır, bunlar içi boş tehditler değildir.

İstanbul'da seçimleri kazanan CHP'nin, şimdi, bir de alınan mazbatayı, merkezi devletin olası saldırılarına karşı sürekli korumak zorunda kalmak gibi absürt bir görevi olacaktır. Uzlaşmaya çalışmak, *"enkaz devraldık edebiyatı yapmayacağız"* (önceki yönetimin pisliklerini sergilemekte isteksizlik) gibi tutumlar saldırganları yüreklendirecek, muhalefet seçmeninin gözünde savunma hatlarını zayıflatacaktır. *"Yeniden seçim olursa fark yüzde 60'lara çıkar"*, *"kaos olmaz"* gibi gevezeliklere asla kulak vermemek gerekir.

Siyasetin Merkezi

Cumhurbaşkanlığı'nın, merkezi hükümetin müdahale yetkilerinin yanı sıra belediye meclisi çoğunluğunun iktidar partisinde (koalisyonunda) olması, özellikle İstanbul için *"bakalım nasıl yönetecekler"* tehdidini haklı çıkaracak güce sahiptir.

Muhalefetin özellikle İstanbul'da elde edilen kazanımlara bakarak rahatlama ve *"bakınız seçimlerle gidiyorlar"* fantezisine kapılma lüksü yoktur. Bu son seçimlerin zaten, kolu kanadı kırılmış belediyelere ilişkin olduğu unutulmamalıdır. **Genel seçimler**, yerel seçimlerin deneyleri üzerinde çok daha sert bir zeminde yaşanacaktır.

Diğer taraftan, yerel seçim sonuçları, CHP'nin İstanbul ve Ankara'yı sosyal demokrat gelenekten değil de milliyetçi muhafazakâr gelenekten, *"Kürt sorununu"* ekonomiye indirgeme, **Türkeş**'i saygıyla anma eğiliminde olan adaylarla, MHP geleneğinden gelen İYİ Parti'nin desteğiyle kazanmış olması, 16 yıldır siyasal İslamın AKP yönetimi altında toplumda yaşanan dönüşümlerin de etkisiyle siyasetin merkezinin belirgin biçimde sağa kaydığını göstermektedir.

Bu resme, sağa kayma sürecinde CHP'nin direncinin son derecede zayıf kalmış olduğunu, CHP'nin ilk genel başkanlık seçiminde olası en güçlü adayın siyasi çizgisini, yerel seçimlerde HDP seçmeninin CHP adayına verdiği oyun genel seçimlerde evine döneceğini de eklemek gerekir.

İstanbul yerel seçimlerinin sonuçları değerlidir. Kazanımın kararlılıkla savunulması gerekir. Ancak karşıımızdaki siyasetçile-

ri, kendi arzularımıza göre değil, onların geldiği “*habitus*” hesaba katılarak değerlendirmek gerekir. Sonra, yine “*aldatıldık*” diye ağlaşılarak dolaşmamak için... *Dixi et salvavi animam meam!*

AKP Üzerine Spekülatif Düşünceler

29 Nisan 2019 Pazartesi

AKP ve liderliğine yönelik parti ve hareket içinden gelen eleştirilerin tonunda 31 Mart belediye seçimlerinden sonra **Davutoğlu** gibi “*ağır topların*” da katılımıyla bir yükselme var. Kimileri, adeta “*hareket*” içinde bir “*iç savaş*”ın başlamasını, AKP’nin bölünmesini, hatta yeni bir partinin doğmasını bekliyorlar. Bunların hepsi olabilir, ama sonunda bu hareketin içinden çıkacak şeyin, ülkeye demokrasi, özgürlük getirebileceğini düşünmek, siyasal İslamı desteklemeye devam etmek isteyenleri rahatlatacak bir **fantezi** olmaktan öteye gidemeyecektir.

‘Fabrika Ayarları’...

Davutoğlu’nun ilgi çeken açıklaması kapsamlı eleştiriler içeriyor. Hatta bu “*derin*” metni, “*Koçi Bey Risalesi’ne*” benzetenler, “*manifesto*” anlamı yükleyenler de var. Ancak, içindeki “*2013 yılında Gezi olayları ile başlayan ... çukur eylemleri ile tehlikeli boyutlara ulaşan*”... ya da “*23 Temmuz 2015’te PKK, DAESH ve DHKPC’ye karşı, 17-25 Aralık 2013’teki komplolar ve 15 Temmuz 2016’daki hain darbe teşebbüsünden sonra da FETÖ’ye karşı başlattığımız haklı mücadeleye ara vermeksizin sürmelidir*” gibi ifadelerle bakınca, tüm “*kapsamlı eleştirilerin*”, siyasal İslamın hegemonya sürecinin tıkandığı noktada, “*kokteyl terör*”, “*tüm dünya bize karşı*”, formülleri ile egemen kılınmaya çalışılan söylemin içinde dile getirildiği görülüyor.

Davutoğlu’nun metninde, kendi döneminde yaşanan, “*Suriye iç savaşı*”, “*Rus uçağı olayı*” gibi fiyaskolara ilişkin herhangi bir özeleştiri, “*temmuzdan - kasım seçimlerine*” giderken yaşanan kaosa ilişkin herhangi bir açıklama çabasına da rastlanmıyor.

Bu ve benzeri eleştirileri, AKP’nin “*fabrika ayarlarına dönmek arzusu*” gibi sunma çabaları da tam anlamıyla bir saçmalık. Birincisi böyle bir “*asr-ı saadet*” dönemi gerçekte hiç yaşanmadı. İkincisi, hiçbir siyasi hareket hegemonyasını inşa etmeye başladığı noktaya asla geri dönemez.

Popülist Hareket Oligarşi Doğurdu

Kısacası, irili ufaklı sesin yanı sıra, siyasal İslamın Davutoğlu, Dilipak, Taşgetiren gibi isimlerinin AKP liderliğine ve çevresine yönelttikleri eleştirilere, *yakından* bakınca, bu eleştirilerin, aslında “*proje*” hedef almadığı, sürecin geldiği noktada hareketin, otonomi kazanma eğilimi sergileyen bir dar grup yönetimi, bir oligarşi yaratmış olmasının getirdiği sıkıntılardan kaynaklandığı görülüyor.

Eleştirileri dile getirenlere bakılırsa, liderlik etrafında dar bir kadro oluşmuş, işleri o yürütüyor, kendi çıkarlarını hareketin genel çıkarlarının önüne koyuyor, kimseye danışmıyor, bildiğini okuyor, çok tüketiyor, aşırı bir zenginlik, *dekadans* resmi sergiliyor. Diğer bir deyişle bu oligarşinin çıkarlarıyla hareketin çıkarları ayrışmaya, dili farklılaşmaya başlıyor. Hareket ile liderliği arasındaki temsil ilişkisi zayıflıyor. Bunun sonucu hareketin topluma kendini sunuş hikâyesi, popülist söylemi ve görüntüsü istikrarını kaybediyor, bu da hareketle etrafındaki destek sınıfları arasındaki bağları zayıflatıyor.

İşin aslına bakılırsa, siyasal İslamın popülist hareketi daha başından bir seçkinler grubu, “*oligarşi*” tarafından yönetiliyordu. Erdoğan bu oligarşi içinde bir *primus inter pares* (eşitler arasında birinci) konumundaydı. Zamanla iktidar blokunun sınırları ve içeriği değişirken, Erdoğan güç biriktirmeye, Reis konumuna yükselmeye başladı. Bu süreçte, “*kurucu liderler teker teker tasfiye edildi*”, liderlik Erdoğan etrafında “*Bir*”leşti.

Ekonomik ve siyasi krizler üst üste gelirken, liderliğin ve çevresinin bu krizleri yönetmedeki yetersizliği, dağıtılacak **ekonomik pasta ve siyasi gücün küçülmesi**, “*oligarşiden*” dışlananların seslerinin yükselmeye başlamasına yol açtı.

Bütün popülist hareketler her zaman, kendini hareketin yerine ikame etmeye hazır seçkin bir liderliği içerir. İkincisi sermaye ilişkisi, içine çektiği sınıfları dönüştürür.

Siyasal İslamın egemen sınıfının, İslamcı entelijansiyanın, toplumsal ekonomik artığın ve iktidarın hareket içinde dağılımını düzenleyen kesimi, zamanla kapitalist sınıfa dönüşürken, liderliğin de sınırları daralıyor, hareket içindeki sınıf çelişkileri giderek öne çıkıyor.

Hem AKP hem de Türkiye çok çalkantılı bir döneme girdi.

Absürd ve Komik

9 Mayıs 2019 Perşembe

YSK kararı, “*muhafeletin, ‘peki olur bir kez daha deneriz’* tavrı, absürt. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanı ‘*Prof. Dr.*’ Bilmem kimin “*karar demokrasimizin bir zaferidir*” açıklaması **komik**. Böyle durumlarda aklıma hep **Samuel Beckett**’in *Endgame* (Oyunun Sonu) ve **Aziz Nesin**’in *Ah Biz Eşekler* yapıtları gelir.

*

Yatalak ve kör adam, Hamm, uşağı Clov’a soruyor:

“*-Ne olur ne oluyor*

-Bir şey kendi sürecinde gidiyor.

-Tamam çek git...

(...)

-Ben sana git demedim mi?

-Hep gitmeye çalışıyorum”... kapıya doğru gider, orada durur “doğduğumdan beri”...

Ve

“*- Aman Tanrım, yoksa bu gelen gerçekten kurt mu?.. Hayır, olamaz. Olmamalıdır. Ah... Yok, yok, kurt değil...*

Kurtla aralarında elli adım kalınca o yine avunuyormuş:

- Şu karşımda gördüğüm yaratık kurt değildir inşallah... Canım, ne diye kurt olsun... Belki devedir, belki fildir, belki de başka bişey, belki de hiçbir şeydir. Ben de herşeyi kurt görmeye başladım.

Kurt sırtarak yaklaşmış, yaklaşmış...”

Kendi Sürecinde Giden Şey...

Bu sonuçlar şaşırtıcı mı? AKP döneminde, genel ve yerel seçimlere, halk oylamalarına hangi koşullarda gittiğimizi ayrıntısıyla anımsatmaya gerek var mı? YSK, polis, yandaş medya, bir “*taraf-ta inananlar / cennetin kapıları, diğer tarafta laikçiler / kokteyl terör örgütleri*” söylemi, *paranoyak şizofreni*, silah göstermeler, “*kanlarıyla yıkanırız*” filan... En önemlisi, parlamenter demokrasiyi, hızla geride bırakarak **totaliter** bir biçim almaya başlayan

devletin biteviye artan baskısı ve denetimi. Ha, az daha unuttuyordum, “*evet ama yetmez*” şaşkınları, “*fabrika ayarları*” fantezileri...

“*Ohal*”, “*yeni anayasa ve yeni Meclis*”, “*atı alan Üsküdar’ı geçti*” durumlarından sonra, KHK, kayyım atamaları yeni rejime son şeklini verdi. Bundan sonra seçimler, artık hep böyleydi. Eğer bir kaza olursa yeniden... YSK kararı ve “*demokrasilerinin zaferi*” işte bu **absürt evrene** ait. AKP için dizayn edilmiş bu “*demokrasinin*” dışında kalanların iki seçeneği var: Ya bu evrende “*haddini bilmek*” ve yerini kabullenmek, ya da bu evrende yaşamayı reddetmek...

Kurt’u Tanımak

İkinci seçenek Kurt’u zamanında tanıyabilmeyi, bunun için doğasının en temel özelliklerini anlamaya çalışmayı, reddedebilecek gücü biriktirmeyi gerektiriyordu. “*Siyasal İslamın bir toplumsal hareket olarak ekonomi politiği, projesinin sınıfsal özellikleri ve nihayet AKP nedir*” sorularını ısrarla görmezden gelmeyi seçerek, karşımızda sıradan bir parti varmış gibi davranmak, bu iktidarın doğasının kavranmasını, gereken gücün biriktirilmesini çok zorlaştırdı.

AKP ve siyasal İslamın **restorasyon** projesinden başka bir meşruiyet tanımayan, “*gerici-dinci*” karakteri süreçlere egemen olmuş, devletin biçimi değişmiş, hukuk süreci, Meclis anlamını yitirmişti ama muhalefet eski rejimin ahlakı ve kuralları, kavramları içinde bu “*demokrasiye sığmaz*” bu “*hukuk devletiyle uyuşmaz*” gibi sanrılar, halüsinasyonlar (olmayan şeyleri görerek) içinde hareket ediyordu. Hâlâ bu demokratik bir rejimdir... “*Yok başka bir şey olamaz. Ya başka bir şeyse? Yok, yok değildir...*”

Rejimin doğasını, iktidardaki blokun liderliğinin özelliklerini kavramak yetmiyor. Şunu da anlamak gerekiyor: Siyasal İslamın, içinden çıkan oligarşi, devletin rant kaynaklarının dışında yaşayamaz! AKP’nin, seçimleri mutlaka kazanmak **mecburiyeti** varlığının işte bu temel özelliklerinden kaynaklanır.

Balık yalnızca suyun içinde yaşayabilir, doğasına uygun bir ekosistem ister ya; işte öyle bir şey: Siyasal İslam ancak rant, komisyon, ahbap çavuş kapitalizmine olanak veren bir siyasal ik-

tidarın, devlet aygıtları ağının yarattığı, “ötekini” susturulduğu bir ekosistemde yaşayabilir. Siyasal İslam ve oligarşisi, siyasi iktidarı terk edemez, ederse yaşayamaz.

Siyasal İslam böyle. Peki geride kalanlara ne düşünüyor. O ekosistemi kabullenmek, “boyun eğmek”, susmak... Ya da ufkunun dışına doğru ilerlemek... Sessizlikte ilerlenebilir mi? “*Bilmiyorum, hiç bilemeyeceğim, sessizlikte bilemezsin, ilerlemen gerekiyor, ilerleyemem, ilerlemek zorundayım...*” Bir yolunu bulmak gerekecek... Sessizliği yırtacak gür sesli, güçlü, kararlı bir koro gerekecek... “*Olacak*” yetmez, “*biz yapacağız*” diyen bir koro!

‘Her Şey Çok Güzel Olacak!?’

16 Mayıs 2019 Perşembe

Bu slogan çok tuttu. O kadar ki, AKP liderliğinde davranış bozukluğu yaratmaya başladı. Ancak, bize düşen “*zamanın ruhu*” gibi şekillenmeye başlayan her şey karşında eleştirel mesafeyi koruyarak düşünmek, bu düşünceleri, birçok arkadaşımızın salı günü de, Ali Sirmen’in yaptığı gibi toplumla paylaşmaktır: Bu slogan güzeldir ama oldukça da sorunludur.

Azıcık Teori...

Önce kısa bir not: “*Yapmak*” özneyi etkinleştiren, süreci onun yaratıcı eylemine tabi kılan bir duruma işaret eder. “*Olmak*” ise kendiliğindenlik, edilgenlik, pasif izleme anlamlarını içerir. “Siz oy verince... olacak!”

Reklamcılık sektöründe “*aesthetic management*” (estetik yöneticilik) olarak bilinen bir tarz var. Reklamcı, mesajını ve malın ambalajını toplumun beğenilerinin/ arzularının en düşük ortak paydasındaki değerleri ve biçimleri bir araya koyarak hazırlar. Bu sektörde başarılı olan bu tarza kimi yazarların, ressamların, müzisyenlerin ürünlerinde de rastlarız. Ancak bu tarzla üretilen estetik nesne, belki çok satar, şöhret getiren bir mal olabilir, ama sanat ürünü değil, “*kitch*” kategorisinde girer: “*Düzeni*” eleştirmez, pekiştirir.

Thatcher, reklam şirketi Saatchi & Saatchi’yi seçim kampanyasını yönetmesi için kiraladığından bu yana “*estetik yöneticilik*” siyasette adeta “*olmazsa olmaz*” konumuna yükseldi. Bu yaklaşım siyasette, karşımıza basit, “*edinilmiş düşüncelere*”, iyimser beklentilere, karşı tarafa yönelik önyargılara dayanan sloganlarla, halkın tercihlerini düşünmeden yapmasını sağlamayı amaçlar.

Bir ülkenin kültürel / simgesel evreninin henüz parçalanmadığı, belli bir homojenliği koruduğu durumlarda bu yöntem, **ya-lan söylemeyi, ahlak sınırlarını zorlamayı gerektirmeden** kullanılabilir. Günümüzün Türkiye’sinde durum farklıdır.

Ülkede siyasal İslamın hegemonyası kurulurken, “*değişim*”, “*ötekileştirmek*”, “*dinlemek*”, “*darbeciler*”, “*demokrasi*”, “*seçilmiş-atanmış ikilemi*”, kavramları “*estetik yöneticilik*” tarzına uygun biçimde, halkın tercihlerini düşünmeden, çoğu kez kendi çıkarına olmayan politikalardan yana yapmasını sağlamak için **ahlaksızca** kullanıldılar.

Benzer bir konuma düşmemek için “*Her şey çok güzel olacak*” sloganının içini doldurmak, “*nasıl*” sorusuna, “*olacak*” demekten öte, “*kim, nasıl yapacak*” sorusuyla birlikte cevap vermek gerekiyor.

Ve Olgular...

Oylarının dağılımının defalarca sergilediği gibi, bu ülkenin toplumu ikiye, hatta üçe bölünmüştür. İktidardaki parti/hareket bu bölünmüşlükleri derinleştirerek “*siyaset*” yapmakta, yalan söylemeyi, ahlaksızlığı göze alarak “*estetik yöneticilik*” yöntemlerini fiziki şiddetle besleyerek, medya tekeline dayanarak çalışmakta, gerektiğinde seçimlere el koyabilmektedir.

Devlet “*makinesinin*” organları, kadroları, iç düzeneği, kültürü, teknolojisi, mali kaynakları, amaçları yeniden, burjuva parlamenter sistemin ilkeleri yıkılarak şekillendirilmiştir. Karşımızdaki, parlamenter bir başkanlık rejimi değildir.

Bu siyasi şekillenme, iktidar biçimi, ülke ekonomisinin yeniden üretim süreçlerinden dışarı çıkarılarak el konulan kaynaklarla gerçekleşmiştir. İstanbul Belediye Başkanlığı’nın el değiştirdiği kısa sürede, siyasal İslamın talan makinesini, asalak karakterini, göz ucuyla da olsa görmek mümkün olmuştur. Belediye Başkanı’ndan kaçırılan veri tabanında kim bilir daha neler vardır.

Bugün Türkiye, *Reuters*, *Financial Times*, *Wall Street Journal* gibi kapitalizminin kanaat önderinin gözünde, “*yeni bir döviz krizinin*”, “*borç krizinin*” olası kaynağı, ekonomisi daraldığı için cari açığı dibe vurmuş, net rezervleri negatif olmuş, buna karşılık, Merkez Bankası kaynaklarını, bankaların döviz mevduat hesaplarını yemeye başlamış bir yönetimin elinde tutsak bir ülkedir.

Bu ekonomik krizin kaynağı, yandaş yazarların iddia ettiği gibi “*ABD dış politikası*” değil, bu “*talın makinesinin*” sermaye birikim sürecinde açtığı büyük deliktir.

Bugün yalnızca kendi bekasını düşünerek, yarını yangın yerine çevirmeyi göze almış, “*ya devlet başa ya kuzgun leşe*” havasındaki bir yönetim karşısında “*her şey*” nasıl “*çok güzel olacaktır*”? Bu sorunun cevabı henüz yoktur!

Dönölmez Akşamın Ufkunda...

20 Mayıs 2019 Pazartesi

Yerel seçimlerden bir gün önce, yazdığım pazartesi yazısında, “*şimdi ülkenin derin bir ekonomik kriz ve jeopolitik belirsizlikler altına yaşanacak bir ‘orta döneme’ girdiği söylenebilir. Bu ‘orta dönemde’ AKP... siyasal İslamın çıkmazını aşacak biçimde değiştirmek için çabaladıkça devletin totaliter (hatta faşist) özellikleri daha da güçlenecektir*” diyordum.

Bu yerel seçimlere doğru bu “orta dönem” şekillenirken. Siyasal İslam açısından, “*mum iki ucundan birden yanıyordu*”: Hem paylaşılan pasta küçülüyor hem de **parti/hareket** içinde çatlak sesler, 17 yıllık kazanımları kaybetme korkusuyla gittikçe yükseliyordu-liderin becerisine olan inanç sarsılıyordu.

YSK’nin aynı zarftan çıkan dört seçenektan birini iptal eden kararı, muhalefet liderine linç girişimi, iki muhalif gazeteciyi hastanelik eden saldırılar, “*yandaş medya*”nın yandaşlık düzeyinde başlayan kırılma, “**Her şey çok güzel olacak**” sloganının yarattığı panik, **Öcalan**’ın yeniden anımsanması, nihayet TÜSİAD’ın eleştirileri, siyasal İslamın AKP’de temsil edilen iktidarının, “**dönölmez akşamın ufkuna**” geldiğini gösteriyor.

Üçü Gitti, Biri Kaldı

Siyasal İslamın AKP’de temsil edilen iktidarı hiç bu kadar zayıflamamıştı. “*Mumun iki ucundan birden yanarken*”, uluslararası düzeyde ABD ve Rusya gibi iki büyük gücün arasında manevra alanı hızla daralır, bölgede yalnızlaşırken, siyasal İslamın AKP’de temsil edilen iktidarının dayandığı siyasal blok da dağılma noktasına geldi.

Bu blok, bir ekonomik krizin içinde, “*iç* (milliyetçi Kemalist seçkinlerin yönetemez noktaya gelmesi) *ve dış* (BOP ve ABD’nin imparatorluk projesi) *dinamikler örtüşürken*”, IMF’nin neo-liberal politikaları henüz mali krizin basıncıyla etkisini kaybetmemişken, küresel çapta bir ucuz ve kolay kredi ortamı yaşanırken kuruldu. Siyasal İslam (iki kanadıyla) ve TÜSİAD, liberal en-

telijansiya, blokun ilk bileşenlerini oluşturdular. Kürt hareketi “*gerçeküstü*” de olsa umutlu bir beklentiyle bu bloku destekledi.

Siyasal İslamın AKP liderliğinde hegemonyasını kurar, devletin biçimini değiştirmeye başlarken, “*salamı dilimleme*” süreci de işlemeye başladı. Önce, liberal entelijansiya, çözüm bekleyen Kürt hareketi, ardından da iktidarı paylaşmayı uman FETÖ fraksiyonu tasfiye edildiler. Bu tasfiyelerle boşalan yere, devlet sınıflarıyla sıkı bağları olan milliyetçi- “*güvenlikçi*” entelijansiya yerleşti. Siyasal İslamın toplumun yarısından çoğunun rızasını artık alamayacağının ayırdına varmasıyla şiddet eğilimi artarken, bloka yeni gelenlerin de basıncıyla Kürt sorununda “*çözümün*” ve “*barışın*” yolları hızla ve kanla kapandı. Blokun içinde kalmaya devam ederken geleneksel iktidarı sürekli zayıflayan TÜSİAD’ın, bu dönem boyunca siyasal İslamın önüne attığı kırıntılarla yetinmeyi seçerek suskunluğunu korumaya devam etmesi ise ibret vericidir.

Şimdi TÜSİAD’ın bloku terk etmeye karar verdiği görülüyor. TÜSİAD’ın bu kararında sanırım üç etken belirleyici oldu: (1) AKP ekonomik kriz karşısında, büyük sermayenin gerekli gördüğü önlemleri almakta, kendi sınıf çıkarlarının (yönetici oligarşinin) baskısıyla, isteksiz davranıyor. (2) Siyasal İslamın egemen sınıfının toplumsal “*artık-değerden*” aldığı pay, büyük sermayenin krize uyum sağlama çabalarının önünde mutlaka aşılması gereken bir engele dönüştü. (3) İmamoğlu gibi içeride ve dışarıda kabul görebilecek yeni, genç bir lider adayı ortaya çıktı.

Bu noktada, AKP’nin, toplam artık değerın üretimi üzerinde en geniş denetimi olan kesimin desteğini kaybederken, kendisi açısından çok tehlikeli bir kesimle, MHP’de temsil edilen, milliyetçi-güvenlikçi (ve seküler) entelijansiya ile baş başa kaldığı görülüyor; hatta sürecin kimi özelliklerine bakınca, onun “*tutsağı oldu*” bile denebilir.

Şimdi önümüzdeki, yakıcı sorular şunlardır: Bu “*tutsaklık*” AKP’yi hangi politik adımları atmaya zorlayacak? Milliyetçi güvenlikçi kesim, büyük sermayeden ve uluslararası bağlantılardan gelecek bir basınçla, bloku terk ederek, AKP’ye karşı bir tutum almaya başlar mı? Yeni lider adayı, güzel sloganların ötesinde, gereken direnci ve kararlılığı gösterebilecek mi? Ve... “*Dönülmez akşamın ufkunun*” ötesinde ne var?

Merkez Çoktan Çöktü

23 Mayıs 2019 Perşembe

Ahmet Hakan'ın, **İmamoğlu** karşısında düştüğü zavallı durum salt bireysel bir omurga zayıflığı sorunundan kaynaklanmıyor, aslında günümüzün önemli bir gerçeğini yansıtıyor.

Siyasette “**tarafsız bölge**”, hiçbir yerde, hiçbir zaman olmamıştı, kocaman bir yalandı. Toplum içindeki çelişkilerin yumuşak, kültürel ortamın homojenlik taklidi yapmayı başarabildiği siyasi coğrafyalarda bu yalan, liberal fantezilerin arkasına gizlenebiliyordu. Kapitalizmin yapısal krizinden kaynaklanan bir seri siyasi, jeopolitik, kültürel, hatta kimlik krizleri zamanla liberal fantezileri çökertti, yalanı gözler önüne serdi.

Bir süredir, ülkelerin içinde ve de dünya çapında kutuplaşmalar hızla geliyor. Kutuplar arasındaki uçurumlar derinleşiyor. Bu gerçeği yadsıyarak siyaset yapmaya çalışan liderliklerin bu uçurumların içinde kaybolma riski artıyor.

Gerçekten de ünlü şiirdeki gibi, “**Merkez çoktan çöktü, bir anarşi üzerimize geliyor**”. Bu “**anarşi**” içinde ayakta kalabilmenin yolu, olmayan bir “**merkeze**” yerleşmeye çalışmaktan değil, kutuplaşma içinde güçlü bir siyasi blok inşa etmekten geçiyor. Çünkü, “**kutuplaşmayı**” geriletebilecek yeni bir “**toplumsal mutabakatı**” inşa edebilmek için güçlü bir siyasi-kültürel **dayanak noktası** gerekiyor. Ekonomi ve toplum ancak bu dayanak üzerinde, kapitalizmin krizini yönetmeye olanak verecek biçimde, yeniden inşa edilebilir.

Kutuplaşmalar...

ABD'nin tek kutuplu bir düzen kurma girişimine tepkileri, örneğin, ABD ile Çin arasında ticaret ve teknolojik gelişme alanında şekillenmekte olan Soğuk Savaş'ı konuşmayı başka yazıya bırakalım. Ülkeler düzeyinde, özellikle de gelecek hafta yapılacak olan Avrupa Parlamento seçimleri bağlamında düşünmeyi deneyelim.

İngiltere'de merkez sağı geleneksel gazetesi *The Times*, pazartesi günü bir yorumunda “*Bunlar Avrupa merkez sağı için ka-*

ranlık günler” diyor, Almanya, Avusturya, Fransa, İtalya örneklerinden hareketle ekliyordu, *“bir taraftan popülistlerin diğer taraftan sosyalistlerin saldırıları altında, parti içi çatışmaların etkisiyle, iktidarın doğal temsilcisi olma özelliklerini hızla yitiriyorlar”*.

Gerçekten de sağ popülist partiler yükseliyor, hatta siyasi etkinliklerini uluslararası düzeyde koordine ederek birbirlerini güçlendiriyorlar. Dahası, bu partiler sosyal demokrat partilerin sosyalistlerin geleneksel etki alanlarına nüfuz ediyorlar.

Sosyal demokrat partiler de *Washington Post*’un bir araştırmasında işaret ettiği gibi, merkez sağ ile işbirliği yapma eğilimini sola doğru terk ederek bu sürece uyum sağlamaya çalışıyorlar. İngiltere’de **Jeremy Corbyn** bu gelişmenin en çarpıcı örneği. İspanya’da sosyal demokrasinin son seçimlerdeki başarısında, işçi haklarını savunması önemli bir rol oynamış. Bu bağlamda ABD seçimlerinde parlayan temsilciler meclisi üyesi, Demokrat Parti’de sol bir çizgiyi savunan **Alexandria Ocasio Cortez**’i de anmak gerekir.

Alman Sosyal Demokrat Partisi içinde de bir sol refleksin orta çıktığı görülüyor. Örneğin, gençlik kanadının lideri, **Kevin Kühnert**, *“BMW’nin işçilerin kolektif mülkiyetine geçirilmesi gerektiğini”* savunabiliyor.

Diğer taraftan, popülizmin, işçi sınıfı üzerindeki etkisinin salt ekonomik reform talepleriyle kırılamayacağı anlaşıyor. Örneğin SPD Bremen gençlik kolları liderini 90 dakika dikkatle dinleyen öğrenciler, sıra soru sormaya gelince, ekonomik reformlardan çok, yapay zekâ, iklim değişikliği ve göçmenlerle ilgili konulardaki, **aslında kapitalist toplumsal örgütlenmenin doğasına ve sonuçlarına ilişkin, sorunlar üzerinde yoğunlaşmışlar**. Bunlar, işçi sınıfının yeni teknolojiler üzerinde gelişen, geçmişe değil geleceğe bakan kesiminin özellikle ilgilendiği sorunlar. Sosyal demokrasinin, sola kayarken bu sorunlar üzerinde de yoğunlaşması gerekiyor.

Türkiye’de AKP’nin yeni *“eğitim programı”*, sosyal demokrasinin, ülkenin bekasını, ekonomik sorunlar kadar tehdit eden bir **kültürel kutuplaşma ve kültür savaşı** saldırısı karşısında olduğunu bir kez daha gösterdi. Ülkedeki kutuplaşmanın tarafları arasındaki çukurda kaybolmamak için ittifakları ve **muhalefet blokunu** bu gerçeği göz önüne alarak kurmak gerekiyor.

‘Pouvoir’

30 Mayıs 2019 Perşembe

Ülkede tuhaf işler oluyor. Kimi zaman “*absürdistan*” diyorum ama, daha ciddi bir yaklaşım gerekli.

Depresyona Doğru Tuhaf Hareketler

Karşımızda tam anlamıyla bir çürüme görüntüsü var... TL yine bir çöküş olasılığının kıyısında, 500 büyük şirketin borçları geçen yıl yüzde 35 artmış; faaliyet kârlarının yüzde 89’u borç geri ödemelerine gitmiş. Türkiye’nin kredi riskini ölçen indeksler rekor üzerine rekor kırıyorlar. Merkez Bankası rezervleri açıklanamaz biçimde dalgalanarak gerilemeye devam ediyor. Bu dalgalanmaların tuhafılığı bir yana, rezervlerin gerilemesi doğal. İki binli yılların borçlanarak büyüme modeli çoktan tükenmiş.

Borçlanmaya dayalı büyümeyi sonuna kadar sömüren akıl, şimdi enflasyon yükselir ekonomi daralırken, işsizlik artarken, tüketici ve ekonomi güven indeksleri düşerken, diğer bir deyişle, **stagflasyondan depresyona doğru gidiş** yaşanırken, emeklilik fonlarına gözünü diyor, ekonomik (Keynesgil ya da neo-liberal) alet çantasını bir kenara koymuş, ekonomistlerin, uluslararası ve yerli büyük sermayenin uyarılarına kulaklarını tıkamış **tuhaf hareketler** yapıyor.

Bir an şaşırp, “**popülist ya, halkın, alt sınıfların çıkarlarını korumak için sermaye mantığının dışına çıkıyor da ondan**” desek... O da değil: İsrâf, yolsuzluk, ekonomik soygun haberleri, dudak uçuklatıyor. Peki öyleyse bu **tuhaflikların** arkasında hangi çıkarların mantığı var?

Cezayir muhalefетinin, Fransızcadan alarak literatüre soktuğu “**Pouvoir**” kavramı bize yardımcı olabilir. “**Pouvoir**”, **güç/iktidar** anlamına geliyor. Cezayir’de muhalefet bu kavramı ekonomik kültürel, siyasi olarak birbirine bağlı bir çıkar ilişkileri ağını temsil eden bir **oligarşiyi** betimlemek için kullanıyor. Bu kavram, Cezayir’de **Bouteflika**’nın yeniden aday gösterilmesi, Sudan’da krizin ortasında **Beşir**’in aniden elini halkın cebine sokması gibi **tuhaf politikaların** arkasındaki mantığı, sınıf çıkarlarını çok iyi ifade ediyor. “**Pouvoir**”, hem vatan millet çıkarından söz edip

hem de kendi çıkarlarının önceliklerini, toplumun bekasının önceliklerinin önüne koyunca, oluşan durum, toplumun geri kalanı tarafından **tuhafılık** olarak algılanıyor.

Kültürel Olarak da...

Türkiye’de rejimin elinde, Cumhurbaşkanı’nın balkon konuşmasında vurguladığı, siyasi, mali yetkiler ve önünde seçimsiz bir dönem varken, İstanbul belediye seçiminin *“her şeyi göze alarak”* yenilenmesi de bir başka **tuhafılıktır**. Bu **tuhafılığın** arkasında bence, **“Pouvoir”**ın, toplumun önünde teşhir olma korkusu var: **“Ya, paylaşım düzeni gözler önüne serilir, halk bizim asalak bir sınıf olduğumuzu fark ederse”!** Kültüre gelince; kültürü en genel anlamda, **“davranış tarzlarının bir sonraki kuşağa genetik olmayan yollardan aktarımı”** (Robert Sopolsky) olarak tanımlayabiliriz. Akla uygun olan, aktarılacak **davranış tarzlarının**, türün ve toplumun, **bu dünyada** yaşamının sürdürebilirliğiyle uyumlu olmasıdır. Öyleyse, bu davranış tarzlarını gelecek kuşaklara aktaracak eğitim sisteminin **istikrarı**, ekolojik, ekonomik koşullarının en azında var olduğu haliyle yeniden üretiminin öncelikleriyle uyumlu biçimde şekillendirilmesi yaşamsal (!) öneme sahiptir.

AKP’de temsil edilen siyasal İslamın iktidarı döneminde, eğitim sistemi istikrarını kaybetmek bir yana adeta çöktü. Okullarda öğrencilerin özgürlüklerini kısıtlayan, özgüvenli bireyler olarak yetişmelerini engelleyen baskılar dayanılmaz düzeydedir.

Modern eğitim sistemi, özellikle ilköğretim döneminde dincileştirilerek tepetaklak edilmiştir. Evrim teorisi müfredattan çıkarılmış, bu da yetmemiş, bu yıl yeni ders programı etrafında yaratılan, matematik ve fen derslerinin (ekonomi, mühendislik, insan hayvan çevre sağlığı, alanlarının vazgeçilmez dalları) seçmeli, **din ve ahlak** derslerinin zorunlu olacağına ilişkin bulanıklık, **tuhafılıklar** zincirine bir yenisini eklemiştir.

Ancak, **kültür** alanında bize **tuhafılık** olarak görünen şeyin arkasında siyasal İslamın rejimini temsil eden **“Pouvoir”**ın kendi gereksinimlerine, kültürel olarak uygun kuşaklar yetiştirme, yetişen kuşakların eleştiri kapasitesini körelterek korunma çabalarının **mantığı** vardır. Biz şuursuzluk, tuhafılık, saçmalık olarak görüyoruz, **“Pouvoir”** beka sorunu diyor!

Orta Dönemde İktidar ve Muhalefet

20 Haziran 2019 Perşembe

1 Nisan'daki yazımı bitirirken “*şimdi ülkenin derin bir ekonomik kriz ve jeopolitik belirsizlikler altında yaşanacak bir orta döneme girdiği söylenebilir. Bu orta dönemde AKP... siyasal İslamın çıkmazını aşacak biçimde değiştirmek için çabalayacak, çabaladıkça devletin totaliter... özellikleri daha da güçlenecektir*” diyordum. Şimdi orta döneme ilişkin iki saptama yapmak istiyorum.

Biraz Gerilemenin Anlamı...

Birincisi: AKP’de temsil edilen siyasal İslamın yönetici oligarşisi (Pouvoir) kendisi için bir “beka sorunu” olarak gördüğü İstanbul yerel seçimlerinde bir şok yaşadı. Şimdi ikinci bir şok yaşama olasılığı artarken liderinin, “*daha uzağa sıçramak için biraz geriye çekilmek gerekir*” deyişini anımsatırcasına, İstanbul yerel seçimlerinin olası sonuçlarını önemsizleştirmeye, buna karşılık siyasi iktidarın önemini vurgulamaya başladığı görülüyor.

Bu tutum, siyasetinin kurallarıyla uyumludur. Beka sorunu olarak gördükleri bir durumla karşılaşan iktidarlar ayakta kalmayı başarırlarsa, sorunun kaynağını kurutmaya yönelik önlem almaya girişir, çoğu zaman da yaşamış oldukları korkunun etkisiyle baskı ve terörle yıldırma yöntemlerine başvururlar. İkinci İstanbul yerel seçimlerinin sonuçları ne olursa ben orta dönemde, önümüzdeki dönemde, ilk genel seçimlere giderken bu kuralın geçerli olacağına, en azından, muhalefetin bu kuralın geçerli olabileceğini düşünerek davranması gerektiğine inanıyorum.

O kadar Şey Denk Gelmeli ki...

İkincisi: AKP’de temsil edilen siyasal İslamın oligarşisinin iktidarda kalabilmesi için son derecede çok sayıda “şeyin” denk gelmesi gerekiyor. Buna karşılık muhalefetin, orta dönemden başarıyla çıkabilmesi için yapması gereken çok az şey var!

İktidar, bir türlü aşamadığı bir ekonomik krizle yüz yüzedir. **Oligarşi**, doğası gereği kendi dar çıkarlarına öncelik vermeden edemez. Ancak **oligarşi** kendi dar çıkarlarına öncelik verdikçe ekonomik krizin yönetilmesi daha da zorlaşıyor, egemen sermaye ile arasındaki bağlar kopuyor. Bu kopuşun yol açacağı gelişmeleri önceden bilmek zor. Ancak kopuşun önemli sonuçlar yaratması beklenmelidir.

İktidar uluslararası ilişkilerinde, yönetmekte zorlandığı dört, hepsi değişik düzeylerde birbirleriyle bağlantılı, krizle yüz yüzedir. AKP Türkiye'si'nin yönetmekte çok zorlandığı birinci kriz, Suriye politikasının bir sonucudur. Rusya ile ABD arasında sıkışmasına yol açan S-400 / F-35 seçeneğiyle ilişkilidir. Bu krizin, yönetilemediği takdirde, salt siyasi - askeri değil çok ciddi ekonomik sonuçları da olacaktır. İkincisi, İdlib'de AKP Türkiye'si'nin askeri güçleriyle Suriye güçlerinin karşı karşıya, iki ülkeyi bir doğrudan savaş tehlikesinin kıyısına getiren ve de tırmanma eğilimi sergileyen krizdir. S-400 konusunda ABD ile ilişkileri bozulan AKP yönetiminin İdlib üzerinden Rusya ile ilişkilerinin de tehlikede olduğu söylenebilir. Üçüncü kriz, Umman Körfezi'nde İran ile ABD-İsrail/Körfez ülkeleri ittifakı arasındaki gerginliklerin aniden kinetik biçimler sergileyerek tırmanmaya başlamasıyla ilgilidir. Ait olduğu coğrafya açısından uzakta olsa bile bu kriz Türkiye'yi en azından, petrol fiyatları ve İran ekonomisi üzerinden etkileyecektir.

Dördüncü kriz, Doğu Akdeniz'de, Mısır'dan başlayarak İsrail üzerinden Kıbrıs ve Yunanistan'a kadar uzanan (ABD'den ve AB merkezlerinden de destek alan) bir ittifakın, özellikle Türkiye'nin bölgede doğalgaz havzasında sondaj yapma çabalarına karşı şekillenmesiyle ilgilidir. Bu kriz, Türkiye-AB ilişkilerini daha da zorlaştırıyor. Dahası bu kriz içinde, bölge sularında yaşanacak bir "*kaza*" Türkiye için, NATO ve AB üyesi ülkelerden biriyle bir sıcak çatışma riskini de taşıyor.

Oligarşinin iktidarda kalmaya devam edebilmesi için bu krizlerin hepsini birden yönetebilmesi, adeta son derecede çok sayıda parçanın zamanında yerli yerine oturması gerekiyor. Yükseliş eğrisinin zirvesini çoktan geride bırakmış bir iktidarın bu başarı resmini tamamlayabileceğine **inanmıyorum**.

Buna karşılık, muhalefetin, yalnızca, saflarını bozmadan direnmeye devam etmesi, orta dönemi **başarıyla** tamamlaması için yeterli olacaktır.

Seçenekler ekillenirken

27 Haziran 2019 Perşembe

20 Haziran'daki yazımda, AKP'de temsil edilen siyasi İslamın oligarşisinin iktidarda kalabilmesi için çok sayıda “şeyin” denk gelmesi gerektiğine işaret etmiştim. Bu oligarşiyle, “egemen sermaye arasındaki bağlar kopuyor”... “kopuşun önemli sonuçlar yaratması beklenmelidir” diyordum. Hafta sonu yapılan seçimlerle oluşan manzara bu sonuçlarla ilişkilendirilebilir.

Bu seçimlerin sonuçları üzerine ülke içinde ve dışında yapılan yorumlar, uluslararası ve yerel egemen sermayenin, seçim sonuçlarını bir “dönüm noktası”, bir “bir sonun başlangıcı” olarak okuduğunu gösteriyor. Bu başlangıç, kaçınılmaz olarak yeni seçenekleri gündeme getiriyor.

Bir Karşıt Dalga

“Gezi olayı”, haziran seçimi, kesin sonuçları beklemeden “Atı alarak Üsküdar'ı geçmeler”, oligarşinin halktan rıza alma kapasitesinin erimeye başladığını gösteriyordu. Oligarşinin “rıza alma” kapasitesindeki erimeye, ekonomik krizi yönetmedeki “beceriksizliği” de eklenince, yerli “egemen sermaye” tavrı almaya, uluslararası sermaye güvensizlik belirtmeye başladı. 1. ve 2. İstanbul Belediye seçimlerinin sonuçlarının da gösterdiği gibi, oligarşi artık siyasi İslamın fosilleşmiş kesimiyle baş başa kalmıştır.

Bu yalnızlaşma süreci daha da hızlanacaktır. Çünkü, hafta sonu yenilenen seçimlerin sonuçları, sürecin artık “rıza alma” kapasitesini yitirmenin ötesine geçtiğini gösteriyor. Şimdi toplumun siyasi yapısını sarsmaya başlayan bir karşıt dalga var. Bu, bir karşıt-hegemonya odağı yaratma ya da yaratılacak olanı yönetime taşıma potansiyeline sahip bir dalgadır.

“Yeni seçenekler” bu noktada gündeme geliyor. Egemen sermaye açısından bu seçeneklerin iki özelliği kendinde birleştirilmesi gerekiyor. Birincisi: Egemen sermayenin “kriz yönetim modeli” benimsemesi, bu modeli bu dalgaının genel çıkarı olarak sunabilecek bir söylemi geliştirebilmesi gerekiyor. İkincisi: Toplumda, ekonomik çıkarlar, kültürel değerler açısından çok parçalı bir kutuplaşma söz konusudur. Yeni seçenek, bu parçalanma-

yı, toplumu, bir söylem ve bir “*ana gösterge*” (söyleme anlamını verecek ilke) altında birleştirerek aşabilmelidir.

İki Seçenek

Ülke bir ekonomik kriz ve yönetim krizi içindeydi, **Erdoğan** ve **AKP** bu özellikleri taşıyormuş **izlenimi** vererek seçenek olmuştu. Ancak, o zaman uyardığımız gibi, aslında siyasal İslam, bu izlenimi kendi hegemonya projesini inşa etmek için üretmişti. Kısacası o izlenim gerçek değildi.

Buna karşılık, 60'larda **Demirel** ve **AP**, 80'lerin başında, **Özal** ve **ANAP** egemen sermaye açısından gerçek seçenekler olmak için gereken özelliklere **gerçekten** sahiptiler. Yerli ve uluslararası büyük sermayenin programını hayata geçirebildiler.

Bugün yukarıda özetlediğim özellikleri temsil edebilecek seçenekler var mı? Bence biri güçlü öbürü de zayıf iki seçenek var. Güçlü seçenek, **Ekrem İmamoğlu**. Zayıf seçenek ise **Ali Babacan / Abdullah Gül** ikilisi.

Ekrem İmamoğlu güçlü seçenek çünkü, belediye seçimlerini açık farkla kazanmakla kalmadı, bunu, halen son 17 yılda toplumda yayılan dinci söylemden tamamen kopmadan (İslamcı bir dil kullanarak), egemen sermayenin, **Demirel** ve **Özal** gibi başarılı, **Türkeş** gibi anti-komünist “*seçeneklerine*” methiyeler düzerek, “*herkesi kucaklamak*”, “*sevgi*” “*her şey çok güzel olacak*” gibi sözcüğün gerçek anlamıyla popülist (içi doldurulmayı bekleyen) vaatlerle gerçekleştirdi. Gençliği, modern kent-soylu orta sınıf estetiğine uygun görüntüsü, yumuşak uzlaşmacı, ama haklarını korumakta ıddialı tavrı **İmamoğlu**'nu, **Özal**'ı anımsatan güçlü bir seçenek yapıyor.

Ali Babacan / Abdullah Gül ikilisi de egemen sermayenin ekonomik politikasını benimseyeceklerdir. Ancak her ikisinin, bu politikaları **yeni dalga**nın çıkarı gibi sunacak söylemi inandırıcı bir biçimde geliştirme kapasitesi, “*kültürel sermayeleri*” son derecede sınırlıdır. Siyasal İslam içinden geliyor olmaktan başka bir siyasi özellikleri, kanıtlanmış liderlik kapasiteleri yoktur.

Ancak, **AKP** bir siyasal aygıt olarak çökerken, **CHP** kurucu ilkelerinden uzaklaşarak ayakta kalmaya çalışırken, egemen sermaye, programının taşıyıcısı olarak, bu iki seçeneği birleştirecek yeni bir yapılanmayı da tercih edebilir.

Madalyonun Öteki Yüzü

1 Temmuz 2019 Pazartesi

AKP’de temsil edilen siyasal İslamın iktidarının **yalnızlaşma** sürecinin iki düzeyde hızlandığına dikkat çekmiştim. Yenilenen İstanbul seçiminin sonuçları, yalnızlaşma sürecinin artık yalnızca halktan değil, egemen sermayeden de “*rıza alma*” kapasitesini yitirmenin ötesine geçtiğini gösteriyordu. Şimdi, hem yerli ve uluslararası egemen sermaye iktidara karşı bir tutum alıyor, hem de toplumu sarsmaya başlayan bir **karşıt dalga** var. Bu, bir **karşıt-hegemonya** odağını yaratma, yönetime taşıma potansiyeline sahip bir dalgadır.

Çok Tehlikeli Bir Durum

Bu iki düzeye bir üçüncü düzeyi eklemek gerekiyor. AKP’de temsil edilen siyasal İslamın yönetici oligarşi **içindeki** ve **lideriyle arasındaki** uyumu yitirmiştir. Karşımızda, bir bozgun, panik havası, bu havadan kaynaklanan fevri ve çelişkili refleksler var.

Şimdi, ülkede iki açıdan çok tehlikeli durumlar var. Birincisi; bir hegemonya çöktü, iktidar bloku, rejim dağılıyor. Ancak, henüz yeni bir karşıt hegemonya odağı, **iktidara aday “tarihsel blok”** yok. Böyle kırılma dönemlerinde, **Gramsci**’den ödünç alırsak, “*türlü canavarlar*” kolaylıkla boy gösterebilirler. İkincisi, “*ya devlet başa ya kuzgun leşe... Acilen bir şeyler yapmazsak galiba daha çok kuzgun leşe*” ruh halinde bir siyasi merkez, muhalefetin momentumunu kırmak, karşıt dalgayı söndürmek için kimi maceralara kalkışabilir (ilk anda akla Suriye, Doğu Akdeniz geliyor).

Perşembe günü, bu tehlikeli durum içinde, egemen sermayenin seçenekleri üzerinde düşünüyordum. Bu yazıda, madalyonun öbür yüzüne, muhalefetin ve muhalefet içindeki sosyalistlerin, HDP’nin seçenekleri üzerinde düşünmeye çalışacağım.

Lider ve Muhalefet Dalgası

İki seçim arasında yükselen, hâlâ yankılanmaya devam eden dalga **İmamoğlu**’nu lider olarak kabul etmiş görünüyor. Ancak bu

dalganın umutları ve beklentileriyle, “*liderinin*” kimliği ve hesapları arasında tam bir uyum olduğu söylenemez. Hatta, kimi kültürel konularda, özellikle laiklik, sivil toplum, haklar ve özgürlükler alanlarında liderin, kimi ifadeleri, liderin dalganın gerisinde kaldığını düşündürüyor.

Ülke, önemli “*reformlar*” yapılmadan aşılması olanaksız bir ekonomik krizin içindedir. Bu “*reformlar*” egemen sermayeye kaynak transferine ilişkindir. Ekonomi-politik açıdan en mantıklı olanı, bu kaynakları, sistem dışına çıkarılmış servetleri geri getirerek, israfı önleyerek, devlet kaynaklarından beslenen asalakları tasfiye ederek yaratmaktır. Ancak, bunu başarmak için atılması gereken adımların getireceği riskleri, egemen sermaye almak istemeyecektir. Dolayısıyla, yükü omuzlamak halka düşecektir. Ya halk omuzlamak istemezse...

Egemen sermaye, siyasal İslamın kurduğu rejimin araçlarının, söylemlerinin, muhalefeti denetlemek gerektiğinde, getireceği avantajları, en azından bu aşamada yitirmek, “*leğenin kirli suyuyla birlikte bebeği de atmak*” istemeyecektir.

Şimdi, muhalefetin, taleplerinde ısrar etmesi, liderini de bu taleplere sadık kalmaya zorlaması gerekiyor. Bunu başarmak, çeşitli sınıfsal, etnik, örgütsel ve kültürel farklılıkların çokluğu bir muhalefet dalgası için çok zor, ama olanaksız değildir. Bu, çok zor olanı başarmak açısından, laik halkçı Cumhuriyetçilere, sosyalistlere ve Kürt siyasi hareketine önemli görevler düşüyor.

Muhalefetin, laik-halkçı Cumhuriyetçi kanadının, “*AKP’nin fabrika ayarları*” söylemine, siyasal İslamla uzlaşma girişimlerine, “*Cumhuriyet Olayı*” üzerine revizyonist Osmanlıcı tarih yorumlarına, **Kürt siyasi hareketini** muhalefet dışına itmeye, yalnızlaştırmaya yönelik provokasyonlara karşı uyanık olması gerekiyor. Sosyalistlerin ise siyasal İslamın kültür politikalarıyla, krizin yükünü emekçilere yüklemeye yönelik “*reform*” paketleriyle mücadele etmesi... Bunun için muhalefet içinde, en azından bir eşgüdüm yaratmanın, güçlerini birleştirerek etkilerini artırmanın yollarını bulmaları gerekiyor. Bu süreçte HDP’nin önemi ihmal edilemez. Ancak, HDP’nin, kendisini İmralı ve Kandil etkisinden yalıtmadan muhalefet bloku içinde şovenizme ve ayrımcılığa karşı bir antidot olmaya devam etmesinin, potansiyellerini gerçekleştirmesinin zor olacağı anlaşıyor.

Bir Şeyler Değişmelidir...

11 Temmuz 2019 Perşembe

Bugünlerde ülkede, ilericiler demokratlar, laik cumhuriyetçiler iyimser; “bir şeyler değişmelidir” havasının egemen olduğunu düşünüyorlar. Ben “*bu havaya*” dikkatle bakınca, içinde “bir şeyler değişmelidir ki, her şey aynı kalsın” niyetinin gizlenmiş olduğunu düşünüyorum. Bu niyetin sınırları da adeta “*Erdoğan gitmelidir*”e indirgenmiş!

Kral Gerçekten Kral mı?

Kral, bazen gerçekten kral olduğuna, krallığın onda olmasını gerektiren bir öze, hatta Tanrısal özelliklere gerçekten sahip olduğuna inanmaya başlar. Bu, kralın, bir kurumsal yapı, simgesel sistem “*kral sensin*” dediği için kral olduğunu unutmaya başladığı, kurumsal yapının, simgesel sistemin bekasına ilişkin gereksinimlere aldırmadan davranmaya başladığı andır. O zaman onu orada tutan kurumsal ve simgesel yapının temsilcileri de “her şeyin (temsil ettikleri sınıfların ayrıcalıklarının) aynı kalması için kralın değişmesi gerektiğini” düşünmeye başlar. Bu noktadan sonra artık, “*Kral gitsin mi kalsın mı?*”, değil “*Ne zaman ve nasıl gidecek*” sorusu gündemdedir.

Türkiye’de **Gezi olayından** bu yana, siyasal İslamın AKP’de temsil edilen iktidarının dayandığı ittifakların temsilcileri ile bu iktidarın lideri arasında, önceki paragrafta tanımlamaya çalıştığım türden bir **diyalektik** geliyordu. İstanbul belediye seçiminin yenilenmesi, bu yenilenmenin siyasal İslamın iktidarının “*bekası*” açısından gündeme getirdiği vahim olasılıklar, bu **diyalektiği**, adeta bir **aufhebung** (yükselterek aşma) noktasına getirdi.

Şimdi, AKP içinden sesler yükseliyor, AKP eski liderliğinden “*önemli şahsiyetler*” siyaset sahnesinde ve kaçınılmaz olarak (“*habitus*” sorunu) üzerlerinde, “*yeni vizyon gerekiyor*”, “*iki yıllık restorasyon*”, “*özgür basın, bağımsız adalet*” gibi etiketler iliştilirilmiş elbiselerle ve gerçekte bir vizyondan yoksun olduklarını açık eden “*Macron modeli*” gibi “*fantezilerle*” boy gösteriyorlar.

Bu şahıslar, “her şeyin aynı kalması” için muhalefeti, verili simgesel sistemi, kurumsal yapılanmayı benimsemiş bir isim üzerinde birleştirip lideri değiştirmeyi amaçlıyorlar. Egemen sermaye, “*liberal, sosyal demokrat, muhafazakâr, milliyetçi tabana oturmuş*” ikinci bir ANAP rüyası görüyor. ANAP için bir askeri diktatörlük gerekmemiş miydi? Birincisi **trajedi** olunca ikincisi **komed**i olmayacak mı?

Muhalefeti Bekleyen Tuzak

Böylece demokrasi mücadelesinde muhalefetin yolunun üzerinde çok tehlikeli bir tuzak kurulmuş oluyor: “*Liderden*” kurtulmak uğruna laiklikten, sosyal adaletten, bireysel özgürlüklerden, eşitlikten söz etmeyen bir “*demokrasiden*” konuşmaya çalışmak!

Laiklik, dinin, dinle gelen kurumsal ayrıcalıkların, devletin ve siyaset alanının dışına çıkarılması, dinin, “*kutsal*” adına düşünce özgürlüğüne getirdiği kısıtlamaların, bireyler ve cinsiyetler arasındaki eşitsizliklerin yasalarla etkisizleştirilmesi, devletin tüm dinlere ve kimliklere aynı mesafede olması anlamına geliyor. Eşitlik ise, inanç, cinsiyet, etnisite farkı gözetmeden herkesin yasalar karşısında eşit, bedenlerin de devletin baskısından kurtulmuş olması anlamına geliyor. Bu eşitliğin ve özgürlüklerin sınırları da demokrasinin sınırlarını gösteriyor.

Belediye seçimlerinden bu yana muhalefetin bayrak edindiği “*her şey çok güzel olacak*” sloganının içeriğini henüz tam bilemiyoruz. Ancak bu bayrağı taşıyan **İmamoğlu**’nun, dinin devlet ve kamu içindeki yeri, kamu özel ayrımı konularındaki kimi pratikleri, **Demirel**, **Özal**, **Türkeş** ile ilgili ifadeleri, akla, kimi sorularla birlikte “bir şeyler değişmelidir ki, her şey aynı kalsın” niyetini getiriyor.

Diğer taraftan, muhalefetin önünde dikkatle incelemesi gereken bir Syriza deneyimi var. Bu deneyim, “**her şeyin**” temel özelliğini değiştirmeyi amaçlamadan, bir şeyleri değiştirmekle yetinmenin nasıl bir fiyaskoyla sonuçlandığını gösteriyor. Syriza başlangıçtaki hedeflerinin tam aksi politikaları benimsedi. Halkın referandumda “*hayır*” demesine karşın kemer sıkma programını uyguladı. Böylece hem kendisi değişerek başka bir şey oldu. Hem de o “*her şey*”i “*Altın Şafak*” yağına bulanmış “*Yeni Demokrasi*” partisinc teslim etti.

SIYASAL İSLAM

Davet - Cihat - Şiddet

29 Mayıs 2017 Pazartesi

Manchester'da bir İslamcı teröristin bombalı intihar saldırısından sonra, *"ruh hastası"*, *"yalnız kurt"* klişesi gündeme gelmedi. Bu intihar eylemcisi Libya'da savaşmıştı, güçlü ve uzmanlık gerektiren karmaşıklıkta bir bomba kullanılmıştı. Yaygın bir yerel ve uluslararası destek ağı da söz konusu.

Bu kez *"yalnız kurt"* klişesinden kurtulduk, ama, *"İslam bu değil"*, *"Bu katliamlar Batı'nın dış politikasıyla ilişkilendirerek haklı çıkarılamaz"*, gibi itirazlar hâlâ canlı.

Bu itirazlarda bir gerçeklik payı var; duyunca başımızı bilgiçe sallayıp rahatlayabiliriz. Ancak bu başını kuma sokan deve kuşunun rahatlamasından daha yararlı olmaz. Rahatlatıcı açıklamalara sığınmaz, soruna dikkatle bakarsak, bu intihar eylemleriyle *siyasal İslam* ve *Batı'nın dış politikaları* arasında güçlü bağlantılar olduğunu görebiliriz.

'İslam Bu Değil'

"İslam bu değil", içi boş bir iddia. Tüm Müslümanlar terörist değil ama söz konusu teröristler Müslüman. Dahası, ne tek bir İslam, ne de her bir parçanın tam olarak ne olduğunu belirtecek bir otorite var. Diğer taraftan, devleti, toplumsal yaşamı dini kurallara (Şeriata) göre düzenlemek isteyen bir akım, *siyasal İslam* var! İslamda Müslüman olmayanları Müslümanlığa çağıran, *"Davet"*, (Davah) kavramı bu akımın söyleminde Davet'e icabet etmeyenleri Müslümanlığı reddetmiş saydığından, *"Davet"* kavramı doğrudan *Cihat* kavramına açılıyor. Bu intihar eylemlerinin mantığını da *"Davet"* ve *"Cihat"* ilişkisi belirliyor.

Ek olarak, Ortadoğu'da, soğuk savaş döneminde, özellikle Afganistan savaşından başlayarak, Suudi rejimi gibi merkezler, İslamın Selefi (Vahhabi) yorumunun yayılmasını finansal ve kurumsal olarak destekliyorlardı. Bölge devletlerinin din-eğitim kurumlarına, politikacılarının cebine akan Suudi parası bu *"Davet"* ve *"Cihat"* düşüncesini yayan okulları, insanları besliyordu.

Şii nefreti, İran korkusu bu olguyu, bu kez Irak ve Suriye’de, Sünni siyasal İslamın şiddete en yatkın, intihar eylemlerini savaş ve propaganda aracı olarak kullanan kesimlerinin mali, lojistik olarak desteklenmesine kadar vardırdı. Bunlara karşın, Oliver Roy, radikal dincilerin şiddete yönelmediğini, her dönemde ortaya çıkan anarşist nihilist gençlerin, günümüzde kendilerine ideoloji olarak İslamı seçtiklerini savunuyor. Diğer bir deyişle sorun İslamla, hatta köktendincilikle değil, bu nihilist gençlerle ilgili. İyi de bu gençler neden başka bir dini değil de İslamı seçiyorlar? Sakın İslam dini içinde, Selefi/Vahhabi tezgâhından geçmiş köktendinciler, siyasal İslamın projesinde kullanmak üzere bu gençleri, hapishanelerde, camilerde, hatta sanal ortamda bulup seçiyor olmasın?

Batı’nın Dış Politikasıyla...

Batı’nın dış politikalarına gelince... Soğuk savaş boyunca bölgede, Türkiye’de de NATO lisanslı, son “gerçek” askeri darbenin Evren rejimi döneminde, İslamcı entelijensiyanın en radikal kesimiyle “*liberal demokraside*” buluşmaya çalışan, “*yararlı salakların*” da katkılarıyla, “*Davet ve Cihat*” anlatısını güçlendirecek ideolojik-kurumsal ortam yaratılmadı mı?

Filistin - İsrail yarasanın kangren olmasının, Irak ve Libya devletlerinin yıkılması sırasında akan kanlar, büyük toplumsal ve manevi yıkımın, yarattığı nefretin sorumlusu da Batı’nın Ortadoğu politikaları askeri maceraları, Büyük Ortadoğu fantezisi değil mi?

Bu intihar eylemleri salgınında, NATO üyesi Türkiye’nin topraklarının bu cihatçı militanlar için güvenli bir transit yolu, konaklama ve örgütlenme, mali-lojistik network’ler kurma alanı olmasının de bir katkısı yok mu? Manchester bombacısı da saldırıdan önce Türkiye’den geçerek gelmiş. Bu ülkede gençlere “*kinine ve dinine sahip çık!*” çağrıları yapılmıyor mu? Şii - Sünni çatışmasında, ABD açıktan Suudi rejiminden yana tutum alınca, bu “*Davet-Cihat*” ilişkisi yeni bir enerji kazanmayacak mı?

Siyasal İslamın “*Davet*” arzusu “*Cihat*” pratiği, Batı’nın bölgedeki böl, savaştır, silah sat politikaları var oldukça İslamcı terörizm bitmez!

İlimli mı Dediniz?

6 Kasım 2017 Pazartesi

AKP’de temsil edilen siyasal İslam, radikal İslamdan onun Vahabi, Selefi, IŞİD türü versiyonlarından farklıdır. AKP’nin lideri Cumhurbaşkanı “Biz demokratlar” gibisinden ifadeler kullanıyorsa, ülkede seçimler yapılıyorsa, hatta siyasal İslam seküler bir refleksle kendini milliyetçilik yağına bulamaya çalışıyorsa, laik aydınlanmacı, pozitivist özellikleriyle bilinen Kemalizmin söyleminden kimi parçaları cımbızlayarak kullanmaya, hatta Atatürk adını telaffuz etmeye başlamışsa, AKP’nin yükseliş döneminde vurgulandığı gibi, Türkiye’de ilimli (liberal-demokratik pratiklerle uyumlu) bir İslamdan, onu temsil eden bir partinin yönetiminden söz edilebilir... diye düşünüyorsanız, yine yanılıyorsunuz?

Dün Dünle Beraber Gitti...

Dün Büyük Ortadoğu projesinin eşbaşkanıydık. Radikal İslama karşı en iyi güvenceydik. İçerde ve dışarda, liberal, Avrupalı dostlarımıza ilimli-demokratik bir İslamcı yönetim olabileceğini kanıtlıyorduk. Bunlar dünle beraber gitti. Artık iktidardayız. Ülkenin kültürünü, devletinin yapısını, siyasetinin sınırlarını istediğimiz gibi şekillendiriyoruz.

Artık kimliğimizi, projemizi açıkça sergileyebiliriz. Artık, “davranış biçimlerinin bir sonraki kuşağa genetik olmayan yollarla aktarımı” olarak da tanımlayabileceğimiz kültürün yeniden yapılanmasına odaklanabiliriz. **Ekonomi**, üretim araçlarının yeniden-üretimi; **siyaset**, disiplin ve cezalandırma araçlarının, kadroların yeniden-üretimi olmadan yaşatılamıyor. Ekonomide ve siyasette yeniden- üretim araçları da ancak kendilerine uygun bir **kültür** içinde işliyor. **Kültür de maddidir** ve mutlaka denetlenmesi gerekir.

Eğitim sistemi önemli! Cinsiyet, bedenlerin denetimi ve kullanımı önemli. Okullarda müfredat değişmeli, yükseköğretimde dini kültüre yer açılmalı, örneğin, **şeytan çıkartmayı öğretebile-**

cek, geliştirebilecek eğitimcilerimiz olmalı. Eski rejimden kalan kadın haklarına, çocukların yetişkinlerin cinselliğinden korunmasına ilişkin kısıtlamalar kaldırılmalı. Örneğin, evlilik ve aile düzenlemeleri artık müftülüğe, anaokulu düzenlemeleri Diyanet'e bırakılmalıdır. 6 yaşından küçüklere evlenmeyi pedofili olarak tanımlamakta ısrar edenler susturulmalı. Yasalar da, geçen hafta Pakistan'da yüksek mahkemenin vurguladığı gibi, kızların evlilik yaşını dini ilkelere göre düzenlemelidir. Artık kadınların sokaklarda istedikleri gibi açık saçık, şortla, kısa etekle, türbansız filan dolaşmasını da, gerek anında fiili müdahalelerle -bu bağlamda Mısırlı bir hukukçunun, geçen hafta yırtık kot pantolonla gezenler için söylediklerini anımsamakta yarar olabilir- , gerekse örf ve âdetlerimize aykırı giysileri yasaklayan kanunlarla bir son vermek, bu tür davranış tarzlarının gelecek kuşaklara aktarılmasını önlemek gerekir.

Evet Ama Yetmez

Ama bunlar yetmez, tüm Ortadoğu bölgesi ve İslam dünyası liderliğimiz altında şekillenirken, artık ılımlı İslam kavramını, bizim projemizin meşruluğunu üzerine gölge düşürecek gelişmeleri, bir ABD komplosu, Büyük Ortadoğu Projesi unsuru olarak tümünden ve açıkça mahkûm etmeliyiz.

Bu ve benzeri komploların cazibesine kapılacak dostlarımızı, örneğin Vahabi İslamdan uzaklaşarak "*İlimli İslama dönmekten*" söz eden Suudi Arabistan Veliahdı **Salman**'ı uyarmalıyız (*Sabah, Yeni Şafak*). Bu çok tehlikeli bir oyundur, İsrail'e alet olmaktır. İslam dünyasında büyük tartışmalara kapı açmaktır. "*İlimli İslama dönmek*" yönündeki açıklamalardan sonra Suudi rejiminin Selefi akımlara maddi manevi desteği de gerileyecek, bu ve benzeri akımları destekleyen kimi kaynaklar kuruyacaktır. Tüm bunlar, Türkiye'nin yeni Osmanlı rejiminin bölgedeki etkisini sınırlama komplosunun parçalarıdır. İlimli İslamı savunan açıklamalar, Arap milliyetçiliğini güçlendirecek, Arap olmayan İslam ülkelerini dışlayacaktır.

Ülke içinde projemizi tehdit eden tüm unsurları seçim kazanmak gibi ayrıntılara takılmadan hızla tasfiye etmemiz, ülke dışında liderliğimizi koruyabilmek için İlimli İslam projesine şidetle direnmemiz gerekiyor.

Dinin Siyasallaşması - Gerçek Postmodernizm

30 Kasım 2017 Perşembe

Postmodernizm bizi, Aydınlanma geleneğinin soğuk akılcılığından, Modernizmin hakikat, evrensellik, ilerleme gibi saplantılarının despotizminden kurtaracak, “büyük söylemlerin” (teorinin) bastırıldığı, sildiği bedenleri (ve hazları), kültürleri (etnik dini farklılıkları) yeniden öne çıkararak, bireyi özgürleştirecekti. Postmodernizm, modernizmin “*pasif nihilist*” bir parodisi olmanın ötesine geçemedi; gerçek anlamda bir modernizm sonrası sünamıydı, giderek söndü ama dinin siyasallaşmasına uygun ortamın oluşmasına da büyük katkı yaptı.

Bu Dünyadan Umudu Kesince...

Hakikatler, evrensellik yoksa, siyaset kapitalizmin ötesine bakmayı, sanat modernizmin tuzaklarından kurtulmak için siyaseti bırakıyor, büyük sorunlardan uzak duruyor, anlamdan kaçmaya çalışıyorsa, bu dünyada, daha iyi bir gelecek kurma, baskı ve sömürden, açlıktan, savaşlardan kurtulma (ilerleme) umudu yoksa, birey yaşamını hangi ilkelere göre yönlendirecektir?

Bu soruların cevabı pratikte, bedenlerin hazlarına odaklanmak, bunun için tüketime ve cinselliğe umut bağlamak, her ikisini kolaylaştırmak için de paraya ulaşmaya öncelik vermek olarak şekillendi.

Popüler kültürde “Para”, uğruna hırsızlıktan, kiralık katillığe, uyuşturucu satıcılığına kadar her şeyin mubah olduğu (Hollywood filmleri), ilkelerin kolaylıkla terk edilebildiği (komedi dizilerindeki karakterler) bir “yüce nesne” konumuna yükseldi. İnsanlığın ufku sermaye ilişkisiyle kapandı. Değişmeden (kapitalist özelliklerini koruyarak) yayılmaya (küreselleşme), hızlanmaya devam eden toplumsal ilişkiler giderek canavarlaşmaya başladılar: Finansal krizler, müstehcen servetler, dayanılmaz yoksulluk ve açlık; güvenliğini, dini, etnik kimliklerde arayan insanların yarattığı, kimi zaman umutsuz isyanlar, savaşlar, soykırımlar...

Parayı “**yüce nesne**” olarak kabullenemeyen, anlamı ve umudu bu dünyada bulamayanların bir kısmı, çözümü, kendilerine bu berbat dünyada yalnızca birer **misafir** olduklarını söyleyen dinci (Müslüman, Budist, Hristiyan) kurtuluş düşüncesine yönelmekte buldular. Böylece Aydınlanma geleneğinin bilimsel düşüncenin yerini mucize, Modernizmin **ulus ve/ya sınıf sadakatlerinin** yerini, modernizm öncesinin gerici/dinci aşiret/tarikat sadakatleri almaya başladı. Gerçek postmodernizm de (modernizm sonrası), işte böyle, **dinin siyasallaşması** olarak şekillendi.

İlimli ya da Radikal

Tayfun Atay’ın çok güzel vurguladığı gibi, “*Son Sina saldırısını gerçekleştiren İŞİD’in eylemini kendince gerekçelendirecek dayanak, İslam tarihinde mevcuttur. Tarihsel olarak, sosyolojik olarak, sosyal antropolojik olarak bunlara ‘Müslüman’ demek durumundayız. (...) Din adına yapılan savaşları ... gerçekleştiren katliamları fark etmek durumundayız*”. Ek olarak, bireyin bu “*kalpsiz*” dünyaya karşı başkaldırırken, dini siyasallaştırmasının, siyasi pratiğinin terörist biçimler de alabilmesinin arkasındaki dinamikleri de görmeye çalışmamız gerekiyor.

Siyasal İslam üzerine çalışan birçok araştırmacı, İslam ortak paydası üzerinde, siyasi İslamın **ılımlı ve radikal akımları** arasında ayırım yapabilmek gerektiğini savunuyorlar. Bu yaklaşıma katılmamak zor. Ancak ortak payda İslamın, insanı bu dünyada **misafir** olarak tanımladığını da unutmamak gerekiyor. O zaman da siyasi İslamın **ılımlı ile radikal kanatları** arasındaki fark, karışımıza, bu dünyayı, öteki dünyaya başarıyla geçişe uygun biçimde, **Tanrı’nın buyruklarına, Şeriata göre düzenlemek** ile öteki dünyaya, **bu dünyayı yıkarak (şehadet yoluyla) geçmek** arasındaki fark olarak çıkıyor.

Bu azımsanmaması gereken bir farktır. Ancak kendini bu dünyada **misafir** olarak değil de, bu dünyadaki yaşamı iyileştirmekle yükümlü bir **ev sahibi** olarak görenler, yaşamını buna uygun ilkelere göre düzenlemek isteyenler için ılımlı ile radikal arasındaki ayırım son tahlilde fazla bir anlam ifade etmiyor. Siyasallaşmış bir dinin pratiğinden, hiçbir biçiminden demokrasi ve özgürlük, hatta insan ve yaşam sevgisi çıkmıyor.

‘Tamam’ da Tehlikenin Farkında mısınız?

10 Mayıs 2018 Perşembe

Önümüzdeki seçimlere olağanüstü baskılar altında gidiliyor. Buna karşılık *“boykot”* koşulları oluşmadı. Şimdi bu seçimlere hemen her düzeyde asılmak gerekiyor. Çünkü çok uzun zamandır ilk kez muhalefetin, İnce gibi mücadeleci, kapsayıcı olmaya niyetli, demokratik eğilimleri güçlü, dolayısıyla *“yapışkan statükonun”* dışına taşabilen bir adayı var.

“Tamam” da, siyasal İslamın liderlik kadrosuna, yazarlarına bakınca **gerçeklikle bağları çok tehlikeli biçimde kopmuş** bir küme görüyoruz: Adeta seçimlere değil kıyamete hazırlanıyorlar. Muhalefet cephesinde de, *“stratejik cahillik”* eğilimi yine nüksetti.

‘Biz Gidersek...’

AKP liderliği bir *‘devrilme’* korkusu yaşıyor, *“biz gidersek Türkiye batar”* diyor. Kapitalist ekonominin, döviz, enflasyon, faiz, dış ticaret gibi değişkenlerin arasındaki ilişkiyi yok saydıktan, piyasa ekonomisini adeta ahbap-çavuş ilişkileriyle işleyen komuta ekonomisine çevirdikten, kapitalizmin kutsalı *“mülkiyet güvencesini”* ortadan kaldırdıktan sonra, *“kur üzerinden yapılan bir saldırıdan”* söz ediyor. Paranoyak akıl, bunların bir saldırı değil, ülkenin mali sorumluluklarını yerine getireceğine ilişkin güvenin kaybolmasıyla ilgili olduğunu kavrayamıyor.

Siyasal İslamın önde gelen yazarları, kendi fantezi dünyalarında, **gaspetmeyi, yalan söylemeyi, günah işlemeyi, suç işlemeyi, zarurete bağlayarak caiz kılacak dini yorumlar üretmeye** çalışıyorlar. Kısacası: Seküler yasaların yerine, *‘Kitabı’* şöyle veya böyle yorumlayanların, *‘zaruret gereği’* koyacağı, kolaylıkla değiştireceği buyruklara tabii kılmanın, **keyfi yönetimin** zeminini hazırlıyorlar.

Bu yazarlardan bazıları Nazileri anımsatan bir *“Bin yıllık iktidar”* söylemiyle, okurlarını, 24 Haziran’ın ülkeyi yıkmak isteyenlerle, bin yıllık yükselişin mimarları arasında bir **hesaplaşma günü** olduğuna inandırmak istiyorlar..

Bu paranoya “*Türkiye seçim kararı aldı, her şey durdu. Coğrafya sustu...dünya sustu. ABD-Çin-Doğu Asya, Baltıklar’daki gelişmeler adeta dondu. ABD ve Avrupa politikaları durdu, müthiş bir sessizlik dünyayı kapladı*” gibi şizofren halüsinasyonlara yol açıyor. Normalde, kendilerine veya başkalarına zarar vermemele-ri için bir klinikte gözetim altına alınması gerekecek tipler, gaze-te köşelerinde siyasal İslamın tabanını seçimlere hazırlıyor.

Stratejik Cahillik

Muhalefet tarafında kimi yazarlar, ya iktidarın yayınlarını, ente-lektüellerinin argümanlarını bilerek izlemiyor ya da “zevzeklik” deyip geçmeyi tercih ediyor. Bazı şeyler olurken, kasıtlı olarak bilmemeyi, “*stratejik cahilliği*” seçmek, Nürnberg mahkemele-rindeki kimi ifadelerin gösterdiği gibi trajik sonuçlara yol açıyor.

Dün, siyasal İslam yükselirken, “*Ben değişmedim*”, “*ılımlısı olmaz*” diyenlerin sözlerini, duymayarak, onların değiştiklerini iddia edenler, Fethullah’ın devleti ele geçirme planlarına ilişkin kayıtları, gittikçe artmakta olan “*mahalle baskısını*” görmemeyi seçenler, bugünkü duruma geliş sürecine katkıda bulundular.

Bugün seçimlere gidiş koşullarını, siyasal İslamın seçimlere hazırlanma psikolojisini ve harekete geçirdiği söylemleri önem-sizleştirenler benzer bir risk alıyorlar. Seçimleri kaybetmeyi, “*ül-ke batar*”, bin yıllık bilmem ne, olarak gören aklın karşısında “*Kesin olumsuz yargılara şimdiden varmayalım*” (adeta bu aklın neler yapabileceğini daha şimdiden tartışmayalım) yoksa “*ikti-dardakinin saldığı korkuyu içselleştirirsiniz*” diyenler de...

Eğer muhalefet seçimleri kazanacağına inanıyorsa, iktidar-daki hareketin doğası hakkında bir fikri varsa, “*o zaman ne ola-cak*” sorusunun cevabını bugünden düşünmek, gereken hazırlık-ları yapmak zorundadır. Bu bir korkuyu içselleştirmek değil, öz-güven ve sağduyu göstergesidir.

Dün, tehlikenin farkında değildiniz; gözünüzün önündekini, görmemeyi seçerek, demokratikleştirme bekliyordunuz. Şimdi yine tehlikenin fakında değilsiniz, “*stratejik cahilliğe*” sığınıp olağanüstü bir seçimlerin ertesi günü, her şeyin sıradan olmasını bekliyorsunuz. 7 Haziran seçimlerini izleyen dönemden de mi bir şey öğrenmediniz?

Hep Aynı Fantezi

29 Ekim 2018 Pazartesi

Türkiye’de siyasal İslamın temsilcisi AKP liderliği, Osmanlı İmparatorluğu coğrafyasında, hegemonyacı güç olma **fantezisinin** peşinde, biteviye kafasını realitenin duvarına çarpıyor. Mısır’da Müslüman Kardeşler hareketine, Suriye’de radikal cihatçılara yatırım yapmıştı. Şimdi **Kaşıkçı** cinayetinin ertesinde o fantezi yine canlandı. AKP liderliği, Suudi Veliahdı **Muhammet bin Salman**’ı tasfiye ederek kendine Sünni dünyasında yol açmayı hesaplıyor. Yine realitenin duvarına çarpacaklar.

Doğru, MbS, sözde reform projesi, Suudi hanedanının önemli isimlerine, krallığa ideolojik meşruiyet sunan Vahabi çevrelerin tepkisini çekiyordu. Şimdi de Kaşıkçı cinayetini yüzüne gözüne bulaştırdıktan sonra, kendini kurtarmak için General **Ahmed al-Assiri**’yi feda etmeye hazırlanıyor. Bu koşullarda, *Le Figaro*’nun aktardığı gibi, bir değişiklik olasılığı güçleniyor.

Ancak, MbS’in siyasi ve toplumsal olarak büyük güç biriktirdiği, **Trump** yönetimiyle, ABD askeri sınai kompleksiyle güçlü bağlar geliştirdiği görülüyor. MbS’nin reform projesi de uluslararası sermayeye, 100 milyar dolarlık silah harcamalarıyla ABD silah sanayiine yeni fırsatlar yaratıyor. Kaşıkçı’nın eski hamisi, Prens **Türki el Faisal** da (Suudi istihbaratının eski şefi, ABD’deki eski elçisi) “*MbS hedef alındıkça Suudi toplumu özellikle gençler onun etrafında kenetlenenecektir*” diyor (*Washington Post*).

ABD’nin, bölgedeki İran etkisini, Rusya ve Çin’i düşünerek, Suudi rejimini istikrarsızlığa itecek siyasi gelişmelere karşı olduğu da anlaşılıyor. Örneğin MbS’in arkadaşı, Trump’ın damadı, **Kushner**, CNN’de “*Cinayetin arkasında MbS var diyörler siz ne diyorsunuz*” sorusuna “*birçok kaynaktan bilgi alıyoruz. Bilgiler tamamlanınca... neye inanmak istediğimize karar vereceğiz*” dedi. ABD Hazine Bakanı **Mnuchin**, Kaşıkçı olayı patlak verince, “*Çöldeki Davos*” zirvesinden çekilmişti ama, Ortadoğu turunun programından Suudi rejimini çıkarmadı, MbS ile çekilmiş bir resmi “*Çöldeki Davos*” zirvesinde paylaşıldı. ABD Savunma Bakanı **Mattis** de cumartesi gün yaptığı açıklamada, “*Suudi Arabistan*

İran'a karşı ABD destekli blokun temel taşıdır. Ancak Kaşıkçı krizi Riyad'la Batı arasındaki ilişkileri zedeledi" dedikten sonra açıklamasının geri kalanında İran tehlikesi üzerinde yoğunlaştı.

AKP liderliğiye, eğer MbS'i devirebilirse, Suudi Arabistan'ın Sünnilerin lideri olma, İsrail'le gelişen ilişkileri doğrultusunda bölgesel dengeleri yeniden düzenleme projesinin (bir ABD projesinin) iflas edeceğine inanıyor. Böylece AKP Türkiye'si'nin bölgesel liderliğe yükselmesinin, dengeleri yeniden düzenlemesinin **önündeki engeller -adeta bölgedeki ABD etkisi- kalkacak.**

AKP'nin liderliğe yakın yazarlarına bakılırsa, olup biten her şey, Kaşıkçı cinayeti bile aslında AKP Türkiye'si'nin bölgesel liderliğe yükselmesini, Ortadoğu'da dengeleri yeniden düzenlemesini, Osmanlı coğrafyasını restore etmesini önlemek için. Geçen hafta ABD'de "*patlamayan bombalar*" bile bu resmin bir parçasıymış. İnsanın aklına, etrafında bir şeyler çürüyüp dağılırken, *herkesin kuyruğundaki tek beyaz tüyün peşinde olduğuna inanan küçük kuş* geliyor (Robert Frost: "*Odun Yığını*").

Çürüme ve Çözülme

Gerçekten de AKP Türkiye'si'nin ait olduğu, hatta onu da üretmiş olan düzen çürüyor ve çözülüyor. ABD'nin, Çin'in yükselmesine bağlı olarak **Uzakdoğu'da, Orta Asya'da**, siyasi ekonomik etkinliği zayıflıyor. Orta Asya'da "*Yeni İpek Yolu*" projesi, ABD'yi dışlayarak bölgeyi yeniden şekillendiriyor. Uzakdoğu'da Çin'in ekonomik ve askeri gücü giderek daha çok hissediliyor.

ABD'nin en önemli, müttefikleri **Güney Kore, Singapur ve Japonya**, Kuzey Kore ve Çin ile ilişkilerini kendi inisiyatifleriyle düzenlemeye başlıyorlar, ortak ticaret anlaşmaları üzerinde çalışıyor, savunma bakanlıkları arasındaki ilişkileri geliştiriyorlar. Güney Kore, Kuzey Kore'ye uygulanan yaptırımlara katılmıyor, ABD askeri varlığına yaptığı mali katkıyı artırmayı reddediyor. ABD'nin, Uzakdoğu ve Orta Asya'da etkisi zayıflarken, **Ortadoğu'nun önemi**, hem Rusya ve İran etkisinin geriletilmesi, hem de Çin'in nüfuz alanının Batı'ya doğru genişlemesinin durdurulması açısından artıyor. Bu bağlamda, İsrail'in yanı sıra, **enerji kaynaklarını**, Basra Körfezi, Süveyş kanalı gibi **kritik geçiş noktalarını** kontrol eden Suudi Arabistan (Körfez emirlikleri) ve Mısır en önemli direnç noktalarını oluşturuyor.

Bu direnç noktalarındaki yönetimlerin hepsiyle çok ciddi anlaşmazlıkları olan AKP Türkiye'si'nin, bölgede bir hegemonya kurma olanağı var mı? AKP Türkiye'si'nin ekonomik, mali, siyasi (ve liderliğinin realiteyi kavrama) sorunlarına, askeri - teknolojik zaaflarına, Arap dünyasındaki tarihsel hafızaya bakınca, olumlu bir cevap vermek olanaklı değil. Duvara doğru koşu devam ediyor!

Siyasal İslamın Momentum Korkusu

22 Kasım 2018 Perşembe

Yerel seçimlere doğru yine garip şeyler oluyor: Andımız tartışması, buna eklenen **Mehmet Akif**, şuydu buydu, Diyanet İşleri Başkanı'nın, "*keşke Yunan kazansaydı*" gibi hezeyanlarıyla bilinen fesli tipe ziyareti... Derken yeni bir tutuklama dalgasıyla "*Gezi Olayları*" bir kez daha ısıtılıp, **Osman Kavala** üzerinden servis edildi.

Osman Kavala, bir yılı aşkın bir süredir hapisteydi, hâlâ ortada bir iddianame yoktu. Rivayetler ise boldu... Geçenlerde Osman Kavala ile ilişkili oldukları iddiasıyla, 14 STK üyesi, akademisyen gözaltına alındı. Sonra biri hariç serbest bırakıldılar. Serbest bırakılmayan, "*içeriği belirlenemeyen bir toplantıya katılmıştı*". Diğer bir deyişle, Kavala gibi onun da, aslında neyle suçlandığı belli değildi...

Bu garipliklere, Cumhurbaşkanı, partisinin grup toplantısında açıklık getirdi. "*O kişi*"... "*Gezi Parkı olaylarını yapanların finansörüydü*", gözaltına alınanlar da onun işbirlikçileri. Bunların "*gündeminde Türkiye'yi karıştırmak*"... "*Ülkeyi bölmek*" vardı. AKP liderliğinin, projesine direnenleri Türkiye'yi karıştırmakla, darbecilikle suçlama eğilimini biliyoruz. Yargının ne kadar bağımsız olduğunu da... Ancak, bu kadar ağır suçlamalar söz konusu olunca, ortada bazı kanıtların ve bir iddianamenin olması da gerekmez mi?

Gerçekten de çok garip bir durum var. Seçimlere giderken, bir taraftan eski defterler açılıyor, diğer taraftan, bugüne kadar sol-laik Cumhuriyetçi kesimin, siyasal İslamı betimlemek için kullandığı, **gerici**, **irticacı**, **çağdışı** gibi kavramlar siyasal İslam adına edinilmeye, muhaliflere karşı kullanılmaya çalışılıyor. Dahası liderlik, hem kendi taraftarlarını hem de muhalefeti sürekli tehdit ediyor.

Tüm bunlar, medyanın neredeyse tamamını kontrol eden, Güçler Ayrılığı, Meclis soruşturması filan gibi ayrıntılardan kurtulmuş, kısacası "*ne istersem onu yaparım, beğenmezsem kayıym atarım*" havasında, kendinden ve geleceğinden emin bir yö-

netimden beklenecek şeyler değil. Öyleyse, tüm bunlar -Emre Kongar hocamızın salı günkü yazısından ödünç alırsam- *“iktidarın hangi çıkmazını ve açmazını simgeliyor?”*

AKP Liderliğinin Acı Gerçeği...

Gelin biz de, siyasal İslamın liderliğine uyup, eski defterleri karıştıralım. 2010 bu liderlik için ne kadar muhteşem bir tarihsel eşikti. O yıl referandumda, siyasal İslam, liberal *“yetmez ama evet”* sayesinde *“evet”* oyu aldı. Ancak, bu zafer hem bir şeyin başlangıcı hem de bir başka şeyin sonuydu.

Bir şeyin başlangıcıydı, çünkü artık siyasal İslam, *“toplumsal mühendislik projesinin”* önündeki engellerden, devletin, denetleme ve dengeleme araçlarından kurtuluyordu. Şimdi, tek adam rejimine, *totaliter devlet biçimine* doğru ilerleyişi hızlanabilirdi.

Bir şeyin sonuydu, çünkü bu *“zafer”*, siyasal İslamın hegemonya kurma sürecine rıza alma kapasitesinin ulaşabildiği en yüksek noktaydı. Bundan sonra artık hegemonya sürecinde toplumdan alınan rıza giderek eriyecek, süreci ilerletmek için daha fazla baskı, denetim, yalan-dolan, hile, daha fazla risk almayı kabullenmek gerekecekti.

“Gezi Olayı” bu gerçeğin siyasal İslamın liderliğinin kafasına denk ettiği andır. Artık toplumun en az yüzde ellisini ikna etmek, siyasal İslamın bütünsel bir kültürel egemenliğini kurmak olanaklı değildir. Bu konuda, geçmişte çok etkili bir *“trasformismo”* işleviyle muhalefetin direncini kıran bağlaşıkları da zaten siyasal İslamı terk etmeye başlamıştır.

Cennetten Kovuldular...

AKP'nin elinden, tek başına hükümet kurma olanağını alan 2015 Haziran seçimleri, bu gerileme sürecinin boyutlarını ve hızını gösteriyordu. Bu nedenle toplumda muhalefete yönelik, fiziki ve simgesel şiddetin dozu aniden arttı. Bombalı katliamlar, kentlere giren tanklarla *“hendek operasyonları”*, darbe girişimleri, yüz binlerce insanı etkileyen tasfiyeler, tutuklamalar...

2017 Nisan referandumu, 2018 Haziran seçimleri bu bağlamda iki şeyi doğruladılar: Birincisi, bundan sonra, siyasal İslamın partisi ve liderliği, serbest ve adil bir ortamda yapılacak se-

çınları asla kazanamayacaktır. İkincisi rıza alma kapasitesi gerilemeye devam ettikçe, siyasal İslam, toplumun çoğunluğunu oluşturan kesime yönelik baskı ve şiddetin dozunu artırmak zorunda kalacaktır.

AKP liderliği, projesini ilerletme sürecinin **momentumunun**, bir daha tamir edilemez biçimde kırıldığını, bundan sonra ilerleyebilmek için muhalefetin sesini tamamen kısma, kendi hareketi içindeki çatlak sesleri hemen bastırmaya çalışmaktan başka bir seçeneği kalmadığını biliyor.

AKP liderliği, artık “**cennetten kovulduğunun**”, bir gerileme sürecinin başladığının giderek daha çok ayırdına varıyor; “**sakın, tarihin akışı içinde esas parantez bizim rejim olmasın**” sorusu aklına geldikçe dehşete düşüyor. Aslına kendi tarihini betimleyen “**gericilik, çağdışılık, irtica**” kavramlarını muhalefete karşı kullanma çabasıysa mezarlıktan geçerken ısıklık çalmaya benziyor.

Siyasal İslamın Sefaleti

27 Aralık 2018 Perşembe

Metin Akpınar ve Müjdat Gezen'in başına gelenlere hiç şaşırmadım. Siyasal İslam, Türkiye'de, emperyalizmin desteği, "yetmez ama evel" soytarılığının katkısıyla iktidara yerleştiğinden bu yana ülkenin modern seküler kültürüne yönelik saldırıların ardı arkası kesilmiyor. Şimdi, sanatın alanı adeta bir "Çorak Ülke": "Hangi kökler kavrar, hangi dallar büyür / Bu taş döküntüde?"

Noel gecesi Londra'da televizyonu izlerken bunları düşündüm. Doksanlı yıllarda, bir gün Kadıköy-Karaköy vapurunun yolcu salonundaki ekranda Devekuşu Kabare'nin skeçlerini, uzun, çok uzun bir aradan sonra ilk kez izlediğimde etraftan bana bakanlara aldırmadan nasıl kahkahalarla güldüğümü anımsadım. Birkaç ay sonra konuşmacı olarak katıldığım bir panelde Metin Akpınar'ı görünce yanına gitmiş, kendimi tanıtmış, saygılarımı ve hayranlığımı ifade etmiştim. O gün kendimi çok mutlu hissetmiştim.

Türkiye yeni yıla Metin Akpınar ve Müjdat Gezen'e yönelik saldırılarla, siyasal İslam dalkavuşu pespaye sanatçı, mizahçı taklitçilerinin sosyal medyadaki hem tiksindirici hem de acınası paylaşımlarıyla girmeye hazırlanırken, Londra'da 4. Kanal'da Peter Cook ve Dudley Moore'un, 35 yıl sonra bulunan 9 kayıp komedi skecini, bu iki sanatçıyı sevgiyle anarak ilk kez sergileyen bir program vardı.

35-40 yıl öncesine ait bu skeçlere birçok kez kahkahalarla güldüm. Özellikle Tarzan rolünü almak için başvuran tek ayaklı adam, kışın ortasında plajda tatil yapmaya çalışan iki proleter karakter, Dudley Moore'un, bir an evvel bitirip gitmek isteyen piyanistin Beethoven'dan bir parçayı büyük bir beceriyle hızlandırarak çaldığı skeçler çok şaşırtıcı ve komikti. Programa, izlemek ve düşüncelerini paylaşmak için katılan genç komedyenler de bu ikiliye hayranlıklarını, onlara olan borçlarını biteviye vurgulamadan edemiyorlardı.

60'ların ikinci yarısında, İngiltere'de Peter Cook - Dudley Moore ikilisi, komedi anlayışını altüst eder, adeta devrim yapar-

ken, aynı dönemde Türkiye’de de Metin Akpınar, Zeki Alasya’yla birlikte Devekuşu Kabare topluluğunu kuruyor ve Cook - Moore ikilisi gibi bir atılımla modern komediyi başlatıyordu. Bir farkla ki Akpınar ve Alasya’nın skeçleri Cook ve Moore’unkilere kıyasla, çok daha siyasi ve kültürel bir keskinliğe sahipti.

Modern sanat, özgürlük yokluğuna tepkiden, siyasi otoritenin eleştirisinden, estetik ürünün metalaşmasına direnme, eski ifade biçimlerini terk ederek yenilerini bulma çabasından kaynaklanır. Bu nedenle muhafazakâr sanat (bu çabalar muhafazakâr dünya görüşüyle karşılaştığında oluşan gerginlikleri içerdği ölçüde ortaya çıkan çok ender durumların dışında) bir **imkânsızlıktır**.

Türkiye’de siyasi İslamın iktidarı, bu iktidara yanaşan kapıkulu icracılar bu imkânsızlığı çok güzel sergiliyor.

Müslüman entelijansiya arasında bir ara saman alevi gibi parlayarak sönen “*muhafazakâr sanatı*” savunma çabalarının sergilediği düşünce sefaleti de siyasi İslam ile sanat sözcüğünü bir araya getirmenin imkânsızlığını kanıtlıyordu. Sanata, sanatçılara yönelik saldırının, kültür sözcüğünü duyunca silaha sarılma arzusunun, eğitilmiş insana yönelik kinin, cehaletin yüceltilmesinin arkasında bu imkânsızlık, kültürel iktidarsızlığın, karşı çıktığı şeyin karşısındaki yetersizliğin getirdiği kin yatıyor.

Siyasi İslam sanat ve sanatçı üretmiyor. Çünkü, siyasi İslamın etrafına toplanan estetik üretici ve icracılar, özgürlük yokluğunu kabulleniyor, siyasi otoriteye teslim oluyor, tüm bunları, ürünlerini metalaştırmak, para kazanmak için yapıyor...

Bu tipler insana, feodal dönemin saray, kilise desteğiyle, saray ve kilise için çalışan estetik üreticilerini anımsatıyor ama ürünlerinin düzeyine bakınca, insan, “*Bunlara Kitch demek bile bir iltifat olur*” diye düşünürken, Metin Akpınar ve Müjdat Gezen gibi SANATÇILARIN değerinin ayırdına bir kez daha varıyor.

“Öyleyse” diyor, siyasi İslam, toplumda bir azınlık olmanın bilinci ve korkusuyla, “*iktidarımı koruyabilmek için bütün eleştirileri sustururum, var olan sanatı ve kültürü yıkarım, yıkılanın yarattığı boşlukta, ülkeyi karanlık bir cehaletin içine sürüklerim*”...

KÜLTÜR VE SİYASET

Histeri Nöbeti Gibi Siyaset

6 Ekim 2016 Perşembe

Sonu gelmez tutuklamalar, tasfiyeler, OHAL, “Anayasa, anayasa-ya aykırılık yetkisi veriyor”... “İşkenceleri sorgulamayacağız”; “proje okul”, “proje kent”, “reis kimdir?”, “Yeni padişahımız”... Bu öfke, bu şiddet, bu telaş, bu kibir, “*yok etme*” saplantısı niye?

Şuradan başlayabiliriz: Cumhurbaşkanı 14 ay önce, “*Artık ülkede sembolik değil, fiili gücü olan bir cumhurbaşkanı var... Türkiye’nin yönetim sistemi bu anlamda değişmiştir. Şimdi yapılması gereken, bu fiili durumun anayasal olarak kesinleştirilmesidir*” diyordu.

Yönetim sistemi (rejim) fiilen değişti. Ancak eski rejimi, anayasayı ayakta tutan, yeniden üreten eski “*simgesel evren*” verimliliğini kaybettiye de yok olmadı. AKP bir süredir eski rejimin “*simgesel evrenini*” yok etmeye, “*yeni yönetim sistemini*” halka benimsetecek din temelli bir “*simgesel evren*” kurmaya çalışıyor; bunu ayakta tutacak, Cumhurbaşkanı’nın fiili gücünü topluma kabul ettirecek **dayanaklar** arıyor.

İki Olanaksızlık

Bu arayış iki kanaldan ilerliyor: Bir taraftan fiilen değiştiği iddia edilen rejimin simgesel evrenini işlevsizleştirecek bir **yeni tarihsel anlatı aranıyor**; diğer taraftan da, bu fiili durumu olağanlaştıracak bir “**kurucu-başlangıç miti**”...

Birincisi bu anlatıyı Cumhuriyet öncesi dönemde arıyor, ikincisi de 15 Temmuz darbe girişiminin anlamında. Birincisi söz konusu olduğunda, Cumhuriyet öncesine, “**Cumhuriyetle birlikte kaybolduğu varsayılan**” şeyi bulmaya gidenler, yüz yıldır çürüten, kapitalist dünya ekonomisiyle emperyalizmin egemenliği altında “*yarı-sömürge*” biçiminde bütünleşen, ayakta kalabilmek için Batı’nın siyasi, ekonomik pratiklerini, teknolojisini kopyalamaya çalışan, borç içinde bir imparatorlukla karşılaşıyorlar. Ne son sultanların politikaları, ne İttihat ve Terakki’nin zorlamaları, ne de **Mustafa Kemal’in** Samsun’a gitmeden önceki arayışları bu

imparatorluğu kurtaramadı. Siyasal İslam, yaklaşık 100 yıl sonra, “Cumhuriyet Olayı”nı yok saymanın simgeselde yaratacağı boşluğu dolduracak şeyi, gidip baktığı yerde bulamıyor, bulamadıkça da hırçınlaşıyor.

İkinci olanaksızlık, “Cumhuriyet Olayı”nın, ona olan sadakatin “*silinmesiyle*” oluşacak boşluğu dolduracak bir “olay” ve sadakati 15 Temmuz’dan çıkartma çabasına ilişkindir. 15 Temmuz darbe girişiminin sonuç almasını önleyen “şey” demokrasinin zaferi olarak sunmanın önünde aşılması olanaksız bir engel var: Eski rejimde, “*demokrasi*” denen şeyin “*bulunduğu yer*”, darbe girişiminden çok önce boşalmıştı.

Demokrasi mi Dediniz?

Darbeden önceki 12 yıla baktığımızda, demokrasinin hemen tüm bileşenlerini tasfiye ederek “*tek adam*” rejimi kurmakta olan bir yönetim, sistemi filen değiştirdiğini açıklamaktan çekinmeyen bir liderlik görüyoruz. Bu görüntüye de her seçimden yenilgiyle çıkmasına karşın politikasını değiştirmeyen, “*sert demeçlerle*” tepki vermenin ötesine geçemeyen bir muhalefet, totaliter rejime ilerleme sürecini “*demokratikleşme*” sanan bir liberal entelijansiya, süreci doğru saptamakla birlikte bir türlü kendini toparlayamamış bir sol hareket eşlik ediyordu.

15 Temmuz gecesinde, Yenikapı mitinginde bir “şey” vardı ama, bu çoktan yok edilmiş bir “*demokrasinin*” savunulmasından başka bir şeydi; demokrasiyi yok etme sürecinin içindeki, bir (belki de son) sarsıntıydı. Siyasal İslamın, birkaç iflah olmaz yararlı salağın dışında kimse bu demokrasiyi savunma, bu savunmayı **Milat ilan etme çabasını** kabullenmiyor.

AKP liderliği de, siyasal İslam da yukarıda değindiğim iki olanaksızlığı kabullenemiyor, topluma, özellikle de laiklik yanlısı kesime, bu tarihsel anlatıyı, “*başlangıç mitini*” ısrarla dayatmaya devam ediyor. Başaramadığı oranda da, AKP siyaseti bir **histeri nöbetine** dönüşüyor. Ancak bu bir bireyin değil de bir yönetici sınıfın, toplumsal hareketin hastalığı. Yaratığı yıkımın çapı da ona göre...

‘Artık Sizin Çocuklarınız Yönetmeyecek’

17 Ekim 2016 Pazartesi

On binlerce öğretmen görevinden alındı. Hapishaneler, yazarlarla, gazetecilerle doldu. Bütün okulların imam hatipleşmesinden söz ediliyor. “*Çağdaş kültür*”, “*çağdaş eğitim*” sözlerini duyunca eli silahına giden, sürekli yeni “*kültür imha silahları*” üreten bir yönetim bu. Bu silahların en yenisi “*Proje okul*”u gazetemizin yazarları ayrıntılarıyla irdeledi. Ben de değinmek istiyorum.

AKP liderliğindeki siyasal İslam çok iddialı ve acımasız: “*Proje okul*” ile toplumun siyasal İslam dışında kalan kesimine “*Artık sizin çocuklarınız yönetmeyecek*” diyor. Bu yalnızca “*devleti yöneten sınıfların*” niteliğini değil, toplumun tüm katmanlarının yaşamını belirlemeye ilişkin bir iddiadır.

Eğitim ve İktidar

Eğitim ve iktidar, bilgi ve yönetim birbirlerine bağlıdır. Bilgi iktidarı üretir, korur, yeniden üretir- iktidar da bilgiyi... Bu ilişki, egemen sınıfın ekonomik siyasi iktidarının, üyelerinin, personelinin korunmasını, egemenlik altında olanın olduğu yerde kalmasını sağlayan koşulların üretilmesine, sürdürülmesine, yeniden üretilmesine bağlıdır.

Bu hatırlatmalarımı, eğitimle, bilginin üretilmesi, transfer edilmesi, yeniden üretilmesi arasındaki ilişkiden hareketle, “*Hakikat rejimi*”, “*Biyopolitik*” (Foucault) ve “*Siyaset rejimi*” (Jacques Ranciere) kavramlarından yararlanarak derinleştirebiliriz.

Foucault’a göre “*her toplumun bir hakikat rejimi vardır*”. Bu rejim toplumun yaşamında, doğru ve yanlış önermeleri ayırt eden söylemleri, mekanizmaları, örnekleri, ayırt etmenin onaylanma biçimlerini, gerçeğe ulaşmanın kabul edilebilir tekniklerini, işlemlerini, neyin doğru olduğunu söylemekle yükümlü olanların statüsünü kapsar. “*Biyopolitik*”, bireylerin yaşamı, bedenleri üzerine bilimsel hesaplamaların, değerlendirmelerin siyasi olanla kesiştiği noktada şekillenir: Nüfus, bedenler yönetilir, yeniden üretilir.

Jacques Ranciere'in, işaret ettiği gibi, **siyasi** olanın sınırlarını, "**siyaset rejimini**", (devlet biçimi, rejim, hükümet kavramlarından farklı olarak) toplumda adalete ilişkin kaygıları dile getirme, uygun kavramlarla konuşma ayrıcalığına sahip olanlarla olmayanlar arasındaki ayrım çizgisi belirler. Bu çizginin içinde olanlar konuşabilir, siyasi etkinliğe katılabilirler. Dışında kalanlar ise konuşsalar bile, çıkardıkları sesler anlamlı kabul edilmediği için siyasi olanın dışında kalırlar.

'Eğitim Şart'

Öyleyse eğitim sistemi, "*hakikat rejiminin*", "*siyaset rejiminin*" benimsetilmesi, adaleti konuşmaya uygun (kabul edilebilir) dilinin üretilmesi, "*biyopolitiğin*" uygulanması; dolayısıyla **egemen sınıfların egemenliklerini kurması, koruması açısından** yaşamsal bir işleve sahiptir.

Siyasal İslamın iktidarını kurmakta olan AKP yönetiminin eğitim sistemini, üniversiteye açılan "*proje okulları*" üzerinden hedef almasının, böylece, "*eski rejimin*" seçkin okullarını, öğretmenlerini tasfiye etmesinin mantığı da bu işlevde yatıyor: Dini **hakikat rejimini** benimsetmek; **bilimsel olanın yerini dini olanın aldığı bir biyopolitik uygulamak**. Böylece **siyaset rejimini** belirleyen sınırları, Sünni İslamın hakikat rejimine ve siyasal İslamın yönetici sınıfının (**Müslüman entelijensiyanın**) iktidarda kalma, toplumda üretilen ekonomik artığı mülkiyetine geçirme işlemleriyle uyumlu olacak biçimde daraltmak.

Bu radikal bir toplum mühendisliği projesidir. Toplumda, siyasal İslamın dışında kalan, yakın zamana kadar devleti yöneten personelin kaynağı **Laik-cumhuriyetçi kesimin** eğitim kurumlarından çıkarılması, susturulması, kültürel olarak yok edilmesi amaçlanıyor. Liberal entelijensiya, "**demokratikleşiyoruz**" fantezisine kapılıp, "*yararlı salakları*" oynayarak intihar etmişti. Bakalım, "**güçlü devlet milli çıkar**" fantezisine kapılarak cumhuriyetçi kesim de intihar edecek mi?

Kapitalizmin ‘Ruhu’ Yine Değişiyor

21 Kasım 2016 Pazartesi

Kapitalizmin “*ruhu*” sanırım yine değişiyor. Brexit, Trump, popülist dalga bu değişimin öncü sarsıntıları.

Kapitalizmin Üç ‘Ruhu’

Boltanski ve Chiapello’ya göre (*Le Nouvel esprit du capitalisme* - 1999) sınırsız sermaye birikimi gereksinimi dürtüsüyle hareket eden, ahlak kaygısından yoksun bir sistem olarak kapitalizmin işleyebilmesi için gerekli insan kitlesi (ki çoğunun sistemden pay alma şansı son derecede sınırlıdır) salt maddi teşviklerle, baskıyla harekete geçirilemez. Bireyin kişisel çıkarıyla, toplumun çıkarını bağdaştırabilmesi için, bu ikisi arasında **ahlaken doğru, inanılır bir bağ** kurulabilmelidir. Kapitalizmin “*ruhu*” işte bu bağın belli bir dönemde aldığı biçime ilişkindir

Tarih boyunca bu “*ruhu*”n üç farklı biçimini görebiliyoruz. (1) 19. yüzyıl: Risk alan, yaratıcı birey. Bunu dengeleyen tutumluluk, sade, mazbut bir aile yaşamı. (2) Bir yapısal krizin içinde, 1930’lardan başlayarak 1960’ların sonuna kadar süren dönem: Büyük, merkezi, bürokratik korporasyonlar; plancıların uzun dönemli, akılcı planlamayla dünyayı değiştirme rüyası. Uzun, sürekli yükselmeye açık bir meslek yaşamıyla, tüketiciyi memnun etme, kısıtlığı ortadan kaldırma amacı arasında bir bağlantı; fordist sermaye birikim rejimi, ulusal refah devleti, devletçe denetlenen piyasa... (3) 1970’lerde başlayarak 1980’lerde hızlanan yeni bir yapısal krize bağlı olarak, kapitalizmin var olan ruhunun etkisi kırıldı giderek yeni bir ruh gelişti.

Boltanski ve Chiapello’nun çalışması, kapitalizmin bu üçüncü “*ruhu*”nun ortaya çıkış sürecine ilişkin. Bu zengin, kapsamlı çalışmayı burada özetlemek olanaklı değil. İki noktayı vurgulamakla yetineceğim. Birincisi 1970’lerde başlayan yapısal kriz, kapitalizmin var olan “*ruhu*”nu meşrulaştıran değerleri gözden düşürdü. Artık, kapitalizme yeni bir “*ruh*” gerekiyordu. İkincisi, kapitalizm krizde kendini yenilemeye başlarken, sermaye biri-

kim rejiminin (statükonun) yenilenmeye direnen kısımlarını tasfiye etmek için, kapitalizme yönelik **artistik ve toplumsal** eleştirilerden yararlandı.

Ve Yeniden

Kapitalizm, fordist rejimin refah devleti, sendikalar, planlama gibi değişime direnen özelliklerini tasfiye etmek için 1968-73 devrimci dalgasının, fordizmin bürokratik, ataerkil yapısını, genel olarak otoriteyi hedef alan eleştirilerinden, bireysel, cinsel özgürlük, özgünlük taleplerinden yararlandı: Serbest piyasa ve özgürlük, küreselleşme ve demokrasi arasında özdeşlik kuran, sendikaları kötüleyen, esnek çalışmayı, yatay örgütlenmeyi yücelten, toplumsal dayanışmanın bireysel özgürlükleri sınırladığını var sayan bir yeni “ruh” şekillendi. Bu dönemde kapitalizm adeta “*kapitalizmin idamını sergileyen gösterilere bilet*” (Thomas Frank)... bir “*isyancılar piyasasına mal satarak*” (Joseph Heath, Andrew Potter”) *para kazandı*. Biz bunu postmodernizm, çok kültürlülük, ulus devlet düşmanlığı, küreselleşmecilik, kimlik siyaseti, liberal demokrasi fantezileri olarak yaşadık.

Son mali kriz kapitalizmin bu “*ruhunu*” da gözden düşürdü. Şimdi küreselleşmecileri, serbest piyasacı seçkinleri, liberal demokrasiyi, çok kültürlülüğü suçlayan bir popülist dalga yükseliyor. Bu dalganın biri sağ “*reaksiyoner*”, diğeri sol “*reformist*” iki yüzü var. Bu iki yüz ahlaka, adalete ilişkin konularda farklı yönere bakıyorlar ama küreselleşmenin, gelir dağılımındaki bozulmanın, yönetici seçkinlerin beceriksizliğinin eleştirisi, devletin ekonomiye müdahalesi söz konusu olduğunda bakışları kesişiyor.

Kapitalizm de kendini yenilemeye çalışırken “*statükonun*” direncini, yine entelektüellerin, işçi sınıfının kapitalizme yönelik eleştirilerinden yararlanarak kırmaya hazırlanıyor. Yeni “*ruhun*” nasıl bir şey olacağını henüz bilemiyoruz, ama Brexit’e, Trump’a, Marine le Pen’e, Orban’a bakınca bir fikir edinebiliyoruz.

Dönülmez Akşamın Ufkunda mıyız?

8 Aralık 2016 Perşembe

Avusturya'da başkanlık seçimlerini neredeyse “aşırı sağ” partinin adayı kazanıyordu. İtalya'da seçmen Başbakan Renzi'nin reform paketine hayır diyerek, Avrupa Birliği'nin, “liberal dünya düzeninin” geleceği üzerindeki soru işaretlerine bir yenisini ekledi. Küreselleşme, liberal demokrasiyi peşinden sürükleyerek çökerken popülist bir dalga yükseliyor.

Bunlar Rastlantı Değil

Küreselleşmeciler heves başladığında, liberal entelijansiya defalarca anlatmaya çalıştık: Küreselleşme ilk kez yaşanmıyor; krizle yakından ilişkilidir, yine kendi ağırlığı altında çökmesi çok büyük bir olasılıktır. Kapitalizmin iç çelişkilerinin yapısal belirleyiciliğini, sınıfsal kültürel yansımalarını unutmadığımız için bu kadar iddialı konuşabiliyorduk.

Bu olasılığın 1990'ların sonuna doğru ayırdına varan Amerikalı filozof R. Rorty'nin öngörüsü çarpıcıydı: “Bu dünya ekonomisi yakında işçileriyle hiçbir toplumsal ortaklık duygusunu paylaşmayan bir kozmopolit seçkin grubun malı olacak”... “eninde sonunda... işçiler hükümetlerin işlerini, ücretlerini korumadığının ayırdına varacaklar, beyaz işçi sınıfı vergilerinin başkalarının sosyal haklarının maliyetini karşılamaya gitmesine itiraz edecek” işte “o zaman bir şey kopacak, taşralı seçmen sistemin başarısız olduğuna karar verecek; sorunlarını çözecek, kendini beğenmiş bürokratlara, hileci avukatlara... postmodern profesörlere haddini bildirecek bir güçlü adam arayacak.” (*Achieving our country*, 1998, Harvard, sf. 85-90).

Bunlar Amerika'ya özgün bir durum değil! Örneğin, eylül ayında *European Economic Review*'da yayımlanan “Going to extremes: Politics after financial crises, 1870-2014” (Aşırıya gitmeler: Mali krizlerden sonra siyaset - Manuel Funkea, <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0014292116300587> Moritz Schularick, Christoph Trebesch s. 227 - 260) başlıklı ça-

hıymaya bakabiliriz. Yazarlar 140 yıllık bir dönemi, 20 gelişmiş ekonomiyi, 800 genel seçimi inceleyince, mali krizlerin ertesinde halkın aşırı sağ partilere yönelme eğilimini, bu partilerin oylarının bu dönemlerde ortalama yüzde 30 arttığını saptamışlar. Bu aşırı sağa kayma, bütün krizlerde değil, yalnızca mali krizlerin ertesinde görülüyormuş.

Rorty'nin, adeta “Trump geliyor” diyen öngörüsü, yukarıdaki araştırmanın sonuçları, bir rastlantıyla değil yapısal durumla karşı karşıya olduğumuzu gösteriyor.

Bu Gidişin Yönü Değişebilir mi?

Belki de değişebilir. Ama nasıl? Pragmatist bir filozof olmasına karşın, Rorty'nin sola yönelik eleştirilerinde bir gerçeklik payı var: *Sol ülkenin koşullarını iyileştirilebileceğinden umudunu kesti, bir kimlik siyasetini benimseyerek, değişime odaklanmak yerine kurbanların yarasına merhem olmaya çalıştı. Böylece bir seyirci konumuna geçti. Sonuçta entelektüellerle sendikal hareket arasındaki bağ koptu, kimlik siyasetinin dili, baskı ve sömürünün ekonomik köklerinin konuşulmasını zorlaştırdı; ücretler, işsizlik gibi sorunlar listenin sonuna kaydı.*

Bunlar 1970'lerin, “savaş karşıtı” hareketin, “sivil haklar” mücadelesinin Amerika'sına ait gözlemler. Avrupa'da sığınmacı krizi, cihatçı terör, Türkiye'de siyasal İslamın iktidarı gerçeğinin, en önemlisi, ekonomik krizle teknolojik gelişmelerin işçi sınıfının yapısında yarattığı dönüşümlerin dünyasına uygunlukları tartışılabilir.

Ancak iki nokta önemli. Birincisi: Entelektüellerin hızla sendikalarla, işçi hareketiyle, “yeni orta sınıf proletarya”nın önemini ve özelliklerini unutmadan bağ kurması gerekiyor. İkincisi: Solun, var olan iktidar-hegemonya ortamının kültürel özelliklerini, baskının derecesini, güvenlik boyutunu hesaba katarak, parçalı yapısına uygun, çoğulcu bir çalışma tarzını, hızla geliştirerek seyirci olmaktan çıkması gerekiyor. Aksi takdirde “dönülmez akşamın ufkundayız...”

Şizofreni, Paranoya, Yalan ve Kin

13 Nisan 2017 Perşembe

Referandumdan önceki son yazımı bir iç sıkıntısıyla yazıyorum. Oy verme, sayma işleminin güvenliği sağlanabilirse “Hayır” çıkacağına inanıyorum ama o güvenliğin sağlanamayacağını, bugün iktidardaki kişi, parti ve hareketin “Hayır” çıkmasını engellemek için devletin, partinin, hareketin tüm olanaklarını, fiziki ve simgesel şiddetle birlikte, ülkede derin yaralar açma pahasına, kullanacağını düşünüyorum. İyimser olamıyorum. İktidardakilerin ruh hali de “dışarda şizofreni, içerde paranoya ve nefret”, hayra alamet değil.

Hem Amerika Hem Rusya

AKP'nin dış politikası, belirgin bir şizofreni (farklı realiteler arasında gidip gelme anlamında) sergiliyor. Bir taraftan Türkiye bir NATO üyesidir, Avrupa Birliği üye adayıdır; diğer taraftan Rusya ile yakınlaşmaya çalışıyor, AB ile bağlarını kopartmaya başlıyor. AKP bir taraftan ABD'nin bölgedeki etkisinden yararlanmak istiyor, diğer taraftan, Batı (Hristiyan) “uygarlığına” alternatif “uygarlık” (Müslüman) olmaktan söz ediyor; dış politika projeleri iflas ettikçe, bir uygarlıklar savaşı içine Batı'nın hedefi haline geldiğine inanıyor.

AKP referandumu giderken bir taraftan Avrupa'daki Türkiye kaynaklı nüfusu “Evet” için harekete geçirmek istiyor, diğer taraftan bu konuda Avrupa ülkelerinin desteğini alamayınca, kendi ülkesinde yarattığı baskı ortamını, hapisteki gazeteci ve yazarları unutup Almanya'yı, Hollanda'yı “Faşist ve faşistlerin çocukları” olmakla suçluyor, “sokaklarda yürüyemezsiniz” diyebiliyor, Avrupa'daki evet kampanyasını, “Haçla Hilal'in savaşı”, “Yeni Haçlı Savaşları” söylemiyle yürütüyor. Tayyip Erdoğan, 2007 seçimlerinde tüm Batı'nın hem de AKP muhalefetine yönelik büyük bir simgesel şiddetle, AKP için çalışmış olduğunu unutup, bugün tüm Batı'nın “Hayır” için çalıştığını iddia ediyor.

AKP liderliği bir taraftan Rusya ile işbirliğini geliştirmeye çalışıyor, diğer taraftan, Trump'ın Suriye'ye attırdığı füzelerin tozu dumunu yatışmadan, III. Dünya Savaşı'nı tetikleyebilecek bir durumun içine atlamaya hevesleniyor: Hizmete (Batı'ya) hazırız; biz de katılım ne gerekiyorsa yapalım (adeta, sen iste çocuklarımızı kıyma makinesinin içine atalım) derken aynı anda *"Rusya ve İran'ın etkisini kırmak gerekir"* havasına giriveriyor... Bu hastalıklı akıl, referandumdan *"Evet"* çıkararak ülkede bir despotik rejim kurmayı arzuluyor.

Yalan ve Kin

AKP liderliğindeki siyasal İslamın referandumdan ne pahasına olursa olsun *"Evet"* çıkartma çabaları, kamuoyu yoklamalarının gösterdiği gibi ülke halkını tam ortadan iki kampa böldü. Bu kamplaşma içinde, *"Evet"* yanlısı kesimin dozu giderek artan nefret söylemi, *"Hayır"* kampanyasını hedef alan fiziki ve simgesel şiddet, *"Hayır"* diyecek olanları tam anlamıyla *"iblis, öteki"* olarak tanımlamaya başladıklarını gösteriyor.

Ülkenin toplumunu simgesel evreninin böyle kalın çizgilerle bölünmesinde, muhalefet ve oylanacak anayasa hakkında sürekli yalan söyleyen *"Evet"* liderliğinin büyük sorumluluğu var. Bu liderlik, siyasal İslamın entelijensiyası, *"Hayır"* kavramına dini bir anlam yüklüyor, *"Hayır"* diyecek olanları, kendi taraftarlarının gözünde *"din düşmanı"* ilan etmenin yanı sıra *"terörist"*, *"vatan haini"* olarak niteliyor? Bu kesimin aynı anda silahlanmakta olması da akla çok korkutucu senaryoları getiriyor.

Bu liderlik, parti ve hareket, ülkeyi, tüm devlet gücünü elinde toplayacak, ancak denetlenmeyecek (mutlak) bir liderlik eliyle yönetmeyi arzuluyor, bunu *"Hukuk engelini yıkmak için evet"*, *Cumhurbaşkanı'nın yargılanma korkusunu ortadan kaldıracamız* gibi modern zamanlarda skandal sayılacak biçimlerde ifade etmekten çekinmiyor.

Bu, fiyasko dışı politika, toplum içindeki kamplaşma ülkeyi bir uçuruma sürüklüyor. Bu gidişe engel olabilecek bir yol bulabilmek için referandumdan mutlaka hayır çıkması gerekiyor.

‘Totaliter’ mi Dediniz?

1 Haziran 2017 Perşembe

Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan, Ensar Vakfı’nın 38. genel kurulunda yaptığı konuşmada, her zamanki açık sözlülüğüyle, önemli açıklamalar yaptı. Bu açıklamaların birkaç satırı üzerine sayfalarca deneme yazılabilir. Derinlik dediğiniz işte böyle bir şey olmalı! Ben burada, tam hakkını veremeyecek olsam da bu açıklamalara kısaca değinmek istiyorum.

Kimi Satır Başları

“Biz 14 yıldır kesintisiz iktidarız. Ama hâlâ sosyal ve kültürel iktidarımız konusunda sıkıntılarımız var.

İmam hatiplere olan ilginin artması. Tüm okullarda Kuran-ı Kerim, siyer-i nebi gibi derslerin okutulması çok güzel gelişmeler. Ama bizim hayalimiz olan nesillerin yetiştirilmesi konusunda hâlâ pek çok eksikliğimiz bulunuyor.

Artık biz 80 milyon insana ulaşmayı hedefleyen bir hareketiz. Umudunu bize bağlamış yüz milyonlarca mazlumun sorumluluğunun...

Dilimizden tarihimize kadar birçok alanda ecdadımıza ve kültürümüze duyulan husumetin ürünü bir yaklaşımla hazırlanmış olan müfredatlar daha yeni yeni değişiyor.

Medyadan sinemaya, bilim, teknolojiye hukuka kadar pek çok alanda hâlâ en etkin yerlerde ülkesine ve milletine yabancı zihniyetteki kişilerin, ekiplerin, hiziplerin bulunduğunu biliyorum.

O gece oraya gelenler Gezi Parkı’nın gençleri değildi. O gece oraya gelenler vatanını, milletini seven; bayrağı, ezanı için yola koyulan gençlerdi”...

Ruh Mühendisliği - Bütünsel İktidar

Karşımızda, yalnızca ekonomik, siyasi olarak değil kültürel ve toplumsal olarak, diğer bir deyişle “yaşamın simgesel” ifadeleri üzerinde, iktidar olmaya (neyin bu alana girip neyin giremeyece-

ğını belırlenmeye) kararlı bir **hareket** var. Bu **hareket** 80 milyonu kontrol etmeyi, milyonlarca mazlumı (İslam âlemini) temsil etmeyi arzuluyor. Bu **hareketin** **kültürel toplumsal iktidarı** için, eğitim sistemi değişiyor, bir “*ruh mühendisliği*” ile uygun nesillerin “*üretilmesi*” amaçlanıyor.

Bu “*ruh mühendisliği*”, **hareketin** ruh mühendisliği projesine uymayan tüm kültürel biçimleri, üreticilerini eğitim alanından, medyadan sinemaya, bilim ve teknolojiye hukuka, yok etmeyi amaçlıyor. Diğer bir deyişle, bu **hareket** toplumun bilgi üreten, disiplini ve cezayı tanımlayan alanları ve mekânları üzerinden **bütünsel bir iktidar** kurmayı amaçlıyor.

Cumhurbaşkanı Erdoğan, “*biz*” nitelemesiyle vurguladığı bu **hareketin** kültürel normlarına uymayanları, **ülkesine milletine yabancı unsurlar** olarak tanımlıyor, “*Gezi Parkı’nın gençliğini*”, vatanını, milletini seven, bayrağı, ezanı için yola koyulan gençlerin karşısına düşman ve hedef, yok edilecek bir kültürün (yaşamın) temsilcileri olarak koyuyor.

Mekân ve Proje...

Erdoğan, kültürün ve toplumun üzerinde **bütünsel bir iktidarın** amaçlandığını çok açık ifadelerle vurguluyor.

Konuşmanın yapıldığı mekân da insanın aklına Bachelard’ın ünlü “*mekân, peteklerinin binlerce gözünde, zamanı sıkıştırılmış olarak tutar*” sözlerini getiriyor. Siz de, Ensar Vakfı’nın “*peteklerinin binlerce gözünün*” gördükleri, bu gördüklerinin toplumda gündeme geliş biçimini, bu geliş biçimi karşısında yükselen tepkileri, “**hareketin**” liderliğinin bu tepkilere yaklaşım biçimini anımsıyorsunuz. Bu “**hareketin**” amaçladığı kültürel, toplumsal iktidarın anlamı üzerinize bir kâbus gibi çöküyor.

Bu **hareketin** projesine, toplumun **hareketin** dışında kalan “*öteki*” kesimi üzerinde gittikçe ağırlaşmakta olan (kültürel) saldırıya direnebilmek için bu “**hareketin**” toplumsal özellikleri, “*biz*” kavramıyla kast ettiği şeyi iyi anlamak gerekiyor. Bu hareketin kendi karşıtlarını bir “*orta yerde*” (“*Yeryüzü Sofrasında*” örneğin) **kendi yaşam pratiğine** katarak **yumuşatma**, sonra kendi kültürel iktidarının alanına taşıma (Gramsci: Trasformismo) manevralarına, bu manevraların sinsi ya da “*iyi niyetli*” aktörlerine karşı uyanık olmak gerekiyor.

Birinin Hayalleri Öbürünün Kâbusu...

26 Haziran 2017 Pazartesi

Geçen hafta, gazetelerde gördüğüm bir fotoğrafta Cumhurbaşkanı, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemini anımsatan üniformalar giymiş, Rabia işareti yapan, iki sıra askerin arasında, Rabia işareti yaparak yürüyordu. Aklıma Deleuze'un "*başkalarının hayalleri*" ile ilgili sözleri geldi.

"Başkalarının hayallerinin, her zaman tüketici, bizleri yutma riski olan hayaller olduğunu bilmek gerekir... Kendinizi başkalarının hayallerinden koruyunuz. Eğer, başkasının hayallerine tutsak olursanız belanızı bulursunuz (vous êtes foutu)"

Türkiye, AKP liderliğinde temsil edilen siyasal İslamın hayallerine tutsak olmaktan, maalesef kendini koruyamadı. Gezi Olayı'nda yaşananlardan bu yana, gittikçe artan bir yoğunlukta bu tutsaklığın sonuçlarıyla karşı karşıya kalıyor.

Bu hayallerden biri, bir kez hükümete geldikten sonra bir daha gitmemek üzere iktidar olmak, toplumu bu projeye göre yeniden şekillendirmek, bunu da demokratik değişim olarak sunmaktı. Hayallerden bir diğeri de Ortadoğu'da Osmanlı mirası üzerinden bir hegemonya inşa ederek tüm ümmetin temsilciliğine, oradan da küresel güç düzeyine yükselmektir.

Hayaller ve Hüsrân...

Sonuç, her iki alanda da tam anlamıyla, Deleuze'ü, korkutucu biçimde haklı çıkartıyor. Onlar hayal kurdu, ülke içinde muhalefete, kadınlara, çocuklara yönelik günlük, simgesel ve bedensel şiddet giderek yoğunlaştı. Elllerine teslim edilen çocuklar, ilkokuldan asker ocağına, simgesel ve fiziksel olarak zehirleniyorlar. Yargı keyfileşti, yasama işlevini kaybetti. Devletin biçimini giderek totaliter eğilimler belirliyor.

Son referandum gösterdi ki, artık sandığa gitmenin bir anlamı yoktur, *atı alan istediği zaman Üsküdar'ı* geçer. Artık ülke halkı en az iki kez bölünmüştür. Birincisi, siyasal İslamın projesini kabul edenler ve etmeyenler, ikincisi de Kürt sorununa siya-

si ve barışçı bir çözüm arayanlar ve sorunu baskı, savaş yoluyla ortadan kaldırmayı umanlar. Siyasal İslam, liderliğinin de itiraf ettiği gibi hegemonyasını kuramıyor, baskı ve şiddet giderek artıyor. Ancak karşıt bir hegemonya da şekillenemiyor.

AKP ülke dışında da hüsrana uğradı. Her şey “*one minute*” ile başlamış, bir yıl sonra Mavi Marmara ile devam etmişti. Arap isyanları başladığında, Müslüman Kardeşler’e kucak açıldı, Sisi darbesine direnildi. AKP Türkiye’si örnek ülkeydi. Suriye’de rejim altı ayda düşecekti. Ülke İslamcı teröristlerin yol geçen hanı oldu. Göçmenler krizi, 15 Temmuz sonrası tutuklamalar, tasfiyeler, referandum öncesi, faşist suçlamaları, Avrupa’yla ilişkileri bozdu.

Rusya ile yakınlaşma, Suriye “*gerçeğini*” kabullenme, Körfez ülkeleri ile ilişkileri bozmaya başladı. Bölgede güç olma hayaliyle Katar’da üs açıldı. Artık realiteden o kadar uzaklaşmıştı ki, Körfez ülkeleri Katar’ı tecrit etmeye başlarken AKP Türkiye’si Suudi Arabistan’da üs açmayı teklif edebiliyor, teklif, hızla aşağılayıcı bir notla reddediliyordu.

Cuma günü Reuters, Körfez ülkelerinin Katar’dan Türkiye’nin üssünü kapatmasını istediklerini aktarıyor; Batı medyası Suudi Kralı’nın yerine geçmesi kesinleşen prens **Salman**’ın, ne kadar İran düşmanı, ABD yanlısı olduğunu, İsrail’le yakınlaşma eğilimini anlata anlata bitiremiyordu. İsrail karşıtlığı üzerinden başlayan, İhvan’ın hamiliğiyle, Katar’daki askeri üsle ilerletilmeye çalışılan hegemonya hayalleri de böylece hüsrarla sonuçlanıyordu.

Tüm bu resmi, Rakka’da ABD güçleriyle ile Rusya-İran güçlerinin, çatışma olasılığına, Suriye’nin 70 yıllık dünya barışını yutacak bir kara deliğe dönüşme riskine ilişkin tartışmalarla tamamlayabilir, yazıyı da, hepimizi yutacak bu “*kara deliğin*” büyük ölçüde siyasal İslamın hayallerinin ürünü olduğunu anımsayarak bitirebiliriz.

Göstergeler bu kötü sürecin devam edeceğini düşündürüyor. CHP’nin çok değerli potansiyellere sahip “**Adalet Yürüyüşü**” ise, Maltepe’ye gelince “**tamam artık evlerinize dönün**” ile sonlanırsa, “**muhalefetin gazını almaktan**” öteye gidememe riski taşıyor. Ülke yine kritik bir kavşakta!

‘Millet’ ve Kimi Spekülatif Düşünceler

3 Temmuz 2017 Pazartesi

“*Adalet*” yürüyüşü, toplumda dünya basınında büyük ilgi çekiyor. Bu ilgi AKP’nin rejiminin, siyasal İslamın karakterinin, ülkede yarattığı kurumsal kültürel yıkımın boyutlarının anlaşılmasını kolaylaştırıyor.

Yürüyüş AKP tabanında bile sempati topluyor, yandaş yazarların kafasını karıştırıyor, siyasal İslamın, inancını gerçekten ciddiye alan kimi yazarlarını düşünmeye zorluyor. AKP’nin, siyasal İslamın lider kadrolarının toplumun **gerçeğini** yadsımak için sığındıkları fanteziler artık saydamlaşıyor. Bu onları dehşete düşürüyor, marazi tepkilere yol açıyor.

Biri “*15 Temmuz’dan beri sabır taşına dönen **milleti**, daha önceki şımarıklıklarınıza sabreden **millet** zannetmeyin... Bu **milletin** sabrını bu kadar zorlamayın*” diyor. Bir başkası, “***Millete** karşı yürüyorlar*” diyor. Bu saçmalıklar o korkuların ürünü. Çünkü, gerçekte, “**Millet**” diye tanımlayarak kendileriyle özdeşleştirmeye çalıştıkları çokluğun sabrını, AKP liderliğindeki siyasal İslamın 15 yıl boyunca gittikçe artan şımarıklığı taşırmaya başladı. “*Adalet için yürüyüş*” bu durumun bir dışavurumudur!

Yolun Sonundaki Duvar

AKP, 15 yıldır yasaları, devletin biçimini değiştiriyor, kadroları, disiplin ve ceza araçlarını ele geçiriyor, toplumun günlük yaşamını dini ilkelere göre düzenlemeye çalışıyor, eğitim ve kültürü dönüştürüyor, “*evrim*” teorisini yasaklayarak bilimsel düşünceyi eğitimden kovmaya çalışıyor. Başlangıçta liberal entelijansiyanın, Batı merkezli dünya sisteminin liderliğinin desteğini almıştı, bu yürüyüşe kadar, “*Gezi olayı*” dışında ciddi bir muhalefetle karşılaşmamıştı, artık **her istediğimi yaparım şımarıklığı** egemen olmuştu.

Bu şımarıklık geldi, referandumda toplumun yarısından fazlasından oluşan duvara çarpıtı: Toplumun yarısından fazlası AKP’nin siyasi, kültürel hegemonyasını kabul etmiyor. AKP liderliğinin bu duvarı aşabilecek “**kültürel ve ekonomik sermayesi**” yok, bu duvarı yadsıyabilmek için kurguladığı “***burası Müslüman ül-***

ke, millet Müslüman, biz Müslümanız öyleyse biz milletiz” fan-tezisi de artık işe yaramıyor, zor kullanmaktan başka seçeneğinin kalmadığının ayırdına vardıkça korkuyor. Bu korkuyla gittikçe artan oranda **silahlanmaya** çabalıyor.

Korkunun Öbür Boyutu

Radikal toplumsal dönüşümlerde (devrimlerde) sürecin bir aşamasında, dönüşümlerin getirdiği kazanımları tehlikeye atmak istemeyen kesim, *dönüşümleri mantıksal sonucuna* götürmeyi amaçlayan kesimi tasfiye etmek ister.

AKP liderliğinde başlatılan **toplumsal dönüşüm** süreci, kendi deyimleriyle “*sessiz devrim*” de siyasal İslamın egemen sınıfı dinci entelijansiyaya, siyasal İslamın hegemonyasını kabul eden sermaye kesimlerine önemli ekonomik, siyasi-kurumsal kazanımlar sağladı.

Ancak AKP liderliğinin bu “*duvar*” karşısında sergilediği marazi tavır, sermaye sınıfına, Müslüman entelijansiyanın bir kısmına eskisi kadar güven vermiyor.

Birincisi: AKP liderliğinin içerde, giderek daha fazla keyfiliğe, baskıya, şiddete başvurma, silahlanma eğilimleri; özellikle 15 Temmuz “*şeyinden*” bu yana devlet bürokrasında, eğitim kurumlarında, ordunun bünyesinde büyük zaaflar yaratan tasfiyeleri; Kürt sorununu çıkmaza sokan, ülkenin doğusunu ekonomik olarak çökerten güvenlikçi, şoven politikaları, ekonominin gittikçe kırılganlaşması, **ülkeyi hızla sert çatışmalara doğru sürük-lüyor.**

İkincisi, dış politikanın sonu gelmez fiyaskoları, ülkeyi, egemen sınıfların geleneksel müttefiklerinden koparıyor, Avrupa ve Ortadoğu pazarlarını, dış finansman kaynaklarını kapatıyor, yalnızlaştırıyor.

Bu iki gelişme, yalnızca kapitalist sınıfları değil, Müslüman entelijansiyayı da 15 yıllık **kazanımlarını kaybetme, toplumsal kargaşa riskiyle** yüz yüze getiriyor. Ya bu risk yeni siyasi olasılıkları gündeme getiriyorsa?

Adalet Yürüyüşü bu anlamda da çok kritik bir zamanda başladı, yarattığı momentumu Maltepe’den sonra koruyacak yöntemler geliştirebilirse, bu olasılıkların gündeme gelmesini kolaylaştırabilir. Korkunun bir diğer boyutu da budur.

İki Türkiye Var

24 Temmuz 2017 Pazartesi

Dün bu ülkede birçok Türkiye vardı: Emegın ve sermayenin Türkiye'si, Türklerin ve Kürtlerin Türkiye'si, Kadınların ve Erkeklerin Türkiye'si, LGBT ve homofobi Türkiye'si. Tüm bunlar yok olmadılar ama bir başka **bölünmüşlüğün egemenliği** altına girdiler: Laik, demokratik bir toplumda yaşayamayacağına inanan siyasal İslamın Türkiye'si ve laik, en azından "*liberal demokratik*" bir ülkede yaşamak isteyenlerin Türkiye'si.

Egemen Duygu Korku

Çünkü bu ülkede bir Türkiye öbür Türkiye'den korkuyor. Dahası, bunlar içeriğı, yoğunluğu, sonuçları birbirinden farklı korkular.

Siyasal İslamın Türkiye'sinde korku, kendini türlü sayıklamalarla dışavuran bir paranoya düzeyinde seyrediyor. Arkadaşlarımız aylardır bu yüzden tutuklu, bugün onları bu korku suçluyor, gazetemizi susturmaya çalışıyor. Bu Türkiye, hem laik demokratik taleplerden, adalet isteyenlerden korkuyor, hem de tüm dünyanın kendilerine karşı bir komplo kuruyor olmasından. Kurtulmak için çabaladıkça korkuları daha da artıyor.

Laik demokratik bir ülkede yaşamak isteyenler, hem yaşam dünyalarının yıkılmasından korkuyorlar, hem de karşı tarafın paranoyasının dozu gittikçe artan bir fiziki ve simgesel şiddet dalgası üreterek yükselmesinin sonuçlarından... Haksız da değil; devlet ve şiddet araçları, yargı öteki Türkiye'nin elinde...

İki Hastalık

Laik, demokratik Türkiye kimi zaman bir direniş refleksi gösterse bile, bu çoğu zaman direnişin momentumunu koruyamıyor; birden duraklıyor, adeta karanlık bir gecede bir traktörün farlarının ışığında donup kalan tavşanlar gibi... Bu Türkiye'nin hastalığı, AKP'nin özgünlüğünü kavrayamamak, ortak çıkarlarını görememek, bir türlü aşılamayan parçalanmışlık.

Öbür Türkiye'nin hastalığını, akut bir "narsisizm" olarak tanımlayabiliriz: *Aşırı bir kendini beğenmişlik, önemini abartma, aynı anda derin bir beğenilme gereksinimi (açlığı), "ötekine" karşı empati yokluğu. Bu hastalıkta, aşırı özgüven maskesinin arkasında, en ufak bir eleştiriye dayanamayan çok zayıf bir özsaygı, gücüne hatta değerine ilişkin derin bir kuşku saklanır.*

Bir taraftan, *dünya bize bakıyor, Batılılar korkuyor kâbus görüyor... Çünkü onların uygarlığı çürüyor, hakikat fikri bizde var... İnsanlığın yükü bizim omuzlarımızda. Türkiye kurucu rol oynayacak... Sonra, İnsanlığın yükü omuzlarımızda ama ortada tek bir dış politika başarısı yok; "U" dönüşlerden fırladağa döndük. Esad yerinde duruyor!*

Ve Paranoya... *"Ufacık İsrail tüm Ortadoğu'yu parmağında oynatıyor", "Mısır, BAE, Suudiler İsrail'in yanında ve bize karşı"... Almanya tehdit ediyor... AB tavır alıyor. Kimsenin bize saygısı yok!*

Diğer taraftan, *her yolu denedik, herkesi susturduk, sandıktan en fazla yüzde 51 çıktı. Bir yıl önce, "işgalciler" ülkenin en büyük kentinde, akşam trafiğin ortasında darbe yapmaya kalkışabildiler. Bir yıl geçti, hâlâ dünyayı inandıramadık, darbenin siyasi ayağını, olayların akışını, kimin nerede olduğunu açığa çıkaramadık... "Allah'ın lütfu" deyip bizden olmayan herkesi, çoğu çocuğu ne yer ne içer diye düşünmeden sokağa atıyoruz.*

Hakikat fikri bizde var, ama ne zaman ekranlara çıksak aklimıza önce kadın, çocuk cinselliği, deve sidiği filan gibi şeyler geliyor: "cihat bilmeyene matematiğin faydası yok" gibi inciler yumurtluyoruz. Her şeyi o kadar biliyoruz da, kurucu mitlerin (anlatıların) daha dün, gözler önünde gerçekleşen tuhaflıklardan değil, tuhaflıkları unutulmuş "efsanelerden" imal edildiğini bilemiyoruz. Sonra afişlerimiz, kılık kıyafetimiz, sloganlarımız, cehaletimiz alay konusu oluyor...

Bilinçdışı da rahat bırakmıyor: *Her fırsatta "Reis'e bir şey olursa" diye söze başlayıp kanlı fanteziler üretiyoruz... "Ya bugünler bir gün biterse?" Öyleyse, ya her şeyi taksilerin içine kadar kontrol edeceğiz ya da, her eleştiri kaos arzusu, her eleştiren kaos örgütü, her sokağa çıkan terörist işbirlikçisi... Her gün daha çok korkuyoruz. Korktukça, kinimize, dinimize daha çok sarılıyor, daha hızlı silahlanıyoruz...*

İki Türkiye'nin arasındaki uçurum giderek derinleşiyor...

Cumhuriyet Davası - Kültür Savaşları

27 Temmuz 2017 Perşembe

Kültürel egemenliğini bir türlü kuramayan siyasal İslamın, laik, demokratik, Cumhuriyetçi Türkiye'ye yönelik saldırısı, **“kültür savaşları”** gittikçe yoğunlaşıyor.

Yoğunlaşan saldırının iki amacı var. Biri siyasal İslamın rejimine yönelik eleştirileri, direnen **laik demokratik Cumhuriyetçi kültürün sözcülerini susturmak**. İkincisi, laik demokratik, Cumhuriyetçi kültürün bir türlü kıramadığı direnişini zaman içinde eritebilmek, siyasal İslamın egemen sınıfına kadro yetiştirmek için **eğitim sistemini yeniden şekillendirmek**.

Birinci amaca yönelik, direnişin en güçlü sesi **Cumhuriyet gazetesidir**; susturulması büyük bir öneme sahiptir. İkinci amaç açısından, dini kozmolojinin varsayımlarının, örneğin **“yaratılış mitolojisinin”**, **“mucize”** kavramının kabul edilmesinin kolaylaştırılması, bilimsel düşüncenin (yasaların ve teorilerin) dini kozmolojiye uymayan yönlerinin yol açabileceği eleştirilerin etkisinin kırılması için, **Evrim Teorisi'nin müfredattan çıkarılması** gereklidir.

Birinci amaca direnen arkadaşlarımızın **“yargılanma” sürecinin başladığı gün**, Cumhuriyetçi geleneği tasfiye etmek isteyenlere yol göstermeye, ikinci amaca direnenlerin, direncini kırmaya yönelik bir yorumun **kültür savaşlarının tam merkezindeki Cumhuriyet gazetesinde** yayımlanması çok **“ilginçtir”**.

Teori - ‘Akıl Yürütme Biçimi’

Orhan Bursalı konuya değindi. Ben de, kullanılan kavramlara ilişkin bir şeyler söylemek istiyorum.

“Akıl yürütme biçimi”, belirli, esas olarak sabit kurallar içinde gerçekleşir, ona teori değil **“mantık” (logic)** denir: Aristotelesçi formel mantık, Hegelci diyalektik mantık gibi. **“Akıl yürütme biçimi”** teoriye hizmet eder.

Fenomenleri **tanımlayan bilimsel “yasalardan”** farklı olarak teori. fenomenlere ilişkin **neden ve nasıl** sorularına cevap arar.

Bir **açıklama** çabası olarak teori, **hipotezlerini** ileri sürer; bu hipotezler, sıkı kurallara göre modellenmiş **deneylerle** ya da ortaya çıkan **yeni bulgularla** doğrulandığı (kanımlandığı) müddetçe o teori **gerçektir/doğrudur**. Teori bu deneylerle, yeni bulgularla, hatta başka alanlardaki çalışmaların katkılarıyla gelişmeye devam eder; ya da bir aşamada yanlışlayan bulgularla gelişmesi tıkanır, teori olma özelliğini kaybeder. Örneğin binlerce yıl, dünyanın merkez olduğunu ileri süren ve gözlemleriyle bunu *“kanıtlaya gelen”* **Ptolemeci Kozmoloji Teorisi** *“doğruydı”*. Deneyler ve bulgular, güneşi merkeze koyan **Kopernikci Teoriyi** doğrulamaya başlayınca, Ptolemeci kozmolojinin **yanlışlığı** kanıtlanmış oldu; artık o yalnızca kutsal kitapların sayfalarında yaşıyor.

Evrenin ve dünyanın, **akıllı bir yaratıcı tarafından tasarlandığı** bir kerede yaratıldığı iddiasının tam aksini söyleyen **Evrimsel Teorisi** bir *“akıl yürütme”* değildir. Yaklaşık 150 yıl önce **Darwin** bu teoriyi ileri sürdüğünde, biocoğrafyanın (türlerin ve ekosistemlerin coğrafi dağılımı), karşılaştırmalı anatomi, embriyo bilimi alanlarının bulguları bu teoriyi doğruluyor, benimsenmesini kolaylaştırıyordu. O günden bugüne **fosil kayıtları, DNA sıralaması** üzerinde yapılan çalışmalar bu doğruluğu destekleyen yeni kanıtlar ortaya koydular, tüm canlıların, tek hücrelilerden insana gelene kadar ortak bir tarihe sahip olduklarını gösterdiler.

“O ki bir teoriden söz ediyorsun, öyleyse yanlışlanma koşulunu da konuşalım” dersiniz, buyurun: Akıllı tasarım tüm canlıları bir seferde, teker teker yarattığına göre, bir dinozor fosilinin yanında, aynı döneme ait bir insan fosili getirebilerseniz evrimsel teorisi de **yanlışlanmış** olur.

Bu kısa notu burada noktalarken, benzer bir soruyu binlerce yıldır hiç değişmediği, sonsuza kadar da değişmeyeceği varsayılan metinlerin ileri sürdüğü iddialara ilişkin olarak, saygıda kusur etmemek için, sormayalım.

Çünkü biz, laik, demokratik, Cumhuriyetçi, hatta sosyalist bireyler, bu metinlere inanan bireylerle birlikte, karşılıklı saygı ve **eleştiri özgürlüğü** (!) temelinde yaşayabiliyoruz. Sorun onların aynı temelde bizimle birlikte yaşamayı kabul etmiyor, illa **susmamızı, biat etmemizi istiyor** olmalarından kaynaklanıyor.

Sömürge Savaşlarına Hoş Geldiniz!

21 Ağustos 2017 Pazartesi

Sömürge paylaşım savaşları Afrika'da başladı. En azından sinema sahnesinde... Çocukluğumda, sömürge paylaşım savaşlarının film-leriyle büyüdüm. Amerikalı ya da İngiliz, ender de olsa Fransız ordularından özel timler, lejyonerler vardı, bunlar iyiyi, uygar olanı, özgürlüğü temsil ediyordu. Bunların karşısında, kiralık askerler, bazı yabancı (SSCB ya da ÇHC) güçlerin desteklediği fanatik yerli savaşçılar (dinci ya da milliyetçi- aslında isyancılar) ya da doğrudan, bu iki Batı karşıtı devletin o bölgedeki komplo-larının ajanları vardı. Bunlar da kötüler, “ilerleme”, “özgürlük” karşıtı olanları...

Sonra, Çin-ABD yakınlaşması, SSCB ile detant (yumuşama) başladı konu da uluslararası suç örgütlerine, ya da SSCB'den, ÇHC'den kimi yumuşamayı hazmedemeyen fanatik generallerin, III. Dünya Savaşı çıkarma çabalarına kaydı. Benim izleyebildiğim kadarıyla da yakın zamana kadar bu tarzla devam etti.

Çin'de vizyona çıktıktan sonra ilk 11 günde 470 milyon dolar hasılat yaparak tarihi gişe rekorları kıran, yakında Londra'da vizyona girecek olan Çin yapımı “**Kurt Savaşçı 2**” başlıklı film, benim büyürken izlediğim sömürge paylaşım savaşlarını anımsatıyor. Ben filmi henüz izlemedim. Ancak BBC ve Financial Times'da film üzerine yayımlanan yorumlardan ortada ilginç bir şeyin olduğunu anlayıp, hem “*Kurt Savaşçı*”yı (I) izledim, hem de ne kadar tanıtma yazısı bulabilirsem okudum.

Kim Çin'e Bulaşırsa...

“*Kurt Savaşçı 2*”nin alt başlığı, (whoever offends China will be haunted) biraz abartılarak, janra uygun bir dille, “**Çin'e bulaşan belasını bulur**” biçiminde çevrilebilir. İlk filmde de benzer bir tema vardı. İlk filmde kahramanımız (müthiş bir keskin nişancı, otoriteye karşı inisiyatif gösterebilen, içkiye dayanıklı, çapkın biri) Çin topraklarına giren (işgal senaryosu), Afganistan-Irak deneyimli, Amerikalı kiralık askerlere karşı savaşıyor. Kiralık as-

kerlerin patronu, salt Çinlileri etkileyecek (ırksal özgünlük fikri) bir genetik kimyasal silahı Çin'in düşmanlarına satmaya çalışıyor.

Film boyunca, ABD filmlerindeki aratmayan bir komuta merkezinden dev ekranlar, holografik haritalar ve harekât masaları, savaş alanını sürekli gerçek zamanda izleyen İHA'lar, uydular ile yönetilen Çin özel kuvvetlerinin, “*sibernetik ağlara*” bağlı savaş taktiklerini - gerekirse yağmur bile yağdırabiliyorlar- izliyoruz. Kötüler kendi aralarında konuşurken, ne zaman biri Çin'in askeri kapasitesini sorgulasa, patron, “*sakın ha azımsamayın*” diye uyarıyor. “*Kahramanımızla*”, kötü adamların lideri arasında “*Neden vatan için savaşıyorsun boşuna, bak ben para için savaşıyorum*” gibisinden bir diyalog bile var filmde.

“*Kurt Savaşçı 2*”de kahramanımız bu kez, Çin'in, hammadde ve tarım alanlarında büyük yatırımlarının olduğu, mal ihracının yanı sıra Çinli nüfus da ihraç ettiği Afrika'da. Afrikalılarla birlikte yaşıyor, çok seviliyor, içki içme yarışında onları geçiyor (ırk üstünlüğü teması). Bir Çinli kadın doktor, yerli halkı pençesine almış çok tehlikeli bir salgın hastalıkla mücadele ediyor (uygarlığı bilimi temsil eden fedakâr doktor, -yine bir sömürge teması).

Bir Çinli topluluğun huzur ve uyum içinde yaşadığı o Afrika ülkesinde iç savaş çıkıyor. Amerikalı kiralık askerler ülkeye giriyor. Bu sırada, Çin devleti, yönetenler arasındaki uyumsuzluktan dolayı (tek liderin önemi), gereken yardımı gönderemiyor. O zaman “*iş başa düşüyor*”. Kahramanımız hem doktoru, hem de orada yaşayan Çinli (yerleşimciler) nüfusu bu işgalcilere karşı korumak için savaşıyor. Filmde Çin milliyetçiliğini yansıtan ifadeler çok yoğun biçimde yer alıyormuş.

Bu janrın yaratıcısı yıllarca, “*Sandokan*”, “*Bovani İstasyonu*”, “*Pekin'de 55 gün*”, “*Karanlık Güneş*”, “*Dört Beyaz Tüy*”, “*Sarı Kurdele*”, “*Apaçi Kalesi*” (Kovboy-Kızılderili filmleri) gibi sömürgecilik meşrulaştıran filmler yapan ABD ve Batı kültür endüstrisiydi. Şimdi yeni bir büyük güç yükseliyor, özellikle Afrika'daki varlığı giderek dikkat çekiyor. O da, kendi misyonunu meşrulaştıran filmler yapmaya başlıyor, hem de ilk üretenlerin modelini nereyse aynen kopyalayarak...

‘Oyunun Sonu’ ve Godot’ya Dair...

21 Eylül 2017 Perşembe

AKP’de temsil edilen siyasal İslamın dışında kalanlar açısından dünya adeta Beckett’in tiyatro oyunlarına benzemeye başladı. Örneğin, eğitim sistemindeki son gelişmeler ve “Oyunun sonu.” Kör ve yatalak Ham, soruyor: “*Ne oluyor, ne oluyor?*” Uşağı Clov cevap veriyor: “*Bir şey olduğu yok, şeyler kendi seyrini izliyor.*” Ya da, başbakanın “*Değişimi okumak, değişime göre kendimizi de gözden geçirmek zorundayız*” sözlerinden esinlenirsek: “*Bir şey olduğu yok! On beş yıl önce başlayan ‘değişim’ kendi seyrini izliyor*”... ‘

Değişim’ Diyerek...

Her şey, şimdi artık iskartaya çıkarılan *Zaman* gazetesinin, *Tarafa* tar liberallerin, “*darbe geliyor*” korkutmalarıyla boğazımıza tıktığı “*değişim*” fantezisiyle başlamadı mı?

“*Değişim*” ilerledikçe siyasal İslam, AKP eliyle devlet kurumlarına yerleşmeye, iktidarı kullanmaya, özgüveni artmaya başladı; “*devleti yöneten sınıflar*” konumundaki kadroları tasfiye ederek kendine yer açtı, ardından da bu tasfiye sürecinde kullandığı liberal entelijansiyayı iskartaya çıkardı.

Devlet aygıtına egemen olma süreci giderek toplumda üretilen **ekonomik artışı** paylaşma, **bilgi üretimini** kontrol etme araçlarına yansıdı. Siyasal İslam içinde, kirli çamaşırların ortalığa serilmesiyle başlayan, ucu 15 Temmuz şeyine kadar uzanacak bir iç savaş patlak verdi. Bu arada, Kürt siyasi hareketinin Başkanlık rejimini, totaliter projeyi onaylamadığı ortaya çıkmış, onlar da tasfiye sürecine dahil edilmişler, AKP Türkiye’si de çoktan, gazeteci ve entelektüel tutuklama rekorunu eline geçirmişti. Ekonomik kontrol tamamlandıktan, devletin fiilen değiştirilmiş biçimine “*mühürsüz*” oylardan bir kılıf dikildikten sonra, değişim, kaportadan gelen kimi çatırdama seslerine rağmen hızlandı.

TEOG ve Yeni Müfredat

Eğitim sistemi, siyasal İslamın elinde 15 yılda 5 kez, müfredat da giderek değişti: Evrim teorisi çıkarıldı; Cumhuriyetin kuruluş “olayı”, öyküleri, değerleri, haklar ve özgürlükler yönündeki eğilimleri ve liderleri siliniyor. Bunların yerini, Osmanlı nostaljisi, lider kültü, “*dini hakikat rejiminin*” değerleri, kadına, çocuğa yönelik şiddeti sıradanlaştıran cinsiyet, beden politikaları, “*cihat*” kavramı alıyor. Tüm bunlar, “*eski rejim*”in penceresinden bakanlar için tam anlamıyla bir **çılgnılık**! Ancak arkalarındaki mantık sağlam!

Değişim süreci ilerliyor ama, “*Dindar, kindar nesiller yetiştirme*”, “*kültürel egemenliği*” kurma projesi arzulanan ivmeyi kazanamıyor. Diğer bir deyişle siyasal İslamın egemen sınıfının, kendisinin yeniden üretimini garantileyecek yapılanmaları istikrar kazanamıyor.

Her ne kadar, eğitim vakıflarla el ele özelleştirilirken yaratılan alanda yetişecek olanlar varsa da bunlar piramidin yalnızca en tepesini yeniden üretebilir. Esas önemli olan imam hatipler gereken işlevi üstlenemiyor. Öğrencilerinin sayısı 10 yılda 7 kat artarak 650 bini geçmiş olsa bile, mezunlarının üniversiteye giriş oranları yerlerde sürünüyor. “*Okumuşları sevmeyen bir yönetim için neden sorun olsun ki?*” Ancak devlet bürokrasisinden şiddet organlarına, parti, vakıf, eğitim kadrolarına, mikro iktidar noktalarına kadar birilerinin eski rejimden boşalan yerleri doldurması, en azından verilecek talimatları anlayacak, “*gücü*” uygulayacak düzeyde programlanması gerekiyor.

İşte bu nedenle, AKP liderliğindeki siyasal İslam, TEOG’u kaldırarak ÖSYS’yi kaldırmaktan söz ederek, yeni müfredatı dayatarak “*değişimi*” toplum üzerinde, **kültürel olarak** “*bütünsel*” (totaliter) kontrol noktasına doğru hızlandırmaya çalışıyor. Toplumun, “*değişimi*” kabullenemeyen, direnmeye çalışan yüzde 50’si için çok sancılı bir süreç bu.

“*Otoriter mi, faşist mi*” tartışmaları ne yazık ki yararlı olmuyor. Rejimin, siyasal İslamın yarattığı somut sonuçlara, gündeme getirdiği, açık ve güncel tehlikelere öncelikle odaklanmak gerekiyor.

Bu sırada, birileri, AKP Türkiye’si, uluslararası alanda yalnızlaştıkça, umutla, *Godot’yu bekliyorlar. Birileri de “ya gelirse” diye korkuyorlar.* İkisini de kaale almamakta yarar var.

Uygarlığın Sonuna Doğru

25 Eylül 2017 Pazartesi

Yapay Zekâ ve Büyük Veri olgularına değinmiştim. Ancak uygarlığı doğrudan tehdit eden başka gelişmeler de var: Ekonomik kriz, yerel savaşlar, yeni soykırımlar, İslamcı terör, büyük güçler arasındaki rekabette, *Wall Street Journal*’ın deyimiyle, “*real politik ortamına geri dönüş*” bir yana, **son yıllarda sıklaşan**, 4-5 kategori gücündeki kasırgalar, her yaz tekrarlanan aşırı sıcaklar, dünyanın bir tarafı kuraklıktan kırıılırken, diğer tarafında, şiddetli sağanak ve yağmurların getirdiği tufan düzeyinde su baskınları...

Harvey, Irma, Maria...

Kapitalist uygarlık, enerji ve hammadde gereksinimlerinde hidrokarbon tüketimine bağımlı biçimde gelişti. Hidrokarbon enerjisine bağımlı endüstri, tarım üretimlerinin, taşıma teknolojilerinin atmosfere saldıgı karbon dioksit, metan gazı gibi atıklar sera etkisi yaratıyor. Böylece gezegenin ortalama sıcaklığı artıyor, atmosferdeki hava akım sistemleri değişiyor, iklim dengesi bozuluyor, kasırgalar, sağanaklar sıklaşıyor, sertleşiyor, hassas ekosistemler, canlı türleri yok oluyor, yeraltı ve yerüstü içme, sulama suyu kaynakları aşınıyor, kirleniyor; su ve gıda üretimi alanında dağılım-paylaşım adaletsizlikleri derinleşiyor.

Bu yıl birbirini izleyen, Harvey, Irma, Maria adlı kasırgalar yoksul Karayib Denizi adaları halkını olduğu kadar, dünyanın en zengin ülkelerinden ABD’yi de vurdu. Bu kasırgaların rüzgârlarının yarattığı yıkım, yağmurlarının getirdiği su baskınları, on yıllardır neo-liberal modelin kaynaksız bıraktığı, **sağlık, iletişim, taşımacılık, elektrik ve su altyapı sistemlerinin** içine itildiği derin krizin boyutlarını, müstehcen düzeylere ulaşmış gelir dağılımı bozukluğunun toplumsal sonuçlarını gözler önüne serdi.

Ve ODKA

Harvey, Irma, Maria yakıp yıkarken, kentleri, tarım alanlarını seller götürürken, ODKA (Ortadoğu ve Kuzey Afrika) bölgesi

gittikçe ağırlaşan bir su kıtlığı krizinin pençesinde kıvranıyor. ODKA, dünyanın, kişi başına kullanılabilir su oranı en düşük bölgelerinden biri. ODKA'nın topraklarının dörtte üçünde sulama yağmura bağımlı; yeraltı suları aşırı kullanmaktan hızla tükeniyor, halen su talebi su arzının yüzde 20 üstünde. Hızlı nüfus artışı, kötü yönetim, altyapının ve yasal kurumların yetersizliği bu oranın 2050'ye kadar ikiye katlanacağını düşündürüyor. Küresel ısınma bu süreci daha da ağırlaştırıyor.

BM, AB, NATO araştırmaları, su güvenliğindeki yetersizliklerin, su kaynakları üzerindeki rekabetin Suriye, Yemen, Mısır'da olduğu gibi siyasi istikrarsızlıkları artırdığını, savaşlara yol açabildiğini; savaşların yıkımını, nüfus hareketlerinin de su güven-sizliğini derinleştirdiğini saptıyor. Ürdün ve Filistin yönetimi karşında İsrail'in konumunun gösterdiği gibi, su kontrolü güçlü bir siyasi kaldıraç olarak karşımıza çıkıyor.

Küresel ısınma-iklim krizinin, bir taraftan hızlandırdığı kasırgaların yağmurların yıkımı, diğer taraftan su ve gıda kaynakları üzerindeki yıkıcı etkisi, bu etkilerin siyasi sonuçları, kapitalist uygarlığın sürdürülemez olduğunu açıkça gösteriyor.

Özel mülkiyete, piyasa ilişkilerine, rekabete dayalı bu uygarlık, bu tür küresel ve yavaş ilerleyen krizlere cevap verecek işbirliği ve uzun dönemli planlama becerisinden yoksundur. İkincisi, bu uygarlığın son aldığı neo-liberal biçimde, "*kâr makinesinin yaşamı*" hızlandırılmış tüketime, kısa dönemli tatmine odaklı, adeta yaşamını ben merkezli "*küreleri*" içinde sürdüren öznelliklerin varlığına endekslemiştir. Üçüncüsü, bu uygarlığın, doğa üzerindeki tahribatından kaynaklanan krizler, hem birbirlerini besliyor hem de toplumsal çelişkilerden kaynaklanan krizleri derinleştiriyor, ırkçı, dinci, milliyetçi, etnik düşmanlıkları körükleyerek, savaş olasılıklarını artırıyor, böylece bireyler, halklar, uluslararasıdaki işbirliği olanaklarını daha da zayıflatıyor.

İnsanlık ya bu uygarlıktan çıkacak, ya da aşamayacağı yamsalsal bir zorlukla karşılaşınca yok olan canlı türlerinin kaderini paylaşacak.

Dünyanın Değişen Halleri - I

20 Kasım 2017 Pazartesi

Geçen haftaya, ABD Başkanı Trump'ın Asya gezisine ve Zimbabwe'de ordunun yönetime el koymasına ilişkin haberler damgasını vurdu. Bu haberler ve yorumlarda dünyanın, mali krizden bu yana şekillenmekte olan “*yeni resmine*” ilişkin çok ilginç örnekler vardı.

Bu örneklerden ikisi özellikle dikkatimi çekti: *The Atlantic* dergisinde yayımlanan bir haber-yorum, “**İlk teması** (uzaylılarla) **Çin kurarsa ne olur**” diye soruyordu. Bir *Washington Post* haberinde, Zimbabwe'de gerçekleşen askeri darbenin arkasında Çin'in olduğu ya da en azından, Çin'in onayının alındığını iddia ediliyordu. ABD liderliğindeki Batı merkezli dünyanın “*düzeni*” dağılırken, ABD'nin de kültürel siyasi alanda sahip olduğu kimi ayrıcalıkların kaybolmaya başladığı görülüyor.

Kültürel ve Siyasi Ayrıcalıklar...

Özellikle 1950'lerde ilk UFO haberleri, kaçınılma fantezileri başladığından bu yana, gerek kurgu bilim dalında (Doğu Bloku'nda, Stanislaw Lem, Arkady & Boris Stugatsky kardeşler gibi yazarlar olsa da), öykü, roman ve nihayet filmlerde, akla ilk önce janrın isim babası F. J. Ackerman da olmak üzere ABD'li yazarlar, film yapımcıları gelirdi. Uzaylılarla ilk teması (first contact) ABD kuracaktı. Bu amaçlı ilk parabolik yansıtıcı teleskop, SETI projesi ABD'de kuruldu. Kurgubilim dalındaki filmleri, TV dizilerini düşününce de, Tarkovsky'nin *Solaris*'i bir yana, akla önce ABD kaynaklı filmler gelir. Bu alanlarda adeta bir ABD tekeli vardı. İlk güçlü bilgisayar ve yazılım şirketlerinin ABD'de doğmuş olması da bu “*tekel*” algısını güçlendiriyordu

Askeri darbelere gelince, Soğuk Savaş boyunca, özellikle 1960'lar ve 70'lerde akla, dünyanın bir ucundan öbürüne, Şili, Arjantin, Brezilya, Türkiye, Tayland örneklerinde olduğu gibi, öncelikle ABD gelir. Her darbeci generalin (cuntacıların, sorgulama/işkence uzmanlarının) ABD eğitilmiş olması, ya da darbeden

önce ABD'yi ziyaretleri adeta, komplo teorilerine bile girmeyecek kadar sıradan olaylardı.

Kısacası, **uzaylılarla olası bir ilk temas, kurgubilim ve askeri darbelere** karar veya onay vermek ABD ayrıcalıkları, hegemonya dinamiklerinin kültürel siyasi bileşenleriydi.

Ve Yeni Gelenler...

Dünyada ekonomik, siyasi, askeri dengeler değişirken, değişikliklerin bir göstergesi olarak, ABD'nin ayrıcalıklar alanına şimdi Çin'in girmeye başladığı görülüyor.

The Atlantic dergisindeki makale, Çin'in, uzaydan gelebilecek uygarlık sinyallerini alabilmek için kurduğu dünyanın en büyük (Porto Rico'daki Aracibo dinleme istasyonundakinin iki katı çapında) uzay dinleme teleskopunu anlatıyordu. Çin, geçen yıllarda, süper bilgisayar, kuantum iletişimi gibi iki stratejik teknoloji dalında da liderliğe yükselmişti.

Çin Bilimler Akademisi, teleskopun açılışına, Cixin Liu isimli bir kurgubilim yazarını da çağırmış. Doğrusu, Liu'den ve eserlerinden haberim yoktu, Liu 2015'te, **Üç Kütle Problemi** (Three Body Problem) isimli üç ciltlik eseriyle, kurgubilim alanının en saygın ödülü olan Hugo ödülünü almış. **Obama** bu üç cildi adeta bir solukta okumuş. Ben de hemen okumaya başladım. I. cildi iki günde bitirdim. Okuyunca da, bilimsel hipotezler, teknolojik gelişme, toplumsal dinamikler, uluslararası siyaset, bireylerin psikolojileri, bir başka uygarlığın betimlenmesi gibi alanlarda, bu kadar zengin bir yapıtla bugüne kadar karşılaşmamış olduğumu düşündüm. II. cildi bitirirken hâlâ aynı düşünceyim.

Zimbabve'deki askeri darbeye de Çin'in izleri görülüyor. *Washington Post*'un aktardığına göre, darbenin lideri, Gen. **Constantino Chiwenga**, darbeden iki hafta önce, Çin Savunma Bakanı **Chang Wanquan** ile Pekin'de bir toplantı yapmış. Kimi yorumcular, Çin'in bugüne kadar rejim değişikliği düşüncesinden uzak durduğuna işaret ediyorlar ama *Washington Post*'a göre, karşımızda bir durum var: **"Çin'in bir aktör olduğu konuşuluyor, ABD'nin ise adı geçmiyor"**. Ben de, ÇKP'nin son parti kongresinde onaylanan **"yeni düşünceye"** (Bkz: **"Çin tipi işler"**, 02/11/2017) çok uygundur diye düşünüyorum.

Dünyanın Değişen Halleri - II

23 Kasım 2017 Perşembe

Kapitalist dünya ekonomisi yapısal krizi içinde bocalarken kapitalizmin, ABD liderliğindeki Batı merkezli ekonomik siyasi-kültürel şekillenmesinde, mali krizden bu yana ilginç dönüşümler yaşanıyor.

Kitlenin Geri Dönüşü

Kitleler (halk sınıfları), özellikle kapitalizmin merkezlerinde, egemen siyasi ekonomik yönetim modeline (liberal demokrasi ve neo-liberalizm) uluslararası finans-sanayi tekellerinin temsilcisi olarak bu modeli yöneten seçkinlere başkaldırıyorlar. Bağımlı ülkelerde de Arap isyanlarının, en son Zimbabve örneğinin gösterdiği gibi halk kitleleri, artık toplumsal işlevlerini yerine getiremeyen, varlıklarını haklı çıkaramayacak düzeyde çürümüş otoriter yönetimlere karşı sokaklara, meydanlara çıkıyorlar.

Böylece, halk sınıflarının tepkileri, egemen düzenin iktidar koridorlarının cazibesine kapılmamış entelijansiyanın eleştirileri “yıkıcı” siyasi, kültürel sonuçlar yaratarak yükseliyor. Uzun bir aradan sonra kitleler yeniden politize oluyor, siyaseti doğrudan etkilemeye başlıyor.

Buna karşılık, egemen sınıflar, onlara hizmet veren siyasi akademik entelijansiya, halk kitlelerinin tercihlerini eskisi gibi yönlendiremiyor, seçim süreçlerini denetleyemiyor, liberal-demokratik “*kültürel sermaye*” (Bourdieu) hızla değersizleşiyor.

‘Yeni Bir Kapitalizm Aranıyor’

Neo-liberal küreselleşmenin en önemli ve en etkili düşünce kuruluşu, serbest piyasa Ayetullahlarının tapınağı, **Dünya Ekonomik Forumu**’nun internet sitesindeki bir yoruma göre “**Kapitalizm toplumsal desteğini kaybediyor.**” Belli ki, her yıl 450 bin dolara varan kayıt ücretleri ödeyerek Davos zirvesinde bir araya gelen “*dünyanın efendileri*” de kitlelerin siyasete aktif katılımının verdiği mesajı almışlar.

Yorumun yazarına göre, bir YouGov araştırması, gelişmiş ülkelerde, halkın yarısından çoğunun, *“kapitalizmin zengini daha zengin yoksulu daha yoksul yaptığına”, “teknolojinin ve küreselleşmenin meyvelerinin sermaye sahiplerine, yüksek eğitimlilere”* gittiğine inandığını gösteriyor.

Yazar *“Sorun esas olarak kapitalizm değil. Sorun, serbest piyasa uygulamasını mantıklı sınırların ötesine götüren politikalarda”* diyor. Böylece *Dünya Ekonomik Forumu*, neo-liberal modelin iflas ettiğini itiraf ediyor. Yazara göre, *“Kitlelerin güvenini yeniden kazanabilmesi için kimi değişiklikler yapmak, kapitalizmin değerleri üretme ve dağıtma biçimini yeniden düşünmek gerekiyor”*.

Yazar, robotların ve serbest ticaretin, özellikle vasıf ve eğitim düzeyi düşük işçiler arasında işsizliği artırdığını, ABD’de, 1990’larda S&P 500 borsa indeksi yüzde 250 artarken ücretlerin durakladığını aktarıyor. Yazar, biri, servetin kapsamlı bir yeniden dağılımına, öbürü, sermayesi olmayanları serbest-piyanın etkilerine karşı koruyacak mekanizmaların yeniden devreye sokulmasına ilişkin iki öneriye dikkat çekiyor. Yazar bu önerilerin, bir **yeni mutabakatın** (New Deal) oluşturulmasına yönelik olarak göz önüne alınması gerektiğini savunuyor.

“Devleti geri getirin” alt başlıklı bölümde, *“özel sektör ve kamu politikaları, kamusal değer yaratma yönünde yeniden uyumlandırılmalıdır”* diyen bir üçüncü yaklaşım aktarılıyor. Bu bağlamda *“devletin anahtar rol oynaması gerektiği”* savunuluyor. Bu yaklaşım *“devletin, yeni piyasalar yaratabilecek, şekillendirebilecek zaman ufkuna ve mali kapasiteye sahip özelliğini”* vurguluyor. ABD’nin 1960’larda teknoloji sektörünün gelişmesine verdiği destek, teşvikler, bunlardan yararlanarak gelişen *Apple, Compaq, Intel* gibi şirketler, bu miras üzerinde gelişen sosyal medya ve internet satış devleri anımsatılıyor.

Yazıda, Norveç’te petrolün devletleştirilmesinin dünyanın en zengin, mutlu ve istikrarlı devletlerinden birini yarattığına dikkat çekiliyor. İklim krizini önleyebilmek için, *“yalnızca üretimin değil, tüketicinin, uzun ömürlü ürünlerin bakımına-servisine ilişkin sistemlerin de düzenlenmesi, paylaşım ekonomisinin teşvik edilmesi gerekiyor”*. Yeni güler yüzlü bir kapitalizm aranıyor. Ne diyelim? Hayırlı olsun!

Türkiye’de Siyaset

8 Ocak 2018 Pazartesi

Siyaset bir süredir türlü fantezilerle yürüyor. Bu fanteziler, muhalefetin, kendi iktidarsızlığının sıkıntılarına katlanmasını, bu arada rejimin de işini kolaylaştırıyor. **“Seçimleri biz kazanacağız”** iddiası bunlardan belki de en çarpıcı olanıdır. Sanırım üç örnek daha düşünülebilir.

1) Rusya, Çin (İpek Yolu) ilişkileri üzerinden tedavüle sokulan bir emperyalizm karşıtlığı: Bu akıl, emperyalizmi siyasi, askeri bir olguya indirgediği için, gerileyen bir emperyalist blokun etkisinden, yükselmekte olan güçlere yanaşarak kurtulabileceğini, böylece bağımsızlığını kazanabileceğini sanıyor. Halbuki modern emperyalizm, esas olarak ekonomik, finansal, teknolojik bağımlılık üzerinden ülkelerin egemenliklerini sınırlıyor, yönlendiriyor.

Karşımıza, oligopollerin tedarik zincirlerinin, finans-enerji ağlarının şekillendirdiği bir kapitalist dünya ekonomisi var. Yalnızca, birkaç örnek vereyim: Bazı önde gelen endüstri dallarında, sırasıyla, global dev şirket sayısı ve bunların piyasa payı (yüzde olarak): Büyük hacimli ticari uçak, 2 şirket / pazarın 100’ü; gazlı meşrubat, 2/70; gaz türbinin, 3/80; tarım makineleri, 3/70; cep telefonu, 3/60; likit kristal TV ekran, 3/50; otomotiv, 6/70; ilaç, 10/50; mikro çip, 4/90; cam şişe, 2/75, PC, 1/90; finansal enformasyon, 2/86; elektronik oyun, 2/77.

Bu dünya ekonomisi içinde, bağımsızlık konusunda samimiyseniz, küresel oligopol konumundaki şirketlerin, küresel tedarik zincirlerinin, finansal ağların, ekonomik politikalarınızı belirleme gücünü kırmaktan söz etmeniz, bu arada dünyada toplam servetin yüzde 80’inin, toplam hane halkının yaklaşık yüzde 8-9’unun elinde yoğunlaşmış olduğunu da aklınızda tutmanız gerekiyor. Yoksa, emperyalizmle mücadele iddiası, şoven milliyetçiliğin son sığınağı, yerel despotları desteklemenin bahanesi olmaktan öteye gidemiyor...

2) Siyasal İslamın iktidarını durduracak bir siyaset üretemeyen çaresizlik. son haftalarda Abdullah Gül’ün adını dolaşıma

sokmuş görünüyor. Gül, CB iken, siyasal İslamın ilerleyişinin tüm adımlarını onaylamış, CB makamının (ve ülkesinin) onurunu, Suudi Kralı'nın otel odasına giderek (nedense aklıma Hariri geldi) ayaklar altına almış, **iradesi zayıf bir siyasetçidir**. Risk almaktan, en yakın “*dava*” arkadaşlarını bile acımasızca tasfiye etmekten, muhalefete karşı şiddet kullanmaktan hiç çekinmeyen **kararlı bir siyasetçinin** karşısında Gül'ü bir seçenek olarak düşünmek muhalefetin çaresizliğinin ifadesi bir fantezidir. Siyasal İslamın iktidarının toplumun en derin köşelerine, bireyin, kadınların, çocukların bedenlerine kadar sızmasını salt Erdoğan'ın iradesine indirgemek de...

3) Bir zamanlar, “*yetmez ama evet*” ile darbeye karşı “*demokrasi cephesi*” kuran tipler, tam da Gül'ün adının tedavüle girdiği şu günlerde, “**en geniş demokrasi cephesi**” çağrısı yapıyorlar. Dün, ılımlı İslam üzerinden demokratikleşme fantezisi gerçekleştiğinde, ortaya nasıl bir “*canavar*” çıktığını henüz unutmadık.

Gerçeğe dönersek, tarih, başarılı “*cephelerin*”, belli sınıflar arasında bir pratikte, eylemlerde ortaya çıkmaya başlayan bir yakınlaşmanın, bu sınıfların temsilcisi partilerin siyasi etkinliklerini bu yakınlaşma üzerinden koordine etmeye başlamasıyla gerçekleşebildiğini gösteriyor.

Bugün Türkiye’de, muhalefet kanadında, sınıfsal bağlamda tanımlanabilir bir temsil ilişkisine sahip partiler, gruplar yok. Bu koşulda kimi “*ünlü*” bireylerin (hele siyasi pratikleri çoktan iflas etmişse) yaptıkları cephe çağrıları muhalefeti güçlendirecek sonuçlar üretmez, üretememiştir de... Ancak, dinci-totaliter bir rejimin inşasının tamamlanmasına seyirci kalmak da bir seçenek değildir.

Tüm olumsuzluklara karşın, hiç olmazsa belli bir kitle tabanına, siyasi söylemlerinde asgari benzerliklere sahip olan siyasi yoğunlukların, siyasi pratikte yakınlaşması, tabanlarının ortak bir dili benimsemeye başlamasına bağlı olarak eylemlerinin ve giderek muhalefetin direnişinin koordine edilmesi, totaliter rejime direnebilecek bir hareketin yaratılabilmesi mümkün olabilir.

Trajik ve Yanlış Bir Sadakat

25 Ocak 2018 Perşembe

CHP'nin savaşa verdiği destek, trajik ve yanlış bir sadakatin ürü-
nüdür. Bu yanlış sadakat, özgün bir parti olarak CHP'yi yok olu-
ça doğru sürüklüyor.

Deliliğin Tanımı...

Siyasal İşlamin partisi AKP, “*bir pasif devrim*” süreci içinde dev-
leti ve toplumu dönüştürürken yalnızca liberal entelijansiyanın
desteğinden yararlanmadı. Ana muhalefet partisi CHP'nin, kritik
dönemeçlerde benimsediği taktikler “*pasif devrim*” sürecinin
ilerlemesini kolaylaştırdı.

Anımsayalım: Sarıgöl, Ekmeleddin, dokunulmazlıkların kalk-
ması, Gezi olayındaki kararsızlık, haziran seçimlerinin arkasın-
dan başlayan koalisyon kurma çabaları sürecindeki teslimiyet,
kasım seçimlerine giden süreçte yaşanan anormallikleri sorgu-
lamadaki isteksizlik, 15 Temmuz'dan sonra Yenikapı mitingi,
OHAL karşısında teslimiyet, referanduma gidiş koşullarını, so-
nuçlarının çalınmasını kabullenmedeki kolaylık, HDP liderliği-
nin tutuklanması karşısında suskunluk... şimdi de yine AKP'nin
sunduğu anlatıyı benimseyerek, savaşa, eleştirel tutum almadan,
adeta AKP ile yarışır gibi (“*Bu tutumumuzdan rahatsız oldular*”)
verilen destek.

Hep aynı politikaları tekrarlayarak farklı sonuç almayı bek-
lemek, deliliğin tanımına çok uygundur. Ancak CHP bir insan
değil, bir liderlik ile yönetilen, belli bir tarihe sahip bir siyasi
partidir. Bu nedenle, “*deliliği*”, bir kişinin aklının bozukluğuna
değil, ortak bir mantığa (egemen akıl yürütme tarzına) bağlamak
gerekir.

Deliliğin Arkasındaki Mantık

CHP'yi, 1923 “Cumhuriyet olayı” yarattı. CHP bu “olay”a sada-
kat üzerine kurulmuş bir partidir. Tarihi, kadroları, bu kadrola-
rın benimsediği politikalar hep bu sadakatin ahlakının (kapita-

lizmin, politik, yasal, kültürel biçimleriyle birlikte inşa etmek, laik Cumhuriyeti -devleti- bir toplumsal mutabakat üzerinde yaratmak) ürünü olarak şekillenegelmiştir.

Bu sadakatin nesnesi, **Cumhuriyet / devlet**, tarihi boyunca, belli bir evrim geçirirken, (çok partili düzene geçerek, ABD hegemonyasına uyum sağlayarak, kimi zaman askeri darbelerle yeniden düzenlenerek) 2000'li yıllara, AKP iktidarına kadar, temel özelliklerini kaybetmeden yaşayagelmiştir. Bu dönem boyunca, CHP'nin politikaları, askeri rejimler dönemlerinde bile, sadakatinin ahlakına (devleti, yasallığı, laikliği, Cumhuriyeti koruma) uygundur.

AKP'de temsil edilen siyasal İslamın pasif devrim süreci, devleti ve toplumu dönüştürdükçe, CHP'nin sadakatinin nesnesi (laik Cumhuriyet) giderek yok olmuştur. Bir zamanlar onun olduğu yerde şimdi siyasal İslamın kurmakta olduğu totaliter ve teokratik özelliklere sahip, faşist biçimler sergileyen yeni bir devlet var. İktidardaki gücün ideolojisinin ana kavramları **ulus değil ümmet, Meclis değil reis, halk değil hak, eşitlik değil yerini bilmektir...** Diğer bir deyişle, CHP'nin politikalarına yön veren ahlakı belirleyen sadakatin nesnesi olan devlet artık **yoktur!**

CHP, politikalarını, bu değişikliği anlamadan, hâlâ o eski devlet varmış gibi, bir koruduğu sadakatle kurguladıkça, sadakatinin nesnesini ortadan kaldıran yeni devletin kurulma ve güçlenme sürecini fiilen desteklemektedir.

CHP, **sadakatinin nesnesi** ortadan kalkmış olmasına karşın, hâlâ o nesne varmış gibi davranıyor, hâlâ devleti koruma misyonu ile hareket ediyor. Bu yanılgısı, artık **olmayan bir devleti** korumaya çalışmak, CHP'ye, onu Cumhuriyetçi, laik bir parti olarak işlevsizleştirmenin ötesinde, **trajik bir boyutta** kazandırıyor:

AKP'de temsil edilen siyasal İslamın pasif devrim sürecinin topluma dayattığı yeni **"hakikat rejimi"**, biyopolitik, disiplin ve cezalandırma rejimleri, modern toplumun vatandaşlarının **özelliklerini parçalıyor**. Yanılgısının bir sonucu, yanlış sadakatin öznesi olarak, CHP artık, laik- demokratik- Cumhuriyetçi bireylerin, bu parçalanma sürecinin yarattığı ağırlara katlanmasını kolaylaştıran, tepki vermelerini, direnmelerini **zorlaştıran**, siyasal İslamın rejimi için bir **"destekleyici fanteziye"** dönüşüyor. Demokratik, laik, Cumhuriyetçi toplumsal muhalefet açısından, CHP, **bu haliyle** artık çözümün değil sorunun bir parçasıdır!

Kültür Savaşları

26 Mart 2018 Pazartesi

“O komünist, vatan haini terörist gençler”... “Beyoğlu’ndaki marjinaler”... Seçimlere giderken kültür savaşları sertleşiyor.

Siyasi faaliyet yapabilmek (adalete ilişkin konuları konuşabilmek) için, toplumda sözlerin **anlam kazanarak** etki yapmasına olanak veren bir anlamlar/ değerler sistemi, iletişim **alanı** içinde olmak, uygun **araçlara** erişebilmek gerekir. Bu **alanın** dışında kalanların, uygun araçlardan yoksun olanların sözleri, etkinlikleri siyasi anlam kazanamaz.

Siyasal İslamın liderliği, tüm çabalarına karşın ülkede siyasetin yapıldığı alanı, hâlâ tam olarak egemenliği altına alamadı; toplumun yarısı **cumhuriyetçi, seküler, liberal, solcu** değerleri kapsayan geniş bir **kültürel alan** içinde adalete ilişkin kaygılarını dile getirmeye, siyasal İslamın dayatmalarına direnmeye devam etti.

Kıramıyorsan Dışla...

Siyasal İslam, seçimlere giderken, direncini kıramadığı, susturmadığı kesimi **siyaset yapılan alanın** dışına itme, **iradesinin sandığa yansımalarını** önleme çabalarını çeşitlendirerek hızlandırıyor. OHAL uygulamalarına, YSK’ye ek olarak, yeni seçim yasası kurumsal anlamda, **savaş iklimi** de konuşulabilir olanın sınırlarını Cihatçı-milliyetçi değerlerin parantezine alarak daraltıyor.

Seküler Cumhuriyetçi liberal kesime yönelik büyük tirajlı gazeteleri, popüler haber, eğlence TV kanallarını, medya platformlarını bünyesinde toplayan **Doğan Grubu** da siyasal İslamın medya ağına eklendi. Böylece siyasal İslama muhalif olan, projesine direnen kesimlerin **adalete ilişkin kaygılarını** dile getirme (siyasi etkinlik) olanaklarının kısıtlanması, **siyaset alanının** dışına itilmeleri, **siyaset alanının**, siyasal İslamın söylemi ve değerleriyle doldurulma süreci esas olarak tamamlandı.

Yalnızca Yukarıdan Aşağı Değil

Siyasal İslamın “*öteki*”nin sesini kısma, adalete ilişkin kaygılarını konuşma olanaklarını elinden alarak **siyaset alanının** dışına at-

ma süreci, yalnızca **yukarıdan aşağı** (devlet politikaları ve medya kontrolü) ilerlemiyor. Karşımızda en azından 16 yıldır sürmekte olan bir **toplumsal mühendislik süreci** de var. Bu süreç içinde siyasal İslam, toplumsal ilişkileri **aşağıdan yukarıya** doğru şekillendiriyor, kendi “*hakikat rejimine*” uygun insanlar, **iktidar noktaları** ürettiyor; “*öteki*”nin adalete ilişkin kaygılarının anlam kazanarak siyasi sonuçlar yaratabileceği alanı **kişisel ilişkiler düzeyinde** de yeniden yapılandırarak daraltıyor.

Geçen yıllarda siyasal İslamın elindeki vakıfların, camilerin, Kuran kurslarının sayısındaki baş döndüren artış, eğitim sisteminin imam hatipleştirilmesi, Diyanet’in bu alana doğrudan nüfuz etme süreci çok tartışıldı. Türkiye’de AKP iktidara geldiğinde 60 bin olan imam hatip öğrencisi sayısı 1.5 milyona tırmanırken, yüz binlerce öğrencinin, tarikat okullarının ve yurtlarının eline terk edildiği vurgulandı.

Geçen hafta medyaya yansıyan bir araştırmada (Prof. Dr. Esergül, **Eğitimde tarikatların etkisi**) siyasal İslamın en önemli taban örgütleri, **tarikatlara** ilişkin çarpıcı veriler vardı: Türkiye’de belli başlı 30 tarikat silsilesi ve bunların 400 kolu var. Çoğunluğu İstanbul, Siirt, Diyarbakır, Mardin, Adıyaman, Batman, Van, Hakkâri, Şırnak, Muş, Bitlis, Gaziantep ve Şanlıurfa olmak üzere 800’ü aşkın medrese bulunuyor (aktaran **Ali Sirmen**). Türkiye’de 2.6 milyon kişinin bir tarikatla organik bağı bulunuyor. Sadece İstanbul’da **445** tarikat ve kolunun tekke, medrese ya da Kuran kursu adı altında binlerce çocuğa eğitim verdiği tespit edildi.

Siyasal İslamın bu yapılanması, muhalefet güçleri açısından çok karanlık bir görüntü sunuyor. Örneğin: Son düzenlemelerden sonra, muhalefet, seçimlerde hile yapılmasını, hangi kurumlara, kadrolara dayanarak önleyecek; siyasal İslamın propaganda makinesiyle medyada, toplumun içinde hangi araçlarla, örgütlerle, yöntemlerle rekabet edecek; sesini halka nasıl duyurabilecek?

Ne yazık ki, muhalefetin önünde, sesini duyurabilmek, siyaset yapabilmek için, siyasal alana, varlığını kitlesel olarak sergileyerek zorla girmekten başka bir seçenek kalmadı!

50 Yıl Sonra '68

17 Mayıs 2018 Perşembe

Bir aydır işçiler, öğrenciler Paris sokaklarında. CGT'nin de katılmaya karar vererek yaygın seferberlik ilan etmesiyle *"Halkın eşitlik, toplumsal adaleti dayanışma dalgası"* yükselmeye devam ediyor. Duvar yazıları, afişler, pankartlar da **Macron**'un neo-liberalizmine karşı ayaklanan öğrencilerin, işçilerin Mayıs 1968'i unutmadığını gösteriyor.

Zaman Kırılınca...

Zamanın yeknesak akışı, bir gün aniden kırılır. Kırılmayla açılan çatlağın içinde yepyeni olasılıklara açılan bir *"sonsuzluk"* başlar. İnsanlar, *"Gezi"*de olduğu gibi, *"şeylerin andaki durumunu"* değiştirebileceklerini düşünürler. Sonra çatlak kapanır, zaman yeknesak akışına, bazen başka bir kanalda yeniden başlar. '68, işte böyle bir kırılmaydı. Mayıs, haziran ayları da böyle bir çatlak.

'68, ne Paris'le sınırlıydı ne de sıradan bir isyandı. Olayın, yaşandığı 66-74 aralığı, II. Dünya Savaşı sonrası kapitalizminin bir **yapısal krize** girdiği yıllardı. ABD'de sivil haklar hareketi, savaş karşıtı hareket, Şili'de **Allende**, Almanya, İngiltere, İtalya'da toplumsal hareketler, grevler, *"Prag Baharı"*, Tayland'da, Japonya'da öğrenci hareketleri, Çin'de Kültür Devrimi atılımı, Vietnam'da Kuzeyin Zaferi... Türkiye'de TIP, Fikir Kulüpleri Federasyonu, Dev-Genç, Devrimci Doğu Kültür Ocakları, *"15-16 Haziran"*, Paris 68'le aynı bir evrenselliğini paylaşıyordu.

'68, birçok yerde, kapitalizme yönelik **kültürel** (özgürlük, eşitlik, tüketim kültürü, ekoloji, cinsel sorunlar ve ırkçılığa ilişkin) ve **toplumsal** (baskıya ve sömürüye ilişkin) eleştirileri birleştiriyordu. Böylece, **entelijansiyanın kapitalizme yönelik eleştirileri, kadın, LGBT hareketleri, işçi hareketinin eleştirileriyle birleşiyordu**. Paris '68, bir öğrenci isyanı olmaktan öte 9 milyon işçiye kapsayan bir genel grevdi de aynı zamanda. '68'in, şiddet kullanmayı siyasetin alet çantasına yeniden eklediğini de vurgulayalım. Ancak. '68 isyanı. tüm devrimci enerjisine karşın, özel-

likle 1980'lerde belirginleşeceği gibi, 1917'de başlayan bir devrimci dalganın da son noktasıydı.

Uzun '68

66-74 dalgası geri çekilirken sermayenin karşı saldırısı başladı. 68'in tükenmesi uzun sürdü. 1980'lere geldiğimizde, neo-liberalizmi, postmodernizmi, '68'in kimi duyarlılıklarının kapitalizmin yeniden yapılandırılmasında araçlaştırıldığını görüyoruz.

Çevre ülkelerde kapitalist sınıflar bu yumuşak geçişi başara-bilecek düzeyde ve örgütlü değildi. Buna iki kutuplu dünyanın jeopolitiği de eklenince, buralarda, uzun '68 askeri diktatörlüklerin, solu, işçi hareketini, fiziki olarak likide eden katliamların yılları oldu.

Sermaye kendini yeniler, yapısal krizi yönetmeye başlarken, "Uzun '68", kapitalizmin bir döneminin bittiğini söylüyor; yeni dönem, solun önüne örgütlenme, çalışma ve devrim anlayışlarına ilişkin yeni sorular koyuyordu. Ne sol partiler ne de sendikalar bu sorulara uygun cevapları bulabildiler.

Dahası, '68'in, işçi hareketiyle birleştirmek üzere gündeme getirdiği kadın hareketinin, LGBT hareketinin talepleri, ırkçılıkla mücadele sorunları, kısa sürede, işçi sınıfı sorunlarını geri plana ittiler, hatta onların yerine geçtiler. **Ayrımcılığa karşı** mücadeleyi gündemine alırken sol, gelir dağılımındaki adaletsizliğe, ekonomik eşitsizliğe, sömürüye karşı mücadelenin unutulduğunu ya göremedi ya da salt bu yeni taleplerle, ekonomik eşitsizliğe karşı mücadele arasındaki organik bağı kuramadı.

68'in devrimci dalgası geri çekilirken, kapitalizmin kültürel eleştirisi ile toplumsal eleştirisi, gençlik, entelijansiya ile işçi hareketi birbirinden ayrıldı. Kapitalizmin, ekonomik eleştirisi, 1989'dan sonra, "**küreselleşme**" söyleminin etkisiyle gündemden düştü; solun 1989'da yaşanan "**şey**"in niteliğini açıklamaktaki yetersizliği, hatta isteksizliği gerilemesini hızlandırdı.

1990'lara geldiğimizde, sol artık **demokratizmi** benimsemiş, her siyasi faaliyetin, mutlaka siyasi iktidarı hedef alması gerektiğini, devletin de nasıl bir terör aygıtı olduğunu adeta unutmuştu.

"**Meydan İşgal**" ve Gezi olaylarına karşın ne yazık ki hâlâ sol, bu gerileme sürecini yaşamaya devam ediyor.

Ya ‘Hürriyet’ Ya ‘İstibdat’

31 Mayıs 2018 Perşembe

Beş yıl önce 28 Mayıs’ta bir “şey” başladı; yaklaşık bir ay sürdü. Bir aylık dönemde resmi sayılarla yaklaşık 11 milyon insan, AKP’de temsil edilen siyasi İslamın “İstibdat” rejimine karşı İstanbul’da, ülke çapında sokakları, meydanları doldurdu.

Olay ve Üç Saptama, Üç Tutum

Bu “şey”e ilişkin üç saptama yapmıştım: Birincisi, “şeyi” felsefi anlamda “Olay” olarak tanımlamak, **hakikatine** sahiplenmek gerekir. İkincisi “Olay” kalıcı olmayan bir andır, tarihsel olarak **biriciktir**. Bir daha tekrarlanmaz ama katılan-izleyen birçok bireyde **kalıcı izler** bırakır. Üçüncüsü, “Olay”dan sonra, olaya ilişkin, toplumda üç tutum şekillenir.

Birincisi, “Olay”ın hakikatini **benimser**, onu evrenselleştirmek için mücadele eder. İkincisi, **tepki duyar**, bireylerde bıraktığı **izleri silmek** için mücadele eder. Üçüncüsü, bir şey olmamış gibi devam etmek ister.

Beş yıl sonra, geriye doğru bakınca, **ikinci tutumun egemen olduğunu** görüyoruz. Olay’ın hakikatine sahip çıkan, evrenselleştirmeye, toplumsal dinamik yaratmaya kararlı bir özne ortaya çıkmadı. Sol hareketin önemli bir kısmı “Gezi”de yaşanan şeyi neo-liberalizme karşı güçlü ama sıradan bir başkaldırma olarak gördü; böylece Cumhuriyet tarihinin en önemli anlarından birini yaşamış ama anlamını kaçırmış oldu.

Olay’ın Hakikati

Olay, ülkede, “şeylerin andaki durumunu değiştirmeyi arzulayan”, bu yönde aralarındaki bölünmüşlükleri bir kenara koymaya hazır güçlü bir toplumsal dinamik olduğunu ortaya koydu. Bu “1968”deki durumu anımsatır biçimde, kapitalizme yönelik **kültürel** (özgürlüğe, ekolojiye, cinsel sorunlara, ırkçılığa ilişkin) ve **toplumsal** (haskıya ve sömürüye ilişkin) eleştirileri birleştirebi-

len bir dinamikti. “Gezi”, Kahire, Madrid, Wisconsin, New York, Londra gibi çeşitli kentlerde patlak veren “meydan işgal” olaylarıyla aynı “zamanı” paylaşıyordu, evrensel bir boyuta sahipti. Sosyalistler tüm bu özellikleri değerlendirecek, “Olay”ın hakikatine, insanına uygun örgütlenme, çalışma tarzı biçimleri geliştirmeyi, bir yeni başlangıç yapmayı başaramadılar.

AKP’de temsil edilen siyasal İslamın entelijansiyası (egemen sınıfı), Gezi “Olayı”nın hakikatini hemen gördü, ancak bastıramadı. Siyasal İslamın temsilcileri, yaklaşık bir ay boyunca ülkenin ve dünyanın gözleri önünde edilgen ve etkisiz kaldılar, teşhir oldular, çok korktular, bir “kolektif travma” yaşadılar.

Bu travmanın bir etkisi, siyasal İslam kendi içinde ayrışmaya, diğer etkisi de toplumsal muhalefet üzerindeki baskıları büyük bir hızla arttırmaya başlaması oldu. Bu egemen sınıf, “Pasif devrimini” ilerletmek için toplumdan aldığı rızanın sınırlarına gelip dayanmıştı. Siyasal İslamın hegemonyası artık gerilemeye başlıyordu. Bu sınıf, “rıza” alma kapasitesi geriledikçe, devleti yeniden şekillendirmekte, iktidarını konsolide etmekte daha fazla baskı ve şiddete başvurmak zorunda kalacaktı. Haziran seçimleri ve anayasa oylaması, siyasal İslamın artık toplumun yüzde 50’sinden fazlasının oyunu alamayacağını, saflarına katamayacağını kanıtladı. “Gezi Olayı”nın en büyük mirası buydu ve bu “hakikat” siyasal İslamın entelijansiyasının ruhunun derinliklerine kazınmıştı.

Bu travmanın etkileriyle, siyasal İslamın egemen sınıfı kendi içinde ayrışır, “pasif devrim çocuklarını yemeye başlarken”, iki şey oldu: Siyasal İslamın entelijansiyasının realite ile bağları tamamen koptu, “şizofren-paranoyak” bir akıl şekillendi: Artık “Gezici” umacısının yanında, her taşın altından çıkan bir “kokteyl terör”, daha sonra da FETÖ, tüm ipleri elinde tutan “üst akıl” diye bir şey vardı; şimdi, tüm dünyaya karşı kutsal davaları ile yalnızdılar. İkincisi, bu ayrışma sürecinin sarsıntıları, iktidarın daha fazla merkezileşmesine, tek adam rejimine sığınmasına yol açtı.

Siyasal İslamın AKP’de temsil edilen iktidarı, “Darbe” şeyinden sonra da Meclis’i ve yasaları bir kenara koyarak “OHAL” ile yönetmeye başladı; artık başka türlü yönetemeyeceği için...

Seçimlere giderken seçenekler de ya “Gezi”nin temsil ettiği “Hürriyet” ya da AKP rejiminin temsil ettiği “İstibdat” olarak şekillendi... Adeta başa dönmüş gibiyiz!

Tiyatro Sevgisi

16 Temmuz 2018 Pazartesi

“Yeni” rejimin ilk kararlarından biri Devlet Tiyatroları’nı lağvetmek oldu. Çok da yakıştı. Ne de olsa, tiyatro, insanlığın **demok-rasi, hakları ve özgürlükleri geliştirme, tiranların, kralın, kilise-nin, sermayenin boyunduruğundan kurtulma** serüveninin ayrılmaz bir parçasıdır.

Demokrasi...

Sanat’ın en gelişmiş biçimi olarak düşünebileceğimiz tiyatro, MÖ 5. yüzyılda Atina’da demokrasinin “*icat edildiği*” dönemde doğdu. MÖ 4. yüzyılda, demokrasi ölürken tiyatronun parlak dönemi de bitti.

Demokratikleşme süreci tiyatronun gelişmesi için gerekli özgürlük ortamını yarattı. Tiyatro, canlı bir tartışma, eleştiri ortamını, kültürel canlılığı besleyerek demokratik vatandaşlık kimliğinin gelişmesine böylece demokrasinin yaşamasına yardımcı oldu.

O dönemde Atina’da binden fazla tiyatro eseri üretilmiş. Ancak, bunlardan geriye **Eskülüs, Sofokles, Öripides** tarafından yazılmış toplam 32 tragedya, **Aristofanes** tarafından yazılmış 12 komedi kalmış. Bugüne kadar gelebilmiş olmalarına bakarak, bu tragedyaların, komedilerin, türün en iyi örnekleri olduğu söylenebilir.

Tragedya (ve komedi) izleyiciyi, bir kişinin anlatımına, yorumuna, bakış açısına bağlı kılmıyordu. Tiyatro “*durumu*” anlatmıyor, birden fazla karakterin eylemleri, onların özgün perspektifleri üzerinden gösteriyordu. Tragedya **çoksesliydi**, egemen “*siyaset rejimi*” içinde seslerini duyurmalarına izin verilmeyen kadınların, yabancıların (Persler, Mısırlılar, vb.), kölelerin, çocukların, tragedyaların içinde konuşma olanağı bulduğu görülüyordu. Çoksesli bir yapıt olarak tragedya, izleyiciye kendi aklını kullanarak kendi yorumunu geliştirme özgürlüğünü tanıyordu. Tragedya, izleyiciye cevaplardan daha çok, yöneticilere, adalete

ilişkin sorular sunduğu için, demokratik kişiliğin oluşması açısından özellikle önemliydi.

Tragedyalarda, liderlerin her zaman ben haklıyım (Hubris) iddiası, (Sofokles: Antigone; Öripides: Bakanal), yabancıların varlığı ve hakları (Eskülüs: Müracaatçılar - İlticaya başvuran Mısırlı kadınlar), kadınların toplumdaki durumu (Öripides: Medea; Sofokles: Tereus; Öripides: Melanip) sorgulanıyordu. Örneğin Medea erkeklerin, kadınların bedenleri üzerindeki kontrolünü pekiştiren başlık sisteminden, evlerindeki tecrit edilmiş evli kadınların yalnızlığından, tek bir doğumun bile, bir savaşta üç kez ön safta yer almaktan çok daha tehlikeli olmasından yakınıyordu. Tereus'de Procne, *"Ergenliğe erişince, bizi ailemizin evinden çıkarıp satarlar. Bundan sonra gerdek gecesi bizi kocamızın boyunduruğu altına alır, üstüne üstlük bizden her şeyin iyi olduğunu söylememiz beklenir"* diyordu.

Ve Tiranlar

Rönesans hareketi İngiltere'ye ulaşınca, Shakespeare, Marlowe, Jonson ile birlikte trajedinin yeniden canlandığını söyleyebiliriz. Bu kez trajedi, Kraliçe Elizabeth döneminde, baskıcı bir yönetim altına gelişmeye çalışıyordu. Babası, VIII. Henri döneminde çıkarılan bir yasa, kralları tiranlıkla suçlayanlara, ölüm cezasına getirmişti. Elizabeth, *"Kral halkının kabulüyle ve yasalara bağlı olarak yönetiyorsa tiran değildir"* anlayışına uymaya çalışıyordu. Yine de Kraliçe'yi, düzeni, doğrudan eleştirmek çok riskliydi. Jonson, tutuklandı, Thomas Kyd, işkence altında sorgulandı, Christopher Marlowe, devletin bir ajanı tarafından bıçaklanarak öldürüldü.

Shakespeare, III. *Richard*, *Machbeth*, *Kral Lear*, *Hamlet*, *Coriolanus*, *Tempest* gibi trajedilerinde, hep tiranları tanıtmasına, bunları iktidara getiren koşulları sorgulamasına, küstahlıklarını, acımasızlıklarını, hatta deliliklerini sergilemesine karşın, konularına hep başka yerlerde, uzak geçmişte kurgulayarak yaklaştığı, Elizabeth de, tiran konumuna düşmemeye dikkat ettiği için yazmaya devam edebildi.

Stephen Greenblatt, *Tirants: Shakespeare on Power* (2018) başlıklı çalışmasında, kimi yorumcuların aksine, bu tiranların

mazur görülecek, bir yanları olmadığını, hepsinin, güç arsız, sadistler, düpedüz caniler olduğunu söylüyor.

Tarih boyunca, eleştiriden, çokseslilikten korkanlar *'tiyatro'*dan da korktular.

Tehlikenin Farkında mısınız?

10 Aralık 2018 Pazartesi

Gelecek kuşakların, çocuklarımızın, torunlarımızın yaşamlarını güvenceye alacak biçimde yaşamıyoruz. Bu, **insan türünün** varlığı açısından en büyük **ahlaksızlık**, en büyük tehlike değil midir?

Biz de Bir Zamanlar...

Krizler birbirini besliyor (ekonomik, siyasi, iklim, gıda, su, göçmenler); yerel savaşların, yine bir büyük savaş olasılığının içinde yaşamaya çalışıyoruz. **İrkçi ve dinci faşizm** yeniden yükseliyor.

Başka bir dünyada yaşıyor olabilirdik, eğer bizden önceki kuşaklar bizi düşünüyor olsaydı. Biz de bir zamanlar *“gelecek kuşaklardık”*. Gelecek kuşakların geleceğini güvence altına almak da bugünkü kuşağın en önemli ahlaki görevi değil midir?

Katoviçe’de toplanan Birleşmiş Milletler İklim Konferansı vesilesiyle bu soru yine gündeme geldi. İklim krizi derinleşiyor ve ekonomik siyasi karar alıcılar, egemen toplumsal ilişkilerin temsilcileri, bu krizi aşacak bir politikalar paketi geliştirmek yerine, bahaneler paketi üretmeye devam ediyorlar.

Sanırım bu ahlaksızlığın en çarpıcı örneği, ekonomi dalında Nobel ödülünün bu yıl, *“Küresel ısınmayı sınırlamakta çok istekli olmayalım. Çünkü ekonomik büyümeyi tehlikeye atmak istemeyiz”*... *“gelecek kuşaklar daha zengin olacağı için, bu sorunla daha iyi baş edebilirler”* diyen Prof. Nordhous’a verilecek olmasıdır. Hem de **Piketty**’nin gösterdiği gibi, gelir dağılımı on yıllardır bozulurken, toplam küresel servetin yüzde 86’sı nüfusun yüzde 8.2’sine giderken...

Bir diğer *“ahlaksızlık”* örneği de, **The Economist**’in *“gelecek kuşaklar önemlidir”* diye başlayan yorumunun şu paragrafı olabilir:

“İnsanlık hangi kaynakların değerli kullanımlardan -yaşamı zenginleştiren tüketim mallarından, emeklilik fonlarından- küresel ısınmayı sınırlamaya kaydırılacağını hesaplamalıdır”. **GERÇEKTEN** mi!

Hazlara dayalı, gereksizce çeşitlendirilmiş, “*modası geçme süresi*” hızlandırılmış tüketimi kim teşvik ediyor? Sermayenin, CEO’larına dağıttığı milyarlarca dolar ikramiye sorun değil de yaşamlarını sermayeye değer üretirken tüketen çalışanların emekli maaşları mı sorun? Trilyon dolarları kim silaha harcıyor? Sokaklar en büyük kirletici otomobillerden, hava trafiği ucuz uçak seferlerinden tıkanmak üzere... The Economist hâlâ kaynağın nereden bulunacağını tartışıyor!

Üç Bela Birden

Bugün insanlık, iklim krizinde elini kolunu bağlayan üç bela ile birden karşı karşıya. Birincisi, “*insan yaşamını, en iyi piyasa ilişkileri düzenlediğine göre, iklim krizini de piyasa çözer*” diyen **kapitalist gerçekçilik**. İkincisi, “*önce benim ülkem... dünyanın geri kalanı, kaynak ve piyasa olmanın dışında beni ilgilendirmez*” diyen **milliyetçilik**. Üçüncüsü de bu dünyanın Tanrı’nın armağanı ve öbür dünyaya gitmeden önceki geçici bir durak olduğuna inanan, herkesin de inanmasını isteyen **dincilik**. Her üçü de insanı doğanın bir parçası olarak değil, doğayı insanın istediği gibi sınırsızca tüketebileceği, hatta **kendisi için yaratılmış bir şey** olarak görüyor.

Birincisi, gelecek kuşakları düşünerek alınabilecek önlemleri “*değerli kaynakları harcıyor*”, “*ekonomiye müdahale ediyor*” gerekçesiyle önlüyor. İkincisi, iklim krizine karşı önlemlerle gelecek kuşakların yaşamını güvenceye alabilecek uluslararası, halklar arası işbirliği olasılıklarını sabote ediyor. Üçüncüsü, öbür dünya fantezisine sığınarak, bu dünyanın korunmasıyla değil, tüketilmesiyle ilgileniyor. Dini fantezilerinin sorgulanmasından korkarak, bilimi, felsefeyi değil cehaleti arzuluyor. Böylece bu dünyanın sorunlarına çare üretebilecek kuşakların yetişmesini engelliyor.

Ülkemiz bu açıdan çok şanssız! Çünkü bu üç bela, ülkemizde buluşuyor ve gelecek kuşakların yaşamlarını cehenneme çevirecek gelişmeleri besliyor.

‘Sarı Yelekler’ ve Üçüncü ‘Şey’

13 Aralık 2018 Perşembe

Fransa’yı sarsan, tüm dünyanın ilgisini çeken, “*Sarı Yelek*” isyanına katılanlar, “*dün yoktuk, bugün varız*” diyorlar. Dün, bastırılarak **görülmez** kılınanın, bugün aniden büyük bir şiddetle **görünür** hale gelmesi, toplumda bir **değişimin** başladığına işaret ediyor. Bu başlangıç “*şimdi ne oluyor*”, “*bu nedir*” sorularını da berberinde getiriyor. Cevapların çeşitliliği, *Le Monde*’un deyişiyle entelektüellerin de bölündüğünü gösteriyor.

Ne Oluyor?

“*Sarı Yelek*” isyanının çapı, şiddeti, **yönetilenlerin artık eskisi gibi yönetilmek istemediğini** gösteriyor. Fransa devlet başkanı **Macron**’un televizyona çıkarak, “*kimilerinizin canını yakduğımın ayırdına vardım*” diye başlayan konuşmasında verdiği, tavizlere bakılırsa, **yönetenler de artık eskisi gibi yönetemiyorlar**. Öyleyse, Fransa bir **milli krizden** içeri ilk adımını atmış. Ancak, **yönetenlerle ve yönetilenler** arasındaki **ilişkiyi** çözebilecek bir **üçüncü “şeyin”** yokluğu hemen kendini gösteriyor.

Verilen tavizler, bütçe hesaplarına, “*neo-liberal reform*” projesine **Macron**’un imajına (*Financial Times*) büyük darbe vurdu. **Gelir dağılımı** tartışması da yeniden canlandı. **Piketty** ve arkadaşlarının, gelir dağılımı bozukluğu, göçmenler ve iklim krizi gibi sorunları, Avrupa çapında çözmek için, önerdikleri, toplam 800 milyar Avro’luk vergi projesi egemen sınıflarda tedirginlik yarattı.

Bloomberg’de “**Piketty o sarı yeleği çıkartmalı**” başlıklı bir yorum, zenginleri, sermayeyi vergilendirmenin ekonomik ve ideolojik olarak ne kadar zararlı olduğunu sert bir dille savunuyordu. **Yönetenler**, yalnızca Fransa’da değil, birçok ülkede “*Sarı Yelek*” olayından, verilen tavizlerden hoşnut değil; hareketin yapısı geleceği, yaratabileceği yeni sorunlara ilişkin ciddi bir **korku** var. Dünya ekonomisinin yeniden yavaşlamaya, “*pastanın*” yeniden küçülmeye başladığı bir dönemde egemen sınıflar “*yeni bir*

paylaşım” talebine cevap vermeye niyetli görünmüyorlar. Tarih bize, böyle denklemlerin içinden, genelde daha baskıcı önlemlerin çıktığını, korkunun, sermaye sınıflarını aşırı sağ, faşist hareketleri desteklemeye doğru ittiğini gösteriyor.

Yönetilenlerin eskisi gibi yönetilmek istememesine gelince, *“Sarı Yelek”* hareketi çok karmaşık bir olguya işaret ediyor. Bu karmaşıklığın, yöneten yönetilen ilişkisini değiştirebilecek bir yönde sadeleşerek tarihsel bir anlam kazanmasıysa, yukarda sözünü ettiğim üçüncü *“şeyin”* varlığına bağlı.

Üçüncü ‘Şey’

“Sarı Yelek” hareketi *“biz halkız”* diyor. Ancak henüz bir öfkeli *“çokluk”* olmayı aşabilmiş değil. Çokluk hem ‘prolos’ (proleter) hem de ‘bobos’ (burjuva ve entelijansiya) özellikleri sergiliyor. İçinde, beyaz işçi sınıfının, ırkçı, homofobik özellikler sergileyen, Marine Le Pen’i destekleyen kesiminin yanı sıra, Melanchon’un *“baş eğmeyenler”* hareketi, diğer sosyalist, antikapitalist, anarşist akımlar var. Bu *“çokluğun”* içinde kırsal alandan, taşradan gelen bir üretici ve küçük mülk sahibi (kamyon - mazot kullananların) kesimlerin yanı sıra, kentlerdeki işçi sınıfı, işsizler, (otomobil - benzin kullananlar) orta sınıflar, hatta, lise öğrencileri hareketi de var. Aşırı sağın açıkça faşist ideolojiyi benimsemiş kesimleri de hareketin içinde. Hareket hem sağın taleplerini öne sürüyor, hem de solcu antikapitalist talepleri... Ancak bu hareket kendini bu taleplerin biriyle değil, David Broder’in *Con-retemps*’da işaret ettiği gibi (22/11/2018) aslında siyasi bir anlamı olmayan *“Sarı Yelekler”* kavramıyla, *“bir boş göstergeyle”* tanımlıyor.

Bu çokluk, *“bir halk”* olarak siyasi ifade (proje-program) üretmeye başladığında nasıl bir tanıma sahip olacak? Halen bu çokluğu bir arada tutan bir *“boş gösterge”* olarak işleyen *“Sarı Yeleklerin”* anlamını belirleyecek ve sabitleyecek hegemonya mücadelesini kim kazanacak? Marine Le Pen hareketi kazanırsa üçüncü *“şey”* doğamayacak. Sol/sosyalistler kazanırsa, üçüncü *“şey”*’in yerine geçmeyi başarabilirse, yalnızca Fransa’da değil, genelde insanlığın *“yaşam dünyalarında”* (Türkiye’de bile olsak) bir değişiklik olasılığı doğacak! Gezi’de de karşımıza gelen olasılık bu değil miydi?

Toplumun Gerçeği Olarak Sokak

20 Aralık 2018 Perşembe

Toplumda siyasi iktidarı eline geçirmiş olanların, **mükemmellik** izlenimi verebilmek, tek seçenek olduklarını kanıtlayabilmek için **bastırmak**, **görünmez** kılmak zorunda kaldıkları “*seslerin*” ve “*bedenlerin*” geri geldiği, kendilerini gösterdiği seslerini duyurduğu yerdir **sokak**.

Sokak “**seçildim istediğimi yaparım**” diyen politikacılara, demokrasinin seçimlerden öte bir şey olduğunu gösterir. Sokak, kurtarıcı lider fantezisini deler, gerçeği ortaya koyar, liderlere yanlış politikaları değiştirmeleri için, topluma da otokratlardan, despotlardan kurtulmak için bir fırsat penceresi açar.

Fransa...

Fransa’da ‘*Sarı Yelekler*’ hareketi tam da böyle bir şeydi. Başkan **Macron** sonunda mesajı, kısmen de olsa aldı, politikalarında ki-mi düzeltmeler yaparak sokağın sesini dinlediğini göstermeye çalıştı.

Bundan sonra hareketin nereye gideceğine, bir *Liberasyon* yazarının vurguladığı gibi, “*istediklerimizin bir kısmın aldık eve gidelim*” ile “*istediklerimizin bir kısmını aldık tamamını almak için devam edelim*” önermelerinden hangisinin seçileceğine mantık değil güçler dengesi karar verecekti.

“*Sarı Yelek*” hareketinin henüz **bir öfkeli “çokluk”** olmayı aşamadığına işaret etmiştim. Hareket kendini, katılan toplumsal kesimlerin somut talepleriyle değil, siyasi bir anlamı olmayan “*Sarı Yelekler*” kavramıyla, “**bir boş göstergeyle**” tanımlıyordu. Bu “*boş göstergenin*” içini dolduracak, anlamını belirleyecek bir “*üçünü şey*” henüz ortada yoktu. Sonuç olarak bu hafta başlarken, “*sarı yelek*” hareketine katılımın düşmeye başladığını okuyorduk...

Yine de Sarı Yelekler, yalnızca Fransa’da değil, birçok başka ülkede de toplumun **gerçeğinin**, **bastırılanın**, hatırlanmasına yar-

dımcı olacak bir fırsat penceresi açmayı başardı. Öyle ki, despotların, otokratların “sokak” korkusunu yeniden depreştirdi.

Macaristan

Macaristan’da Başbakan Viktor Orban, iktidara geldiğinden bu yana ülkesinin demokratik kurumlarını sistemli bir biçimde etkisizleştiriyordu. Yargı bağımsızlığını ortadan kaldırdı, ülkedeki medyanın yaklaşık yüzde 90’ını kendisine bağladı, sonra da bunları tek bir vakıf altında toplayıp, üzerine “stratejik” damgası vurarak yasal denetimin dışına çıkardı.

Yaptığı yasal düzenlemelerle bir gün seçimleri kaybetme olasılığını ortadan kaldıran Orban, son seçimlerde oyların yüzde ellisinden azını almasına karşın mecliste iskemlelerin yüzde 2/3’ünü aldı.

Orban bu çoğunluğa dayanarak işletmelere, işçilerine 400 saat fazla mesai yaptırma yetkisi veren bir yasa çıkardı. Dahası işveren, fazla mesai ücretlerini, daha önce olduğu gibi, o yıl içinde değil üç yıl içinde ödeyecekti. Hemen “kölecilik” olarak damgalanan bu yasa, gençlerin yaklaşık yarısının çalışmak üzere başka ülkelere gitme arzusunun etkisiyle oluşan işgücü açıklarını zorla kapatmayı amaçlıyordu. Orban rejimi, işgücü açığını kapatmanın bir yolu olan göçmenliği şiddetli bir ırkçılıkla bastırdığından, ister istemez, yerli işçi sınıfına yüklenmek zorunda kalıyor. Her zaman olduğu gibi, yine ırkçılık dönüp işçi sınıfını vuruyor.

Sendikalardan, muhalefet partileri temsilcilerinden, öğrencilerden oluşan bir kalabalık, geçen hafta, kar kış, eksi 25 derece soğuk demeden, “kölecilik” yasasına karşı sokaklara döküldü. Muhalefet partilerinin vekilleri devlet televizyonuna giderek seslerini tüm ülkeye duyurmak istediler (medyanın yüzde 90’ını Orban kontrol ediyor). Polis vekilleri karga tulumba alıp götürdü. Bu olayın görüntüleri sosyal medyada paylaşılnca halkın öfkesi daha da arttı. Altı gün kesintisiz süren protestolara katılanların sayısı pazartesi günü 15 bine ulaşmıştı.

Orban medyası, artık otokratların (faşist rejimlerin) klasik tutumuna uygun olarak, dış “güçler” tabii en başta da Soros (Yahudiler) yapıyor havasında; protestoların hedef aldığı yasanın içeriğini konuşmaktan yana değil.

Orban da “*Burası Paris değil bedel ödersiniz*” filan diyor mu bilemiyorum ama, toplumun **gerçeği** bir kez sokağa çıktı. Duyulmayan sesler duyuldu, görülmeyen bedenler görülür oldu. Bundan sonra bu hareket bastırılrsa bile, Orban rejiminin geleceği artık eskisi kadar güvencede değil...

•

40. Yılında Karşı-Devrim Dersleri

14 Şubat 2019 Perşembe

İran’da “*karşı-devrimin*” 40. yıldönümünde çıkarılması gereken çok önemli dersler var. Bu dersler bizim “*hikâyemizle*” de örtüşüyor.

“*İran Devrimi*” olarak 40. yıldönümünde anılan tarihsel “*olay*” aslında bir karşı-devrimdi. Devrim, 1970’lerin ikinci yarısında patlak veren, işçilerin, kent yoksullarının ayaklanmalarıyla, üniversitelerden, meslek odalarından yükselen ekonomik demokratik taleplerle başladı; 1978’de işçi hareketinin yaygın katılımıyla, grevlerle, hatta genel grevlerle, silahlı sol örgütlerin eylemleriyle devam etti ve Şah rejimini devirdi. Bu devrimci süreç içinde yükselen siyasal İslam hareketi devrimci dalgayı adım adım etkisi altına aldı, devrimci unsurları tasfiye etti, bir karşı-devrimle kendi rejimini kurdu.

Siyasal İslam ve lideri Humeyni gerek devrimci süreçten önce gerekse devrimci süreç boyunca, çok farklı toplumsal tabakalara ve temsilcilerine, onlar ne duymak istiyorlarsa onu söyledi. Humeyni, propaganda mesajını “*anti-emperyalizm*”, yolsuzluklar, “*Şah rejiminin baskıcı karakteri*” üzerine kurdu; herkese, ateistlere bile özgürlük getirecekti.

Kapitalist özünden soyutlanmış bir anti-emperyalizm, ya da yolsuzluklar ve özgürlük talepleri, siyasal İslamın gerçek projesini saklamasına, devrim sürecinin içinde karşıdevrimci bir toplumsal hareket inşa etmesine olanak verdi.

Liberal entelijensiya kadar sol örgütler de Humeyni’nin sunduğu anlatıyı kabul etmeyi, desteklemeyi seçtiler. Karşı-devrim egemen olduktan ve şiddet dönemine geçildikten sonra, onlar da “*aldatıldık*” diyeceklerdi.

Sol hareket açısından üç noktayı vurgulamak özellikle yaşamsal (bazen fiziki anlamda) bir öneme sahiptir.

a- Başta Tudeh (İran Komünist Partisi), sol gruplar anti-emperyalizm ve ulusal birlik adına Humeyni’nin liderliğini desteklediler. Tudeh, 1980 yılında, karşıdevrimci sürecin başladığını göremedi, “*aşamalı devrim teorisine*” ve “*anti-emperyalizme*” sa-

rılarak Humeyni liderliğinde siyasal İslamı desteklemeye, seçimlere katılmaya ve rejim altında muhalefet olmaya karar verdi. Tudeh 1980’de yapılan 6. plenumunda, “Siyasal alanda partinin en önemli görevi gerçek devrimci güçlerle işbirliği yapmak, Humeyni’nin arkasında olanları desteklemektir. Parti önümüzdeki meclis seçimlerine ve referanduma katılmaya karar vermiştir” diyordu.

Tudeh Politbüro üyesi Mohammad Omidvar, 11 Şubat 2019’da Peoples.org, sitesiyle yaptığı söyleşide şöyle diyor: “Humeyni ve takipçilerine yönelik ‘eleştirel birlik’ politikamızda, devrimci ideallerle halkın talepleriyle uyumlu olmayan politikaları eleştirmek yerine belki de daha çok birlik kaygısıyla hareket ediyorduk. Çok açık ki, sol demokratik güçler bir araya gelebilseydi güçler dengesi değişebilir, ülke başka yönde gidebilirdi.” (abç)

b- İran’da (yıllar sonra Türkiye’de) siyasal İslamın liderlerinin içinden geldikleri “habitus”a dikkat etmeden, projelerini anlamadan, kültürün maddiliğini, genel olarak entelijensiyanın (ulemanın) sosyolojik özelliklerini kavramadan tutum almak vahim sonuçlara yol açtı.

Bu bağlamda Ali Şeriatî örneği çok klasik bir trasformismo (karşı taraftan bu tarafa taşımak) örneği oluşturur. Ali Şeriatî’nin, emperyalizme, ulemaya yönelik eleştirileri, yoksullara (mostazafın) sahip çıkma iddiaları, özellikle sol hareketin genç kesimleri arasında etkili oldu. Ancak, 1978 sonuna gelindiğinde, Şeriatî taraftarlarının, savundukları düşüncelerin mantıki sonucuna kadar giderek Humeyni’yi, daha Ulema böyle bir şeye cesaret edemeden, İmam ilan ettiklerini görüyoruz. Şeriatî, taraftarlarına göre Humeyni sıradan bir Ayetullah değildi, O “ümmeti” uzun zamandır beklenen sınıfsız topluma taşıyacak İmam’dı.

c- Siyasal İslam iktidara el koyduğu, karşı-devrimin en hızlı günlerinde, siyasal İslamın yoksul kesimlerinden gençlerin inisiyatifiyle bir “mostazafın” hareketi doğdu. Bu hareket, karşıdevrim süreci ilerledikçe tasfiye edildi, mülksüzleştirip yoksul halka dağıttıkları konutlar, topraklar geri alındı. Çünkü, özel mülkiyet kutsaldı.

Ah! Yine O ‘Hayalet’

18 Şubat 2019 Pazartesi

Yine kapitalizmin sözcüleri her yerde o **hayaleti** görmeye başladılar. Korkuyorlar ama onu, kendileri çağırdılar.

Üstelik Bu Sefer de ‘Cool’

Geçen yıl temmuz ayında Trump’ın İngiltere’ye gelme olasılığına karşı toplumda bir itiraz dalgasının yükseldiği günlerde, ITV kanalı “*Good Morning Britain*” programında konuyu masaya yatırdı. Programın, maço halleriyle kadınlara illallah dedirtmiş sunucusu **Pierse Morgan**, aklınca solun tutumunu teşhir etmek için, pek de fazla düşünmeden, belki de nasıl olsa genç kız, üstelik de siyah, ben ezer geçerim inancıyla **Ash Sharkar**’ı misafir etti. Tartışma, Morgan’ın Ash’in ne kadar solcu olduğunu teşhir ederek Trump’ın İngiltere’ye gelmesine karşı çıkanların düşüncelerini değersizleştirme çabalarıyla başladı. Ash, Trump’ın gelişine neden karşı olduğunu anlatırken Morgan yine sözünü “*siz solcular*” diyerek kesmeye kalkınca, Ash öne doğru eğilip adamın yüzüne bakarak, aşağılayıcı bir tebessümle, “*Aptallığın lüzumu yok, tabii ki ben bir komünistim*” deyiverdi. Morgan’ın ezberi bozuldu, ne diyeceğini bilemedi; programın ortak sunucusu kadın bile gülmeye başladı.

Bu olay burada kalabilirdi, ama önde gelen kadın / moda dergilerinden **Elle**, “O gerçekten bir komünist ve gerçekten bizim kahramanımız” başlığını atınca, kapitalizmin savunucuları, “*işte yine o hayalet*” korkusuyla kaleme sarıldılar.

The Times, bir hafta içinde, başlığında “*cool*” sözcüğü geçen iki yorum yayımladı: “Komünizm cool değil. Öldürücü bir inançtır” ve “Gençler aldanmayın, komünizm cool değil”. Bu ileri orta yaşlı iki muhafazakâr yazarın, gençlere “bu cool değil” diyerek akıl vermeye kalkmaları “*cool*” kavramının anlamını biraz olsun bilenleri güldürdü. Bir genç kızın televizyonda gururla, “*Ben komünistim*” demesinin yol açtığı panik ise düşündürücüydü.

‘Eyvah, Yine Moda...’

Trump’ın danışmanları geçen eylül ayında adeta “*Siyasal durum ve görevlerimiz*” türünden bir rapor yayımladılar. Başlığı “**Sosyalizmin fırsat maliyeti**” olan rapor, konuya “*Karl Marx’ın doğumunun 200. yılında sosyalizm Amerikan politikasına geri dönüyor*” saptamasıyla giriyor, 72 sayfada 144 kez sosyalizm tehlikesini vurguluyor, Trump’ın seçim kampanyasında kullanılmak üzere yeni bir düşman üretiyordu.

The Economist dergisi de sosyalizmin yeniden moda olmasından kaygı duymaya başlamış. Bu haftaki sayısında, konuyu biri başyazı biri de araştırma olmak üzere iki kez ele alıyor.

The Economist, Amerika’da Temsilciler Meclisi’ne seçilen Alexandria Cortez’in kendini **demokratik sosyalist** olarak tanımladığına, ABD’de 18-29 yaş arasındakilerin yüzde 51’inin sosyalizme olumlu baktığına, 2016 Başkanlık önseçimlerinde Bernie Sanders’in bu kesimden, Trump ve Clinton’dan iki kat daha fazla oy aldığına, Fransa’da genç seçmenin yüzde 24’ünün sol radikal adaylara oy verdiğine dikkat çekiyor.

The Economist’e göre, “*sağ politikacılar yeni düşünceler üretmiyorlar*” (neo-liberalizm iflas etti yeni bir şey yok-EY), “*şovenizme ve nostaljiye sığınıyorlar*” (siz faşizm olarak okuyabilirsiniz-EY). Buna karşılık, dergiye göre, **gençler iklim krizine, gelir dağılımı bozukluklarına, siyasetin zenginleri kayırdığına ilişkin kaygılarında haklıymışlar**. Ancak bürokrasi, bütçe, iş çevreleri (kapitalistler-EY) konularında **düşünceleri nahif, geleceğe ilişkin bakışları kötümsermiş**.

Peki, *The Economist* ne öneriyor: *Piyasa ilişkilerine karışmayın, sosyal hizmetlere ilişkin kamu harcamalarını artırmayın, özel mülkiyeti hedef almayın, devlet eliyle bir yeniden dağıtım politikası izlemeyin, su, elektrik, taşımacılık gibi hizmetlerde özelleştirmeleri geri çevirmeyin. Sosyal harcamaları artırmayın. Piyasaların verimli çalışmasını sağlayın.*

The Economist her zaman tartışmaların gerisinde kalır, ama ben bu kadarını beklemiyordum. Hem sağ politikacıları yeni düşünceler üretememekle, nostaljiye sığınmakla suçla hem de çoktan iflas etmiş düşünceleri, bu kez negatiften gelerek, piyasaya sürmeye çalış.

Kapitalizmin sözcülerinin, bu **hayaleti** kovacak duaları (pardon fantezileri diyecektim) artık işe yaramıyor. Eh o zaman da şovenizme, nostaljiye kapılmaları doğal. *The Economist* de bu açmazdan çıkamıyor. Düzen çürümeye devam ediyor...

‘En İleri Kapitalist Toplum’ - I

10 Haziran 2019 Pazartesi

Trump’ın İngiltere gezisinde yaşananları izlerken aklıma Francis Fukuyama geldi. Fukuyama, bir keresinde, “ABD dünyadaki en ileri kapitalist toplum, kurumları da piyasa güçlerinin mantıksal evriminin ürünüdür” diyordu. ABD “en ileri kapitalist toplum” ise diğer kapitalist toplumların geleceklerine ilişkin iyi şeyler söylemiyor; “piyasa güçlerinin mantıksal evrimi” de faşist bir geleceğe işaret ediyor.

İrkçi ve Otoriter

Trump’ın İngiltere ziyareti sırasında Londra’da büyük protesto gösterileri düzenlendi. Bu eylemlerin resimleri gazete sayfalarını, TV haber programlarını işgal etti. Medya, Trump’ı hedef alan, çoğu kez alaycı yorumlarla doluydu. Buna karşılık Trump, “Ne protestosu? Protesto falan olmadı. Caddeler, ben geçerken selamlayan insanlarla doluydu” dedi ve ekledi “İngiliz basını beni çok sevdi.”

Trump’ın Kraliçe ile yemeğine, hükümet üyeleri ve 170 davetli katıldı, ama Muhafazakâr Parti’nin İçişleri Bakanı, Müslüman Sajid Javid davet edilmedi.

Birincisi, ABD’de, nükleer silahların düğmesine basma yetkisine sahip adamın, ya utanmaz bir yalancı olduğunu ya da realiteden tamamen koptuğunu, kendi fantezi dünyasında yaşadığını gösteriyordu. İkincisi de adamın ırkçılığının, gittiği ülkenin protokolünü tamamen hiçe sayacak bir megalomani düzeyinde olduğunu... Trump’ın, Muhafazakâr Parti’nin başkanlık seçimlerine burnunu sokması, Brexit’ten sonra İngiltere’ye nasıl bağımlı bir ülke muamelesi yapmaya hazırlandığını gösteren ifadeleri bu resmi tamamlıyordu.

Çürümenin Resmi

İrkçi ve otoriter saplantılı Trump yönetimi altında ABD, bir toplum olarak, birçok açıdan Weimar Almanyası’nı anımsatan bir çürüme sergiliyor.

En başa, İslamofobi ve yabancı düşmanlığındaki belirgin artışı, göçmen ailelerin maruz kaldığı insanlık dışı uygulamaları koyabiliriz. Toplumda şiddet eğilimi de artıyor: Bu yıl mayıs ayı sonuna kadar, 148 kitlesel (FBI tarifine göre 4 + insanı hedef alan) silahlı saldırıda 149 kişi öldü, 500'den fazla insan yaralandı; 15 okulda silahlı saldırı gerçekleşti. Yılbaşından bu yana 5 bin 930 kişi silahlı saldırıda öldü. Büyük Normandiya Çıkarması'nda (D-Day) iki taraftan toplam 4 bin 400 kişi ölmüş. Hukuk da hızla ayaklar altına alınıyor: Başsavcı, kongrenin çağrısına, Trump da mahkeme kararına uymadığı için yasal ve anayasal sistemin bir kriz içinde olduğu söyleniyor.

ABD, Birleşmiş Milletler'in eşitsizlikleri ve ayrımcılığı ortadan kaldırmaya yönelik uluslararası anlaşmasını imzalamamış, eşit haklar yasasını mecliste onaylamamıştı. Bu ortamda siyaset sağa kaydıkça, kadın ve LGBTİ haklarının hızla aşınmaya başladığı görülüyor. Birçok eyalet kürtaji tamamen (tecavüz ve ensest, hatta fetüsün anne karnında ölmesi durumunda bile) yasaklar-ken, kimi güney eyaletlerinde düşük yapmak bile suç kategorisine sokuluyor. Beyaz üstünlüğü, ırkçı ideoloji yükseldikçe kadını çocuk doğurma makinesi gibi gören anlayış da güçleniyor.

Doğum sırasında kadın ölümlerinde ABD, gelişmiş ülkeler arasında açık farkla önde. Bu ölüm oranı 1979-86'da 100 binde 14'ten, 2013'te 13.8'e, 2018'de de 26'ya tırmanmış. Bu oran Finlandiya, İsveç ve İtalya'da yüzde 4, Fransa'da yüzde 8. Amerika'da, yoksulların yüzde 70'ini kadınlar ve çocuklar oluşturuyor.

İrkçılığın ve cinsiyetçiliğin yükseldiği ortamda LGBTİ düşmanlığı yaygınlaşıyor. Örneğin Boston'da "*homofobiğim ve gurur duyuyorum*" diyen bir "*heteroseksüel (straight) onur*" yürüyüşü planlanıyor. ABD, alt-right (günümüzün faşizmi) hareketini dünyada yayan bir merkez olarak yükseliyor.

ABD'nin altyapısındaki (yollar, limanlar vb.) çürüme toplumda büyük kaygı yaratıyor. Bu çürümeye, gelir dağılımındaki bozulmayı, ücret artışlarındaki duraklamayı, ABD yaşam tarzını temsil eden orta sınıfın hızla erimesini, sağlık sigortasına, emeklilik fonlarına sahip olanların sayısındaki gerilemeyi, en zengin yüzde 0.1'in servetinin hızla artarak en alttaki yüzde 90'ın toplam servetinin 188 katına ulaşmasını, buna karşılık evsizlerin sayısının 2018 yılında yüzde 13 artmasını eklersek, karşımıza siya-

si, ekonomik ve kültürel olarak **Weimar Almanyası**'nı anımsatan bir resim çıkıyor. Kapitalizmin en gelişmiş biçiminin hızla canavarlaşmakta olduğu görülüyor.

‘En İleri Kapitalist Toplum’ - II

13 Haziran 2019 Perşembe

Bu konuya geri dönmeyi planlamıyordum. Salı günü, *Financial Times*, *New York Times*, *National Interest* gibi yayınlarda rastladığım bir yorum beni düşündürdü.

Korkuyor ve Korkutuyor

Pazartesi yazımı bitirirken “*Kapitalizmin en gelişmiş biçiminin hızla canavarlaşmakta olduğu görülüyor*” demiştim. *Financial Times*’da Gideon Rachman’ın, “*Amerika’yı yeniden büyük yapmak*” (Trump) sloganına atıfla, “*Donald Trump Amerika’yı yeniden korkunç yapıyor*” başlıklı yorumu dikkat çekiciydi. Rachman, Trump döneminde ABD dış politikasının bir *Mafya Babası’nın*, korkutarak sindirme tutumunu andırdığını yazıyor.

Teorik bir dille söylersek, ABD dünya sisteminde liderliğine artık rıza alamadığı, yeni güçler yükselmeye başladığı için, konumunu şiddeti öne çıkararak korumaya çalışıyor. Bu eğilim, 11 Eylül’den sonra “*İmparatorluk projesi*” olarak başlamıştı”. İflas etti. Şimdi en kaba biçimde canlandırılıyor.

Rachman bu “*Mafya Babası*” tutumunun 5 özelliğine dikkat çekiyor. (1) “*Babalar*” (diğer devletlerin liderleri) arasında kişisel ilişkilere önem vermek. (2) Yalnızca aile üyelerine güvenmek. (3) Övgüden tehdide, sonra hemen övgüye geri dönebilmek. (4) İttifakları bir “*koruma şantajına*” dönüştürmek; “*Parayı öde yoksa seni korumayız*”. (5) Akılcı diplomasi yerine, “*reddedilemeyecek teklifleri*” dayatmak. Rachman, bu politikaların etrafa korku saçtığını, ABD’ye olan güveni daha da yıprattığını vurguluyor. Bu yüzden olacak, Arap Baharı’nın ardından gerileyen “uluslararası jeopolitik korku indeksi” (J. P. Morgan’ın hazırlıyor) Trump seçildikten sonra hızla tırmanmaya başlamış.

Daniel L. Davis (dört savaş deneyimli, emekli kurmay albay) “ABD’nin korku temelli dış politikasına son vermek gerekiyor” başlıklı denemesinde (*National Interest*), Rachman’la aynı noktaya, tam karşı yönden gelerek ulaşıyor. Davis, “11 Eylül’den bu

yana ABD dış politikası realist ilkeler ve diplomasi değil, hep bir şeylerden korku üzerine inşa ediliyor” diyor. Davis’e göre, ABD terörizmden, Kuzey Kore’nin, İran’ın nükleer silahlarına, Çin’in yükselmesinde, Rusya’nın gücünden korkuyor, çare olarak da, akılcı diplomasi yerine askeri güce öncelik vermeye çalışıyor. Davis, bu tehlikeleri yadsımıyor, ama abartıldığını ve öncelikle askeri tepkiye yönelmenin ABD’yi yalnızlaştırdığını savunuyor.

ABD’nin durumu, akla, “*Galya Savaşları*” kitabında, Sezar’ın, tüm askerleri Galyalılar tarafından katledilen General Sabinus için söylediklerini getiriyor: “*Korkuyla hareket ediyordu, bu onun yeni düşünceler üretme kapasitesinin tükendiğini gösteriyordu - tıpkı, olaylar çoktan başladıktan sonra, süreciniçinde plan yapmaya zorlanan insanlar gibi...*” Biz de, bu korkularla hareket eden ABD’de dış politika çevrelerinin bir “*Büyük Strateji*” üretmeyi başaramadığına, adeta her kafadan bir başka ses çıktığına, bu durumun Trump döneminde adeta bir kaosa dönüştüğüne tanık olmuyor muyuz?

Korku ve Çürüme

ABD, dünyadaki konumunu yitirdikçe, ekonomisi bir zamanların refahını üretemez oldukça, toplumun kültürel canlılığı, dinamizmi de geriliyor; halkının ruh sağlığı giderek bozuluyor. ABD en gelişmiş beş ülke içinde, **depresyon** (yüzde 4.8), **anksiyete hastalığı** (yüzde 6.7), **madde bağımlılığı** (yüzde 17.4) klasmanında birinci sıraya yükseliyor.

New York Times’dan David Brooks da son yıllarda gençler arasında hurafelere inancın, “*okult*”a ilginin hızla yayıldığını aktarıyordu. Benzer bir durumu 20. yüzyılın başında Avrupa’da, faşist rejimlere giden dönemde de görmek olanaklıdır.

ABD’de 18-24 yaş arasındakilerin yüzde 44’ü yıldız falına inanıyormuş. Tipik bir yıldız falı sitesinin günlük internet trafiği üç yıl öncesine göre yüzde 150 artmış. Cadılığa inanların (Wiccan) sayısı da hızla artıyormuş. Wiccan olduğunu açıklayanların sayısı 1990’da 8 binden 2000 başında 134 bine bugün de bir milyon üstüne çıkmış.

Kısacası, mafya babası tarzı dış politika dünyaya korku saçıyor. Seçkinleri korkudan rasyonel düşünce kapasitesini kaybetmeye başlamış. Halk, daha iyi bir gelecek umudunu kaybettikçe,

ruh sağlığını kaybediyor, batıl inançların cazibesine kapılıyor. Bu adeta “*karanlık çağları*” anımsatan bir çürüme ve gerileme, bir **canavarlaşma** değilse sizce nedir?

‘Şimdi, Tamamen Farklı Bir Şey’

24 Haziran 2019 Pazartesi

Pazar sabahı bu yazıyı yazarken çok önemli bir yerel seçim yaşıyordu. Sonuçlar belli olmadan bir yorum yapmak istemedim. O nedenle, “şimdi, tamamen farklı bir şey”.

Mart Menekşeleri

“*Mart Menekşeleri*”, Nazi Almanyası’nda, partiye sonradan, çıkarıcı bir yaklaşımla ya da korkudan katılan ya da yandaşlar için kullanılan bir kavram. Bunlara, medyada o zaman da çok sık rastlanıyormuş. **Philip Kerr**’in, Nazi Almanyası’nda geçen dedektif romanları (Berlin Noire) üçlemesinin ilk kitabının başlığı da “*Mart Menekşeleri*”.

Nazi rejimi Avusturya’yı ilhak etmeye hazırlanırken, yaşanan olayları alaycı/komik bir dille anlatan *L’ordre du jour* kitabının yazarı **Eric Vuillard** geçen yıl bir konuşmasında, “*Bugün toplumda yaşanan siyasi kaosı iyi anlayabilmek için soğukkanlı analizlere değil, daha çok edebiyata bakmak gerekir*” diyordu. Philip Kerr’in Mart Menekşeleri de bir dedektif romanı, ama izleğini kurarken Nazi rejiminin siyasi, ekonomik analizlerinden öte halkın güncel yaşam pratiklerine ışık tutan ayrıntıları gözden kaçırmıyor.

Mart Menekşeleri’ni okurken, dedektifimizin maceralarının yanı sıra, faşist devletin memurlarının ve partinin üyelilerinin yolsuzluklar, lider konumundakilerin arasındaki rekabet; rant kaynağı olarak büyük inşaat projeleri, ekonomik mali israf, temel tüketim mallarının kalitelerinin sürekli bozulması; polisin, yargı sisteminin tamamen keyfileşmesi, mikro şiddetin güncel yaşamın doğal bir parçası olması; Yahudilerin evlerine, mücevherlerine, değerli sanat koleksiyonlarına el konulmaya başlanmasının örnekleri, o toplumdaki yaşamı anlamamıza yardımcı olacak biçimde birbirini izliyor.

Naziler, işsizliği kadınları eve kapatarak azaltmaya çalışıyor. Medya ve günlük yaşamda, kadınları çocuk doğurma makinesi,

anne ve kocasına sadık, itaatkâr bir eş olarak tanımlayan bir söylem yaygınlaşıyor. Örneğin kadın olduğu için işinden atılmış yetenekli gazeteci Inge, tek başına kahvede oturmuş sigara içerken, bir genç yanına yaklaşıp, ona bir “*Alman kadını, anne ve eş olduğunu anımsatıyor*”. Inge, dedektifimize, öfkeyle, “*İş bu noktaya kadar geldi: makyaj yapıp sokakta dolaşan kadınların orospu olduğu varsayılıyor*” diyor.

Kadınlara yönelik bu baskının yanı sıra Nazi rejimi, LGBT bireyleri de baskı altına almaya, yok etmeye ya da toplumun dışına atmaya çalışıyor. Bu amaçla, Gestapo, “*ahlak suçları*” bölümünün içinde LGBT avcısı bir birim kuruyor. Kerr’in ayrıntılarıyla sergilediği bu dünyada, Nazi şefleri, büyük sermaye ve gangsterler, sıkı ilişkiler içinde, birbirlerinin sırtını sıvazlayarak ceplerini dolduruyorlar.

Mart Menekşeleri de (nedense birden aklıma “*portakal*” geldi) gerek eğlence sektöründe gerekse de medyada, rejime yaranma yarışında, o “*dünyayı*” destekleyen kültürü üretmeye, yeniden üretmeye devam ediyorlar. Bu sırada Rejim, bin yıllık bir imparatorluk projesini kafaya takmış, yalnızca Almanya ve Avusturya’yı değil, tüm Avrupa’yı Nazi liderliği altında birleştirerek yeniden şekillendirmeye hazırlanıyor; II. Dünya Savaşı hızla yaklaşıyor...

İmparatorluk Deyince

İmparatorluk deyince aklıma Netflix’de yeni başlayan azınlıkların yaşam koşulları üzerine kurulmuş “*Mr. Iglesias*” isimli komedi dizisindeki cingöz kızın (Güney Amerika kökenli, ailesini desteklemek için, okuldan sonra üç işte birden çalışıyor), derste Amerikan tarihini bir dakikada, “*Yerlileri yok ettik, siyahları ezdik, II. Dünya Savaşı sırasında iyi bir şeyler yapmışız, şimdi de imparatorluğumuzun güneşi batıyor*” diyerek özetlemesi geldi.

İmparatorluklar batarken toplumlarda garip şeyler olur. ABD’de, Trump seçildi. Şimdi, devletin dengeleme, denetleme kurumları etkisizleşiyor, “*güçler ayrılığı*” hızla aşınıyor. Muhafazakâr mahkemeler kadınların, LGBT bireylerin haklarını budamaya başladılar. Bu sırada, taraftarları (çoğunluğu beyaz ve eğitimsiz) Trump’ın “*Tanrı’nın bir lütfu, onu savunmanın yurtseverlik, karşı çıkmanın ihanet*” olduğuna. “*ülkeyi yıkmaya hazırlanan ra-*

dikal sosyalistlerden oluştan” Demokratik Parti’nin “*bir beka sorunu*” yarattığına inanıyorlar.

Bu önemli günde bunları neden anlattın demeyin. Başlarken uyarmıştım: “**şimdi, tamamen farklı bir şey.**”

ÇİN

Çin Tipi Şeyler

2 Kasım 2017 Perşembe

Çin Komünist Partisi 19 Ulusal Kongresi, **Şi Cinping düşüncesi**, **Çin tipi sosyalizmin** yeniden canlanması gibi ifadelerle tanımlanan yeni bir dönemi başlatıyor. Şi'nin konuşmasına ve *Halkın Günlüğü*'nün İngilizce versiyonunda, bu konuşmayı dünyaya anlatan yazılara bakınca, bu kongreyle, Çin'in küresel bir hegemonya adayı olarak önemli bir eşiği aştığını, adaylığını **ilk kez ve açıkça ilan ettiğini** söyleyebiliriz.

Küresel bir hegemonya adayının, başarılı olabilmesi için yerleşik hegemonyacı güç (ABD) ile teknolojik gelişme, taarruz, caydırı, alan kontrolünden yoksun bırakma konularında boy ölçüşecek düzeyde bir **askeri kapasite** yaratabilmesi; diğer ülkeleri etkileyen bir ekonomik kültürel çekim gücüyle, kendi modeline ve/veya çözümlerine **rıza alabilmesi**, en önemlisi bu arada yerleşik hegemonya gücü ile tüm kazanımlarını yok edebilecek **erken bir savaşa girmeden** yoluna devam edebilmesi gerekiyor.

19. Kongre Çin'in bu yönde başarılı olabilmek için gereken adımları atmaya kararlı olduğunu gösteriyor.

Hegemonya, Kültür

Yükselen hegemonya adayının, bu niyetini dünyanın geri kalanına, kendi halkına, rıza almaya uygun bir biçimde sunması gerekir. ABD hegemonyası, *"komünizme"* karşı *"hür dünya"*, liberal demokrasi, bireysel girişimci/serbest piyasa kültürü, eğitim ve eğlence endüstrisinde hâkimiyet, estetik değerleri yönlendirme becerileri üzerinde yükseldi. Gerçekteyse, ne komünizm komünistti, ne de ABD hegemonyası bir hür dünya yaratıyordu: Piyasa serbest değil tekeldiydi, demokrasi aslında oligarşiydi, sanat adına yalnızca tüketim kültürü, sermayenin estetik değerleri destekleniyordu.

Çin'in hegemonya atağı, neo-liberal kapitalizmin, Batı demokrasisinin karşısına *"Çin tipi sosyalizm"*, *"Çin Modeli demokrasi"* diye bir şey koyuyor. Bu arada Şi Cinping'in konuşmasında

vurguladığı gibi Çin, futbol, eğlence endüstrilerinde dünya çapında lider olmayı amaçlıyor. *Xinhua ajansı* (17/19/2017), Batı'daki gibi rekabete değil işbirliğine dayanan “*Aydınlanmış Çin demokrasisinin Batı'yı gölgede bıraktığını*” anlatıyor. *Halkın Günlüğü* (23/10/2017), Çin'de yabancı öğrenci sayısının 2012'den bu yana yüzde 35 artarak 205 ülkeden 440.000 öğrenciye yükselmiş olmasından hareketle Çin'in gelecekte küresel eğitim alanında lider olmaya hazırlandığını savunuyor. Halen dünyada 500 üniversitede kurulmuş Konfüçyüs enstitülerinin sayısı hızla artıyor.

Financial Times'ın bir araştırmasına göre, Çin dışişlerinin “*sihirli silah*” olarak tanımladığı, “*Birleşik Cephe*” bürosu, Çin'in kültürel ve siyasi etkisini artırmak, Çin'e yabancı ülkelerde yerli işbirlikçiler bulmak, oralandaki Çinli nüfusun örgütlerini ve yerel liderlerini etkilemek, yönlendirmek için, görkemli bir binada, dokuz farklı servis üzerinden faaliyet gösteriyor.

Ve Ekonomi...

Bir Çin tipi sosyalizmden iddiası var ama, *Halkın Günlüğü* yeni dönemi açıklayan yorumlarında, “*devlet sermayesini güçlendirmeye, kuruluşlarını dünya çapında rekabet edebilen firmalara dönüştürmeye kararlı*” olmaktan, “*faiz ve döviz hareketlerinin giderek piyasaya daha çok dayanmasından*”, “*piyasaya erişimi daha da kolaylaştırmaktan*”... “*yabancı sermayenin meşru haklarını ve çıkarlarını korumaktan söz ediyor*” (19/10).

Halkın Günlüğü'ne göre “*Çin açık bir ekonomiyi, serbest ticareti teşvik etmeyi, süreç içinde dünyaya Çin'in önerdiği çözümler sunmayı amaçlıyor*”. HG, “*Çintüm kayıkları kaldıracak yükselen dalgadır*” diyor (23/10). Çin'in toplam dış yatırımları (sermaye ihracı) 2005 yılında 204.7 milyar dolardan, 2017 yılında 1.6 trilyon dolara yükselmiş. Çin bir taraftan, ABD'nin Çin denizindeki hegemonyasına fiilen son verirken, diğer taraftan **Yeni İpek Yolu** projesiyle, ekonomik merkezlerini Orta Asya'dan, Avrupa'nın kalbine kadar bağlayan ulaşım ağları, altyapı yatırımlarıyla, stratejik bir ekonomik alan inşa ediyor.

Bence, Çin tipi sosyalizmden değil de uluslararası kapitalizme eklemlenmiş bir devlet kapitalizminin, egemen sınıflarının küresel hegemonya adaylığından söz etmek gerekiyor.

Yeni Güç Eski Taktikler

27 Eylül 2018 Perşembe

Bazen yaşam, sanatı taklit eder. Bir Çin hastane gemisinin Venezüella'nın La Guaria limanına, çökme noktasına gelen sağlık sistemine destek vermek için bir haftalığına demir atması, aklıma Çin'in başarılı propaganda örneklerinden, **Kurt Savaşçı-II** filmini getirdi. Filmde bir Afrika ülkesinde, hem Amerikalı kiralık askerlerin kışkırttığı bir iç savaş var hem de Ebola türü bir salgın hastalık. Tüm Batılı diplomatlar gemilerle ülkeyi terk ederken, çevredeki Çin savaş gemileri, limana gelerek kaçmaya çalışan, ancak kimsenin sahip çıkmadığı sıradan insanlara kucak açıyorlar. Bu sırada kahramanımızın liderliğinde bir konvoy, gemilerin tahliye operasyonuna zamanında yetişmeye çalışıyor. Ancak yolunun üzerinde, iç savaşın iki fraksiyonu ölümüne savaşıyor. Kahramanımız Çin bayrağını açıyor ve savaşın içine dalıyor. Hemen silahlar konvoyla yol vermek için susuyor. Bir Çinli diplomatın vurguladığı gibi *"Afrika'da herkes Çin'in düşman olmadığını, ama, Çin'e saygısızlık etmenin maliyetinin çok yüksek olduğunu biliyor"*.

Ödenemeyen Borçlar, Stratejik İmtiyazlar...

Venezüella ekonomisi ve halkı, gerek Chavez'in gerekse de Maduro'nun sosyalist devrim dedikleri şeyi sonuna kadar götürmeye çekinerek, petrol gelirleriyle ayakta kalmaya çalışmış olmalarının faturasını ödüyor. Petrol fiyatları çökünce, bir taraftan ülkedeki kapitalist sınıfın sabotajları, diğer taraftan ABD ambargosu, ülkeyi yaşanmaz hale getirdi. 2 milyondan fazla Venezüella vatandaşı, açlıktan, çökmüş sağlık sisteminden, darbe ve bir ABD müdahalesi korkusundan komşu ülkelere kaçtı, kaçmaya devam ediyorlar.

Çin yönetimi, son on yılda, Venezüella rejimini desteklemek için 50 milyar dolar kredi vermiş. Venezüella bu borcun ancak 30 milyar dolarını geri ödeyebilmiş. Geçen hafta Maduro, Çin ziyareti sırasında 5 milyar dolar daha ek kredi almayı, bir seri tica-

ret anlaşması yapmayı başardı. Bu son 5 milyar dolar, Venezüella'nın petrol endüstrisini canlandırmak için kullanılacak. Bu anlaşmanın bir parçası olarak Çin'in Ulusal Petrol Şirketi, Venezüella'nın, petrol şirketi Sinuven'sa'nın yüzde 9.9 hissesini daha alarak payını yüzde 49'a yükseltecek. Böylece Çin hem Venezüella petrol endüstrisi içinde önemli bir oyuncu oluyor hem de Venezüella'dan günde 1 milyon varil petrol ithal edecek konuma yükselmeyi planlıyor.

Ödenemeyen borçlardan stratejik avantaj elde etme taktiği insanın aklına ister istemez *"Bir Ekonomik Tetikçinin Anıları"* kitabındaki taktikleri getiriyor. Örneğin 2007 yılında Sri Lanka'da, Çin'in verdiği kredilerle bir Çin devlet şirketi bir liman projesine başlamış. Hambantota Limanı bittiğinde ekonomik olarak yeterince kârlı olmadığı ortaya çıkınca Çin, alacağına karşılık limanı 99 yıllığına kiralayarak Hint Denizi'nde bir tesise sahip olmuş. Çin'in Cibuti'de kurduğu ilk deniz üssünün arkasında da benzer bir borçlandırma hikâyesi var. Çin geçen hafta, ABD'nin Cibuti'deki ünlü Camp Lemoniere üssünün hemen yanındaki Darelah Limanı'nın işletmesini ele geçirmeye bir adım daha yakınlaştı. Hedefine ulaştığında, Camp Lemoniere'i denizden kuşatmış olacak.

Çin çok etkin bir *"jeo-ekonomik"* strateji izliyor; Pakistan'a, Myanmar'a, Laos'a, Kamboçya'ya verdiği krediler benzer stratejik avantajlar yaratıyor. Birçok Afrika ülkesinde olduğu gibi ödenemez düzeye ulaşan borçlar, ülkeleri Çin'in hegemonya alanı içine çekiyor. *"Kuşak ve Yol"* projesi de bölgede dağıtılan kredilerle, Çin'e yalnızca ekonomik değil, stratejik avantajlar getirecek biçimde şekilleniyor.

Harvard Üniversitesi Belfer Centre for Science and International Affaires'de yapılan bir araştırma, Doğu Afrika'dan Pasifik adalarına kadar en az 16 ülkenin Çin'den aldıkları borçları ödemeyecek durumda olduğunu saptıyor. Bu ülkelerin ABD'nin çıkarlarını tehdit edecek biçimde Çin'in etkisi altına girebileceklerinden endişe ediliyor. Araştırma, Çin'in, borç bağımlılığını kaldıraç olarak kullanıp, Güney Asya'da güç yansıtmasına olanak verecek bir limanlar zinciri ile ABD'nin stratejik üstünlüğüne son verebileceğini iddia ediyor. Geçen hafta *New York Times*'da bir yorumunda, *"ABD ile olası bir savaş dışında, Çin'in Güney*

Asya denizlerindeki kontrolü çoktan inkâr edilemez bir realitedir” diyordu.

Emperyalizm, belli ülkelerin politikalarından öte, sermayenin iç dinamiklerinin, genişleme eğiliminin bir ürünü, bir sistem sorunudur. Çin kapitalizmi de büyümek ve genişlemeye devam etmek zorunda olduğundan, hem bu dinamikleri sergiliyor, hem de emperyalist sistemin kurallarına göre davranıyor.

Çin, Ay'ın 'Karanlık' Yüzünde

10 Ocak 2019 Perşembe

ABD Ay'ın Dünya'ya bakan yüzüne inmişti. Geçen hafta, Çin'in uzaya gönderdiği bir robot araç Ay'ın Dünya'dan görünmeyen “*karanlık*” yüzüne indi. Çin uzay yarışında ABD ve Rusya'ya yetiştii ve öne geçti.

Şimdi karşımızda bir bilimsel teknik bir başarı değil, aynı zamanda Çin'in ekonomik, siyasi ve kültürel bir çekim gücü olarak yükselme süreci içinde simgesel öneme sahip bir olay var.

Nereden Nereye?

Çin uzaya ilk astronotunu 2003 yılında göndermişti; 2013'te bir Çin uzay aracı Ay'ın Dünya'ya bakan yüzüne yumuşak iniş yapmayı başardı. Çin dev adımlarla ilerleyerek ABD ve Rusya'nın yarım asırda kat ettiğı yolu, 16 yılda aştı, Ay'ın Dünya'dan görünmeyen, ABD'nin çok riskli olduğunu düşünerek gündemine almadığı, yüzüne ilk denemede inmeyi başardı.

Çin'in gönderdiği robot aracın, inişin son aşamasını kendi başına bir “*otonom araç*” olarak başarmış olması da ayrıca önemliydi. Robot 15 kilometre uzaktan, yavaşlatıcı roketlerini çalıştırarak inişe geçmiş, yüzeye 100 metre kala havada durmuş, ineceğı alanı taramış, analiz etmiş ve en uygun yeri seçerek başarıyla inmiş.

ABD, 2011'de uzay mekiğı uçuşlarını durdurmuştu, uzaya çıkabilmek için Rus yapımı roketleri kullanıyordu. ABD'nin ve Rusya'nın uzay ajansları birlikte çalışıyorlardı. Çin hazırlıklarını tek başına yaptı, robot aracını kendi imalatı bir roketle uzaya çıkardı.

Böylece Çin, 2012'den bu yana, süper bilgisayara, Kuantum iletişimi gibi alanlardaki öncülüğüne, uzay çalışmaları alanındaki başarısını eklemiş oluyordu.

Gelen Gideni Aratacak mı?

ABD ve Avrupa medyasındaki yorumlar, Çin'in bu başarısının teknik olduğu kadar **simgesel** yanına da vurgu yapıyordu. Genel kanı, Çin'in bu ilk denemede başarılı olamayacağı yönündeymiş. Bu son derecede zor projenin sorunsuz biçimde tamamlanmış olması, Çin'in teknolojik gelişmesine bir hayranlık uyandırıyor ama, Çin'in küresel düzeyde bir çekim **gücü**, **giderek hegemonya merkezi** olma yarışındaki hızı kaybı yaratıyor.

Gerçekten de Çin yalnızca teknik alanlarda değil **kültürel** üretim alanında da hızla güç biriktiriyor. Örneğin, Çin'in yükselme sürecinin kültürel boyutunu irdeleyen bir *New York Times* araştırması, söze "**herhangi bir filmde en son ne zaman Çinli bir kötü adam karakteri gördünüz?**" sorusuyla başlıyor ve Çin'in, Hollywood kaynaklı kültürel üretim üzerinde gittikçe artan etkisine dikkat çekiyordu.

ABD'de, genelde Batı'da, kültür endüstrisinin ekonomik sıkıntıları, **mali kaynak ve piyasa erişimi** gereksinimleri giderek artıyor. Çin, 2 trilyon dolarlık rezervleri, 1.5 milyar nüfusu, yüzde 6-7 oranında büyüme hızıyla hem mali kaynak, hem de büyük bir piyasa sunma kapasitesine sahip. Çin devleti, Hollywood filmlerini, **Çin'i olumlu bir biçimde göstermeleri** karşılığında finanse ediyor, Çin pazarına girmelerine izin veriyor. Çin devleti/sermayesi 1997-2013 arasında en büyük bütçeli 100 Hollywood filminden 12'sini finanse etmiş. Son beş yılda bu sayı 40'a yükselmiş.

Çin'in koyduğu kurallara uymayanlar, Tibet, Dalay Lama gibi hassas konulara dokunan filmler ve örneğin, Justin Bieber, Björk, Jon Bon Jovi, Miley Cyrus, Lady Gaga, Elton John, Katy Perry, Brad Pitt gibi kimi artistler, finansal destek bir yana Çin pazarına dahi sokulmuyorlar.

"*Kırmızı Şafak*" filminin yeni yapımında, metin Çin medyasına sızınca, MGM stüdyoları çekimi tamamlanmış filmin tüm sahnelerindeki Çinli işgalcileri, dijital tekniklerle, 1 milyon dolar harcayarak "*Kuzey Koreli*" karakterlerle değiştirmiş. "*Doctor Strange*" filmindeki mistik bilge karakter, orijinal metinde Tibetli olmasına karşın, filmde Keltli bir bilge olarak değiştirilmiş.

Ay'ın bu yüzüne ABD gitmiş, geçen yüzyılın ikinci yarısında, kapitalist dünyada onun yaşam tarzının çeşitli versiyonları, kül-

tür endüstrisinin ürünleri egemen olmuştu. Ay'ın “*karanlık*” yüzüne Çin indi, eğer, bu yüzyılda, kapitalist dünyada onun **Konfüçyüs** düşüncesine dayanan, otoriter eğilimleri güçlü yaşam tarzının çeşitli versiyonları, eleştiriye tahammülsüz bir kültür endüstrisinin ürünleri egemen olursa şaşırmayacağız: Tükenmiş bir üretim tarzında **gelen, gideni aratacaktır**.

Kaos İçinde Gezintiler

5 Ağustos 2019 Pazartesi

Çin Halk Cumhuriyeti “Yeni dönemde ulusal savunma” başlıklı bir rapor yayımlayarak uluslararası ilişkileri değerlendirdi, kendi çıkarlarını korumaya kararlı olduğunu açıkladı. ABD dış politika çevrelerinin dergisi *The National Interest*’te raporu değerlendiren bir yazı, “Gelmekte olan belaya hazırlanın: Uyarıldık” notuyla bitiyordu.

Rapora göre bu “yeni dönem”, uluslararası ilişkileri “destabilize” edici güçler, uluslararası stratejik rekabet, işbirliğinin yerini çatışma ve şikâyetin alması karakterize ediyor.

Ben bu “yeni dönemin” karakterini, geleceğe ilişkin tanımlanabilir bir yapılanma belirtisi üretmeyen devinmelerin kaosu-
nun belirlediğini düşünüyorum.

Kutuplardan Kutupsuzluğa

Devletler arası ilişkiler egemenlik bağımlılık ilişkileridir. Bir devletler kümesinin, görece istikrarlı bir yapı kazanabilmesi için bir hegemonya ve hiyerarşi içinde adeta “dondurulması” gerekir. Bu düzenin hiyerarşisi içinde yerini beğenmeyenlerin, dışına çıkmak isteyenlerin bastırılmasına ilişkin savaşlar yaşanabilir. Kapitalizmin tarihinde biri Birleşik Krallık, ikincisi ABD merkezli olmak üzere iki küresel “düzen” yaşandı. Uluslararası ilişkilerinin ABD merkezli Batı ve SSCB merkezli Doğu olarak bölünmesiyle de hegemonya ve hiyerarşi düzenini tanımlamak üzere “kutup” kavramı literatüre girdi.

Doğu blokunun dağıldıktan sonra ABD merkezli bir tek kutuplu dünya önerisi Rusya, Çin, Avrupa ve birçok gelişmekte olan ülke tarafından reddedilince çok kutuplu bir dünya arayışı gündeme geldi. Ancak, güçlerin yükseliş hızı, dünya ekonomisindeki yapısal (yeni bir sermaye birikim rejimi doğuramayan) krizin getirdiği sarsıntılar, düzenli hiyerarşileri içeren kamplaşmalara izin vermedi. Böylece içindeki, kimi eski-yeni büyük güçlerle, adeta “herkesin herkese karşı” konuşlanmaya başladığı,

ancak bir **kaos** kavramıyla tanımlanabilecek bir dünya düzensizliği şekillendi.

Popülizm Filan

Bu uluslararası düzensizlik içinde, ulus devletlere ilişkin ve **kaos üreten eğilimleri** güçlendiren başka gelişmeler de var. Bu gelişmeler genel olarak, otoriter popülizmin yükselişi olarak tanımlanıyor.

Ancak, popülizmin yükselişi, çok daha uğursuz, “*yeni faşizmin*” değirmenine su taşıyan bir olgu. Bir tarafında halkın, egemen düzenin çeşitli krizlerini (ekonomik, sığınmacılar, demografik ve kültürel sarsıntılar), etkilerini yönetemeyen seçkinlere yönelik tepkileri var. Diğer tarafta da, **George Monbiot**’un işaret ettiği gibi, krizlerin ürettiği “**felaket kapitalizminden**”, vergilerden kaçarak, ayrıcalıklı rant olanakları bularak, tekel kârlarını konsolide ederek yararlanmaya çalışan “*oligarkların*”, bu olanakları sağlayacak, milliyetçi, yerlici, ırkçı, dinci liderleri ve hareketleri iktidara getirmek için halkın tepkilerini kullanma çabaları var.

Herkes Herkese Karşı

Bu dağılmaya bir düzen verebilecek bir “*merkez*” de yok. Örneğin, Çin yükseliyor, “*Yol ve Kuşak*” projesiyle, ucuz ve kolay borçlandırmayla adeta emperyalizmin artık çok iyi bilinen, gizlenemeyen yöntemleriyle kendine yeni etki alanları açıyor, bu alanları askeri konuşlanma noktaları olarak değerlendirmeye başlıyor, ama hemen tepki uyandırıyor. Çin’in yükselişi ve yeni nüfuz alanlarının çoğalması, ABD’de gerginlik yaratıyor. Ancak ABD’de **Trump** yönetimi, Batı ittifaklar düzenini, Avrupa platformu, Japonya ilişkileri üzerinden restore etmeye çalışmak yerine, uluslararası anlaşmalardan çıkıyor, aşırı sağcı, demagog liderleri destekleyerek Avrupa Birliği’ni destabilize ediyor. Aynı anda ABD karşıtı bir güç olarak yükselmeye çalışan Rusya’da benzer yollarla AB’yi destabilize etmeye çalışıyor.

Bu sırada Rusya, Pasifik’te ve Çin denizinde ABD’ye karşı denizde ve havada Çin’le birlikte devriye geziyor. ABD, NATO’dan yakınırken, Çin, Almanya Fransa gibi Avrupa ülkeleriyle ortak

manevralar düzenliyor. Türkiye tüm itirazlara karşın S-400'leri alarak. Hem bir bağımlılık ilişkisinden öbürüne atlıyor, hem de NATO ve Batı ittifakına bir istikrarsızlık unsuru daha ekliyor. Bu resme kaos dinamikleri üzerinde bir “*çarpan etkisi*” yaparak, doğrudan gezegen üzerindeki yaşamın kendisini tehdit eden iklim krizini de eklemek gerekiyor.

“Eski dünya ölüyor ve yenisi doğmakta zorlanıyor: Şimdi canavarların zamanıdır.”

Antonio Gramsci

Tam da böyle bir dönemdeyiz. Kapitalizm yine nihai krizlerinden birinin içinde: Ya bu kapitalizm değişerek başka bir kapitalizme dönüşecek ya da kapitalist üretim tarzı yerini bir başkasına bırakmaya başlayacak.

Yeni bir kapitalizmin belirtileri henüz yok. Kapitalizmin yerini alacak yeni bir dünya henüz doğacak gibi görünmüyor. Bu aralıkta dinci, ırkçı bir Yeni Faşizm yükseliyor. Büyük güçler yeniden Latin Amerika’dan Afrika’ya, oradan Ortadoğu’ya kadar kaynaklara, pazarlara ulaşmak için yarışıyorlar. Emperyalist savaşlara gebe bir yeniden paylaşım süreci giderek şekilleniyor. Kapitalizmin yarattığı bir diğer canavar iklim krizi, toplumsal dengeleri bozarak göç hareketlerini, yerel savaşları hızlandırarak diğer canavarları besliyor.

Bizi bu “vakitlerden” kurtarması beklenen yeni teknolojiler, “fake news”, “savaş robotları”, “büyük veri” gibi yeni canavarlarla birlikte geliyorlar.

Evet şimdi canavarlar zamanıdır. Ancak, ilk gerçek devrim için söylenmiş bir sözü anımsarsak, “Şimdi zamanların en kötüsüdür ve de en iyisi”. Çünkü “gök kubbenin altında kaos vardır. Koşullar mükemmeldir”. Ve yeni dünya bu canavarlarla savaşanların ellerinde doğacaktır.

